

B 800

Luxdorph. Ex Bttth Jannichiana Part. VI. p. 136. H^o 2318. Hamburgi.
D. 24 Julii 1786.

Vogl. p. 684.

JAC. PHILIPPI
JOMASINI
PETRARCHA
REDIVIVUS
LAVRA
COMITE

IACOBI PHILIPPI
TOMASINI PATAVINI
EPISCOPI ÆMONIENSIS
PETRARCHA
REDIVIVVS.

Integram Poetæ celeberrimi Vitam Iconibus ære
cælatis exhibens.

Accessit Nobilissima Femina

LAVRÆ
BREVIS HISTORIA.

Editio altera correctæ & aucta.

Cui addita Poetæ Vita

PAVLO VERGERIO, ANONYMO, IANNOZZO
MANETTO, LEONARDO ARETINO,
ET LVDOVICO BECCADELLO
Auctoribus.

Item, V. C. FORTVNII LICETI ad Epist. TOMASINI
de Petrarchæ cognominis ortographia Responsum.

PATAVII, CIOIOCI.

Typis Pauli Frambotti Bibliopolæ.

Superiorum permissu.

IACOBUS PHILIPPI
TOMASINI PATAVINI
EPISCOPUS AMONIENSIS

PETRARCA
REDIVIVUS

Integram Poetæ celeberrimi Vitam Iconibus et
caetis exhibens.

Accipite Nobilissime Virgine

LAVRE

RENESSANCE HISTORICAL

DR. 46192 / MEMPH

DR. 46192 / MEMPH

DR. 46192 / MEMPH

PAULO VERGERIO, A. G. M. M. M. I. A. N. N. O. X. O.
MANFROTTO, L. E. G. A. N. D. O. A. R. E. T. I. N. O.
ET LUDOVICO GADILLO

Item, V. C. Postumum, L. E. T. T. E. R. I. A. E. P. I. S. T. O. R. I. A.
de Petrarca cognominis orographia Responsum.

260607101

PATAVIA, C. I. C. I. C. I. A.

Typis Pauli Raimbordi Bibliopole,
Superiorum curantibus.

Illustrissimæ Domina
D. DEIDAMIÆ
GAMBARÆ,

VIROLÆ TOPARCHÆ, SANGVINETI
COMITI &c.

Natalium ac Virtutum splendore Nobilissimæ.

*H*etruscæ lyra principem, magnarum virtutum simulacrum, Eminentissimi Principis prudentissimique, inter Purpuratos Heroas dum fuit, Joannis Francisci ex Comitibus Guidiis à Balneo auspiciis Illustrissimus Reuerendissimusque D. Iacobus Philippus Tomasinus Æmonia Præsul suffragante fama æternitati sacrauit. Auidis eruditorum votis exceptus ne tandem posteritati deficeret, iterata quod fieri solet cura ornatorem auctioremq; meis pridem operis humanissime commisit: cuius voluntati ea fide eaque diligentia me accommodavi, ut vates ille plane rediuiuus LAVRA præclaræ virtutis comite in amplissimo uniuerſi theatro inuidiæ securus compareat. Nec inani spe tuo, Illustrissima Domina, id factum credit is nomine: quæ ingenio supra sexum nullo non doctrinæ genere singulariter exculto natalium splendorem domesticis exemplis protulisti. Nota est ab omni memoria literis armisq; Italiæ clara gens tua magno Brixia ornamento:

in

in qua tot purpurati Ecclesie Principes, tot militia Praefecti apud Summos Pontifices Augustissimosque Imperatores magna prudentiae Virtutisq; laude effulserunt. MAXIMILIANVM Imperatorem bonorum ingeniorum aestimatorem optimum Ioanni Francisco Latine ac Graece docto varia imperii negotia credidisse, constans fama est. Inuietissimo etiam Caesari CAROLO V. strenuam e multis operam praestitit Brunorus vir fortissimus, non minus ingenii libertate quam fide felicissimo Principi adeo gratus, ut honore pene inuidendo peruectae insignia domus Aquila ampliaret. Vbertus vero frater posito armorum studio sacra purpura splendidus maxima PAVLI III. Pontificis momenta secundo euentu sustinuit. Nec sorori Veronicæ parem inuidit natura gloriam, qua Gisleberti VIII. Corregii Principis coniugio illustris praeclara ingenii monumenta memoriae reliquit. Omitto reliquam auita Stirpis propaginem, si unam commemorauerim magnanimi Patris tui Comitissae Annibalis erga Serenissimam Rempublicam Venetam studii alacritatem, quam nostra aetate in iuuanda lectissimis cohortibus patria impendio viteque discrimine luculenter declarauit. Huic Franciscus germanus frater summis animi dotibus nihil dissimilis, FERDINANDI SECVNDI Augustissimi Imperatoris, primum ad Magnum Heturiae, deinde ad Serenissimum Mantuae Duces Legatus, mox peractis eiusdem Imperatoris iussu apud Summum Pontificem Urbanum VIII. summa dexteritate magni momenti negotiis, ingenti Caesaris liberalitate, muneris pari fide, atq; splendore gesti praeium, non vulgares imperii ditiones obtinuit. Et quae non relucet in Te insignes Veronicæ dotes? Incredibilem nempe literarum amorem
sum-

*summa cum pietate coniunctum deprædicanteruditi, mi-
rantur ceteri, quæ Domicilla Martinengæ matris pru-
dentissimæ diligentia candidum pectus tam varia hu-
manarum diuinarumque disciplinarum scientia excolui-
sti, ut honestissimum Petrarchæ Lauraque nexum non mi-
nus æstimare possis, quam tueri. Quæ tua vero in omnes
comitas est, Museo tuo leue hoc obsequii argumentum in-
seri patiaris ab eo, qui prospera qualibet ex voto apprecatus
generosæ familiæ tuæ deuinctissimum se clientem profite-
tur. Patavii Cal. Ian. Anni Secularis.*

Paulus Frambottus.

LECTORI BENEVOLO

Mnibus placere cum semper arduum fuerit, tum hoc potissimum seculo, quo vel ob ingeniorum sagacitatem, vel ob censuræ licentiam,

Et pueri nasum Rhinocerotis habent:
ne meum etiam institutum præter votum à multis sinistre accipiat, breuiter monendus de iis Lector, quæ impetratura videntur iudicii fauorem.

Ea nempe unica potissimum me permouit causa, ut hunc qualemcumq; laborem fidentius adirem, ad quem inuitauit me probata hætenus plurimorum benignitas, quæ ingenii mei tentamenta antehac fuerunt excepta, iamque inchoatum opus crebris aliorum exhortationibus monitisq; in hanc faciem redactum. Nec profectò aliud postulabat PETRARCHÆ eximia Virtus, quam singulari prodidit indole, summoque decorauit ingenio. Cuius Vitam si verum boni viri speculum dixerim, nihil fortassis arrogantius dixerim. Sed neque aliter mecum statuet spero, qui summam eius constantiam in arduo Virtutis & Musarum studio intentente fuerit contemplatus, qui ad utriusque fortunæ impetus insignem animi moderationem penitus expendere, qui veram mentis pietatem intimius perspexerit, cæterasque Summi Viri dotes; quas post exquisitam multorum diligentiam rudi penicillo mihi exprimere placuit, ne fucosincerum illud pectus contaminarem, neue adscita sermonis pompa narrationis veritatem in fictionis suspensionem ducerem. Ea verò ut simplicissima, sic aliena esse debuit ab Elogii specie, quod iam ab omni ætate debebatur ei, quem nemo non hætenus miris laudibus extulit. Ideoque eam non solum per Species, sed minutissimè per Tempora quoque deduxi, Poetæ ipsius, quantum licuit, verbis muniam:

nitam: quæ tametsi bona fide passim inserta, nonnullis tamen temporum vetustate corruptis ex ingenio medelam adhibui. Cetera, præter ea quæ iam notè omnibus Poetæ interpretes dederunt, à Viris Eruditis & Amicis undique conquisita, suo cuique loco ingenua professione reddenda censui. Eorum sanè proluxa adeo in me fuit humanitas, ut exinde operis moles præter sententiam creuerit: cuius fastidium varietate, ad legentis ingenium & argumenti genium necessaria, temperatum arbitror. Quin ipsorum, eam expertum me fateor sollicitudinem, ut operi iam confecto Auctarium accesserit. Cuius tenuitatem etsi facile agnoscerem, hoc interea specimen Amicorum expectationi diutius protrahere nolui; quorum symbolis auctius aliquando, & cultius mitiorem forsan eruditorum censuram subiturum sperabam: quod secundis hisce curis de LAVRAE natalibus præcipue contigit. Quanquam nec ego hæc ad famam, sed aliorum potius obsequium, quibus inter publicas occupationes qualicunq; studio animum ac voluntatem priuatim præbere debui. Tuum erit, Benigne Lector, hæc quo emittuntur candore interpretari, ut honestis conatibus in posterum vires addas.

LAV-

LAURENTIVS PIGNORIVS

JACOBO PHILIPPO TOMASINO

Canonico S. Mariæ in Vantio, & Cænobiarchæ,
Viro admodum Reuerendo.

Imirum debebunt tibi æternum, mi
TOMASINE, tum exteri, tum Pata-
uini nostri, cum & calamo Tu, & per
te viriculo nobilis calcographus Hie-
ronymus David, exprefferitis ambo
Illustrium Virorum qua facies, qua
mores. Nobile sanè inuentum, cuius
auctorem statuit Plinius doctissimum,
quem appellant, Togatorum M. Terentium Varronem,
Lib. xxxv. Cap. i. illis verbis. *Imaginum amorem flagrasse*
quondam testes sunt, & Atticus ille, Ciceronis edito de his volumine,
& M. Varro benignissimo inuento, insertis voluminum suorum fe-
cunditati non nominibus tantum septingentorum Illustrium, sed &
aliquo modo Imaginibus, &c. quò (ut hoc etiam obiter no-
tem) videntur pertingere Libri, quos Hebdomades, vel de
Imaginibus laudat Gellius Lib. iii. c. x. & xii. At quanto
benignius inuentum hoc tuum? in quo non nomina tantum,
neque imagines aliquo modo, sed & nomina, & acta, &
virtutum specimina, & oris lineamenta proponuntur orbi
uniuerso spectanda. Macte Virtute Vir Reuerende, per
quem factum est, ut non solum pictoris artificio delecte-
mur, sed etiam commemoratione hominum præclarorum,
& cognitione formarum. Neque verò labori isti tuo non
erit sua reposita laus, & constituta utilitas. Habent enim

Virorum Clarorum vultus eam vim, ut excitent ad obeunda præclara facinora. De se hoc testatur Vir Clarissimus, & qui literas Græcas primus illustrare conatus est, Leonardus Arretinus, in Commentario M. S. quem penes me habeo.

Ego quoque licet puer ab illa manu exulum captus, in Castellum Quarata (nam id quoque exules tenebant) adductus sum, & quia puer eram, non cum aliis captivis, sed in honestiore quodam carceris cubiculo asseruabar. erat autem in ipso cubiculo picta Francisci Petrarchæ imago, quam ego quotidie aspiciens incredibili ardore studiorum eius incendebar. Hec ille. Tu Petrarcham tuum adornare perge, ut habeant nostri Adolescentes penè domesticum monitorem, qui illos excitet ad præclara quæque capeffenda. Habemus enim nos in Collibus suburbanis, (quod pulcherrima Urbium Florentia nobis inuideat,) ossa & cineres illius Viri, ad cuius tumulum conflunt turmatim ex ultima usque Europæ examina Apum Philologicarum, studiosi Adolescentes. Tu interim

Cui cura Deos, secretaque Cæli

Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis

Aequarit visu, numerisque moventibus astræ,

dispice quæso, quidnam causæ fuerit, quod & Petrarcha & Dantes, uterque Patria caruerit, ut inuidiosè etiam conqueritur Gabriel Simeonius, ille veterum monumentorum peregrinus indagator. Vale.

Domi. Die xvii. Nouembris, quo Patavium nostrum è domestico Plaustro Hadriaco Tridente deturbatum conquieuit in finem (æ fuerit æternum!) Venetæ libertatis M. D. C. XXIX. Bellona & Libitina invicem funera procurantibus.

AD AUCTOREM

DEcora nympha, præscius Daphnes suæ
Cui Cynthius nomen dedit,

Idea vatis incliti, quam candidus

Amavit & fleuit simul,

Pectus pudicum, certa quod penitè Fides

Insedit, & triplex Charis.

Ecquid Poetæ diua non debes tuo

Cuius beata munere

Calcas velocis horridas æui minas,

Lethesque torpidum chaos?

Sed Tu venuste carminis Tusci parens,

Ocelle Musarum vigil,

Pincerna meri nectaris Permessidos,

Quod Hippocrene suggerit,

Amata nomen Laura si cedit Tibi,

Si vinnulisque versibus,

Quas TOMASINO gratias reddes tuo,

Pollente cuius alite.

Subuectus, & felicitis ingeni rotis

Virum per ora duceris?

Illi omne punctum rursus acceptum refers,

Vitamque cum fama trahis.

Amoris ergò festinabat

Io. Veslingius Mindanus, Eques,

Anat. & Chir. Prof. Ord.

Patavii An. c. l. c. c. x. x. v.

M AD EVNDEM.

C Vi Patriam invidit variæ discordia gentis,
 Vixque pepercerunt Arnus & ipsa Thetis,
 Excepit puerum, nutriuit GALLIA Musis,
 Et cultum Latio reddidit ore virum.
 Ille renascentem Romæ Tuscisq̃ nitorem
 Attulit: Exilii fructus utrinque fuit.
 I Sors, sparge minas claris inimica Poetis.
 Ingenio superest ecce PETRARCHA suo!
 Dum triplici Lauro casti nectuntur amores,
 Stat tibi perpetuum Carmine, LAVRA, decus.
 Imber edax tumulum longo licet atterat ævo,
 In chartis Vates his rediuvius erit.

*Observantia symbolana
 deproperabat*

Io. RHODIVS.

INDEX CAPITVM.

Cap.		Pag.
	P Roloquium.	I
I.	Poeta Patria, Natales, Parentes.	3
II.	Constitutio corporis, & Mores animi.	8
III.	Educatio, & Studia.	11
IV.	Ingenii prestantia.	16
V.	Eloquentia, & Poesis.	19
VI.	Egregia ingenii Monumenta.	22
VII.	PETRARCHAE Opera M S. in Bibliotheca Vatic.	29
VIII.	Census eorum qui Vatis vitam conscripserunt, quine eiusdem Opera Commentariis illustrarunt.	35
IX.	Vindiciae tutelares.	39
X.	Honores, & in primis Laurea ex Poesi parta.	43
XI.	Necessitudo cum Literatis.	54
XII.	Existimatio apud Principes, & alios.	59
XIII.	Serenissimae Reip. Venetae affectus in fidem & obse- quium Poetae.	68
XIV.	Poeta secessus in Vallem Clausam.	75
XV.	Affectus in Lauram eiusdem.	81
XVI.	LAVRAE Vita, & Encomia.	89
XVII.	LAVRAE de Sado effigies.	107
XVIII.	Iustine de Lewis Perotta cultus in Petrarcham.	108
XIX.	De Solitudine Mediolanensi, & Parmensi.	112
XX.	Arquade Collis Vicus, & Petrarchae Domicilium.	116
XXI.	Mythologia Iconum eodem spectantium.	131
XXII.	Posteritas.	142
XXIII.	Summa Vatis Pietas.	145
XXIV.	Senectus, Obitus, & Funus.	149
XXV.	Monumenta Petrarchae vino et defuncto posita: Elo- gia eidem à Viris Clar. concionnata.	160
XXVI.	Divini Vatis Sepulchri violati Historia.	168

FRANCISCI PETRARCHAE VITA *Panlo Vergeria*
auctore.

175

Eadem Auctoris incerti.

185

Petrarchae Vita Iannozzi Manetti opera.

195

Item à Leonardo Aretino conscripta.

207

Eadem Ludouici Beccadelli studio.

213

FRANCISCVS PETRARCHA FLOR.
PHILOSOPHVS POETA ET ORATOR.

15

FRANCISCI PETRARCHÆ VITA.

PRÆLOQVIUM.

DELINEATA utcunq̃ue valuimus T. LIVII Patauini Vita, gradum facimus ad illustrandā FRANCISCI PETRARCHÆ memoriam, nominis illius splendore meritò provocati. Nec sanè mihi quicquam carius fuit, quàm post Historici Principis monumenta, PETRARCHÆ Poetarum & Oratorum aui sui Phœnicis gloriam propagare. Ille aureo Augusti seculo literarum decus: hic ferreo Poetarum propemodum extintorum olor. Exstant Patauij eiusdem insignia pleraq̃; Monumenta: extat etiam Bibliotheca, quam ipsemet Ecclesiæ Cathedrali dono tradidit; nec pauca Inscriptiones. Visitur & Arquada sepulchrum eius marmoreū cum effigie ænea, Domusque studiorum illius conscia, non secus ac illa Neronis aurea, celebranda. Quam vt Exteri, vel ab vltimis terrarum Orbis partibus Lyceum nostrum adeuntes, maiori fructu lustrent, dum præclarissima quæque Urbis & Agri Patauini Monumenta studiosè conquirunt, spectandam hoc in Opere dabimus uniuersis. Interea gemina, curiose Lector, in ipso operis limine frueri FRANCISCI PETRARCHÆ Effigie, quā Tibi exhibemus, qua licuit solertia è vetustis tabellis expressam. Diuersam quidem, sed tempore, non sculptoris arbitrio. Primam debeo humanitati *Leonis Allatij*. Viri Cl. nostri

auro ad iuuandas literas, ad dignitatem, & gloriam, ad sum-
 ma omnia, atque in primis Eminentissimi Cardinalis BISCIAE
 maximi Musarum Fautoris patrociniū nati, quæ olim apud
 ASCANIUM Columnam S. R. E. Cardinalem è viuo FRAN-
 CISCO PETRARCHAE iam tum iuuenis vultu delineata,
 cucullo rubro laurea fronde insignito spectabatur. Alteram
 prouectioris, è Bibliothecæ Vaticanæ Petrarchæ Poemate in
 membranis Ann. M. D. XVI. Manuscripto in 4. numero 3198.
 depromptam, benignè mecum cōmunicauit Vir Nobilissimus,
 eximiusque literarū cultor *Cassianus à Puteo* Eques Anno 1630.
 Die xxxi. Ianuarij. Quam cucullo rubro parte interiori, qua
 frontē regit, coloris impluuiati seu fuliginiei, subiecta tunica
 violacea elegātissimè inibi depictā addidit. Iconū quidē harū
 diuersitatē nōnulli submonuerūt. Quæ etiāsi primo intuitu ali-
 qua videtur; Si quis tamē posteriorē cū numismate à nobis cap.
 24. exhibito diligenter conferat, ea admodum erit exigua, &
 quæ Pictorum licentiæ ascribi poterit. Quin & huic non dissi-
 milis est in vetustissima tabula apud Nobiliss. Virum Hierony-
 mum Gualdum Petrarchæ effigies scitè depicta cum hac sub-
 scriptione: FRANCISCVS PETRARCHA LAVREATVS. Nec sanè
 vllus fermè Italiæ locus Musis dicatus, qui viuum Petrarchæ
 simulacrum non contineat. Sed & Vtini cum Viri illustres Ci-
 nus I. C. Petrarcha, Boccacius, Guidus Caualcante Patriar-
 cham Aquileiensem visitarent ab eo benigne excepti, maiori
 in illos studio in sacello D. Nicolai propè Cathedralem de-
 pingi curauit. Cinus iudicis loco, Petrarcha, qui mira ele-
 gātia suos amores descripserat, cū altero ad dextram scribæ
 officio fungitur; extra sepra pro rustico Boccacium poni curā-
 nit, qui contra religiosos, atque adeo amicos agrestis fuit.
 Hebræum vero Guidus Caualcante referebat, vt sub homine
 Florentino fœneratores eius vrbis ciues notarentur; Panci-
 rolo auctore lib. 2. de cl. Legum Interpretibus. Nunc Deo
 auspice in eius VITAM primis coloribus adumbrandam cala-
 mum ducemus.

POETÆ

PATRIA, NATALES, PARENTES,

Cap. I.

PRANCISCVS PETRARCHA Phœbinectar, Musarum corculum, priscae eruditionis decus, literarum delictum, omnium seculorum memoria dignus, varijs fortunæ casibus perpetuò agitatus, sub hoc tandem nostro Patauino cælo in huius Urbis perennitatem quieuit. Heic veluti in portu otio literario indulgit, tranquillam heic senectam egit. Nimirum ex amplissimo Canonico tum Maioris Ecclesiæ Collegio fuit, & albo Patauinorum Ciuium ascriptus ob merita, quæ dum mecum ipse reputo, & in eius Virtutes ac Mores illibatos attentus inquiror, facere minimè possum, quin totus in eius radios defixus obstupescam. Occurrit eius mihi Patria primo loco, & Soli Natalis splendor. Non enim Florentiæ, sed Aretij ex præclaris utrique parentibus, Petrarcha Parenzo, & Brigida (vel ut alijs placet) Leta ex Canigiana Familia natus Anno c. ccc. iiii. Die Lunæ xiiii. Calendis Augusti seu vigesimo Iulij, quo primum tempore

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Etsi vero Natalis hic dies non solum aliorum, sed fida quoque ipsius Poetæ, relatione satis sit certus: non parum tamè heic difficultates initio mihi iniecit eiusdem ad Posteritatem de origine, vita, conuersatione, & studiorum suorum successu Epistola cum reliquis operibus Venetijs Anno 1501. vulgata, in qua refertur ille *Aretij in exilio natus Anno 1304. die Lune ad auroram Calendis Augusti*: astipulantibus in vita Petrarchæ Antonio Tempo Iudice Patauino, & Siluano Venafro

Interprete Poematum Petrarchæ. Neque aliter hanc Epistolam editio Basiliensis typis Sebastiani Hærici Petri emissa Anno 1554. totidem verbis exhibet. Ac tantum hæc aliquamdiu valuit apud multos opinio, vt eam quoque publico Petrarchæ Elogio sub ipsius effigie Patauij in Aula Præfecturæ vulgo Gigantea descripto hisce verbis propagari libuerit.

FRANCISCVS PETRARCHA FLORENTINVS NATVS EST ANNO CIO. CCC. IIII. PRIMA AVGVSTI, &c.

Verùm, si vnus hic Petrarchæ textus ad alios ipsius perscriptis literis æqua lance expendatur, leuior certè hic deprehenditur error, quam qui Historicis vltcrius crucem figere valeat. Quid enim hisce libri octauæ Epistola prima ad Boccacium Ticini ad Auroram XIII. Calendis Augusti perscripta apertius? Scito enim, & sciant, si qui erunt, qui tam humilem, non fastidiant originem scire, me Anno etatis huius vltimæ, quæ ab illo, qui hanc mihi spem tribuit IESV CHRISTO, & initium traxit, & nomen Millesimo trecentesimo quarto, Die Lune vigesima Iulij illucescente cõmodum aurora, in Aretina Vrbe, in Vico, qui Hortus dicitur, natum esse. Quæ dies apud nostros publica & insignis est notata, ea scilicet quod exules nostri, qui se Aretium, Bononiamque contulerant, hinc illinc contractis in vnum exercitibus, armati die illa, & ipsa ferè qua nascebar hora, antequam sol iugis montium erumperet, ad portas primæ venerunt, si qua fors fauisset, ferro exilium vlturi, isque aduentus, etsi inefficax fuerit, quia tam magnis motibus, & ingenti omnia terrore concusserat, nescio quidem, an adhuc est memoria hostium elapsus, sed vsque ad hos proximos annos, vulgò percelebris fuit. Hæc eadem hodie & Lune dies, & vigesimus est Iulij, Annus qui tunc erat quartus, nunc sextus & sexagesimus est. Epistola etiam octaua eiusdem libri ad eundem Boccacium hunc diem ipsum sibi Natalem trãfisse lætatur. Hunc autem diem Iulij fuisse vigesimum D. Margaritæ sacrum, & Florentinorum de Gebellinis victoria clarum, auctores sunt omni fide maiores Villanus Historiæ Florentinæ lib. VI II. Cap. 72. & Scipio Ammiratus lib. 4. pag. 171. Verisimile igitur non Auctoris negligentia, sed librari-
riorum

riorum festinatione in Epistola ad Posteritatē numerum *xii* fuisse omissum. Quin Papinius Massonus in Vita Petrarchæ Lutetiæ 1587 impressa pag. 12. ex Epistola ad Posteritatem signatè nominat *xiii* Calendas Augusti. Vetus quoque, vt suis Eruditiss. DD. *Iosephus Maria Suardus* Episcopus Vasonus me monuit literis, in Eminentissimi Cardinalis FRANCISCI BARBERINI Bibliotheca Vitæ Petrarchæ Scriptor, sed Boccacio Iunior, vigesimum Iulij diem Poetæ Natalem constituit: quamuis & ibidē antiquus alter Calendas Augusti approbet. Nec sanè alius diei Lunæ vbique, etiam in Epistola ad Posteritatem, expressæ conueniebat numerus, quàm Iulij vigesimus, si omnes diligenter euoluerimus Ephemerides, quæ Augusti Calendas eius Anni 1304 Saturno siuè Sabbatho assignant. Verissima igitur atq; eruditis probata hæc firmo talo stet sententia, quam Cardanus & Lucas Gauricus Episcopus Geophonenfis Astrologiæ Antistites suæ prædictionis primum posuere fundamentum. Quorum quidem fides si forte nonnullis in minima inquirentibus poterit esse suspecta, ea certe Hieronymo Squarciafico, Alexandro Vellutello, Io. Baptistæ Gesualdo, alijsque Petrarchæ expositoribus neutiquam detrahenda. Cæterum, ne & hi Patriæ studio affectui plusculum dedisse videantur, audiamus cisalpinum Vossium Historiæ veritatis vbique sectatorem Eruditi de Historicis Lat. Commentarij lib. *iii*. cap. I. de hoc nostro ita differentem: *Tantus Vir circa Ancisam seu Incisam Florentini Agri vicum patre Florentino exule natus fuit xiii. Kal. Sextilis Anno 1304. non Anno ccc. xl. ut ineptè editum est apud Gualterum Burleum libro de Vitis Philosophorum. Et si is profecto error Burleo verti vitio nequit, qui ipse seculo ante id tempus floruit, ac Petrarchæ equalis fuit. At claruit Petrarcha Anno 1340 & proximis Annis xxxv.* Egregium sanè Viri eruditissimi iudicium, in quo tamen, salua ipsius auctoritate, hoc vnum desiderari posse videtur, quod Ancisam Poetæ patriam tradiderit, haud dubiè fama hac ab alijs Scriptoribus accepta, quibus ille fides dum pergrauiores literarum occu-

pationes ad alios Auctores non potuit diuertere. Notum enim Ancisam Oppidum Florentia xi i i duntaxat milliaribus distitum: Vbi eius parentibus in exilium missis morari minime licuit. Partium enim aduersarum odio coacti sunt extorres à patrijs laribus longius amoti.

Diuerſa exilia & diuerſas querere terras.

Parentes itaque ipsius cum alijs Aretij exilij sedem sibi delegerunt. Quo in loco ipsemet Poeta in Epistolis ad Boccacium & ad Posteritatem se ortum prodidit. Hoc ipsum testatur Dominus, quæ Diuino Vati incunabula præbuit, maximo aduenarum concursu celebris, cuius meminit Squarciaficus perhibens decreto publico vetitum fuisse ne ædium Patronus antiquam speciem immutaret aut ampliaret, quemadmodum testatur Poeta ipse rerum Senilium Lib. 13. Epist. ad Ioannem Aretinum. Quibus hoc quidem accessit venerationis, quod Petrarchæ cognomen meruerint. Sententiæ nostræ vt probatori fidei astruit, quod memoria accepimus Petrarchæ aliquando Aretium accedenti uniuersam ciuitatem solemniter occurrisse. Quod cæteroquin honoris, nulli præterquam Principi aut Ciui de patria singulariter merito ea ætate exhiberi solebat. Eius porro Parentibus exilium peperere diuerſa, quæ tumangebant, factionum studia. Dum enim Florentina Respublica tunc temporis intestinis seditionibus acriter iactaretur, ciuesque inuicem dimicantes duas illam secuiſſent in partes, quarum altera Alborum, Nigrorum altera dicebatur, coepere in peius omnia, ac retro sublapſa ferri. Ea de re Nigri qui diutius exularant inopinato aduentu dominio Reipublicæ potiti, aduerſæ partis potentiam contundere, totisque labefactare viribus sunt enixi. Sic Albis deiectis partim, partim ab Vrbe proſcriptis, eorundem bona fisco deuoluta protinus venundabantur. Alborum fortunam tunc ſequebatur Petrarcha Parentius clarissimus Reformationum ſcriba, qui cum ſæuentem inimicorum rabiem ferre non poſſet, vna cum vxore Brigida Canigiana potius cognomine fortassis quam nomine Le-

ta Aretium se recepit, ibique auctus est filio, qui de Patris nomine, *Petrarchæ* cognomen accepit. *Franciscus* enim *Petrarchæ* filius initio dictus vulgo Checco, vt in eius vita auctor est Leonardus Aretinus, mox FRANCISCVS PETRARCHA nominatus est passim. Nomen sanè ex ordine, propter singularem Poetæ isto sæculo eruditionem. PETRARCHA enim Arabibus est *Patriarcha*, quemadmodum me docuit Cl. Vir D. Ioannes Veslingius Eques Hierosolymitanus, & Anatomiae atq; Pharmaciae in Patauino Gymnasio Professor eximius, qui in Aegypto Illustrissimorū D.D. Aloysij Cornelij & Ioan. Donati Consulū Venetorum quinquennium Medicus linguas variè excoluit. Alij quidem vernaculo sermone appellatum ferunt Petrarcho di Parenzo; nonnulli Petrarcho: scriptor vitae Petrarchæ latinus, quem forsan non iniuria Xicchonem Polentonem alibi diximus, Patrem Petrum Petraconem nominat, vt in vtroque deprehendi Manuscripto. Et certè Leonardus Aretinus narrat, quod ipsius Pater fuerit Petrarcho, Parenzij verò nomen Auo tribuit. Plurimos autem etiam nostra ætate Aui ac Parentis nomen præferre non vsque nouum est. Hac ipsa ætate Paula Canigiana Thadeo Barberino Marito filium tulit Mapheum, à quo primum nomen traxit Urbanus VIII. Sum. Pontifex Poetarum nostri æui Princeps: ut nullum sit dubium quin Petrarcha nobilissimæ Familiæ Barberinorum iure sanguinis fuerit coniunctus. Sed enim ea fativis erat, ut idē exilij paterni calamitates pateretur, necdum in lucem editus. Parum quoque absuit, quin Mater eius grauissimis partus doloribus afflictata concidisset, ipsomet Petrarcha teste, ut non obstetricū modò, sed & Medicorum iudicio diu exanimis haberetur. Fratrem habuit Gherardum, qui in religiosam Carthusianorum familiam secessit, ibique in Cœnobio Materino propè Massiliam honorificè vixit; vt ex Petrarchæ scriptis passim constat. Neque vllos præterea; multo minus sorores. Vt vel hinc demirari subeat Squarciaficum in Philelphi, nescio quod, de Poetæ Sorore co-

mentum adeo fuisse facilem. Insignia ipsius gentilitia trabe sub stella nituisse memorat Gauges de Gozze de Insignibus familiarum.

Hic Poetæ nostri Ortus, hi Parentes, quos dum vigent literæ, nulla si libet mortalium memoria.

CONSTITVTIO CORPORIS, ET MO- RES ANIMI.

Cap. 11.

CORPUS & felici planè constitutione fide-
rum PETRARCHA temperamentum optimum
fortitus est. Affulsit illi nempe Sol, quem ve-
hebat Leo in Oriente positus, à quo pulchri-
tudinem eximiam hausit: ob idque statura
mediocris, aut paulò superior, plena facie,
rotundis membris, & in senectute ad crassitudinem vergen-
tibus, viuacibus oculis fuit, è quibus, ut de Augusto Suetoni-
us, emicarent radij quidam eximiæ maiestatis ac vigoris, qui
præstans illius ingenium, singularem ac propè diuinam sapien-
tiam, omnibus aperirent. De quo quidè Thomas de Garbo
Medicus subtilissimus iuramento affirmavit, se nò vidisse cor-
pus magis sanum aut melioris constitutionis. Ad peregrina-
tiones etiam paratum finxit Mercurius in signo igneo, ignea-
que mente præditum & cælesti. Audiatur ipse sua in Episto-
la ea de re scribens: *Corpus iuueni, non magnarum virium, sed
multæ dexteritatis obtigerat: forma non gloriorexcellentis, sed quæ
placere viridioribus annis posset, colore viuido inter candidum, & ni-*
grum,

grum, viuacibus oculis, & visu per longum tempus acerrimo, qui prae-
ter spem supra sexagesimum aetatis annum me destituit, ut indignan-
ti mihi ad ocularium confugiendum esset auxilium: tota aetate sanissi-
mum corpus senectus inuasit, & solita morborum acie circumuenit.
Oris eius Maiestatem Squarzaeus etiam sic expressit in eius-
dem Vita: Erat facie pulchra, & eleganti, oculi viuaces, ut co-
ruscantes scintilla, intuitus sapientiae plenus, quo vigor representaba-
tur & grauitas. & paulo inferius. Fuit Venerabilis in aspectu, &
maiestas quadam inerat, ut ipsum videntes induceret, etiam qui eum
non cognoscerent solo tamen visu reuerendum & sapientissimum iudi-
carent. Quod exemplo quoque facili comprobari potest. Scri-
bit enim Iosephus Briuius Mediolanensis in suo nescio quo
Panegyrico, quod cum PETRARCHA semel esset Mediolani in au-
la Dominorum Vicecomitum, inter multos purpuratos & nobiles Viros,
Galeacium, qui tunc Dominus erat, imposuisse filio, qui primus po-
stea Dux Mediolani fuit, adhuc puero, ut sapientiore de astantibus
ostenderet. Puellum oculis hinc inde volutis FRANCISCVM adiuisse
& manu apprehendisse & patri cum omnium admiratione monstrasse.
Quid ab hominibus? (exclamat subinde Briuius) cum à pueris
eius cognosceretur aspectus? Subiicit his idem Auctor Petrarchae
mores, & ultra progreditur in hæc verba: Conuersatio eius ho-
nesta & incunda omnibus extitit, ut nullus mæstus ab eo discederet.
Oculi non deformes, sed viuaces. Visus adeo firmus & acer, ut sexa-
genarius literas etiā minutissimas legeret, nullo vitreorum oculis præ-
sidio. Corpus habuit dexterrimum usque ad senectutem, qua pinguesce-
re cepit. In fine apoplectico morbo plurimum torquebatur. Memo-
ria dignum est, non leui prudentiæ argumento, quod Poeta
Epist. I. lib. VII. Senil. ut fatetur ipse, iuuenilibus annis
incanuerit: propterea canities, quæ nescio unde iam inde ab annis te-
nerioribus caput adolescentis inuaserat, rara licet, quæ cum prima ve-
niens lanugine albicanti vertice verendum nescio quid haberet, ut qui-
dam dixere, & teneri adhuc oris habitum honestaret mihi, tam eatenus
iniucunda, quod ea saltem in parte iuuenili, quo gaudebam, aduersa-
retur aspectui. Quid his immoror? Fuere mores eius niuei, li-
beri,

beri, suaues adeo, nihil vt iis exposci candidius, liberalius, suauius posset. Maiores ille venerari, pares dulci comitate complecti, obsequium Principibus vltro præbere, suauiter omnia peragere, Amicorum necessitudinibus ingenua quadã alacritate occurrere, in aulis Principum sui amorem omnibus instillare. Procul aberat ab omni fastu, sensit superbiam in aliis, non in se, & cum paruus fuerit, semper minor iudicio suo fuit, vt ipsissimis eius verbis hic vtar, silentii ac solitudinis præcipuus cultor, diuitiarum contemptor eximius, non quod illas non cuperet, vt cæteri, sed quod curas & labores, quibus illæ parantur, odisset maximè. Quamobrem cum ijs abudare plurimum posset, ijs contentus fuit, quas satis sibi fore duxit. Norat enim vera illa esse Claudiani:

Ipsa quidem Virtus pretium sibi solaque lætè

Fortune securâ nitet, nec fascibus ullis

Erigitur, plausuue petit clarescere vulgi.

Nil opis externe cupiens, nil indiga laudis,

Diuitiis animosa suis, immotaque cunctis

Casibus, ex alta mortalia despicit arce.

Tenui quoque victu, & vulgaribus cibis vitam egit lætius, quã cum exquisitissimis dapibus omnes Apicij successores. Habebat potissimum in deliciis arborum fructus, ob idque maximè vt igniculos libidinis extingueret quoad eius posset. Scribit ille scilicet de seipso. *Amore acerrimo, sed unico, & honesto in adolescentia laboravi, & diutius laborassem, nisi iam tepestentem ignem mors acerba, sed utilis extinxisset. Libidinum me prorsus expertem dicere posse, optarem quidem, sed si dicam mentiar. Hoc secure dixerim, me quamquam feruore ætatis, & complexionibus ad id raptum, vilitatem illam tamen semper animo execratum. Mox verò ad quadragesimum annum appropinquans, dum adhuc, & caloris satis esset, & virium, non solum factum illud obscenum, sed eius memoriam omnem sic abiecti, quasi nunquam feminam aspexissem, quod inter primas felicitates meas memoro, Deo gratias agens, qui me adhuc integrum & vigentem tam vili & mihi semper odioso seruitio liberavit.*

rauit. Hæc ille, & nos alibi alia, vbi de amore eiusdem erga LAVRAM differemus. Cæterum vt reliquos mores eius adumbrem. Magni vir animi & cōstantis fuit: nihil ille trepidare, timere nihil: aduersus omnes casus hilari & erecta fronte obuiam ire. Ad amicitias propensus, amicorum multitudine letabatur. Religionis ac pietatis studio vitam cum primis cælibem adamauit, Honorem etiam, & Gloriam, atque adeo libertatem ipsam, sic prorsus, impatiens seruitutis, vt multos etiam eorum, quos valdè diligeret, effugerit, *tantusque illi inerat (vt ipsemet scribit) Libertatis amor, vt cuius vel nomen ipsum libertati vel esse illi contrarium videretur, omni studio declinaret.* Attamen non ita libertatis fuit studiosus, quin boni publici causa Principibus suam probarit operam, licet tempore perexiguo, quod totum ipse septimestri circumscripsit. Vnum nempe mensem hibernum dedit stabiliendæ inter Veneros & Genuenses paci; tres æstiuos in Germania pro concilianda vnione inter Vicecomitem & Carolum IV. Imperatorem; totidem hibernos in Gallia tribuit gratulando Regi Ioanniè custodia demisso à Rege Britannia. Hos ille mores ex optima corporis constitutione nactus est, quos postea varia scientiarum notitia, summo studio, iugique labore partis, excoluit, & perfecit.

EDVCATIO, ET STVDIA.

Cap. III.

ATVS Aretii PETRARCHA septem inibi mensium spatio fuit. Amicorum enim Nobilium precibus reuocata ab exilio Mater cum filio rus paternū adiit, cui Ancisa nomen in agro Florentino ad XIIII. ab Vrbe lapidem sita. Eius mihi rei testis ipsemet Petrarcha, qui clarè; *Primum, inquit, illum vite annum, nequè integrum Aretii egi, vbi in lucem Naturam me protulerat, sex sequentes,*

quentes Ancisæ paterno in rure, supra Florentiam quatuordecim passuum millibus reuocata ab exilio genitrice. Hic ille primam solitudinis auram hausit, qua semper delectatus est. Mirum dictum. In ciuitate ortus, rus adducitur. Inter aulas Sacrorum Antistitum Auinione cultus, Vallis Clausæ recessibus sese abdit. Mactus demum honoribus, totique terrarum Orbi notissimus, in Arquadæ secessu vitam, vti cœperat, terminare voluit. Ancisæ relicta, Pisas delatus vna cum Matre Arni ferè vorticibus absorptus est tenerrimus puer. Iuuat hæc ipsius calculo comprobare: *Ferebatur puellus præualidi cuiusdam iuuenis dextera pannis involutus, & non alius, quam Metabus Camillam, nodofo de stipite pendentem ne periclitaretur, baiulabatur. Sed in transitu Arni fluminis equus lapsu pedis genuflectitur, & iuuenis ille, in cuius dextera tenebatur, labitur, & dum sibi creditum onus saluare nititur, propè violentia gurgitis submergitur. Degit aliquamdiu Pisis, ibique sedulam primis Grammaticæ rudimentis operam dedit. Græcas literas hausit à quodam Barlaamo Calabro, postea vt notat ipse Episcopo. Mouit eo quoquè tempore lapidem, quod aiunt, omnem FRANCISCI Pater, vt ab exilio reuocaretur; sed frustra. Quamobrem aliò cum filio cogitans Auinionem accessit, vbi tum Summus Pontifex vnà cum Purpuratorum Curia morabatur. At iter illud parum utrique feliciter cessit. Simul ac enim ingressi nauem, ut suas secum facultates commodius adsportaret, soluere è portu, misceri pelagus turbinibus & procellis cœpit. Aquarum illi gurgitibus opprimuntur, quassatur primum, mox & frangitur nauis, sed aura secunda demum feliciter aspirante Auinionem appellant. Ibi Pater FRANCISCVM literarum amore flagrantem liberalibus studiis totum addixit. Hinc ille de prima studiorum suorum ratione sua in epistola candidè ac disertè: *Octauum Annū Pisis, nonum ac deinceps in Gallia Trasalpina ad leuam Rhodani ripam Auinio vrbi nomen: vbi Romanus Pontifex &c. Ibi igitur ventosissimi annis ad ripam pueritiam sub parentibus, ac deinde sub vanitatibus meis adolescentiam totam egi, non tamen sine magnis digressionibus.**

tionibus. Nam hoc tempore Carpentoras ciuitas parua, & illi ad orientem proxima, quadriennio integro me habuit, inque his duabus aliquantulum Grammaticæ, Dialecticæ, ac Rhetoricæ quantum etas potuit, didici, quantum scilicet in scholis disci solet, quod quantum sit, charissime lector intelligis. & pergit de studijs suis reliquis ordine tradere quæ subnecto. Inde ad montem Pessulanum, legum ad studium profectus quadriennium ibi alterum; inde Bononiā, & ibi triennium expendi, & totum Iuris Civilis corpus audiui, futurus magni profectus adolescens, ut multi opinabantur, si cæpto insisterem. Ego verò studium illud omne destitui, mox ut me parentum cura destituit, non quia legum mihi non placeret auctoritas, quæ absque dubio magna est, & Romane antiquitatis plena, qua delector, sed quia earum usus nequitia hominum deprauatur. Itaque piguit perdiscere, quo inhonestè uti nollem, & honestè vix possem, & si vellem, puritas inscitiae tribuenda esset. Præceptores habuit cl. Viros, & hos inter Io. CALDERINVM Bononiensem, & BARTHOLOMAEVM de OSSA I. C. præclarissimos. In monte Pessulano audiuit Ioan. Andreā & Cinum Sigisbultum Pistoriensem Iurisprudentiam ibi publicè profitentes, quibus cum summa necessitudine coniunctus vixit. Quin Cinus ab humaniorum literarum studiis non abhorrens, FRANCISCVM unicè diligebat. Quamobrem otio quoties abundabat illius suauitate captus eum secum ad colloquia sæpissimè admittebat, & inter priuatas literarum altercationes identidem hortabatur, ut incœptum studiorum curriculum persequeretur. Cui tamen ille, Poesi, & Eloquentiæ magis addictus, tale responsum reddere consuevit: Studium, ad quod me hortaris, seruile officium reputo, & mancipium omnibus se præstat, qui illo vtuntur: & si paterna non foret reuerentia, si post me curreret, (quia libertate uti cupio) non acceptarem. Quis est qui non dicat, hæc iura venalia esse, & ad bene recteque viuendum longè alijs studiis esse inferiora? Quid ad faciendum virum bonum ista conueniunt? Sed quis non videt ad virtutem consequendam nihil pertinere? Sed cupidum magis, mendacem, iracundumque hominem reddunt. Quid mihi est De aqua arcenda
dispu-

disputare? Quid De stillicidio? Quid si ancilæ parins in fructibus censeatur? Quid si quis legata persolui teneatur. Quin etiam si testamentum septem testibus caruerit, executioni mandetur, cum ista à legum latoribus luculentè explicata sint. Vos vestris commendationibus omnia peruertitis, sunt commendata super commenta, quæ in dies noui legislei scribunt, ut iam euenerit ex hac, id quod ait Comicus. ut intelligendo nihil intelligant. Sed ut dignitate tua, & paterno amoris morem geram, persequar, & tempus non contriuisse ostendam. Quamobrem nulla vnquam ratione potuit à mitioribus studiis auocari, etsi Mathematicis disciplinis incubuerit aliquando, ut indicat initium Epistolæ Boccacio scriptæ lib. ix. Seniliū. Imò tanto ferebatur in amœniore literas studio, ut nullis etiam Patris minis ab illis potuerit auelli. Is enim Bononiam cū perrexisset vidēdi filii causa, Poetas & Oratores Latinos ipsi ereptos rogo tradidit excandescens: Virgilium tamen & Ciceronem solos incolumes vix precibus obtinuit Vates noster, qui iam senex amicis sæpe historiam repetiit. Quo verò apud Monspelienses fuerit loco hic noster, ex Achille Gassaro apparet, cuius hæc verba Epitome Chronicorū Aetat. vi. An. 1336. Cinus, Paulus Perusinus legistæ; Olradus, Matthæus Siluaticus, Nicolaus Rhegio, Medici, Franciscus Petrarcha Poeta, & S. Rocchus infans, ex Monte Peisulano florent. Interea vigesimum primum cum attigisset annum matrem amisit, cuius obitū quum lugeret maritus anno sequenti fatis cedit. Atque hic prima fuit liberioris studii occasio, rebus nepè domesticis consulturus patrios lares XXI. ætatis anno reuixit, qua de causa ipsemet verba faciens: Itaque secundum & vigesimum annum agens domum redi, domum (inquit) veco Auinionense illud exilium, ubi ab infantia mee sine fueram. Habet enim consuetudo proximam vim nature. Ibi ergo iam nosci ego, & familiaritas mea à magnis viris expeti caperat. & quæ sequuntur. Nec tamen curis domesticis inuolutus, Eloquentiæ vel Poeseos studia intermisit. Sed iis in dies magis ac magis addictus, tantū in utraque profecit, quantum profuisse palam loco suo, & ca-

pite faciemus. Veritatis magis quam auctoritatis studiosum
 fuisse abundè ostendunt hæc ipsiusmet ad Card. Ioa. de Co-
 lumna verba: *Deambulabamus Romæ soli. meum quidem ob ambu-
 landi Peripateticum morem nosti, placet natura, moribusque meis
 aptissimus est. Ex opinionibus quadam placent, alie autem minime.
 non etenim sectas amo, sed verum. Itaque nunc Peripateticus, nunc
 Stoicus sum; interdum Academicus, sæpe autem nihil horum, quoties
 quicquam occurrit apud eos, quod veræ ac beatificæ fidei adversum su-
 spectumue sit. Et paulo post: Denique sic philosophemur, ut (quod
 Philosophiæ nomen importat) sapientiam amemus. Vera quidem Dei
 sapientia CHRISTUS est. Ut verè philosophemur, ille in primis
 amandus nobis, atque colendus est: Sic sumus omnes, quod ante om-
 nia Christiani sumus: Sic philosophica, sic poetica, sic historias lega-
 mus, ut semper ad aurem cordis Euangelium CHRISTI sonet, quo
 uno satis docti ac felices sumus. Adeo magna ingenia libertati ad-
 dicta nullius se mancipari patiuntur opinioni. Hinc variarum
 rerum cupiditate flagrans à IACOBO COLUMNA Lombe-
 tiensi Episcopo in Vasconiam ducitur, & sub collibus Pyre-
 neis ætatem duxit. Inde rediens cum eiusdem fratre IOA.
 de COLUMNA Cardinale multos annos suavisimè vixit. Sub
 idem tempus Gallias, & Germaniam peragrarè voluit, vidi-
 que eà in peregrinatione Parisios, inquirendi cupidus quid ea
 tempestate de illa vrbe verum, quid fabulosum narraretur,
 motus fortasse incredibili habitantium multitudine, & stu-
 dioforum, quæ humanam penè fidem superare videbatur; in
 primis vero Eruditorum hominum, qui rei literariæ ea ætate
 dictaturam exercebant. Rogatus à me per literas hæc de re
 Lutetia, Die xxv. Aug. 1634. sic respondit Consultis. Vir Io.
 Bourdelotius: In ipso Virtutis & veritatis ore nihil tunc temporis
 frequentius, quam meros opiliones & bubse quos eos nuncupandos,
 qui non rivulis ex aquilegibus Parisiensibus deductis, aut ipso fonte
 lacteo maduerant, quod alibi per scruposas anigmatum ambages &
 gryphorum flexuosos labyrinthos illic manu ductione tutissimum sine
 mentis contentione discebatur. Adde tot præstantissimos eius artifices,
 quibus*

quibus etiam ipsa natura inuidiam faciebat, ut si quid ubique terrarū
 uenibat, addita dictione operis Parisini pretium intenderetur. Ve-
 rùm ut redeam ad Petrarcham: inde Romam reuersus, pre-
 tiosa quæque antiquitatum monumēta ibidem lustrauit ocu-
 lis, & mente contemplatus est vetera summi illius Imperii de-
 cora, iniuria temporis ac hostium immanitate disiecta. Aui-
 nionem regressus Roma, inibi aliquandiu claruit prædictis
 Clarissimis & Humanissimis Viris Iacobo & Ioānni de Colum-
 na longè carissimus, apud quos iuuentutis florem inter Musarum
 oblectamenta transegit. De Petrarchæ peregrinatione
 Paganinus Gaudētiū de peregrinatione philosophica cap.
 viii. consulatur.

INGENII PRÆSTANTIA.

Cap. I. V.

INTER cæteras animi dotes prope innumeras,
 quibus claruit PETRARCHA noster, ingenij præ-
 stantia sic effulsit, vt eius diuinitatem admira-
 rentur omnes, monumentis æternum victuris
 transmissam ad posteros & probatam. Siqui-
 dem is reflorescentis literaturæ, latīnæque lin-
 guæ horrenda nescio qua barbarie oblitæ, ac penè sepultæ, as-
 fertor & instaurator fuisse dicitur Viris doctis, quorum è nu-
 mero se cum primis audiendum Desiderius prodit: *Reflorescentis*
eloquentiæ Princeps apud Italos videtur fuisse Franciscus Petrar-
cha, sua ætate celebris ac magnus, nunc vix est in manibus. Inge-
nium ardens, magna rerum cognitio, nec mediocris eloquendi vis. E
 quibus intelligi facile potest, ornamenta illa innumera, quæ
 dicendi Magistro (à quo Philosophia abesse nequit) & neces-
 saria, & propria sunt, Petrarchæ cumulatè adfuisse. Quod ve-
 rò rarò illum in manibus esse videamus, id petulantia, igna-
 uia, & inscitia seculi tribuendum duxerim, quo corrupto
 aures

aures teretes & religiosas, verborum volubilitate demulcere, quam sententiarum pondere prensare consuetum magis. Sanè nostrum hunc emunctissimæ naris & acerrimi iudicij virum multa & in se & in alijs desiderasse, aliam quoque sua in mente conditam habuisse eloquentiæ speciem, quam exprimere nec ille, nec alijs promissum hætenus, e libro quo de sua ipsius, & aliorum ignorantia grauitè & accuratè disputat, apertissimè liquet. Quod nec Ludouicus Viues vir in omni literatura singularis, nec Franciscus Floridus præcoci, ac elegantissimi ingenij, suis in censuris dissimularunt, vt ex eorundem elogijs constabit, quæ loco suo proprio producemus. Illud omnino de Petrarchæ ingenio alicubi proditum accepimus, quod dum ephœbus adhuc literis operam daret in scholis præceptores eius sic illius præstantiam admirari solerent, vt in illo diuinum aliquid intuentes persæpe patri dicerent. *Tenos beatum reputamus Petrarcha, quandoquidem filium ad omnes disciplinas capeßendas promptum genuisti.* Cæterum quale FRANCISCVS ingenium sortitus à natura fuerit hisce verbis ille expressit in epist. ad Posteritatem: *Fuit mihi vt corpus sic ingenium magis pollens dexteritate, quam viribus. Itaque multa mihi facilia cogitatu, quæ exsecutione difficilia prætermisi.* Et ibidem: *Ingenio fui æquo potius, quam acuto, ad omne bonum & salubre studium apto, sed ad moralem præcipuè Philosophiam, & ad Poeticam prono. Quam processu temporis neglexi, sacris literis delectatus, in quibus sensi dulcedinem abditam, quam aliquando contemseram, poeticis litteris non nisi ad ornatum reservatis.* Quibus studijs caperetur specialius alijs ostendit inibi, quæ subnecto: *Incubui vnicè inter multa ad notitiam vetustatis, quoniam mihi ætas ista displicuit, vt, nisi me amor charorum in diuersum traheret, qualibet ætate natus esse optauerim, & hanc obliuisci nisus animo me alijs semper inserere. Historicis itaque delectatus sum, non minus tamen offensus eorum discordia, secutus in dubio, quo me vel verisimilitudo, vel scribentium traxit auctoritas.* Atque in hoc literarum genere familiares sibi fuisse fatetur passim præ omnibus Virgilium, deinde Horatiũ;

Homerum etiam tantifecit, vt ex Græcia impetratum à Nicolao Siozero Imperatoris Interprete suis sumptibus in latinum conuerti curauerit. Inter Philosophos ciuiles post M. Tullium ipsi in delicijs erat Seneca. Inter Philosophos Plato: Liuius inter Historicos: Inter Theologos D. Augustinus, cuius *Confessionem* sibi à Cardinale Columna donatam circumferebat, posthabito D. Hieronymo, quem ipsi multi commendabant. Sed de eius ingenio ad Poesin prono audiendi etiam alij, & in his Io. Iacobus Canis Pat. I. C. qui in libello *de modo in Iure studendi* impresso An. 1476. curis à legum studio alienis adscribit, quod Poeta in eo parum profecerit, hisce verbis: *Nec Propertius aut Tibullus amoribus innixus Iurisconsultis emicuit: Eandemque ob causam Franc. Petrarcha de sua Laura die ac nocte cogitans, quamquam urgente patre, nequaquam profecit in Legibus.* Iudiciuin sanè nimis leue, imo à veritate alienum, cùm biennio post Lauræ primum inuotuisset. Verius longè atque æquius Petrus Lotichius Par. I. Bibliothecæ Poeticæ: *A teneris cum vnicè Virgilio, & Ciceroni operam daret, magnam ob carminis, quantum non exiguam exhibebat, industriam, de se eruditis excitauit expectationem.* Verbo dicam, tanta fuit illius acuminis magnitudo, tanta rerum humanarum, diuinarumque scientia, nihil vt esset memoratu dignum, quod eū fugeret, nihil de quo nō iucundè minus, quā subtiliter disputaret; Vt non immerito de ipso in vita, quem superius adduxi, Anonymus ille MS: *Multa quidem legit; multa cognouit, omnia inuestigauit.* Inde factū, vt quò maior quisquis esset in Curia Pontificis, eò studiosius affectaret Virum hunc præclarissimum apud se habere, & virtutis eius splendore longè clarissimo lares suos proprios decorare. Nectamen Apollinem sic habuit fauentem, quin ei nubes obtenderet liuor ab ijs natus, qui vel ingenij malitia, vel bonarum literarum inscitia Poetam, quem non assequerantur, de Magicis artibus non modo insectarentur, sed & reum agerent, propter frequētem Virgilij lectionem, de cuius Magia à Grammaticis sparsa circumferuntur varia. Ille vero

integritatis, & ingenij fulgore tenebriones ita discussit, ita repressit, vt velinde plus claritatis eius nomini accesserit. Quod ex Capite de Existimatione apud Principes ac Amicitia cum Literatis vberius apparebit. Hoc saltem veluti euidentissimum innocentiae argumentum minime pretereundum censui, quod ipse Lib. I. Senil. Epist. III. Cardinali Talauando adducit: *Non credit profecto Magnum Pontifex, quem secretarium vult, nec scelestis operam dare carminibus, quem interioris thalami arcano dignum, & sacris aptum censet epistolis. Magnas tibi pro tantis honoribus, nec minores pro tali errore deposito, grates ago.*

ELOQVENTIA ET POESIS.

Cap. I.

RIMVS omnium PETRARCHA fuit qui felicis ingenij sui ductu extorres dudum è Latio politiores literas, & dispersas vnum in locum coegit, & bono quasi in lumine collocauit. Irruentibus enim Barbaris hinc inde in Latium purae Latinitatis elegans commercium obsoleuerat, ob eam causam maximè quod res esset cum barbaris, parique fato Etruscae linguae decò omnis excidisset, nec eius reparandi spes aliunde vlla se prodere videretur. Seditionum quidem vrbanae & ciuiliu bellorum iactura nunquam adeo sauire credebatur posse, vt vna cum concordia & libertate literae interirent. Cum par hostibus lingua, parque elegantia foret, vsusque per atrocia castra, omnemque armorum strepitum foecundae latinitatis peculiaris. At verò cum Gothicis, & Hunnis nihil, quod ad linguae cultum attineret, commune, nihil diuiduum erat Latio, quod ab his vsque ad Theodosij tempora summa vi inuadere inausum esset: eaque calamitas vsque ad Petrarchae seculum perdurauit. Si quidem

is latinæ linguæ pariter, & Etruscæ facultatem amplexus, utrâ-
 que constituere planè & certis adornare numeris flagranter
 cepit: quod & perfecit tanta ingenij solertia, duriora mollien-
 do, & singulari suauitate varijs modis flectendo numeros, vt
 enatam dudum ac vixdum efflorescentem Eloquentiâ ingenti
 cultura, ad absolutæ maturitatis fructum, summumq; adeo
 exactæ elegantix fastigium perduxerit. Vidit id sola etiam
 fama, maximo meritorum argumento, licet PETRARCHÆ
 opera nunquam vidisset Eruditi seculi monstrum Iulius Scali-
 ger, cuius hoc luculentissimum de nostro Poeta extat testimo-
 nium Poetices lib. VI. Cap. IV. PETRARCHA ex lutulenta
 barbarie os celo attollere ausus est. Cuius, quemadmodum diximus
 alibi, quod nihil videre licuerit, eius viri castigationes, sicut & alia
 multa, relinquam studiosis. Audiatur hic Vossius de Historicis
 Latinis Lib. III. Cap. I. & quid huius de Viri eximij eloquen-
 tia scripserit, expendatur: *Recensuimus ingentem eorum turbam,*
penes quos iam inde ab excessu Antonini Philosophi vsq; ad Imperium
Caroli IV. undecim & amplius seculis historica res stetit in Occi-
dente. Constituunt autem illi historiae quasi senectutem: sed ita vt ip-
si quoque gradibus quibusdam distinguantur: atq; alij pertineant qua-
si ad primam, hoc est, crudam viridemque senectutem, qualem Cha-
ronti tribuit diuinus poeta: alij ad ultimam, hoc est, decrepitam planè,
& capularem senectam: alij quasi in confinio amborum, & magis illis
& minus his, vietam quandam, & tardigemulam habeant eloquen-
tiam. Deinceps verò agendum est nobis de temporibus non paullo feli-
cioribus Caroli IV. Imp. qui regere cepit Anno 1346 atque imperiũ
tenuit Annis 32. Sanè cum extrema Ludouici Bauari etate, tum præci-
pue sub hoc Carolo studiorum humaniorum, & desertæ orationis instau-
raricæpit. Laus ea in primis debetur Eximio Viro FRANCISCO
PETRARCHA qui litteras à multo auo misere sepultas è Gorbicis
tumulis excitauit: vt iure optimo de eo ait Paulus Iouius in Elogijs
Doct. Virorum. Idemque iudicium est Leandri in Italia, Scaligeri in
Arte Poetica, & cuius non? Loquatur & hic Vadianus ex sua
Poetica titulo IV. Franciscus Petrarcha ferè primus fuit, qui bar-
baris

baris castris bellum indixit. Quamobrem Latinae & Etruscae linguæ instauratorem & Patrem habitum ita Iouius affirmavit. Debemus plurimum ingenio sudori Petrarchæ semper aestuanti, dum literas à multo auro miserè sepultas è Gothicis sepulchris excitaret. Modò eum tanquam Italicæ linguæ conditorem, ac Principem ab incomparabili diuini ingenij virtute veneremur. Eodem ferme tempore florere Dantes, Petrarcha, & Boccacius, sed teste Francisco Florido Sabino, plurimum laudis inter eos meruit Petrarcha, qui primus apud Italos cum Latinam linguam diu sepultam ex rudibus, & vetustate, in lucem asserere adortus est, quod tamen cum parum feliciter succederet, vel quia bona optimorum librorum pars desideraretur, vel quod opus maius esset, quam quod ab uno exactè perfici posset, ad Etruscam linguam se inuitus contulit, quod ipse edito de hac re carmine confitetur: tantum abest, ut quisquam inficiari valeat. Nec aliud sanè clamant eius opera Latine scripta, quæ summum ingenium, nec mediocrem eruditionem ostendunt. Par illi confecit Elogium hisce verbis Ludouicus Viues: FRANCISCVS Petrarcha abhinc annos plures ducentis Bibliothecas tam diu clausas reseravit primus, & puluerem, situmque è monumentis maximorum auctorum excussit, quo nomine plurimum ei latinus sermo debet. Non est omnino impurus, sed squalorem sui seculi non valuit prorsum detegere. Et Barthius lib. XIX. Aduer. Cap. XIV. Cæterum de increpatione hac Musarum à Philosophia, multis olim disceptauit FRANCISCVS PETRARCHA primus veteris literature instaurator, quamquam & suo auro non solus. Et alibi. At bene optimi & doctissimi viri iam inde ab ætate Fr. Petrarchæ, cum quo erigere caput, & ad priscorum auctorum exempla oculos attollere cepit doctrina. Verè liberalium studiorum, aliam viam institerunt, quorum consilio apertis verè eloquentiæ campis tandem genuina Latinitas efflorescere cepit. Præter quos possemus etiam memorare Leonardum Arétinū in duobus Dialogis nondum editis, qui asseruantur in amplissima Bibliotheca olim Serenissimi Ducis Mariæ à Ruuere, nūc verò Ciuitatis Urbini, atque in Historia sui temporis. Milium item in Historia Vniuersi Cap. de Historia literaria: Et tandem

Cl. Virum mihiq̃ue amicissimum Gabrielem Naudæum Parisi-
num Eminentissimi Cardinalis à Balneo Bibliothecarium in
Additamento ad Historiam Ludouici XI. At in Panegyrica o-
ratione ad Vrbanum VIII. S. P. Musarum vere Patrem. Quod
encomium quia nondum est publici iuris, mecum per summā
necessitudinem communicatum, in gratiam lectoris, mantif-
sæ loco subnectere visum fuit: PETRARCHAM vero hominem
prope diuinum, antiquis parem, & seculo suo maiorem; cui Poesis,
Philosophia, Humaniores Literæ ac eloquentia primam sui in Italia re-
stitutionem acceptam referunt, tam proluxa & incredibili beneuolen-
tia complexus est, qui tum temporis sedebat Urbanus V. ut quemad-
modum ille nusquam suis beneficiis, sic nec ipse gratiarum actionibus
finem imposuerit.

EGREGIA INGENII MONVMENTA.

Cap. VI.

ON Vrbiūm, non Rerum publicarum cu-
ris, sed solitudini & otio literario PE-
TRARCHA natus pulcherrima nobis in-
genii sui diuini monumenta reliquit, quæ
tanto lepore affluunt, ut eruditi omnes
in iis degustandis nunquam fatigentur.
In primis vero metra Etrusca tanta se-
se facilitate commendant, ut iam om-
nium, quibus vel exiguum cum literis commercium, manibus
quotidiè terantur. Inde meritò de hoc ipso Boccacius sermo-
nem habens in hæc verba prorupit: Opera eius, tam Prosaica,
quàm Metrica, quæ plura extant, tanto splendore resurgent, tanta sua-
uitate redolent, tanto florido ornatu spectabilia sunt, & lepore sonan-
tium verborum melliflua, & sententiarum succo mirabili sapida, ut
celestis ingenii artificio potius, quàm humani fabrefacta credantur.
*Quid multa dixerim? profectò hominem superat, & in longum mor-
talium*

talium vires excedit. Extat & hoc alibi eiusdem de Laura ac Operibus Petrarchæ ad Hugonem Regem Cypri testimonium: *Stat enim exitum cupiens, adhuc sub conclavi clausa diuina Africa, heroico carmine scripta, primi Africani narrans magnalia. Stat Bucolicum Carmen, iam ubique sua celebritate cognitum. Stat & Liber Epistolarum ad Amicos metrico scriptarum stylo: stant præterea ingentia duo Epistolarum prosaicarum volumina; tanta sententiarum, tanta rerum gestarum copia, tanto ornatus artificio splendentium, ut in nullo Ciceronis postponendas censeat lector æquus. Stant in Medicum Inuectiua. Stat solitaria vite liber, & qui paucis post diebus in lucem nonissimus venturus est, de remediis ad utramque fortunam. Sunt præterea in officina plures, quos cito eo viuente fabrefactos legemus in publico. Accedunt his quæ Io. Herold in Operum eiusdē præfatione præmisit. Hos inter numerandus est FRANC. Petrarcha, cuius scripta quidem existimantium arbitrio, benignitate celesti, admiranda non esse haud potuere, imo ingenij & animi vi æternitatem consequi necesse fuit. Et alia ab alijs edita pari stylo. Præclara quippe sunt, planèque diuina illius opera in quibus vitæ euentibus mirè explicatis nos ad benè beatèque viuendum faciliè dirigit. Quam ob causam Hieronymus Cardanus in eorum laudem sic excurrit. Multa in hoc Viro præclaro egregia fuere. Primum, carminum suauitas elegans, qua per uniuersum orbem celebratur. Secundum est profunditas sensuum cum studio maximo. Tertium perpetuo manens ac indefessa gloria, ut etiam in Hispanicam linguam transferit. Quartum est cælibatus & Orbitas. Quintum linguarum pluralitas: percalluit enim Latinam linguam ac Græcam. Suauis eloquentia insuper, qua maior præstari non potest, auctoritas doctrinæ & eloquentiæ coniuncta, religio cum vita longiore ex clementi hac cæli constitutione illi contigit. Vnde satis mirari nequeo, quid animi fuerit Gesualdo, quando dictionem Poetæ nostri mediocrem constituit, cum à sublimi dicendi genere parum abfit. Quot verò quantaque scripserit, indicabit eorum Elenchus, quem oculis hic subnecto ex vltima Basiliensi editione. Nimirum vulgavit*

De Remediis utriusque fortunæ libros II. *ad clarum virum Azonem Corregium Principem Parmensem Amicum suum.*

De Vita Solitaria libros II. *Ad virum summa reuerentia dignum Philippum Patham Patriarcham Hieros. S. R. E. Cardinalem literis ornatum ac literatorum Patronum.*

De Ocio Religiosorum lib. II. *Sodalitati magnæ Carthusiæ dicatos.*

De Vera Sapientia Dialogos II.

De Contemptu Mundi, siue Secretorum Dialogos III.

Qui monente ad me literis humanissimis Eruditissimo Francisco Bernardino Ferrario Mediolani sunt in Bibliotheca Ambrosiana scripti in membranis titulo *De Conflictu miseriarum suarum* volumine grandiusculo folii minoris, quod idem sonat in Editione Veneta 1501. *De Conflictu curarum suarum.*

Psalms Penitentiales VII.

De Republica optimè administranda Librum *ad Imaginibus virtutibusque ornatiss. Virum Franciscum Carrariensem Principem Patauinum.*

De Officio, & Virtutibus Imperatoriis Lib. *ad Magnanimum, bellicumq. rei peritiss. Virum Luchinum Vermium Veronensem, exercitus Veneti Imperatorem.*

Rerum memorabilium Libros IV.

Vitarum Illustrium Virorum Epitomen *ad supra laudatum Franciscum Carrariensem Principem Patauinum.*

De Pacificanda Italia Exhortationem.

Ad Vetus Romanæ Reip. Defensores Orationem.

De Libertate capescenda Hortatoriam.

De Obedientia, & fide vxoria, in qua habetur Historia Grisildis.

De Auaritia vitanda Orationem.

Itinerarium Syriacum.

Mirari subit Michaellem Pociantium, etiam patria Florentinum, non animaduertisse idem hoc esse, quod titulo Itinerarii ad S. Sepulchrum Io. Mandelli Medico nuncupati ut diuersum

sum adducit. A quo plurima cum esset mutuatus Vir variæ ceteroquin lectionis Antonius Possevinus nimia credulitate in eundem errorem incidit.

Et hæc quidem omnia complectitur TOMVS PRIMVS. In altero hæc habentur.

Epistolarum de Rebus familiaribus libri VIII. *ad Socratem suum.*

Epistolarum ad quosdam ex veteribus illustriores liber unus.

Epistolarum sine titulo liber unus.

Epistolarum de Rebus Senilibus libri XVI. *ad Simonidem suum.*

Epistolarum Variarum liber unus.

Quibus postea ex Vetusso Codice Bibliothecæ I. Chalassii accessere insertæ hinc inde diuersi argumenti aliæ LXV. peculiare editioni, quæ Lugduni apud Samuelem Crispinum MDCI. prodiit.

De sui ipius, & aliorum Ignorantia liber *ad Donatum Apennigenam Grammaticum.*

Apologia contra Gallum *ad Vgutionem de Thienis.*

Inuectiuarum contra Medicum quendam lib. IV.

Notha, seu quæ falso Auctori tribuuntur, inter quæ Propositum quoddam factum coram Reg. Vngariæ.

TERTIVS TOMVS eiusdem Opera poetica comprehendit, ac primo quidem

Epistolas de sumenda atque recepta Laura ad Amicos V.

Bucolicorum Eclogas.

Africam hoc est de bello Punico lib. IX.

Epistolarum lib. III.

Testamentum Auctoris.

Hiscæ eruditorum quidam accensuere SENECÆ Philosophi Vitam: nec aliter ego in Vita cl. Laurentii Pignorii, ubi hanc inter eius MS. recenseo, secutus tanti viri iudicium, & communem quorundam opinionem. At posterior dies prioris magister: rectius me docuit summi iudicii vir, qui in editione Senecæ castigatori Basileæ anno 1529. emissâ eam recetioris cuiusdam non prorsus indiligentis, ex Tacito, Suetonio

nio & D. Hieronymo acceptam, censet. Nec aliter credo existimabit, quisquis Auctorem nostrum ex sermonis pondere benè æstimare nouerit, ut fileam mortis historiã heic parum bona fide referri, ut ex Tacito liquet.

TOMO QUARTO vernacula siue Etrusca lingua conscripta insunt opera.

Sonetti, e Canzoni in vita di Madonna Laura.

Sonetti, e Canzoni in morte dell'istessa.

Trionfo d'Amore. Trionfi della Castità, della Morte, del Tempo, della Diuinità, ouero Eternità.

Quod opusculum in schedis repertum sine Auctoris lima prodiit. Sed mirabile dictu eodem anno 1374. die xxv. Ianuarii ante cenam hæc celeberrima de diuinitate carmina contexere cœpit, fere sibi vicinum mortis diem præuidendo. Quod monstrant Rhythmi ex autographo Poetæ editi à Comite Federigo Vbaldino.

Canzoni, e Sonetti alquanti in risposta à diuersi suoi amici.

Poemata Etrusca in membranis anno 1470. impressa extant in Bibliotheca D. Marci. & anno 1473. Nicolao Marcello Principe regnante edita fuerunt carmina Petrarchæ in 4. maiori. quod opus apud me extat olim à doctissimo viro Triphone Gabriele enarratum Antonio Brocardo.

Vidimus præterea opus historicum hoc titulo: *Vite de Pontefici & Imperatori Romani da Messer Francesco Petrarca insino à suoi tempi composte; dipoi con diligenza in breuità seguitate sino nell'anno 1378. Venetiis 1534.* Quod in Bibliotheca Ambrosiana Mediolani seruatur.

Illud quoque à fide dignis auctoribus accepimus, quod cum ad eum visendum processissent multi Veronæ, atque gratificandi studio Africa ipsius palam recitaretur, ipsum fufis lacrimis rogasse, ne ulterius progredierentur. Causam verò sciscitantibus respondisse: Vtinam opus illud abolere possem, nulla mihi profectò res gratior aut iucundior foret. Sunt qui putant id ab ipso fuisse prolatum, quod fœ-

rus ille adhuc fuisset immaturior . At modestum nimis de
femetipso Vatis iudicium, quod licet voce fuerit proditū,
a mente ipsius nihilominus diuersum fuit. Sic enim de hac
ipsa Poetæ Africa in Vita eius MS. Bibliothecæ Canonico-
rum Regularium S. Io. in Viridario Patauii Paulus Verge-
rius: *In ea quidem ad marginem non dudum illius manum notis-
simam habeo, ita scribit: Raro unquam patri aliquis tam me-
stus filium unicum in rogum misit, quanto id fecerim dolore,
ut si omnes labores meos eo in opere perditos acriter tecum vol-
uas, vix ipse lachrimas contineas.* At ne quicquam desi-
deretur ad pleniorē huius Poematis notitiā, de eo sic
Auctor in Epist. ad Post. *Illis in montibus vaganti, sexta qui-
dem feria maioris hebdomadæ, cogitatio incidit & valida, ut de
Scipione Africano illo primo, cuius nomen, mirum unde à prima
mihi ætate charum fuit, poeticum aliquid heroico carmine scriberē,
quod tunc magno captum impetu variis mox distractus curis inter-
misi. sed subiecti de nomine Africa nomen libro dedi, operi nescio,
qua vel sua, vel mea fortuna, dilecto multis antequam cognito.*
Alieno certè arbitrio si res æstimanda fuerit, fati, quo ex-
cepta fuerunt eius scripta, secundioris locupletissimū præ-
bebunt argumentum editiones diuersarum linguarum illu-
stres variis in regionibus per tot secula perennatæ.

Hæc quidem Operum Petrarchæ series iudicio eorum, quibus
ex typographia Basiliensi ea lucem debent, quæ adornata
prodire cura & subsidio trium Virorum rei literarii Bonif.-
cii Amerbachii, Conradi Lycosthenis, & Calii Secundi Curio-
nis. Quis verò ea primus collegerit, aut digesserit, non
dum liquet. Plusculum tamen operæ heic adhibuisse Ioan.
Aretinum maximè circa Etrusca & Poetica testis est ad ip-
sum Vates noster Senilium lib. xi i i. Epistola i v. hisce ver-
bis: *Dicis te habere Epistolas meas multas, velim omnes & ma-
xime correctas habeas.* Et paulo post: *Ad hac cuncta nostra vul-
garia, & si quid est poeticum collegisse te speras. sed id mihi diffici-
le est creditu.*

Præter hæc plurima alia è pluteis deprompta prudens nostræ memoriæ subduxit. Sic enim ipse in quadam ad Isocratem Epistola. *Quid multa? Incredibilem fortè rem audies. Verum tamen mille vel eo amplius seu omnis generis sparsa Poemata seu familiares Epistolas, non quia nihil in eis placuisset, sed quia plus negotii quam voluptatis inerat, Vulcano corrigendas tradidi non sine suspiriis.* Ex his supersunt extremæ diligentiae monumento Etrusca quædâ Petrarchæ poemata; quæ cl. Vir Federicus Vbalдинus Romæ anno 1642. Petrarchæ studiofissimus in publicum produxit ex Auctoris schedis ascripto loco, anno, mense die & horis cum suis emendationibus & censura, quæ cum Fulvii Vrsini libris in Bibliothecâ Vaticanam olim fuerunt translata. De his forsitan Antonius Muretus Variarum lectionum lib. XVIII. ex autographo Franc. Petrarchæ nobilissimi Etruscorum Poetarum, quod habuit Vir præstantissimus Petrus Bembus, facile cernitur, eum in limando secundo item Poematum suorum versu sudasse. His fortasse accensebitur Comœdia Io. Columnæ dicata, de qua Squarciaficus loco sepiùs memorato. Maiorem verò operum partem Latine scriptam fatetur in Epistolis ipse, ne vernaculo sermone vulgo prostituerentur.

De quibus omnibus semper præclare statuit Eruditorum cœtus. In primis verò Boccacius, qui sic de Africa: *Esto, quo nostro tertius exsurgat Africanus, gloria nō minori, maiori tamē iustitia delatus in æthera, versu Viri celeberrimi Francisci Petrarchæ, nuper laurea Romæ insigniti. Tanta enim facundia, & lepiditate sermonis in medium trahitur, ut ferè ex tenebris longi silentii, in amplissimam lucem deductus videatur.* Et de Bucolicis ibidē: *Illustris atque nouissimus Poeta Franc. Petrarca in suis Bucolicis sub velamine pastoralis eloquii, Veri Dei & inclitæ Trinitatis laudes, mira descriptione notauit. Sensit & egregiè de iisdem tū iuncta, tum soluta numeris oratione Paulus Vergerius, cuius idcirco versus hac in parte damus.*

Illustres celebrare viros, medicamina utramque

Porri

*Porrigere in sortem, tranquille munere vite,
Dicere Franciscus potuit, tractavit anhelos,
Ore potens triplici materno stamine amores.
Carmina pastorum, sensus condentia miros,
Cum caneret, magnum gracili spiravit avena
Africa cum scriberet fausto rem nomine dignam,
Multaque præterea vario deprompsit ab ore,
Ultima sacratis studiis dans tempora vite.*

Neque his inferius magni nostra ætate Polyhistoris Ioa. Gher. Vossii iudicium lib. III. cap. I. de Historicis Latinis, nec non Michaelis Pociantii de scriptoribus Florentinis. Itemque Eminentissimi Cardinalis Roberti Bellarmini de Scriptoribus Ecclesiasticis, & aliorum.

Porrò, ne quid ingenui Lectoris curiositati desset, & meæ fidei & amoris satisfactum putabam, si eorundem in Vaticano MS. Indicem singulari Viri Eruditiss. Leonis Allatii benignitate ad me transmissum, non tam amici in me affectus, quam publici studii & diligentiae ingens argumentum, hic subnecterem.

FRANCISCI PETRARCHAE

OPERA MS. QVAE ASSERVANTVR IN BIBLIOTHECA VATICANA.

Cap. VII.

DE Remediis Vtriusque Fortunæ lib. II. Princip. *Cū res, fortunasque hominum.* Codd. 3354. ex perg. in 4. 4519. & perg. f. 4520. in pap. in fol. 4521. & 4522. in perg. f.

De Vita Solitaria lib. 2. Ad Philippum Causallicen. Episcopum. *Paucos homines novi.* 4518. ex perg. fol. 4528. ex perg. fol. 4529. in perg. in 4. 3357. ex pap. in fol. scriptus manu propria Petrarchæ, testimonio Bernardi Bembi, qui ita præfatur: *Francisci Petrar-*

trarchæ Laurenti clarissimi libellū de vita solitaria lege feliciter: quisquis humane vite conditionem, ut est, momentaneam, fluxā- que admodum quasi specula circumspicere desideras, lege accuratius. Ingenio hominis, scio, oblectabere. Non eius, qui propria virtute magna se æsequi posse desiderat, sed qui imperitum mortalium vulgus, eiusque inanes curas, & penitenda vota, inò verò insanias, ac deliramenta magno atque constanti animo, & recto, ut aiunt, vertice ad beatissimam illam quietem intentus quantum mortali prestare licet solido ac recto pede calcauerit. Videbis ibidem Petrarchæ manum, cuius est archetypum uniuersum, quod opus vides festinarius licet exscriptum, utpote qui firmiore calamo equatos & rotundos characteres exarare solitus sit. Sed ita Petrarchæ ipsa, quam vides manus indubia est, qua oblectamur accuratissimi, multis documentis, quæ non attinet dicere, uti hæc est Bembris quæ testamur fidelissimi. Sed caueo, quod studiosè perlegeris, ne tibi absorum statuas comprobari, quando illud nobis est, de tanto viro sanctoque iudicium. Sanè qui omnes unus numeros vite mortalium examussum complexus est, ut Sedigitii verbis utar. Quod si quis seus sentiat nihil sentiat. BERNARD. B. DOCTOR.

Rerum Memorandarum lib. 4. Sed mihi cuncta versantur. 3356. ex perg. in 4. 4526. ex perg. in fol.

De Sui ipsius, & multorum ignorantia, ad Donatum Apennigenam Grammaticum. Numquam ne igitur 4518. ex perg. in fol. 4517. ex perg. in fol. 3359. ex perg. in 8. Autographum Petrarchæ. Notatur in principio libri. Presens libellus scriptus extitit manu propria spectati Viri Francisci Petrarchæ, & in fine. Ante biennium dictatum, & alibi scriptum à me ipso scripsi, hic iterum manu mea, & produxi ad exitum Arquadæ inter colles Euganeos 1370. Iunii 29. vergente ad occasum die.

Inuectiuarum in Medicum obiurgantem lib. 4. Quisquis es, qui. 4518. in perg. in fol. 4527. in perg. fol.

De Fide, & Obedientia uxoris, ad Ioannem Boccacium de Certaldo. Librum tuum quem. 1666. in perg. in 4.

De Secreto conflictu lib. 3. Attomito mihi quidem. 2973. ex pap.

in fol.

Invektiva contra quemdam Gallum innominatum, sed in dignitate constitutum. *Erasfateor.* 4527. ex perg. in fol.

Epilogulus de Dignitatibus, & Officiis Romani Populi. *Senatus nomen etas dedit.* 1541. in perg. in 4.

Virorum Illustrium vitæ. *Illustres quondam.* 4523. ex perg. fol.

De Vitis Imperatorum liber, qui & Augustalis dicitur, incipiens à Iulio Cæsare usque ad Vincislaum. *Opta illustri s Principes.* 4137. ex pap. in 8. 4524. in perg. in 4. Alius incipit.

Primus qui Romanum. 3551. ex perg. in 4.

De Vita Cæsaris. *C. Iulii Cæsaris d. et a.* 4525. in perg. in fol.

De Hercule; quot, & quales fuerint. *Placet insuper Tullio.* 2027. ex pap. in fol. est tractatus simillimus Genealogiæ Boccacii.

Itinerarium ad S. Sepulchrum. *Raro admodum spei.* 3357. in pap. in fol. cuius titulus ita legitur. *Itinerarium Francisci Petrarchæ Poetæ Florentini, qui obiit anno Domini 1379. in Padua A Etatis sue anno LXXI.*

Septem Psalmi Pœnitentiales. *Heu mihi misero.* 1216. in pap. in fol. 4518. in perg. in fol. 4999. in fol. 5163. in perg. in 4.

Psalmi Confessionales. *Superbum me scisti Domine.* 5163. in pap. in 4.

Epistolæ. *Sæpe mihi propositum.* 3355. in pap. in fol.

Epistolârum sine titulo lib. I. *Cum semper odiosa.* 4518. in perg. in fol. 4527. in perg. in fol.

Epistolæ quædam. *Errarem haud profecto.* 4523. ex perg. in fol.

Epistolæ, quarum index in principio. *Nondum satisfacerem.* 5621. in pap. in fol.

Epistola ad Ioannem Boccacium, cui miserat Invektivarum lib. 4. *Quatuor Invektivarum.* 4518. in perg. in fol.

Epistolæ 4. ad Ioannem Boccacium I. *Ad literas tuas* II. *Epistola status tui.* III. *Librum tuum, qui.* IV. *Arfit amor tui.* 4518. ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol.

Epistola alia. *Maius opus aggredior.* 4523. ex perg. in fol.

Epistola ad Clementem VI. fugiendum Medicorum turbam. *Febris*

- Febris tuæ nuncius.* 4527. ex perg. in fol.
- Epistola ad Lombardum Serico, quid sit humana vita. *Quid sit de hac vita.* 1935. ex pap. in 4.
- Epistola Antonio Parmensi. *Fama loquitur.* 2951. ex pap. in 8.
- Epistola ad fratrem Ioannem. *Anilem tibi fabulam.* 5221. ex pap. in fol.
- Contra inuidos excusatio calumniæ datæ de Versibus. *Hic postquam medio.* & de Bucolica. alio etiam titulo contra ignaros, atque inuidos reprehensores, ad Ioannem Boccacium. *Aut tacere oportuit.* 4518. ex perg. in fol. 4527. ex perg. in fol.
- Epistolarum lib. 4. *Si mihi sana pium seruassent.* 1618. ex perg. in fol.
- Carmen Bucolicum. *Monice tranquillo.* 3358. ex perg. scriptū anno 1357. in 8. Cum scholiis 1679. ex perg. in fol.
- Elegia ad Bernardum Ruthensem Cardinalem. *Terrificastam magna.* 4518. ex perg. in fol.
- Ad Eundem initio super neglecta Matronum lege. *Obruor immensarum rerum* 4518. ex perg. in fol.
- Ad Conuiciatorem quendam. *Detrahis atque animum.* 4518. ex perg. in fol.
- Ad Inuidum quendam. *Si tua per longam.* 4518. ex perg. in fol.
- Versus super morte Magonis fratris Annibalis. *Hic postquam medio.* 4518. ex perg. in fol. & alio titulo: Vnde orta est lis, & reprehensio inuidorum. 4527. ex perg.
- Oratio in B. Hieronymum. *Rore parens persuse.* 4321. ex perg. in fol.
- De Laudibus Italiæ, quando rediit in Italiam. *Salue cara Deo tellus.* 1858. ex perg. in 4. 2932. ex pap. in 8. 2951. ex pap. in 8. 4514. ex pap. in 4.
- Carmina Latina. 4836.
- Carmina Italica. *Voi che ascoltate.* 1213. ex pap. fol. 3198. ex perg. in 4. in princio effigies Petrarchæ 4587, ex pap. in 8.

4784. ex perg. in 4. 1680. ex perg. in fol. 5154. ex perg. in 8.
 5155. ex pap. in 8. 5994. ex pap. in fol. scriptum Autogra-
 phum Petrarchæ 3195. ex perg. in fol.
 Fragmenta Autographa. *Signor mio caro*. 3197. ex pap. in fol.
 scriptum à Petro Bembo Cardinali 3197. ex pap. in fol.
 Cum quibusdam scholijs, & annotationibus 4786. ex pap. in 4.
 Erat Petri della Valle. 4783. ex perg. in fol.
 Trionfi. *Nel tempo che rinoua*. 3142. ex perg. in 4. 3156. ex perg.
 in 8. 3216. ex pap. in fol. 4785. ex perg. in 4. scriptum anno
 1541.
 De Coronatione Regis Ludouici Epistola ad Nicolaum Ac-
 ciaiolum. *Nell'ultimo huomo*. 4820. ex pap. in fol. 4824. ex
 pap. in fol.
 De viris Illustribus Italicè, *Romulo fu el primo*. 5903. ex pap. in
 fol.
 Franc. Petrarchæ Vitæ. *Franciscus Petrarcha*. 4520. ex pap. in
 fol. 5263. ex pap. in 4. per P.P.V. 5155. ex pap. in 8.
 Per Leonardum Aretinum Italicè, *Francisco Petrarcha huomo*.
 2027. ex pap. in 4. 4824. ex pap. in fol.
 Priuilegium Laureationis Francisci Petrarchæ, 4999. ex pap. in
 fol.
 Index Vocum Petrarchæ, & quorundam Poetarum Antiquo-
 rum, videlicet Siculi Regis Roberti, & Barberini collecta-
 rum per Angelum Collutium, *Altr'huomo di quel ch'io*, 3217.
 ex pap. in fol.
 Alberti Orlandi, & aliorum carmina in opera Petrarchæ, *Beato*
il prego. 4587. ex pap. in 8.
 Antonij Beccari de Ferraria Canzone in lode del Petrarcha, *Io*
bò già letto. 4999. ex pap. in fol.
 Flores extracti ex libro Petrarchæ de Remedijs utriusque for-
 tunæ. *Apud nostros homines*. 5221. ex pap. in fol.
 Nonnulla epigrammata in Petrarcham in fine Codicis. 3357.
 ex pap. in fol.
 Extant etiā Florentiæ Petrarchæ opera MS. quæ Cl. Elias Deo-

datus iteratis ad Gabrielem Naudæum Medicum Parisinum literis se in celcberrima S. Laurentij Bibliotheca vidisse refert. Idem mihi testatus est familiaribus colloquiis Ioan. Rhodius, & Iacobus Gaffarellus, librorum ineditorum omnes inuestigatores acerrimj; & nuper humanissimis ad me literis D. Iacobus Gaddius oeta Florentinus, in cuius Museo nunquam adhuc editæ reperiuntur Petrarchæ Latino sermone Comœdiæ *De casu Medee*. Itemque *De ciuitatis Cæsene destructione*. Dummodo non idem hisce contigerit, quod de alijs refert ipse Lib. II. Senil. Epist. IV. *Scribis te vidisse opuscula nuper aliquot, quædam quoq; vulgaria, meo nomine inscripta, quorum mihi principia misisti, tantumque de singulis, ut intellexerem mea an essent, an alterius. Laudo diligentiam, ambiguitatem miror. Ego enim subito ijs conspectis, non tantum intellexi mea non esse, sed indolui, sed erubui, sed obstupui, potuisse illa, vel mea videri alijs, vel te dubium tenuisse.*

Præter omnia huius nostri Opera aliàs diuulgata suis ad me die 13. Nou. 1634. monuit omnis eruditionis laude celebrimus Vir D. Frânciscus Bernardinus Ferrarius Mediolani in Ambrosiana Bibliotheca extare MS. Libellum in membranis in 4. *De Regimine Principum*. Petrarchæ etiam ad Virgilium in membranis folio maiori elegantissimè descriptum Notæ Marginales manu ipsius exaratæ extant ibidem, Epistola præmissa eodem charactere Poetæ à nōnullis adscripta, cuius initium: *LAVRA proprijs virtutibus* &c. quam inferius suo loco dabimus. Similè se in Bibliotheca Vaticana vidisse referebant quondam Laurentius Pignorius & Martinus Sadelius viri amicissimi, in cuius principio Poetæ & Laure effigies adiecto disticho videbatur. Petrarchæ in Columellam notas aliquando fuisse in Bibliotheca Vaticana deprehendi ex Aduersarijs Philologicis intimi mei Ioannis Rhodij. Ex Indice Bibliothecæ Augustanæ in subsellio 9. Codic. 243. reperitur libellus Petrarchæ MS. cui titulus est: *Ars punctandi.*

CENSUS EORVM, QUI VATIS NOSTRI
VITAM CONSCRIPSERVNT, QVIVE EIVS-
DEM OPERA COMMENTARIIS
ILLVSTRARVNT.

Cap. VIII.

EA semper fuit Vatis nostri celebritas, & operum eius sublimitas, ut eò eruditorum omnium cohortes veluti apes ad flores delibādos confluerint. Quid dulcius, quid candidius huius nostri sermone, qui in Latinis, Grecis, disertus, in Etruscis lenior. Vtrobique animos iam virtutum disciplinam, iam verborum pigmentis, ac lepore suauissimo attrahit, mouet. Viget in sermone soluto neruus: Carmen eius plenum, tersum laboriosum, omnium genio accommodatissimum. Vbiq̃ue mira rerum suauitas, ac varietas, sententiarum lumina, verborum robora. Quamobrem haud mirandum, si tot viri Eruditissimi, tam miris dotibus ornati, Elogia, in ipsius operum illustrationem tantum studii, ac laboris certatim contulerint. Quorum seriem, ne quid heic desideraret æquus Lector, subnectere à nostro instituto non prorsus alienū fuerit. In quorum numero Latina dictione primam laudem meretur Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus Carrariensibus Principibus domestici Historiographi titulo familiaris, à Poetæ obitu non adeò remotus, quin plurima de ipso ex fide consignare potuerit. Quem deinde secutus non infeliciori conatu Xicho Polentonus Vergerii æqualis. Hi tamen nondum typis vulgati. Hunc apud D. Gaffarellum videre licuit ad calcem Poematum Etruscorum, quæ in membranis scripta anno 1463, cui planè similis in Museo Viri Spectabilis Ioannis Reinst Amstelodamensis, ipsius humanitate ad me trasmissus. Est & alter in

Bibliot. S. Ioa. in Viridario Patauii apud Petrarchæ opera. Et si verò prior Polentoni nomen non præ se ferat, Auctorem tamē hunc esse confirmat stylus, & frequens Ciceronis mentio, quæ ut Grammaticus mirè colebat. Atque hos deinde imitati fuerunt Leonardus Aretinus elegantiss. Polyhistor, & Rudulfus de Cruningen natione Frisus indicio Iacobi Philippi Bergomenfis supplementi Chronic. lib. 16. quem Vossius de Hist. Latinis lib. 3. recte Agricolam cognomine significat, Itemq; Franc. Philelphus. Plura de Petrarcha Nicolaus Francus & Hercules Giouaninus in Dialogis Etruscis sub titulo: *li due Petrarchisti*, omnium verò prolixissimè Hieronymus Squarciaficus Alexandrinus Petrarchæ vitam Petro Contareno Patriocio Veneto nuncupatam pertexuit: quæ Petrarchæ operibus editionis Venetæ & Basiliensis præfixa. Qui etiam in Poemata Etrusca Auctoris nostri cū aliis Etruscorū carminibus Cōmentatoribus Venetiis 1508. & fol. & 4. edita, nō pauca innotauit. Reperitur quoque in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis à Balneo M. S. Philippi Villani, qui Clariss. aliquot Virorum sui seculi vitas persecutus *De Vita & Moribus Petrarchæ* peculiariter egit, quemadmodum mihi index Clar. Gabriel Naudæus, cui preciosæ huius suppellectilis cura meritò credita. Nuper autem in Bibliotheca Vaticana Vol. n. 6165. inuentam Petrarchæ Vitam à Ludouico Beccadello Archiepiscopo Raguseo fusè descriptam, mense Martio Roma ad me perscripsit amicus singularis Leo Allatius qui erudito scribendi officio frequens ad nos excurrit.

Idiomate autem Etrusco per varia secula non modò vitam Poetæ posteris tradiderunt, sed varia quoque eius Poemata pro virili enodarunt. Antonius Tempus Iudex Patauinus præter Poetæ vitam, in gratiam Alberti Scaligeri Commentaria in Poemata conscripsit, Inuictissimo Federico Marchioni Mantuæ dicata. Franciscus quoque Philelphus Otator insignis Inuictissimo Principi Philippo Mariæ Anglo Duci Mediolanensi in explicando Poeta ingenium probauit, non ta-

men

men sine censuræ acrimonia. Triumphos à se illustratos Borsio Estēsi Duci sacrauit Bernardus Ilcinus, Medicinæ ac Philosophiæ Doctor. Quam veluti expositionum trigam euulgauit Nicolaus Peranzonus alias Riccius Marchesianus ex Typographia Bartholomæi de Zamaria de Portese Venetiis 1508. xv. Februarii; folio, & Gregorii de Gregoriis eodem loco, & anno die xx. Nouembris, in 4. Bernardinus Danielus etiam Lucensis hanc prouinciam suscepit, & Faustus Longianus, maximoque veritatis studio Alexander Vellutellus, quæ non piguit Auinionem, & Vallem Clausam bis accuratè perillustrare, ut Poetæ, & Lauræ virtutes dignè assereret, & germanum diuino Poemati sensum adstrueret. Rinaldum Cursum pariter nonnulla reliquisse in Petrarchæ Poemata, patet ex Præfatione Hieronymi Ruscelli Editionis Veneræ 1554. typis Plinii Petrasantæ. 8. Nec minorem operam Petrarchæ præstitit Ludouicus Casteluetrus eruditus notus. Potiori autem iudicio Andreas Gesualdus heic omne punctum tulisse videtur. Sed præter Italos Transalpinis in hac arena aliquid tentare placuit. Quos inter nobis innotuit Papinius Massonius Gallus celeberrimi nominis I. C. qui Dantis, Petrarchæ, & Boccacii vitas iunctim emisit Lutetiæ Parisiorum anno 1587. 8. At ne quidquam ad Vatis nostri splendorem desiderari posset, optandum erat, ut in lucem venisset eruditus laudatus in expositione Petrarchæ Sartorii Quadri-
meni Cosentini labor eximius, cuius Commentarium MS. à Francisco de Castro in Hispaniam transportatum accepi literis V. C. Leonis Allatii in omni curiosa literatura versatissimi quidem ad me humanissimè missis. Ricardum Ricardi refert Tassonus cōmentaria in Vate nostrum meditatū fuisse. Nuper cum iustraremus Bibliothecas Patauinas etiā ex Indice operum M. Mantuæ I. C. ipsum expositionem Petrarchæ literis consignasse deprehendimus, quæ fortassis eadem cum ea, quæ Patauī apud Laurentium Pasquatum anno 1566 in 4. edita sine Auctoris nomine, lingua Italica adiectis I. C. sententiis

hoc titulo : *Annotationi breuissime sopra le Rime di F. P. Franciscus Vidua Patauinus Philosophus eximius Pandectarum Interpreter in patrio Lyceo Oden Etruscam*

Quel c'ha nostra natura in se più degno,
 cum Petrarchæ Poematibus à Ioan. Griffo Venetiis anno 1554. editam, & postea insertam editioni Basiliensi à nemine antea expositam eleganti commento illustrauit. Hanc Paulus Tomasinus I. C. frater meus amantissimus ipsius discipulus legisse sæpe mihi se testatus est in autographo meditationum Etruscarum Auctoris. Suis quoque literis pridem monuit Eximius Vir Alexander Gallus Massæ Episcopus Com. Anonymi uberrimum esse in sua Bibliotheca. Accepimus etiam apud Iacobum Gaddium seruari Innominati scriptoris meditationes eruditas in Triumphos, nec non Iacobi Poggii Annotationes in Triumphum Famæ. Hi quidem Poetæ nostro studiosè facem prætulerunt. Non tamen aliis summi ingenii viris etiam citerioris meditationis ansam præripuere. Testis mihi Petrus Bembus eminentissimus ingenio & eloquio Princeps. Testes è multis Io. Baptista Castiglioneus qui difficiliores versus Petrarchæ exposuit, Fabricius Storni, Ludouicus Dulcis, Franciscus Alumnus, Iulius Camillus, Hieronymus Ruscellus, Lucas Antonius Ridulphus. Mitto alios Etrusci idiomatis vindices, ceterosque numero fere innumeros, qui partim recitationibus Academicis Italiæ receptis, partim meditationibus priuatis Petrarchæ illustrando symbolam contulerunt. Inter quos neutiquam prætereundus Celsus Citradinus Senensis Linguae veteris Etruscae & Antiquitatum egregiè peritus, olim magni Lipsii apud Fuluium Ursinum condiscipulus, qui Oden Petrarchæ B. Virgini dicatam insigni commento illustratam euulgauit 1613. typis Siluestri Marchetti.

VINDICIAE TVTELARES.

Cap. IX.

RES propè conuiua mihi dissentire videntur
ait Poeta. Neque enim omnibus idem cu-
pediarum sapor. Quid mirum, si nec omni-
bus noster hic placuerit Vates? Ea nempè
est iudiciorum in scena literaria libertas, ut
quod cuique sapiat, id probet. Adeò verum
lepidissimi Poetæ illud;

Pro captu Lectoris habent sua fata libelli.

Expertus idem Petrarcha, diuerso quidem fato exceptus, mi-
nus tamen iniquo. Dum enim in ipsum aliū stylum sumere vi-
dentur, tantum abest, ut eius famæ officiant, quin studeant.
Primus in hoc ceusu nobis occurrit sanguine & literis Princeps
Picus Mirandulanus, qui suam ad Laurentium Medicum Du-
cem Epistola Lectorum attento prima fronte nescio quid
non Petrarchæ videtur detrahère. At enim accuratius eius
mentem dum expendo, ita multa poetico Principis ingenio
tribuit, ut nec suam Petrarchæ laudem neget. Mirandulanū
nunc quæso audiamus. *Sunt apud vos duo præcipuè celebrati Poeta
Florentinae linguae, Franciscus Petrarcha, & Dantes Aligerius, de qui-
bus illud in uniuersum sim præfatus, esse ex eruditis, qui res in Fran-
cisco, verba in Dante desiderent. Et paulò post: Franciscus qui-
dem si reuiscat, quod attinet ad sensus, quis dubitet ultrò herbam ti-
bi daturum, adeò tu & acutus semper gravis & subtilis, ille verò de
medio arripiens sententias colorat verbis, & quæ sunt gregaria egregia
facit genere dicendi.* Verum horum magnam partem ex aliena
eruditorum mente prolatam nemo mecum negabit, credo;
pletaque etiam imò omnia ferè ex nimio animi studio, ex mo-
do allatis planum est. Sed leuiora hæc sunt tela, & potius ab
effusa in amicum benignitate, quam culpandi animo emissa.

Vehementiora sunt quibus petitur hic noster, quæ num rectè colliment, porro dispiendum. Eiusmodi ex Tassoni theca prodierunt quamplurima, licet id certamen verius ad ingenii lusum, quam animi sententiam, susceptum arbitrer. Et quidni hanc Polyhistori Critico concedamus ingenii libertatem, cui, ut apertè testatur ipse, non animus erat, Vatem nostrum perstringere, sed ineptam multorum cogitationibus de pressa Petrarchæ imitatione pertinaciam eximere, quin Poetam ab aliorum calumniis vindicare, eique lucem afferre? Id ipsum etiam peculiari libello expressius tentauit Mutius minori quàm par erat modestia. Verum huius farinæ alia iis remittamus, qui hanc sibi litem sumentes omnes verborum & vocum quissillas operosè secernere satagerunt. Tassoni multorum iudicio uberrimè satisfecit Iosephus Aromatarius medèdi dexteritate apud Venetos celebris, ab amœnioribus literis, quantum permittit negotiorum moles, non alienus. Eodem cum cæteris loco habendum Curii Lanceloti iudicium de Petrarcha nimis scrupulosum, quando ipsum non inter Auctores, sed Eruditos reponendum censet lib. II. Observationum Gram. cap. 59. ductus fortassis ea opinione, quod lib. eiusdem cap. 34. Auctoris nomine dumtaxat dignū putet eum, cuius exemplar sequitur eruditorum consensus. Hæc autem eiusquæ generis leuiuscula suis relinquamus auctoribus. Notum enim quàm omni ævo Poetæ Etrusci Vatis nostri ideam sibi imitandam proposuerint. Tantum verò abest, ut Nicolai Franchi sarcasmiis & inaniis respondeamus, sortem euis miserati, qui linguæ mordacitate cum ingenii amœniratem inquinasset sibimet triste fatum accelerauit. Ita dignum tulit misellus sue procacitatis præmium. Quanto æquius fuisset quædam in nostro Poeta humanitus agnoscere, iisque ignoscere? Prudentiæ plenum est Horatianum illud,

Quandoque bonus dormitat Homerus.

Et sane Leo Allarius amicus noster in Dissert. de Magnorum Virorum Erroribus in dicendo cap. 3. Ludouici Viuis iudicio

ingenue fatetur Petrarcham sui seculi squalorem non valuisse prorsus detergere, dum à temporum ruditate vir prudens aliquando stylum attemperaret, ut verè censuit Gulielmus Insulanus in Dissert. de Chalcographia. Quo nomine apud eruditos facile merentur veniam leuiusculi ipsius in syllabæ modulo errores, quos indicauit Gerardus Vossius Artis Gram. lib. 2. cap. 40. & Analogiæ lib. 2. cap. 33. alter lapsus dictionis: quandoquidem nec omnibus extremam manum addidisse certum est. Quinimo error Poetarum apud benignos interpretes interdum licentiæ titulum meruit. Nimia vero seueritate à Ioanne Sauaro in Sidonii Epistolam primam lib. 1. accusatur Petrarcha, quod male Sidonium sugillet in præf. lib. 1. Epist. non intellectis Sidonii verbis; Itemque Sidonium ex omni parte modestum arrogantiae postulet. Petrarcha enim de sola obscuritate Sidonii satis modestè conqueritur. Nec tanti Poetæ nostri circa Plinii patriam error, ut non maxime à Basilio Parauicino excusetur Tract. Apol. de Patria Plinii p. 54. Vrgentioribus longè telis peti videntur Poetæ vita, moresq; quibuscum si comparetur eruditio, nullum est vel exiguum inde famæ discrimin. Obiiciunt multi, quod in Medicos acrius violentiusq; stylum strinxerit, medicam facultatem veluti probris laceffitam iniuria perenni violarit, cum ea à sanctissimis Viris, nec modo doctissimis, Reip. esse salutaris, ac summè necessaria iudicetur. Addunt quod nimis æui sui mores infectatus fuerit, quod perpetuis itineribus, deliciis, & amoribus citra quam Viro ciuili & Philosopho conueniebat, vitam transegerit. Hæc quam futilia, paucis dispiciemus. Ac ne longius abeam, en Poetam pro semetipso causam dicentem in Proœmio Inuectiuarum contra Medicum. *Quamuis in otio, in solitudine mea essem, ille tamen urbicus virgator, nec solitudini, nec otio meo parcens, nec ipsam locorum faciem veneratus, cui diuinum nescio quid inesse ipse si videas non neget in illis, ut propriè mihi videor dicturus, Pieriis penetralibus latitantem, conuictis aggressus exciuit, in aliis longè, inquam aliis consopitum curis, & hæc*
quam

quam in me miraris insuetam artem docuit vel inuitum : & inferius veniam petit . Si quid contra morem suum dixerim . Ego quidem non artificium , sed artifices improbaui , eosque non omnes , sed procaces , atque discordes . Quis , nisi planè ineptus , Poetam dicacitatis vltèrius insimulabit ? Non probos ac peritos Medicos inculcat , nec artis certitudinem , sed Thessalos compendio viribus maiora polliciti , de quibus meritò extrema hæc verba effudit Adrianus : *Turba Medicorum pereo* . Quod ipsum ne Clementi VI. Pont. Max. contingeret , consilium de Medicorum delectu suggerere voluit . Nec alium ei fuisse animum , ex ipsius ad Sum. Pont. Epistola luce meridiana clarius est . Quod mores sui seculi culpauerit , in eo boni , & eruditi viri officium peregit . Morbi enim agnitio sanitatis initium est . Et si alicubi vehementior videtur , pro semetipso causam dicit lib. 11. Epistolarum Senil. ad Franciscum Brunum Pont. Maximi Secretarium , ubi fatetur se non homines , sed vitia hominum insectari . Et si frustra Abrahamus Bzovius Tom. 14. Annalium Eccl. n. 21. ann. 1347. Vatem nostrum excuset , quod multa ab aliena manu in Poetæ opera irrepperint , & præsertim Epistola prima lib. vi. Familiarium Annibali Tusculanensi Episcopo inscripta . Auctor est Ioan. de nostra Dama in Vitis Poetarum Prouincialium Marci Brusci Poetæ matrem ex antiqua & nobili Chiabottorū in Pictauia degentium familia sub Romæ titulo notari . Nec sine veterum Sapientum exemplo peregrinationibus magnam vitæ partem insumpsit , ut patriam spontaneo virtutis causa exilio postponeret . Pulchrum nempe moueri cum uniuerso , & patria quam calcamus mūdus est , qui licet vastissimus vix ipsius gloriæ sufficiebat . Quæ verò eius fuerint deliciæ , qui amores , suo loco cuilibet obuium erit . Nec plura addo ; quandoquidem nullum aduersus calumnias scutum innocentia tutius . Qua ipse fîsus sic magno ad Franciscum Brunum animo : *Noli precor indignari , noli obniti , noli operam perdere , hostes ubi quesieris , nec eosdem mihi adeo dempseris , sed irritaueris amplius atque flammaueris : fatalis hæc mihi , si dici fas,*

fas, & antiqua est pestis. Multi de me indicant, quos nec nomi, nec noscere quidem volui, nec nosci dignos arbitror. Et paulo post: Nescio unde hoc proprium atque affixum, ut ad iudicandum eò quisque sit audacior promptiorque, quò indoctior. Cætera ei à sciolis obiecta contra Africam Epistola i. lib. ii. Senilium Boccacio inscripta uberrimè ipse diluit, sicuti & maledicis os libris de Sui & aliorum ignorantia plenissimè obturavit. Nec Magistro defuit suo patrocinio Boccacius, ad cuius pro Petrarcha Apologiam benignum Lectorem remitto. Sic itaque spretis maleuolorum rumoribus pleno gradu sua virtute ad Honorum culmen sibi viam fecit.

HONORES, ET INPRIMIS LAVREA

EX POESI PARTA.

Cap. X.

IRTVTVM radiis longè lateque coruscans ævo suo PETRARCHA literatorum decus, ac morum exemplar præclarissimum virorum Principum animos facili negotio traxit in admirationem sui. Eandè ob causam, & nos hodie, & omnis literaria Respublica, eius in laudes se totam effundit. Honores varios, & insignes sibi spontè delatos constantissimè respuit, solitudinis, & libertatis amans, ita prorsus, ut cum aulæ Pontificiæ quandoque adfuerit, ab ea tamen magis abfuisse mente, & animo, quam eidem adfuisse videatur. Equidem flagrauit sine dubio non mediocri gloriæ cupiditate PETRARCHA, ut ipsemet nobis est testis: at eius tantummodo gloriæ, quæ ex studio bonarum artium, quæ ex virtutibus, quæ ex meritis emanaret. Audiatur ipse (si libet) Præfatione Librorum, quos de Vita Solitaria literis consignavit: *Id mihi quoque, si vel pro ingenii*

ingenij mediocritate, vel pro non mediocri gloria cupiditate (sitamen hanc nondum freno animi ac ratione perdomui) providendum est, quid primum prestare nitar, nisi ut sicuti ego à negotijs, sic ab ocio modo procul absit inertia, & si quid forte mansurum scripsero, his potissimum inscribam, quorum gloria quadam velut participatione clarescere tenebrisque insistere valeam, quas mihi temporum fusca profunditas, & nominum consumitrix illustrium obliuiosa posteritas, intentant. Et infra. Quid multa? persuasissem forsitan, ut & sibi, & mihi, & fama nostra parcerent, nisi quia, ut aiunt, iam neque res integra, neque silentio liberum est latere. Iam noscitur, legimur, iudicamur, iamque hominum voces enadendi celandique ingenium nulla spes, & seu producentibus in publicum, seu domi sedentibus, apparendum est. Præcipuus eius honor fuit Laurea Poetica varijs in Urbibus merito virtutis adepta. Fama siquidem virtutum eius toto terrarum orbe diffusa omnium illi laudes, & plausus non humilium modo, sed & Principum alacritate mirabili parere consueverat. Mira res, at fama Petrarchæ digna. Vno, & eodem die, duabus à disunctissimis, & Clarissimis Urbibus Roma, & Parisijs Epistolæ ea de re ac nunciij venerunt. Parisijs quidem vir inter Gallos Princeps, & Cancellarius, qui Vniuersitati studentium ea in Vrbe præerat: Roma verò Senatores aliquot cum adhortationibus, & precibus, quibus illum ad percipiendam Lauream Poeticam suis in Urbibus euocabant, perinde ac si duæ celeberrimæ Urbis totius terrarum orbis de hoc illi decernendo honore secum ipsæ certarent. Hæsit hic ille aliquandiu ancipiti cogitatione distractus, nec ad quos tenderet facile dignoscebat, tum demum Columnesium, quos alias Dominos expertus humanissimos fuerat, consilium secutus, Romam Parisijs præferendam duxit, tum quia Vrbs illa olim Imperatorum sedes, tum quia Poetas reliquos ea presertim in Vrbe decoratos fuisse Laurea non ignorabat. Tradidit hæc de se posteris Petrarcha ea in Epistola, ad quam necesse erit sæpius recurrere. *In illis locis moram trahenti dictu mirabile, vno die, & ab Vrbe Roma Senatus, & de Parisijs Cancellarij Studij ad me litteræ*

literæ perueniunt, certatim me illæ Romam, illæ Parisios ad percipiendam Lauream Poeticam euocantes, quibus ego iuueniliter gloriabundus, & me dignum iudicans, quo me dignum tanti viri iudicarent, nec meritum meum, sed aliorum librans testimonia parumper tamen hesitavi, cui potius aurem darem. Super qua consilium Ioannis de Columna Cardinalis supranominati per literas expetij; erat enim adeo vicinus, ut cum sibi serò scripsissem, die altero antè horam tertiam responsum eius acciperem. Cuius consilium secutus Romanæ Urbis auctoritatem omnibus preferendam statui, & de approbatione consilij eius mea duplex extat Epistola. Romam igitur profecturus primo Neapolim adiit hic noster, ubi Rex Robertus summis illum honoribus, & varijs muneribus exceptum parum abfuit quin ad Lauream accipiendam propè adegisset. Abstinit tamen, & per Legatos suos, & per Epistolas Senatoribus Romanis ea dignum & illum testatus est. Erant tunc temporis Senatores Urbis Vrsus Anguillariæ Comes, & ex Vrsi filijs Iordanus, qui tanti Regis iudicio freti, ipsum in Capitolio, summa dudum Romani Imperij arce, magna cum totius Urbis lætitia, maioriq̃ue celebritate Virorum tum nobilitate, tum literis, & virtute præstantium, qui ad futuræ pompæ conspectum confluerant, coronarunt. PETRARCHA igitur præmissa de more diferto & graui sermone petitione concordibus omnium Senatorum calculis Poeta, & Historicus solemniter proclamatus corona Poetica priscorum temporum consuetudine decoratur, ætatis Anno trigesimo septimo Salutis verò c i o c c c x l i. Idibus April. quo die Christi ab inferis exsurgentis memoria publice colebatur. Vt mirum sit, Senucium Florentinum, qui Poetæ æqualis, vniuersam Coronationis Historiam ad Canem Scaligerum minutissimè prosecutus, circa annos ætatis toto triennio à reliquis probatoris notæ scriptoribus differre. Triplici corona factum notat idem: Nempe Laurea, Hederacea, & Myrtina. Talis enim Vatem decuit omni carmine genere nobilem. Heroicos Poetas quercu, elegiacos hedera coronatos tradit Domitius Calderinus ad Martialis

Ep.

Ep. 70. lib. 8. Forsan & Myrtinam reportauit in Lauræ gratiam, cui non minus quam Veneri ipsi myrtus conuenit. Hederam verò priscos accepisse nigram conjicio, quod ea *Frons Poetica* vocetur apud Apuleium de viribus herbarum cap. 100. quo allusit Maro. ecl. 2.

Pastores hedera crescentem ornare Poetam.

Quamquam, & ex ea coronam ciuicam fuisse textam notissimum sit ex Mart. lib. 8. ep. 82.

Non quercus te sola decet, nec Laurea Phœbi,

Fiat & ex hedera ciuica nostra tibi.

Laurea sic redimitus nouus hic Vates per Urbem ad D. Petri Apostoli Aedem frequenti comitatu deducitur, ubi persoluto Numini gratiarum penso, Laureaque ipsa Templi tholo appensa, magna inde pompa digressum Columnnensium suorum ædes, quibus id honoris habitum, exceperet. Iuuat ea de re loquentem ipsum iterum audire: *Laureolam mihi Neapolis Rex offerebat, & ut assentirer precibus etiam multis urgebat. Vicit amor Rome venerandam tanti Regis instantiam. Itaque inflexibile propositum meum cernens literas mihi, & nuncios ad Senatum Romanum dedit, quibus de me iudicium suum magno fauore professus est, quod quidem tunc iudicium regium, & multorum, & meo in primis iudicio consonum fuit; hodie, & ipsius, & mecum, & omnium idem sentientium iudicium non probo. Plus in eum valuit amor, & ætatis fauor, quam veri studium. Veni tamen, & quamlibet indignus, tanto tamen fretus sisusque iudicis, summo cum gaudio Romanorum, qui illi solemnitati interesse potuerunt, Lauream poeticam, adhuc scholasticus rudis, adeptus sum. De quibus etiam, & carmine, & soluta oratione epistolæ meæ sunt. Hæc mihi Laurea scientiæ nihil, plurimum verò quesivit inuidiæ. Epistolæ vero, quarum ibi meminit, duæ cum primis sunt, una Roberto Regi Siciliae scripta; altera Barbato Sulmonensi, cuius initium dabo: Idibus Aprilis Anno ætatis huius ultime MCCCXLI. in Capitolio Romano, magna populi frequentia, & ingenti gaudio peractum est, quod nudiustertius de me Rex apud Neapolim decreuerat. Vrsus Anguillariæ Comes, ac Senator præalti Vir ingenij,*
regio

regio iudicio probatum laureis frondibus insigniuit. Manus regia defuit, sed non auctoritas, nec maiestas.

Ioannes Nauclerus Chronographus Generatione LXV. Vol. I. celebritatem istam attigit, sed annum eius male produxit. Quod enim Anno 1341. peractum ex dictis constat, retraxit ille ad Annum 1338. Scripsit ille scilicet in hæc verba. Anno Domini 1338. cum iam Pontifex Senatui, populoque Romano persuasisset, ut Senatoriam dignitatem suis, & Ecclesiæ auspicijs administrarent, & Stephanum Columnensem postea ad se Auinionem vocasset, *Vrsus Anguillariæ Comes, Stephani Columnensis Collega FRANCISCUM PETRARCHAM virum Eloquentissimum, maxime autem rhythmis vulgaribus corona Poetica in Capitolio donauit.* Diuersum nihilominus Paulo Iouio placuit. Eum nempe (quæ ipsius verba sunt) ex latina Africa, unde ei in Capitolio insignis Laurea premium fuit, certiore & nobiliorem gloriam adsecutum. Cui etsi non magnopere refrager, quandoquidem hoc veritati magis consonum videtur. Poetam tamen Musis Etruscis primum famæ gradum debere, nemo rerum vel mediocriter peritus negabit, credo. Mitto de hac Laurea illustre satis Ioannis Bocca-cij Elogium ad Hugonem Regem Cypri, superius adductum, ubi de FRANCISCI operibus disseruimus. Verum enim uero non aliunde magis Laureæ huius præstantia factique totius vera series, una cum FRANCISCI nostri gloria, elucet, quàm ex Priuilegio super ea re confecto. Ne autem quid exactæ Lectoris notitiæ desit, neve prolixa aliunde perquisitione animus hinc abducatur, illud ex Editione Basiliensi integre huc transferre, mihi operæ visum fuit. Idque ad primæ Editionis Venetæ Anni 1501. & 1531. fidem, cum Basiliensem varijs mendis scatere viderim, quas hic sustuli. Vnus certe error hic minimè silendus, quo Anno 1344. hæc solemnitas adscribitur contra expressa Poetæ verba, quæ huic editioni alias suo loco sincerè inserta iam pridem patefeci. Tu, mi Lector, quæ fuerit uniuersi de nostro Poeta Populi Romani æstimatione hinc dispice.

PRIVILEGII LAVREAE RECEPTAE A FRANCISCO PETRARCHA EXEMPLAR.

VRSVS Comes Anguillariae, & Iordanus de filijs Vrsi miles alma Vrbis Romae Senatores Illustres. Ad perpetuam rei memoriam Vniuersis ad quos praesentes peruenerint literae. Cum sicut constamus ex anima, & corpore, sic duplex querenda gloriae via sit aperta mortalibus. Quorum altera mentis, altera corporis viribus peragenda est: utriusque rei principatum Omnipotens Deus in hac gloriosissima Vrbe constituit ab aeterno. Ex quo quidem innumerabiles olim tam ingenii, quam bellicis artibus memorandos haec eadem Vrbs aut ipsa genuit, aut alibi genitos erudit, aluit, illustrauit. Inter multa nimirum quae animi viribus geruntur, ut ad praesens de corporis actibus taceamus, florentissimi atque laude omni dignissimi quondam in nostra Rep. Historici ac praecipue Poetae maxime vixerunt. Quorum industria ac labore tam sibi ipsis, quam aliis clavis Viris, quos dignabantur nobilitare, carminibus nominis immortalitas querebatur. Horum imprimis opera effectum, ut conditorum huius Urbis & Imperii atque aliorum omnis aetatis virorum illustrium vitam, & mores, ac nomina teneamus, quae nullis locis per tot seculorum lapsum ad nos potuerant peruenire. Sanè sicut Poetarum, & Historicorum copia multis gloriose & diuinae gloriae causa fuit, sic eorum defectum tractu temporis postea succedentis multis aliis ad aeternitatem nominis indignas obliuionis tenebras non dubium attulisse. Hinc saepe contingit, ut laudes eorum hominum, qui nobiscum vixerunt ignorantes, mira res dictu, vetustissimorum certam notitiam habeamus. Et Poetae quidem praeteriti gloria temporis pariter illustres sunt, & futuri, quoniam ut diximus immortalitatem & sibi & aliis querebant, ac praeter honores, & privilegia, quibus publice donabantur, pro praemia quondam & studiorum proprio ornamento Coronam Lauream merebantur. Tanto enim honore dignos censuit Respublica, ut unum atque idem Laureae decus assignandum censeret Caesaribus, & Poetis. Siquidem & Caesares Ducesque Victores post labores bellorum, & Poetas post labores studiorum Lauro insigniant, per aeternam viriditatem
arbo-

arboris illius aternitatem tam bello, quam ingenio, quæsitæ gloriæ dignantes, atque ob illum in primis, qui sicut hanc arborem Deus solam non fulminat: sic creditur Caesarum & Poetarum gloriam illam, quæ more fulminis cuncta prostermit, solam vetustatem non timere. Hoc nempe poeticum decus atate nostra, quod dolentes referimus, incertum qua seu ingeniorum tarditate, seu temporum malitia, usque adeo oblitum esse videmus, ut etiam quod per ipsum Poetæ nomen importetur penè incognitum nostris hominibus habeatur, opinantibus multis Poetæ officium nil esse aliud, quam fingere seu mentiri. Quod si ita esset, prorsus: & levis res, & omni honore indignum dedecus videretur. Ignorant autem Poetæ officium, sicut ab eruditissimis & sapientissimis viris accepimus, in hoc esse virtutem rei sub amænis coloribus absconditam & decoram, velut figmentorum umbram contentam, altisonis celebratam carminibus, & dulcis eloquii suavitate respergat, quæ sit quæsitum difficilior, magis atque inventa dulcescat. Sanè autem Poetas egregios in morem triumphantium accepimus in Capitolio coronari, usque adeo & in desuetudinem Nobis abiit illa solennitas, ut iam a mille trecentis annis nullum ibi legamus tali honore decoratum. Quod exco gitans ingeniosus Vir, & talium studiorum ab adolescentia scrutator, ardentissimus, FRANCISCUS PETRARCHA Florentinus Poeta, & Historicus, præsertim tempore præsentis scientiæ succurrendum ratus, quo neglecta magis erat ab hominibus, & deserta post auctorum volumina diligenti primum indagine non incognita, relicta deinde post propria proprii ingenii opera Historiarum præcipue & Poematum, quorum partem adhuc habet in manibus, honesto Laureæ flagrans desiderio, non tam propter gloriam sicut idem in nostra & Populi Romani præsentia professus est, quam ut ad simile desiderium studiorum omnium animos irritaret: quamvis ad hunc ipsius honorem alibi suscipiendum, studiis atque Urbibus evocatus. Tractus tamen memoria antiquorum Poetarum, nec non affectu & reverentia huius Sacrosanctæ Urbis, cuius enim semper fuisse constat ferventissimum amatorem, posthabitis aliorum precibus decrevit huc potissimum, ubi Laureatos esse meminerat antecum, se conferre, & ne super hoc sue forsitan præsumptioni confusus videretur, statuit de seipso alteri credere potius, quam sibi, ideoque cir-

cumspiciens, nec ullum in toto Orbe reperiens digniorem, ad Serenissi-
 mum Robertum Hierusalem ac Sicilia Regem Illustrissimum de Roma-
 na Curia digressus, quæ in Avinione nunc residet, usque Neapolim per-
 sonaliter accessit. Itaque illius tanti Regis omnium scienciarum ful-
 goribus abundantissime radiantis sese subiecit examini, ex cunctis
 mortalibus illum præferens, qui intra omnes dignissimus visus est:
 maturo sanè consilio & tanto iudicio, ut probatus posset à nemine repro-
 bari. Cum itaque Rex idem audito eo atque operum eius parte prospe-
 cta, dignum profectò tali honore indicasset, ac super eius sufficientia
 cum suo sigillo testimoniales Nobis Literas, & eius fide dignos Nuncios
 destinasset, eodemque idem FRANCISCUS pleno Capitolio Laureum
 Poeticum solenniter postulasset, Nos regio testimonio, & fama publica,
 quæ eidem de eo multa perloquuta erat, sed multo magis operum evi-
 dentia certissimam fidem reddentes, præfatum FRANCISCUM ho-
 dierno videlicet solennitatis Paschalis die in Capitolio Romano Lectorum
 celeberrimo tam dicti Regis, quam nostri & populi Romani nomine
 magnum Poetam & Historicum declaramus, preclaro magisterij nomi-
 ne insignimus & in signum specialiter poesis, NOS VRSVS COMES
 ET SENATOR præfatus pro nobis, & collega nostro, Coronam Lau-
 ream nostris manibus eius capiti impressimus, dantes eidem tam in di-
 cta arte poetica, quam in dicta historica arte, atque in omnibus spectan-
 tibus ad eiusdem auctoritatem præfati domini Regis S. P. Q. R. tam in
 hanc Sanctissimam Urbem (quam omnium Urbium & terrarum caput
 esse non ambigitur & magistra) quam alibicunque locorum legendi di-
 sputandi atque interpretandi veterum scripturas, et novas, à seipso
 omnibus seculis auxiliante Deo, et mansuros libros, et poemata compo-
 nendi, liberam tenore præsentium potestatem, necnon et ubi & quotiens
 sibi placuerit, possit huiusmodi, atque alios actus poeticos Laurea, seu
 myrto, vel hedera, si id genus elegerit, ornare, & in actu atque habitu
 quolibet poetico, publicè & solenniter exercere. Ad hac conscripta, per
 eum hætenus velut per hominem in talibus expertum in his scriptis ap-
 probamus. Reliqua vero, quæ scripturum eum contigerit in posterum,
 ex quo ab eodem promulgata in lucem edita fuerint simili ratione ap-
 probanda censemus decernentes eum hisdem Privilegijs, Immunitati-
 bus,

bus, Honoribus, & Insignibus perfrui debere, quibus hic vel usque terrarum uti possunt, vel posse sunt soliti Liberalium & honestarum Artium Professores: eoque magis, quod professionis suæ raritas uberioribus eius favoribus, & ampliori beneficio enim dignum facit. Insuper eundem FRANCISCVM PETRARCHAM, propter insignes sui ingenij doctes, ac propter notissimam devotionem, qua ad hanc Urbem nostramque Remp. affici, & communis omnium famas & actus eius, & verba testantur, Civem Romanum facimus, pronunciamus, decernimus, declaramus, ipsum & veteribus & novis Civium privilegijs, ac nomine decorantes: de quibus omnibus, & singulis interrogatus Populus Romanus solenniter, ut mos est (nemine protinus adversante) placere sibi omnia acclamando respondit. In quorum testimonium presentes literas, utriusque substantiæ Senatus subscriptione & nostræ aureæ bullæ sibi concedi jussimus appensione munitas. Datum in Capitolio presentibus Nobis, & tam alienigenarum quam Romanorum Procerû, ac Populi multitudine numerosa, Quinto Idus Aprilis Anno Domini MCCC XLI. Præclarum sanè tam raræ virtutis pretium, non tamen nudis (ut credi posset) verbis expressum, sed quingentis numis aureis & universo pompæ apparatu Po. Ro. liberalitate auctum: Cui Senator ejusdem valoris Pyropum addidit, Sanucio teste oculato, qui universam historiæ seriem minutissimè persecutus. Ad quem publici juris factum lectorem remittimus. Cetera quæ huic pompæ intervenerunt, Ludovicus Monaldefchus in suo Diario autographo, quod in Bibliotheca Principis Burghesii servatur, non indigna posteris hæc notavit, quibus nativum ejus ævi genium & colorem relinquimus. Quæ omnia mihi communicavit eruditissimus & humanissimus Vir D. M. Antonius Cuccinus Episcopus Anglonæ nunc Imolæ.

L'anno 1341. nel Pontificato di Papa Benedetto XII. in quel tempo che fu allo Papa misier Stephano della Colonna, misier Orso della Anguillara volse coronare misier Fräcesco Petrarcha nobile Poeta e fu fatta in Campidoglio in questa maniera. Se vestio di rosso dodeci jouani de quindici anni l'uno. Et erano tutti figli di Gentilhuomini & Cittadini. Vno fu dalla casa dello Fumo & uno de casa Trincia, uno de ca-

sa Crescentio, uno de casa Caffarelli, uno de casa Capozuchi, uno de casa Cancellieri, uno de casa Cuccino, uno de casa Rosci, uno de casa Papazuri, uno de casa Paparese, uno de casa Altieri, & uno de casa Lucij, e poi chisti Iuvani dissero muti versi in favore dello popolo fatti da chisso Poeta, e poi iro sei Cittadini vestuti di panno verde, e furono Saniello, nò Conte, nò Orsino, nò Anibale, nò Paparese, nò Montanaro, e portauano una corona per uno di diversi fiori, doue compario lo Senatore in miezzo à muti Cittadini, e portaro allo Capo soio na corona de Laurus, e se assettao alla sedia dello Assettiamento, e fu chiamato lo detto misier Francesco Petrarca, e se presentao isso vestuto di longo e disse tre vote. Viva lo populo Romano. Viva lo Senatore, e Dio li mantenga in libertate, e poi s'inginocchiato allo Senatore, lo quale disse. Corona premia la virtù. Se leuaio la ghirlanda dello Capo e la mise à misier Francesco. Et isso disse uno bello Sonetto à fanore delli antichi Romani valorosi. Chisso fu fornuto co muta laude dello Poeta, perche tutto lo Popolo gridava. Viva lo Campidoglio e lo Poeta.

Sic antiquatum plurimis seculis honorem Poetis debitum in Petrarcham retulit Vrbs magna virtutum & Musarum benigna parens, quam Poetas latinos olim corona decorasse manifestat hæc Inscriptio in Oppido Hisconio, quod nunc dicitur e Gualto, in regione Ferentana.

L. VALERIO. L. F.

PVDENTI

HIC. CVM. ESSET. ANNORVM
XIII. ROMAE. CERTAMINE
IOVIS. CAPITOLINI. LVSTRO
SEXTO. CLARITATE. INGENII
CORONATVS. EST. INTER
POETAS. LATINOS. OMNIBVS
SENTENTIIS. IVDICVM
HVIC. PLEBES. VNIVERSA
HISCONIENSIVM. STATVAM
AERE. COLLATO. DECREVIT
CV RAT. R. P.

Præter Lauream, diversis etiam honoribus variè cumulat^{us} est. Inter multos Parmensis Ecclesiæ Archidiaconatum à Corrigiensibus delatum obtinuit, inibique coempta domo aliquandiu vixit, ut ipsemet testatum alicubi reliquit. Demum cum Iacobus Carrariensis Paduæ Dominus per literas eum ad se & amicitiam suam pertrahere conaretur, votis ejus obtemperans Patavium se recepit, ubi à Iacobo obviis, quod ajunt, ulnis exceptus, Canonicatum Cathedralis Ecclesiæ Patavinæ opulentissimum retulit. Honor postea honore auctus in dies crevit. Nimirum Mediolani apud Galeacium Vicecomitem Consiliarii titulo honestatus, pro Duce Oratoris munere apud Serenissimum Senatum Venetum & alios Principes feliciter functus, multis magnisque honoribus locupletatus, in nuptiis Violanti Leonello Regis Britannia filio desponsatæ Anno 1368. Bernardino Corio teste, Principibus accubuit. Venetiis etiam ludis publicis & alibi Serenissimo Duci dexteram clausit. Summis quoque Pontificibus varios tum honores, tum magistratus in eum conferre placuit. Quorum favore electus Pontificiæ Sedis Vicarius, & à Clemente VI. Sum. Pont. ad Episcopatum aliquoties excitus id oneris libertatis amore & otii literarii studio declinavit, actisq; gratiis ad consuetam solitudinem se recepit. Sic enim in Epistola 43. Variarum ad Franc. Brunum: *Postquam me sæpe licet indignum, Episcopum facere voluisset, & ego indignantibus Dominis & amicis contumè recusassem, ultimo mihi dixit. Pete quod vis, & faciam tibi. Cui ego respondi. Si bene facere mihi vultis, non solum beneficentia, sed electio Pater Sanctissime vestra sit. Vos scitis optimè quanti me facitis, quando aliquid presente alio vel quomodolibet ad notitiam vestram venit, quod me dignum videatur, mei (si placet) memoriam habetote.* Et Lib. ix. Senilium in hunc sensum alia. Nec tantum Viri Principes, sed & Civitates & Respublicæ immortalitati nominis ejus monumenta innumera certatim contulerunt. Prætereo memoratos alibi honores Aretii exhibitos. Quid de Florentina Republica dicam? quæ Civem suum præclarissimū

semper coluit, imo nec petenti, nec speranti, redeundi ad paternam sedem potestatem dedit, & eidem, quæ in fiscum intulerat, patris ejus bona restituit. Ad quam Patavio V I I I. Id. April. Epistolam illam pulcerrimam scripsit. *Iam satis me vixisse arbitror Optimi Cives, & illam sapientis amici vocem audire videor. Morere dum latuses.* At ille sat habuit vidisse patriam, & amicitiam cum Boccacio Florentiæ contraxisse. Habet enim hoc proprium Virtus, ut in amorem sui bonos erigat, in stuporem malos, idque cum omnis virtus habeat, tum præcipue fortitudo Petrarchæ propria. Cujus inter fortunæ turbines, ac procellas rerum terribilium, & tranquillitas gravior & lux ipsa conspectior est. Romana porro civitas quid ejus in honorem præstare potuit amplius eo quod gessit? Quin etiâ Principibus Italiæ pacem conciliaturus Padum fluvium armis infestum sibi invenit pacatissimum, ab utraque dissidentium parte Legatario honorificè exceptus. Patavinam Urbem non filebo, quæ cum viventem unicè dilexisset, defuncti funus universa ferè suis effusa sedibus atrata Arquadam usque extremo pietatis officio persecuta est.

NECESSITUDO CVM LITERATIS.

Cap. XI.

AMICIS conciliandis vim magnam Virtutis quotidie experimur. Ea enim nihil amabilius, nihil quod magis in sui amorem alliciat, cum propter virtutem & probitatem etiam nunquam visos diligamus. Vincit omnem naturæ cognitionem similitudo bonorum, nullaque societas gravior, nulla charior, quàm cum viri boni moribus similes sunt familiaritate coniuncti. Ita Petrarchæ mores amœni, virtus admirabilis, amicitiae fœdus suavissimum cum eruditis & amicis peperit, ut sua ætate jure merito

raro delictum amicitiae, nec ar amoris diceretur. Jam ille Principum amicitiae ut libertati adversae, amicorum dulcem praeferebat conversationem, tanto affectu, ut vix sine amicis unquam mensae accumberet, gratulatus sibi quoties epulis inexpectatus amicorum quispiam interveniret, ut amicis stipatus veluti laurae triumpho summè lætaretur. Vnde lautiori quoque mensa & decenti familia nunquam domus ejus destituebatur. Neque id commestationum studio, sed quòd nihil ei optabilius, nil gratius, nil jucundius, quam amicos colere, amplecti, invisere, pro eisdem omni cura aliquid agere, laborare, & omnia sua ipsorum commodis postponere, etiam valetudinem, dum ætate cum meridiaretur à suis excitari voluit, quoties visum veniret aliquis. Sic enim ad posteritatem ipse: *Amicitiarum appetentissimarum, & fidelissimarum cultor honestarum fui, intrepidè gloriator, quia scio me verum loqui.* Unicus insuper ad mutui amoris conservationem ipsi conatus erat amicitias procurare. Cujus argumentum inter Socratem & Lælium Epist. V. Lib. Famil. XII. celebratum: *Benedicti Vos à Domino, qui & vobis dignissimam rem fecistis, & mihi gaudium quantum abundè præberi non poterat præbuitis.* Nec sanè vulgaris constantiae exemplum amicū Franciscum Brunum ita Summo Pontifici commendavit, ut in eorum numerum fuerit acceptus, qui ei à secretis fuere. Cujus beneficii, nec ingrata fuit apud amicū memoria, nec vanus Poetae labor. Hinc enim Summo Pontifici innotescabant quaecumque à Petrarcha in familiam, in studia, in cætera, desiderari possent. Quæ quam numerosa fuerint, proluxa ipsiusmet narratione ex Epistolarum Variarum XLIII. Arquada scripta veluti totius Oeconomiae ipsius ideam exhibentē heic subdere à nostro instituto neutiquam visum mihi fuit alienum: *Ego frater si quid mihi ad vitam unius canonici deesse dicam, mentiar. sed si dixerò, me plures habere notos, & plura inde gravamina quam totum ferè capitulum, cuius ego pars sum, forsan non mentiar. Quæ an declinare ulla arte valeam ignoro. Sepe certè tentantis nunquam hætenus successit. Vnde mihi non exiguus vita labor, &*

quamvis gloriosa, tamen haud dubiè tædiosa perplexitas. Si queras, num quod restat transire possim, ut nunc usque transivi, possum planè, sed haudquaquam facilius quam olim, imò verò difficilius, quod ad sarcinas in dies augetur, & vires minuuntur. Habeo hic prebendam, quæ mihi panem & vinum dat, non solum ad utendum, sed etiam ad vendendum. Residentia aliquid mihi valeret, sed ego urbes, uti ergastula, fugio, & magis eligo solitario in rure, si oporteat esurire, quam in urbibus abundare, quamvis nulla fuga, nullæ me latebræ, à concursu protegant: habeo famulos, sine quibus utinam vivere possem, aut scirem. Habeo equos, quando pauciores, duos saltem, & ut scileam quæ sunt historiarum longioris, soleo habere scriptores quinque vel sex, habeo tres ad præsens, et ne plures habeam causa est, quia non inveniuntur scriptores, sed pictores, utinam non inepti. Habeo unum presbyterum venerabilem virum, qui dum in Ecclesia sum assiduus mecum est, cum quo sæpè, ubi solus prandere disposui, ecce subito è transverso conviviarum acies, vel cibo pascenda, vel fabulis. Vitari enim prorsus nequit, ne vel superbior appaream, vel avarior quam sum. Sed quod omnem fidem excedit, redditus beneficiorum in amicos contulit. Amicitia quoque nexus illi cum Ioa. Boccacio adeo fuit arctus, ut ei meritò conveniret Propertii illud:

Te socium Vitæ, te corporis esse licetbit,

Te dominum admittorebus, Amice, meis.

Talis nempe tantusque fuit, ut alter alterius dimidium, imò alter in altero totus existere videretur. Quam ob causam alterum alterius vultum in sui annuli gemmula circumtulisse refert Squarciaficus in illius Vita. Et si fateri necessario cogar, nequaquam ei suffragari carmina, quæ producit, ut hoc suum enunciatum firmet, cum illud non ad Boccacium, sed ad Barbatum Sulmonensem, quem summopere dilexit, Petrarcha referendum constet, sicut ex versibus videre est tam in prisca illius Codd. editis Venetiis MDI. quam in recentioribus evulgatis Basilicæ à Sebastiano Henricpetri MDXXCI. Sic enim ille Epistolam ante penultimam Lib. II. orsus est ad Barbatum:

Dulcis

*Dulcis Amice vale, tua si mihi semper imago
It presens, mecumve sedet, mecumve quiescit,
Redde vices, non atra palus Acherontis opaci,
Turbida somnifero dirimat nec gurgite Lethe.*

Simonidi etiam & Socrati carus & familiaris erat quoad vixit summa & longa eis necessitudine coniunctus. Hinc illi Lib. xvi. *Senilium Epist.* Huic Lib. vii. *Familiarum* nuncupavit. Dillexit etiam Donatum Apennigenam Grammaticum, cui inscripsit Lib. *De Suis, & aliorum Ignorantia*. Vgotionem de Thicenis etiam *Apologia contra Gallum* præfixit. Prætereo quo loco habuerit Ioannem de Dondo Patavinum Medicum Cl. cui legaverat ex testamento ducatos aureos quinquaginta. Tanti etiam Lombardum Sericum acerrimum solitudinis cultorem æstimavit, ut verè locum hic habeat Scytharum illud de Oreste & Pylade apud Lucianum :

Dij Amicitie Presides.

Et si vero ex Epistolis & Carminibus ipsius quos coluerit Amicos non obscurum fuerit, hi tamen videntur fuisse intimi: Ioannes Basilii, Nicolaus Alsinensis Siculus, Thomas Messanensis, Ioannes Aretinus & Federicus, Ioannes Barilis Neapolitanus, Ludouicus Marsilius, Gabriel Zamoræus causidicus Parmensis, Io. Anchiseus, Paulus Anibalensis, Lancellotus Eques Placentinus, Gulielmus Orator Veronensis, & Rainaldus de Libero Pago Veronensis Poeta, Andreas Vates Mantuanus, Guidus Archiepiscopus Ianuensis, Nerijs, Morandus, Olympius, & Perefius Messanensis. Fuit & Poeta noster coniunctus Cl. Viris Iacobo & Brunoni Florentinis, Modio Parmensi, Beneintendio Veneto, Nicolosio Bartholomæi de Luca, Nicolao Magno Siciliae Siniscalco, quem *charum decus suam appellat*, Publici Vicentino Poetæ, Roberto Comiti de Batifolle, Gulielmo Matamauro Equiti Neapolitano, Thomæ de Garbo Medico Cl. Gulielmo Rauennati Physico, Cœnobio Grammatico, Gasparo Veronensi, Bartholomæo Eremitæ, Raimundo Superantio, Hannibali Tusculanensi, Galeotto Spinelli. Ei

quo-

quoque in deliciis fuit eruditus Vir Gulielmus de Pastrengos Franciscus SS. Apost. Abbas, Senucius, & Arnoldius Florentini, Item Io. Andreas Bonienfis, Florianus Arimintensis Muficus, Bonaventura Bafus, Marcus, & Bartholomæus Ianuffles, Io. Pergomenfis Causidicus, Io. Tricaftrinus Epifcopus, Sagramorus de Pomeriis, Colutius Stignanuf, Matthæus Longus, Lucas de Penna, Ianinus Gram. Placentinus, Philippus de Mafferiis, Francifcus Vrfinus, Paulus de Bernardo Venetus, Nicolaus Sigerus, à quo excepit dono Homeri opera, quemadmodum testis eft Epist. II. Lib. IX. Famil. *Miffisti ad me de Europa ultimis donum, quo nullum vel te dignius, vel mihi gratius, vel re ipfa nobilius mittere potuiffes.* Et alii ferè innumeri, quorum maiorem partem peste anno 1348. abreptam acerbè fleuit. Inter clariffimos Ioan. Boccacium, & Lombardum Sericum fuperviventes habuit, Vir ob mutuum animi candorem omnium amore digniffimus, in quo fidem meruit Poetæ illud:

Multum in amore fides, multum constantia prodest.

Sericum verò in fecundis hæredibus fcripfit, maximo amoris indicio. Sed adeo ille folitudinis amator

fuit, ut in quadam epiftola ad Petrarcham, uf-

que adeo frequentiam civitatis abhorre-

re fe dicit, ut cum magno vifendi

amici defiderio teneretur, me-

tu tamen revifendę urbis

ubi tunc Petrarcha

in canonico-

rum col-

legium afcitus morabatur, à

concupito amici afpectu

fe fe continuerit.

EXISTIMATIO APVD PRINCIPES
ET ALIOS.

Cap. XII.

SCIENTIARVM & Artium estimatio nō aliū-
de maior exoritur, quam ex proba morum &
temporum qualitate, non secus, ac aeris tem-
perie frugibus quidquid inest dulcedinis &
saporis impertit. Terram prodesse mortali-
bus emissis à se fructibus molientem aeris
clementia iuvat, & eandem fertilem reddit,
secus inclementia sterilem & immitem: ita felicibus & paca-
tis temporibus ingenuis artibus plurimum & loci & auctori-
tatis accedit. Augustiæum, quod aureum meritò appella-
mus, indulgentia Principis, qui serenitate sua, ut Rufus ait,
mundi tenebras discusserat, ingenia ad supremam claritudi-
nem extulit. Tunc verè latini Orbis sidera, Virgilius, Flac-
cus, Propertius, Tibullus, Asinius, Messala, noster Liuius, cæ-
terique inclaruerunt. Antoninusque cognomento Pius ab a-
more sapientiæ, quam Philosophiam nominamus, non alienus,
Aphrodisæum, Galenum, Ptolomæum, Athenæum, Phauori-
num, præter alios salutare Orbi Viros, inter salutantes in ve-
stibulo habuit. Erunt Literę donec Mœcenates, quę mûnera
bonitatis nunc sparsua manu, nunc remissiori fidere literis
elargiuntur, uberius nostro tempore quam antea unquam in-
dultura. Habent enim quomodo sub DOMINICO MOLINO
Senatori Veneto amplissimo deniq; virtutes reparentur;
easque jam exulantes retinere uidetur Eminentiss. Cardinalis
LAELIVS BISCIA, cuius clypeo fulgens infomnis draco nō
Atlantidum sed Musarum siluas sua tutela præmunit. Cuius
fileo in me transfusum nuperę humanitatis officium. me enim
mea merita loqui non sinunt, nisi quod laudata humanitate
Emi-

Eminentissimi Viri gratiam habent, quæ modestia mea non nisi ingratis racerentur; quæ ipse animi propensione Andreæ & Ioannem filium Argolos, Viros fama clarissimos, Ascanium Belmiffarium, & Leonem Allatium, undequaque celeberrima ingenia fouet primo, deinde quæsito splendore tutatus est. Sed ne iis, quæ præter institutum, diutius immorer, tranquillo inquam ac specioso otio animus solers semper & quo se exerceat, occasionem in ea quietam habet, turbido autem ac tumultuario sæculo opprimitur & torpescit. Nempe commercii nihil Mulsis, otium adamantibus, cum armorum strepitu, & bellorum turbinibus intercedit. Otia planè fulciunt literas & Poësim, bella deprimunt, & extinguunt. Ea re pacatis ac sedatis Italiæ rebus PETRARCHA verè elegantie Viridarium aperuisse fertur, eoque nomine cultum & amorem Virorum nobilitate & eruditione Principum meruisse. Auinione enim apud Summum Pontificem degens cum omnibus acceptus esset, amabatur in primis à IACOBO & IOANNE fratribus de Columna, qui tum eiusdem in Pontificis curia nobilitate generis, Prælaturæ excellentia, rerum Ecclesiasticarum notitia magni erant. IOANNES enim tum Cardinalis, IACOBVS uero Lomberienfis Episcopus, inter ceteros eminebant, quorum à postremo in Vasconiam, quæ olim Aquitania dicebatur, ductus, sub collibus Pyreneis ætatem propè cælestem, ut ipsemet fateatur, multa & Domini & Comitum iucunditate transiit. Regressus inde, apud Cardinalem diu, non quasi sub domino, sed sub patre, vixit, imò teste Vergerio ferè cum amantissimo fratre, domique suæ coniunctissime vixit. Quantum apud ipsum habebat fidei testatus est amplissime Cardinalis ipse, qui familiam Fratrem etiam Agapitum in negotio domestico adigens sacramento, nudis PETRARCHÆ verbis se contentum pronunciauit. Pari illum amore STEPHANVS de Columna profecutus est, ipsiusmet Poetæ testimonio, quod apponam: *Ibi ergo iam nosci Ego & familiaritas mea à Magnis Viris expeti cæperat. Cur autem, nescire nunc me fateor, et mira-*

ri: tunc equidem non mirabar, ut qui mihi more etatis omni honore dignissimus viderer. Ante alios expetitus fui à Columnensium clara & generosa familia, quæ tunc Romanam Curiam frequentabat, dicam melius illustrabat, à quibus accitus, & mihi nescio, an & nunc & tunc certe indebito in honore habitus, ab illustri & incomparabili Viro Iacobo de Columna, Lomberiensis tunc Episcopo, cui nescio an parem viderim, seu visurus sim, in Vasconiam ductus sub Collibus Pyreneis æstatem propè celestem multa & domini & Comitum iucunditate transégi, ut semper tempus illud memoranda suspirem. Inde rediens, sub fratre eius Ioan. de Columna Cardinale multos per annos, non quasi sub domino, sed sub patre, immo ne id quidem, sed cum fratre amantissimo, immo mecum, & propria mea in domo fui. Et Epistola II. Lib. V. Famil. ad Ioannem Columnensem. Gratias ago cum pro alijs multis, tum pro eo, quod quoties Romam peto, totiens uberrimo tuarum literarum favore prævenior. Agnosco insidias amoris tui, neque enim ut homo, sed ut Angelus excipior. Mitto huius generis alia, quæ passim in Epistolis occurrunt. Philippus Patha Episcopus Caualliensis, Patriarcha Hierosolymitanus, & S. R. E. Cardinalis etiam affectu Vatis nostri fortunam extollere visus est, cui ille sua Opera *De Solitudine, & Ocio Religiosorum*, incepta in ipsius villa, inscripsit. Eodem animo ipsum pariter profecuti sunt Philippus Sabinensis, & Bernardus Ruthenenis Cardinales, Talauandus Albanensis Episcopus, & Cardinalis Ioan. Olmutiensis Episcopus, & Imperialis Aulae Cancellarius, nec non Ildebrandinus Episcopus Patavinus, quod suis ad ipsos Epistolis & carminibus testatum reliquit Poeta. Vrsus quoque Anguillariæ Comes, ut & Iordanus ex filiis Vrsi, Senatores Urbis, quique Petrarchæ Poeticam (ut docuimus) Lauream contulere, singulari in eundem propensione fuere. Ferebant eum in oculis Nobiles de Corrigha, qui Parmæ summo cum imperio præerant, apud quos & aliquando se fuisse ostendit in Epistola, quam ad IOANNEM Columnam Cardinalem dedit. Hodierno die (quod tibi gaudium quoque significo) ductu, et auspicijs amicorum tuorum de Corrigha Parmam ingressus sum. Hic
erga

ergo precibus eorum victus, quibus veniam accedendum ipsi sperant, ut ego non dubito astatem agere animum induxi. Iurant enim presentia mea admodum egere, quod indulgentiæ, non necessitatis esse, certum est. Et Ecclesiæ Cathedralis Archidiaconus (ut aliquid illi conferre viderentur) designatus, iam quidem à puero clericalem duxi vitam.

His accessit Scaligerorum Veronensium Despotarum familiaritas. Ad hæc Vicecomites Galeacius & Luchinus Mediolani Domini, & Guidonus de Gonzaga Mantuæ Patronus Poetam summopere dilexerunt. Galeacius autem Vicecomes cum Barnaba fratre Insulribus imperans, à Carolo IV. Cæsare obtinuit, ut intermissa Academia Ticinensis renouaretur. Ibi Petrarchæ consilarii monitu Bibliothecam omnium disciplinarum Codicibus refertam in arce Ticinensi instruxit, ut auctor Pancirolus de I. C. lib. 2. pag. 210. Familiariter etiam eo utebatur Pandulphus Malatesta. Is Poetæ fama motus pictorem misit in Prouinciam Galliæ, ut eius effigie gauderet, quæ nunquam viderat, sed & Mediolani valetudinarius in Poetæ Museum adportari voluit, ut virum cerneret inter Musas versantem, cuius iconem denuo erudita manu delineari curauit. Accedit ad fauoris cumulum, quo ille à diuersis honestabatur, cum inter Venetos & Patauinos multa gererentur hostiliter, Gaspar Veronensis literis promisit Petrarchæ impunitatem incendii, si ædibus suis nomen suum præfigeret. Ac ne exteros memorem solos, fauentem sibi in primis habuit Iacobum Carrariensem Iuniorem, qui Paduæ dominium nactus sæpe illum ac sæpius Patauium accersisse fertur, cuius voti tandem compos, sic ad se venientem excepit, ut ab illo se PETRARCHA non humanè, sed ut in cælum recipiuntur animæ acceptum tradat, decoratusque eiusdem opera fuerit ditissimo Canonicatu Patauino. Audiamus Poetam ipsum huius insignis beneuolentiæ testem in calce Epistolæ sepius memoratæ ad Post. *Longum post tempus, viri optimi, et cuius nescio an è numero dominorum quisquam similis sua ætate vir fuerit, immo vero scio, quod nullus IACOBI de Carraria Iunioris famæ præconio beneuolenti*

volentiam adeptus, nuncijs quoque et literis usque trans Alpes, quando ibi eram, et per Italiam ubicunque fui, multos per annos tantis precibus fatigatus sum, et in suam sollicitatus amicitiam, ut quamvis de felicibus nil sperarem, decreueram tandem ipsum adire, & videre, quid sibi hæc magni & ignoti Viri tanta vellet instantia: itaque sero quidem Patavium veni, ubi ab illo clarissimæ memoriæ viro, non humane tantum, sed sicut in cælum felices animæ recipiuntur, acceptus sum tanto cum gaudio, tamque inestimabili charitate ac pietate, ut quia æquare eam verbis posse non spero: silentio opprimenda sit. Inter multa sciens me clericalem vitam à pueritia tenuisse, ut me non sibi solum, sed etiam patriæ arctius astringeret, me Canonicum Paduæ fieri fecit, & ad summam, si vita sibi longior fuisset, mihi erroris & itinerum omnium finis erat. Certavit paribus in illum officiis cum Iacobo patre Franciscus filius paternæ Virtutis studiosissimus æmulator. Quid verò his immoror? Galliæ Reges, Summiq; Pontifices quatuor nempe CLEMENS VI. INNOCENTIUS VI. VRBANUS V. GREGORIUS XI. Petrarcham summo amore profecuti variis eundem beneficiis Ecclesiasticis exornarunt. Testatur id ipsemet Epistola retro memorata lib. ix. Seniliū. Summus Pontifex, nullis meis erga eum meritis, ut cui visus nunquā, & vix fama ambigua notus eram, nullis meis precibus, sed liberalitate, & clementia sua sola prebendam illam perexiguam quidem, sed locorum mihi ubi à pueritia educatus essem, consideratione gratissimam proprio contulit instinctu. Quin uno eodemque tempore se ab Imperatore & à Galliarum Rege, necnon à Pontifice Maximo summopere expetitum tradidit Senil. Epistol. ad Simonidem suum Lib. I. Simul me hinc Romanus Cæsar, hinc Francorum Rex certatim evocant, his promissis, hisque muneribus, iam præmissis, quæ si pergam exsequi, & longum erit, & videbitur fabulosum. Mirum prorsus, unde duobus Principibus armatis, & unius inermis, & iam senescentis clerici cura est. Nouissimè verum Summus Pontifex, hic solitus Nigromanticum opinari, & ipse me altis vocibus ad se vocat, duobus iam nunc beneficijs collatis, pluribus si paream oblati; hic enim verò miri nihil, quoniam causa nota est, vult me ad officium Secretorum, quod

quod Zenobius noster gessit, quodque nec ipse, nec predecessor unquam secus habuisset, nisi ego illud oblatum mihi perquam honorifice multos ante annos recusassem. Facti causam reddit ipse Libri dicti Epistol. III. ad Cardinalem Talauandum Episcopum Albanensem: Video me vocari ad lucram, ad honorem, ad laborem, ferè cunctis optata mortalibus: mihi vero cum in multis nihil conuenit. Proinde nec fortuna mea, nec animus lucri egens, nec professio, viteque genus honorum talium, neque occupatio, etasque deuectior laborum. Excusabis me iterum Pötifici, ne quod modestie est, insolentia tr. beatur. Bina vero hæc Beneficia fuerunt Canonicatus Catualliensis, quem à CLEMENTE VI. Pont. Max. obtinuit, & Archidiaconatus Parmensis, ad quem idem illum Pontifex prouexit, exemitque Ordinarii & Metropolitani Iurisdictioni. Detulit & idem illi Pontifex Curam S. Angeli de Castiglione Areteinæ Dioëcesis. Cæterum jam ante à BENEDICTO XII. Canonicatu Ecclesiæ Lomberienfis donatum fuisse ex scriptis præclarissimi & integerrimi Viri D. Torquati Peroti Episc. Amerini humanissimè nobis Roma missis accepimus. Extat, & de singulari Pontificis Maximi erga Petrarcham beneuolentia luculentissimum, præter alterum superius, testimonium in Epistolis Famil. Lib. III. ad Thomam Messanensem; ubi hæc habentur, Epist. XI. Mitto alia ijs fortasse mirabilia, qui nescirent, quam familiariter olim cunctorum Dominus Augustus Caesar Virgilium ciuem suum dilexerit. Et paulo inferius: Quorum recordatio quantum miraculo adimit, tantum adijcit lætitiæ, dum talibus exemplis me misceri sentio, tantæque laudis mihi aditum aperiri. Quoniam ut alter ex his Cesareis amicis ait:

Principibus placuisse Viris, non ultima laus est.

Neque apud Imperatorem CAROLVM IV. inferiori erat loco, ut etiam hisce verbis Lib. XII. Epistol. Famil. VII. suæ maiestati Amicum commendare non fuerit veritus. *Testor maiestatem tuam Caesar, quæ mihi cuiuspiam nominis loco est, virum hunc Cesareo favore dignissimum. Sed in amando PETRARCHA nemini concessisse ROBERTVM Siciliæ Regem eximium literatorum*

torum Mæcenatem suo ævo, ex his facile quisque coniecerit, quæ de illo Vates idem transmisit ad posteros in æternitatem omnem. Neapolim petere institui, & veni ad illum summum Regem, & Philosophum Robertum, non tam regno, quàm literis clariorem, què unicum Regem, & scientiæ amicum & virtutis nostra ætas habuit, ut ipse de me, quod sibi visum esset, censeret. A quo qualiter visus, & cui quàm acceptus fuerim, & ipse nunc miror, & tu sinoveris Lector, putamirabere. Audita autem adventus mei causa, mirum in modum exhilaratus est, & juvenilem cogitans fiduciam, & forsitan cogitans honorem, quem peterem sua gloria non vacare, quod ego eum solum iudicem idoneum è cunctis mortalibus elegissem. Quid multa? Post innumeras verborum collationes, variis de rebus oster sanque sibi Africam illam meam, qua usque adeo delectatus est, ut eam sibi inscribi magno pro munere posceret; quod nec negare potui, certè nec volui, super eo tandem quo veneram, certum mihi deputavit diem, & à meridie ad vesperam me tenuit, & quoniam crescente materia breve tempus apparuit, duobus proximis diebus idem fuit, sic triduo excussa ignorantia mea, die tertio me dignum Laurea indicavit. Ascripsit & illum in Clericum & familiarem suum, quod indicio humanissimi & doctissimi Viri Alexandri Galli Episcopi Massæ Magni Iacobi I. C. illius filii debeo, hoc modo ad me transmissio.

EXEMPLVM LITERARVM ROBERTI REGIS, quibus FRANCISCVM PETRARCHAM sibi in Clericum & Familiarem suum retinendum sanxit. Ex Archivio Regiæ Siciliæ Neapol. in Registro Regis signato 1340. Litera A. fol. 36. à tergo.

ROBERTVS &c. *Universis presentes literas inspecturis. Fer-*
vorem erga Maiestatem nostram devotionis precipuè ac in Poeticis ma-
xime sufficientiam, fide dignorum quam plurimorum iudicio, ipsaque
experientia certius Nobis notam, nec minus alia laudabilis conditionis
merita virtutis testimonium propensius confortenda prudentis Viri Ma-
gistri FRANCISCI PETRARCHAE de Florentia in examine gra-
tæ considerationis ducentes, quibus non indignè se reddidit uberioris
nostræ prosequutionis capaces; Ipsum in Presbyterum, & Familiarem
nostrum

nostrum domesticum, ac de nostro hospitio duximus de certa nostra scientia, tenore presentium retinendum. Recepto prius ab eo solito in talibus iuramento; Volentes & expresse mandantes, ut illis honoribus, favoribus, privilegijs & prerogativis alijs potiatur, & gaudeat, quibus ceteri Clerici, & Familiares nostri domestici potiuntur, & gaudent, ac potiri & gaudere soliti sunt & debent. In cuius rei testimonium presentes literas fieri & pendenti Maiestatis nostrae sigillo iussimus communiri. Data Neapoli per Ioannem Grillum de Salerno &c. Anno Domini MCCC XXXXI. Die II. Aprilis IX. Ind. Regnorum nostrorum Anno XXXII. feliciter. Amen.

Meruit & affectum Reginae IOANNAE PRIMAE, quod aliud eiusdem Archiui scriptum indicat, petatum ex registro IOANNAE dictae signato 1343. Litera B. Fol. 17.

IOANNA &c. Tenore presentium notum facimus Vniuersis earum seriem inspecturis, quod delectabiliter advertentes specialem prosecutionis affectum, quem clarae memoria Inclitus Princeps Dominus Robertus Ierusalem et Siciliae Rex Illustris Reverendus Dominus Avus noster gessit dum viveret, ad prudentem Virum Magistrum Franciscum Petrarcham de Florentia, cum ipsius Domini Aui nostri expectata in opportunum tempus ex devotionis licentia Poeticae scientiae in Vrbe Romana Priscorum venerabili more temporum Laurea insignitum, & alias virtute discretiva vigentem, dignisque meritis praeditum, quorum consideratione benigna in domesticum Capellatum sive Clericum suum suggerente, & nihilominus proprio quodam instinctu uberioris caritatis admisit. Et perinde huiusmodi Regia imitatione auita erga eum conformiter nostrae sinceritatem benevolentiae propagantes ipsum similiter in Capellatum, seu Clericum nostrum domesticum, ac de nostro hospitio duximus de certa scientia, & speciali gratia retinendum, recepto prius ab eo solito in talibus iuramento, Volentes ut illis honoribus, favoribus, privilegijs, prerogativis & gratijs de cetero potiatur, & gaudeat, quibus ceteri alij Capellani seu Clerici nostri domestici, ac de nostro hospitio potiuntur, & gaudent, ac gaudere & potiri soliti sunt & debent. In cuius rei testimonium presentes literas fieri & pendenti Maiestatis nostrae sigillo iussimus communiri. Datum Neapoli per Adinulfum

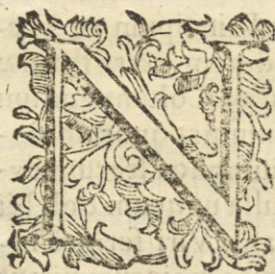
nulfum Cumanum de Neapoli &c. Anno Domini MCCC XLIII. Die xxv. Nouembris xii. Ind. Regnorum nostrorum Anno primo.

Memoria quoque dignum censuit Lib. XII. Epist. Famil. VIII. quam gratus fuerit ANNAE Imperatrici, cui de foemineo partu ibidem sic gratulatur. *Tuae Serenitatis Epistolam gloriosissima Augusta latus, reverensque suscepi, ubi quid primum mirer? tantamne hac tam iuuenili etate sapientiam? an eminentissima hac fortuna tam insolitam, & tam raram humanitatem tuam, qua me unum ex pusillis tuis toto penè orbe disunctum facundissimo nuntio, & familiarissimis literis gaudii tui participem fieri velle dignata es? Pro quo quidem non Lucine, ut olim vera lucis ignari gentiles, sed Christo lucis & vitæ & bonorum omnium auctori quantum possum tecum gratias ago, qui adolescentiam tuam non tibi tantum, sed toti Imperio votiua fecunditate letificat. Sed imponant coronidem huic Capiti de fortuna sibi ob amicitiam Principum assurgente scripta ab eodem in hæc verba, quæ quod huc apprimè faciant, & PETRARCHÆ famam longè clariorem reddant, describere non gravabor. Principum ac Regum familiaritatibus, & Nobilium amicitis, usque ad invidiam fortunatus fui. Sed hoc est supplicium senescentium, ut suorum sæpius mortes fleant. Maximi Regum, & meæ ætatis amarunt et coluerunt me. cur autem, nescio: id si viderint. et ita cum quibusdam fui, ut ipsi quodammodo mecum essent, et eminentiæ eorum nullum tedium, commoda multa perceperim. Multos tamen eorum, quos valde amabam, effugi. Variorum igitur Principum ac Mæcenatum usus præsidio supra sæculi sui ordinem extra futuræ ætatis quoque ingenia evasit PETRARCHA; Columnensium præcipuè tutus familiaritate, ut sæpius diximus, quorum domus ei Parnassus fuit, & Capitolium in triumpho alterum exitit. Quæ COLUMNENSIVM decora, nulla unquam delebit obliuio, de ipsorum quippe humanitate tanti Viri scripta luculentissima dederunt indicia, sed insignis ea maiorum virtus etiam in posteros transfusa adhuc Excellentiss. D. POMPEI COLUMNÆ Gabiorum Principis maximi inter Auos, nunc ornamentum summa in eruditos iure veluti hæreditario gratia*

elucet: nec minus Herois Illustriss. D. CAMILLI eius aunculi reuiuiscit ex Columnensibus in literatos humanitas, cum doctissimus ipse Mæcenatis quodam munere & intelligit mirè & adiuuat literas. Absoluit denique Columnensium erga eruditos patrociniū laudem HIERONYMVS S. R. E. Cardinalis Eminentissimus. Petrarchæ igitur dignitas, nominisque fama adeo increbuit, ut ex diuersis Galliæ partibus plurimi accederent eius videndi causa. Sed quod memoria dignum, cæcus quidem Poeta Perusinus Pontremoli Grammaticus PETRARCHAM Neapolim frustra consecretatus in varias se vertit Italiæ partes, donec tandem ipsum Parmæ offenderet, ubi summo tot laborum solatio triduum Vati adhæsit, vixque ab eo auelli potuit, cuius Poemata perpetuo in ore habebat. Hæc apud Principes Vatis nostri existimatio, hi apud cæteros honores, quos utcumque rudi nos calamo exsecuti sumus. Verum pennis fama melioribus fecunda per ora hominum Poëtam circumferens non sinet Letheis immergi aquis.

SER. REIP. VENETAE AFFECTVS IN
FIDEM ET OBSEQUIVM POETAE.

Cap. XIII.

Ecce foris tantum, sed domi etiam Senatoribus Venetis non minus quam Principibus gratus erat *Petrarcha*, plurimis ipsorum summa necessitudine coniunctus; sed præcipuè ANDREAE Dandulo literis amœnioribus ornatissimo Duci, nec non MARINO Falerio, IOANNI Gradenico, & LAURENTIO Celsi, Ducibus huius Ser. Reipublicæ Venetæ longè carissimus, locupletissimo ea de re suarum Epistolarum testimonio, pro quibus & aliorum Epistolæ suffragium ferunt. Hinc sæpius Venetias

concedebat, ubi domus eiusdem apud Monasterium S. Sepulchri adhuc visitur, in qua sibi decreto publico per vitam concessa morabatur, dum pro Mediolanensibus Ducibus Oratoris munus apud Sereniss. Senatum Venetum obiret: eaque postea usus, quoties recreandi animi gratia, aut inuisendi amicos, è Collibus Euganeis, vel ex urbe Patauina Venetias accederet. Hæc autem Domus familiæ Molinæ de *duabus Turribus* cognomen retinuerat, quam edificauerat Henricus pater Andreæ Senatoris amplissimi, cuius filius Lucas ætate Squarciafici paternas ædes incoluit. Nec immerito tot honoribus & beneficiis ornabatur, qui uniuersi orbis splendor tam prolixè & præclare de hac Republica secum statuebat, ut non veritus fuerit in quadam ad Summum Pontificem Epistola Libr. IX. Senilium inserta in hæc verba prorumpere: *mnibus (magnis urbibus) opponam vel hanc unam, unde hæc tibi scribo, Venetorum urbem maximam, imo regnū ingens, cui magna olim regna subiecta sunt, urbem longè dissimilem ceteris, utque ego dicere soleo, Urbem alterum, quæ tunc nihil, aut minimum fuit, quamuis et Venetæ Ducis et Venetiæ, non Urbis sed prouinciæ nomen antiquissimum sit.* Et prolixius initio Epistolæ I I. Libri IV. eiusdem argumenti Petro Rhetori Bononienti Venetorum ludos describens: *Quod pulchrius, siue quod iustius spectaculum fingi potest, quam iustissimam ciuitatem, non de vicinorum iniurijs, non de simultatibus ciuium, aut rapinis, ut reliquas; sed de sola iustitia gaudentem cernere? Angustissima Venetorum Vrbs, quæ una hodie libertatis ac pacis, et iustitiæ domus est, unum bonorum refugium, unus portus, quem bene uiuere cupientium tyrannicis undique ac bellicis temporibus quæsa rates petâr. Vrbs auri diues, sed ditior fama, potens opibus, sed virtute potentior, solidis fundata marmoribus, sed solidiore etiam fundamento ciuili concordie stabilita, falsis cinctâ fluctibus, sed falsioribus tuta consilijs.* Reliquis verò omisis illud saltem indidem non silebo, quod Petrarcha cū Anno M CCLXIV. Ad II. Nonas Iun. Archiepiscopo Patrensi sui amicissimo associatus hora fermè diei sexta ludos Venetæ iuuentutis spectasset, alia vice à Duce Ve-

neto ad eorundem spectacula invitaretur. Quem honorem non sine dignis adeo benigni Principis laudibus sic extulit. Dux Laurentius verè Celsus, Vir nissime forsitan amor fallit & magnitudine animi, & suavitatem morum, & virtutum studio, superque omnia singulari pietate atque amore patria memorandus, cum immenso procerum comitatu frontem templi supra vestibulum occuparat; unde marmoreo è suggestu essent cuncta sub pedibus. Locus est, ubi quatuor illi enei & aurati equi stant, antiqui operis, ac præclari, quisquis ille fuit, artificis, ex alto penè vivis adimentes ac pedibus obstrepentes, neve æstivus sol, pronus ad vespere, aut castore offenderet, aut fulgore, diversicoloris anleis usquequaque pendentibus provisum erat. Illic ego rogatus, quæ crebra dignatio Ducis est, ad dexteram eius sedi, verum bidui spectaculo contentus de reliquo occupationem nulli incognitam excusavi. Nec solis contentus verborum præconiis, ut re ipsa posteris etiam perpetuum obsequii ac cultus monumentum in Ser. Remp. Venetam ac Divum Marcum extaret, Bibliothecam suam dono obtulit. Quare Patres Amplissimi tale Decretum in Petrarchæ memoriam & benevolentiam Anno 1362. die 14. Septembris retulere, quod ex Sanfovini Lib. 1. De rebus Venetis ut repeteretur dignum fuit: Considerando quanto habbi ad esser à laude di Dio, e del B. Marco Evangelista, & ad honor, & fama, quello ch'è offertor per D. Francesco Petrarca, la cui fama hoggi è tãta in tutto il mondo, che non si hà in memoria di huomini, che frà Christiani sia stato giamai, ò sia, un Filosofo Morale, & un Poeta, che gli si possa paragonare, sia accettata la sua oblatione secondo la forma della infrascritta polizza scritta di sua mano. Et sia preso, che si possa spendere del Monte, per la casa, & habitatione sua in vita sua per modo di affitto, si come parerà alli Consiglieri, & Capi, ò alla maggior parte Offerendo li Procuratori della Chiesa di S. Marco, far le spese necessarie per il luogo dove haueranno ad esser riposti, & conservati i suoi libri. Et il tenore della pollizza è questa. Desidera Francesco Petrarca di hauer herede il B. Marco Evangelista se così piacerà à Christo, & à lui, di non so quanti libretti, i quali egli possiede al presente, ò che forse possederà. Con questo che i libri non sie-

*no venduti, nè per qual si voglia modo mal trattati, mà sieno conserva-
ti in alcun luogo da esser deputato à questo effetto, il qual sia sicuro dal
fuoco, & dalle pioggie à honor di esso Santo, & à memoria di esso Fran-
cesco, & per consolazione, et commodo perpetuo degli ingegnosi, et no-
bili di questa Città, che si diletteranno di cose tali. etc.*

Egregium certè grati animi studium, quod summos postea vi-
ros Cardinales Bessarionem, Hieronymum Aleandrum, &
Grimannum, in sui exemplū traxit non minori rei literariæ in-
cremento, quam documento intemeratæ devotionis in bea-
tam Musarum sedem: quæ toti Italiæ, ne dicam Europæ rarif-
simos diversæ notitiæ scriptores patefecit. Huius vero
muneris memoriam publico in æde S. Sepulchri monumento
conservari placuit Venetiis. Plures autem Petrarcham ha-
buisse Bibliothecas ex ipsius Epistolis cōstat. Nimirum in Val-
le Clausa unam, quam filius custodis domus, dum in Vallem
latrones irruerent, translatam in Arcem ab impiorum furore
liberavit. Alteram Parmæ, quam sub Italici Parnassi nomi-
ne concelebrat: tertiam Veronæ, in qua sub die xxv. Ianuarii
Anno pestilentiae memorabili terræmotum persensit. Nec
Arquadæ in Collibus suburbanis hac supellectile destitueba-
tur. Epistolas Ciceronis ad Atticum calamo scriptas è biblio-
theca Petrarchæ apud Petrum Victorium ingentis doctrinæ
virum dilaudat Sebastianus Corradus in Præfatione scholio-
rum ad Lectorem. Ex quibus omnibus selectiores Reipubli-
cæ Serenissimæ donasse jam senio confectum credibile est.
Quamquam & bona rariorum pars aliò fuerit distracta, è qui-
bus Aetnam Claudiano ascriptam se vidisse fatetur Lilius Gy-
rardus de Latinis Poetis dialogo iv. Nec tamen ij Codices in
Bibliothecam D. Marci repositi, sed in peculiarem locum trās-
lati in sacrae Aedis fastigio, apud equos æneos Plateam ver-
sus, ubi commissariæ (ut loquuntur) scripturæ Procuratorum
D. Marci asservantur, propè cellam Abbatis Ioachimi. Vnde
me in eos inquirente Illustriss. Viri & de re literaria benè me-
riti, D. Benedicti Capelli Serenissimi Francisci Erizii Ducis ex

forore nepotis indicio, pro summa ipsius vigilantia in lucem producti, inque ordinem ut licuit redacti, providentia Illustrissimorum Senatorum ac D. Marci Procuratorum Francisci Mauroceni, Francisci Molini Thesaurarii, & Ioannis Nani. Immane verò in ipsos Codices saevierat edax temporis calamitas eo dente, quo theatra, moles, Urbes destruuntur. Adeo quicquid heic erat partim in pulverē inter manus penē collapsum, partim (dictu mirum) in saxa mutatum. Laudanda heic in primis egregia Cl. D. Fortunati Ulmi Abbatis Cassinensis diligentia, cui Sereniss. Senatus decreto hæc erat commissa cura, ut libellos tenebris eximeret, & eximium PETRARCHÆ donum à temporis situ, ac tineis vindicaret. Horum, quos fortuna superstites voluit, Syllabum à viro laudato ad me perhumaniter transmissum curiosis non ingratum spero.

Missale vetustum in membranis in folio maiori, in quo non reperitur memoria Conceptionis B. Mariæ Virginis.

Antiphonarium geminum fol. in membr.

Psalterium in 8. in membr. & Breuiarium in 8. membr.

Precationes Missæ solemnes fol. paruo, membr.

Libri Iob, & Salomonis Sapientia, Ecclesiastes, & Cantica, in 4. magno, membr.

Prosperi Aquitani Carmina in 4. membr.

Aristotelis Opera, De Physico Auditu, De Celo, & Mundo.

De Meteoris, De Generatione, & de Anima.

Virgilij Aeneis in fol. paruo, membr.

Horatius de Arte Poetica in 4. membr.

Parabola Magistri Arnoldi de Villa Nova scilicet Regula Generales curationis morborum factæ, (ut ipse ait) ad honorem Illustriss. Regis Franciæ D. Philippi. Item Canones de Podagra. Item Abbreniatio Regiminis auctorum. Tabula. Item liber de Conservanda Sanitate. Abbreniatio libri Prognosticorum, ubi & de Crisi. Tractatus Astrologicus pro Medicis. Quæ hodie ad nos pervenerunt omnia Lugd. impressa 1504. & alibi.

Compendium Medicinalis Astrologiæ à Fratre Nicolao de Paganica ordinis

dinis Predicatorum compilatum Anno 1330. in fol. maiori in membran.

Liber Logica Petri Hispani fol. minori in carta.

Fratri Guidonis Respiniani Carmelitani Catalani *Quæstiones de Anima.*

Liber de partibus Orationis, quatenus predicamentaliter tunc tenetur à Magistro Spergilo Gambellato Papiensi composuit Anno 1319. fol. membr.

Quodlibeta Aegidij.

Alphabetum Persicum, Comanicum, & Latinum Anonymi scriptum Anno MCCCIII. Die XI. Iulii. Cuius libri initium est tale: In nomine Domini Iesu Christi &c. Hæc sunt prima verba & nomina de litera A.

Audio ----- Mesnoem. ----- Esiturmen.

Audis ----- Mesnoy. ----- Esitursen.

Audit ----- Mesnoet. ----- Esitir.

Liber Marchiane Ruine qui continet bella Anni 1338. quo Sere-
niss. Reip. Venetæ accessit Vrbs Tarvisium. Cuius princi-
pium est.

Audiat aure truce[m] cordis pietate ruinam
Lector, & innumeras populi quas Marchia clades
Commis[s]as depressa tulit sub tempore tetro:
Quo iuvenes tenuere Duces fulgentia sceptrâ.

Finis:

Vt placida te pace regat Rex usque supernis,
Dum spires: Requiem tandem tibi præstet amaranth.

Auctoris nomen hoc disticho in calce libri exprimitur.

Gente Ligur, Patria Ambrosij sum fertile nomen,
Est mihi stirpsque Ceres, mea spica est Apocopata.

VALLISCLVSA.

Arx

Domus Petrarca

Santa Jona

POETAE SECESSVS IN VALLEM

CLAVSAM.

Cap. XIV.

OLITVDINIS utilitates & commoda quis dignè satis enarrabit? Solitudo laborum quies est, civilium seditionum obex, vitæ securitas, animi dulcedo, felicitatis flos, tranquillitatis aura, cibus animi, studiorum condimentum, studentium vita, nutrimentum operum, bonique tandem ac beatè viuendi recta methodus, ac thesaurus, nullo æquè argento vel auro æstimandus. Surgit solitudinis amans è lecto somno brevi recreatus, non fracto curis domesticis, sed expleto; aut certè pernoctantis Philomelæ cantibus experrectus, alacer in silvã tendit, ubi florem sedile nactus, salubremue collem, lætus ibi consistit, primoque solis iubare iam exorto divinas in laudes ore pio prorumpens, longèque suaviùs, si ductis è pectore suspiriis lene pronigurgitis murmur adstrepit, aut dulci aves concentu accinant, innocentiam vitæ, linguæ frænum, oculorum velum, candorem cordis, vecordiæ fugam, domitricem carnis abstinentiam, precatur è cœlo. Vno ille contentus famulo modesto sub loco, mundam mensam nulla re magis exornatã, quam frugalitate. Adsunt illi pro tumultu requies, pro strepitu silentium obversatur. Spectare cælum auet, non aurum; calcare terram, non purpuram concupiscit. Nullis penitus invidet, nullum odit, sorte contentus sua, & fortunæ iniuriis inaccessus, nihil planè metuit, exhorrescit nihil. Enimvero sciens non spargi venena fœtilibus, & humanæ vitæ pauca sufficere, summasque divitias esse nil optare, summum imperium nil timere, lætum agit & tranquillum eũ, placidas noctes, ociosos dies, & secura convivia. Is liber sedet,

det, intrepidus nullas struit, aut cavet insidias; scit se amari, non sua; scit mortē suam nulli utilem, nulli damnosam vitam, nec multum interesse arbitratur quamdiu sed quā benè vivat: nec ubi, aut quando moriatur, magni existimat; sed qualiter, in id unum summo studio intentus, ut bene actam vitæ fabulam, pulchro fine concludat. Secum hæc animo reputans PETRARCHA noster vitam hanc inprimis adamare cœpit, magnisq; semper conatibus amplexatus est, quippe quæ Musis, & Apollini grata semper extiterit, & ab eorundem cultoribus insigniter perpetuò culta. Solitudo nempe sine literis exilium, carcer est, equuleus: sociata vero literis, patria libertas sola, solidaque mentis voluptas est, ut non immerito noster idem PETRARCHA cecinerit:

Silva placet Musis, Vrbs est inimica Poetis.

Quippe rarò potest contingere eum qui habitat Urbem non conveniri, distrahi, occupari. Ea de re vates Græcos pariter & Latinos spectata solitudinis utilitate ruris dona prolixius suis in carminibus extulisse legimus, & agros urbibus prætulisse. nec aliunde tot fontibus, tot amœnissimis Vallibus, tot iugis montium, ubique Musis, & poeticis Numinibus consecratis ingentem accessisse famam, quā quod his in locis degentes Poetæ accommodatissimum commentationibus suis secessum procul ab hominum turbis & negotiorum turbinibus repetere. Hinc ille Orphei inter silvestria dumeta, & prærupta saxa suavis adeo, & ipsis vel surdis roboribus exauditus cātus: Hinc VALLIS CLAVSÆ fama toto terrarum orbe una cum FRANCISCI nostri nomine decantata: Hinc SILVA PLANA trans Entiam amnem Rheginis in finibus per ipsum nota: Hinc ARQUADÆ collis, ab indigenis, atque exteris, Vatis eiusdem gratia sedulò frequentatus. Quibus in locis noster divinus Vates maiorem vitæ suæ partem egit. Huc curarum iactatus fluctibus se recepit, heic tanquam in portu tutissimo conquieuit. Clausæ Vallis alumno ætatem floridam; Arquadæ colles placidam Viri solitudinis amantissimi senectutem

Autem reddidit : ut hi non minus quam illa digni planè sint ,
quæ perennibus literarum monumentis æternum vivant . Al-
pium radices provinciam Narbonensem spectantes locus oc-
cupat vulgò VALLIS CLAVSA dictus: illic

Fons est illimis, nitidis argenteus undis,

Sorgiæ, qui miro suæ naturæ decore, è specu quod non remo-
tioris præcipiti tanta undarum copia redundat, ut statim plen-
nus, & iam sui potens amnis esse optimorum piscium ferax in-
cipiat, ac tandem in Rhodanum post multas ambages rupium
elabatur. De quo sic Vates ipse Lib. 111. Epistolarum.

mons horridus auras

Excipit ac nimbos, & in æthera cornibus exit.

Ima tenent fontes, Nympharum nobile regnum,

Sorgia surgit ibi, querulis placidissimus undis,

Et gelida prædulcis aqua spectabile monstrum

Aluens, ut virides vitreos tegit amne smaragdus.

Ad huius originem Petrarcha ætate adhuc iuuenili, casam sta-
tuit, quam sibi ab omnium perturbationum castris exaucto-
rato, tamquam militi veterano, tranquilli ocii sedem faceret,
ubi multis annis parvo prædio, quod sibi emerat, contentus,
& agricolæ sui laborum, & mensæ particeps, vitam non fru-
galem tantum, sed & diuinam egit. Quid hic porro aura di-
uina fretus cum ab orando & contemplando otium illi foret,
scripserit, indicauit ipse ad posteritatem: *Inde etiam (Roma)*
reuersus cum omnium, sed in partis illius tediosissimæ Urbis fastidium,
atque odium naturaliter animo meo insitum ferre non possem, diuertit-
culum aliquod, quasi portum querens, reperi Vallem per exiguam, sed
solitariam, atque amœnam, quæ CLAVSA dicitur, quindecim pas-
suum millibus ab Avinione distantem, ubi fontium Rex omnium Sor-
GA oritur. Captus loci dulcedine, libellos meos & me ipsum illuc tran-
stuli. Longa erit historia, si pergam exequi, quid ibi multos ac multos
egerim per annos. Hæc est summa; quod quicquid ferè opusculorum
mibi excidit, ibi vel ceptum, vel conceptum est, quæ tam multa fuerunt,
ut usque ad hanc ætatem me exerceant, ac fatigent. Sed ea de Valle
audien-

audiendus nobis quoque Boccacius probè meritis de præceptore suo discipulus in hæc verba: *Franciscus Petrarcha, celestis homo & nostro ævo Poeta clarissimus, nonne spreto Pont. Maximi beneuolentia, quam omnes ferè Christiani summopere cupiunt, & procurant, & Pileatorum Orbis Cardinum, aliorumque Principum, in Vallem Clausam abiit, insignem Gallie solitudinem, locum ubi Sorga fontium rex oritur, & ibidem omnem ferè floridam iuuentutem suam, Villici unius contentus obsequio, meditando atque componendo consumpsit. Fecit equidem, stant vestigia, stabuntque diu parua domus & hortulus, & dum Deo placet, testes viuunt plurimi. Meminit & eiusdem Vallis in Historiali Speculo Vincentius, & hisce verbis Clausulam appellauit. Posthac Auiunionem redijt, & in Valle per exigua amena, quæ Clausula dicitur Bucolicum carmen scripsit, & *Vite solitariae Lib. II.* Recensuit & libros heic loci à PETRARCHA conscriptos Vadianus libro singulari de Poetica Cap. xv. & hos in primis: *Scipionis gesta*, quod Opus *Africam* nominauit. *Bucolicum carmen*, & *Epistolas* complures, multo verò opus pulcherrimum ad Philippum Caualicensem Episcopum *de Vita Solitaria*, in quo adeo quæ mundi sunt contemnit, adeo verum rectumque tuetur, ut dubites utrum hominem agnoscas, an homine maiorem. Tanta constantia est, tantus ardor, copia tanta, ut interim prætereamus argumentorum & rationū fidem. Neque omissus hic locus in appendice Theatri Abrahami Ortelii, & Atlantis G. Mercatoris edita Amsterodami 1631. ubi habetur tabula ænea, in qua delineatur Auenionensis Comitatus, & in eo Vallis Clausa, verbisque Gallicis notatur *le Maison de Petrarque, & fontaine de Vacluse merueilleuse à veoir*. In descriptione verò hæc leguntur: *Vallis Clausa, vulgo Vacluse, quo conferre se solitus scribitur FRANCISCUS PETRARCHA, philosophicis meditationibus operam daturus, Vallis est amœnissima rupibus, unde fontes limpidissimi manant, cincta. Petrus Bertius quoque Geographus Regius mitioris literaturæ Parisiis professor publicus me eius in Tabulis auctis Amsterodami per Iodocum Hondium, ubi Comitatus Auenionensē descri-**

describens de Sorga flumine hæc habet: *Est in hoc Comitatu fluvius Sorge, non tam naturæ opere, quam decantatissimi Francisci Petrarchæ versibus nobilis.* Et hæc subiungit de Valle Claufa. *Est & locus Valclusæ situ amantissimo inter rupes, quæ vallem undiq; claudunt, ex qua re etiam loco nomen.* In h. c. secessu Hetruscus ille suam Lauram dignis immortalitate versibus decantavit. Sed placet ipsam quoque Vallis Topographiam spectandam legentium oculis exhibere, sicuti eam accepimus delineatam ab humanissimo Iosepho Maria Suaresio Episcopo, opere Hieronymi Davidis Gallicoelatam. In hac eleganter Mons imminens, Arx, & Domus ipsa Petrarchæ adhuc visitur, fons Sorgiæ in vallem fluens per amœnos reddit campos, dum prata floribus, rupes consitæ arboribus lectissimum præbent secessum. Perhumaniter idem mihi transmisit alterâ huius Vallis delineatiouē ex Relatione Ioan. Francisci Bordini Episcopo Cavallicensis Anno 1537. depromptam, quæ adhuc in Bibliotheca Barbarina asseruata posticam Vallis faciē repræsentat. Eum pari diligentia delineatam descripsit Vellutellus, & antiquitatis eximius inuestigator Gabriel Simeonius in *Epitaphiorum Illustratione*, ad quos lectorem remittimus. Hic tamen prætereū dum minimè ducimus Etruscam dictæ Vallis descriptionē. *Deliberai di rivedere vn'altra volta il sito di Valchiusa luogo doue il Petrarcha compose una parte dell' opere sue, massime quelle d'amore per Madonna Laura. Questa Valle nel vero è la più diletteuole, e bella, & quini sono le più piacenoli, & chiare fontane, ch'io vedessi mai, di maniera che se io non fosse stato accompagnato, e non hauessi promesso à certi amici fornire il viaggio d'Italia, io credo certamente, ch'io serei restato la per tutto il tempo di mia vita. Conciosia che la piaceuolezza del Colle su la punta del quale siede ancora meza rouinata la casetta del Poeta, la solitudine, & quiete del sito, i chiusi boschetti d'ogni tempo verdi, l'asprezza diuersa delle alte roccie, & il dolce mormorio delle purissime acque mi rappresentauano naturalmente inanzi a gli occhi l'imaginato monte di Parnaso, e la fontana ricetto delle noue Muse: stimando felicissimo colui, che hauessi potuto, o potesse del continuo habitare*

tare in si ameno, & libero luogo, & sotto così benigno, & pacifico Cielo.
 Domum Poeta testamento quidem Xenodochium constitue-
 rat, verum æui iniuria, & patroni locorum incuria hodie om-
 nino videtur deserta. Quod vero de crypta in Lauræ domum
 protensa narrat Martinus Zeilerus Itinerarii Gallici cap. 5. fa-
 bulæ affine est, & casto Vatis pectore indignum. Multi Sorgiæ
 flumen Vallisq; Clausæ peramænos scessus venustissimis ce-
 lebrarunt verticulis. Vidimus Hieronymi Briuii eximii inge-
 nii ad Suaresium de laudibus Sorgiæ carmen. Ne vero lectio-
 nis ubertate animos, libellumque impleamus, illos solum-
 modo referamus, quos suauissimus Suaresius nobis transmi-
 sit nitore ipsi fonti Sorgiæ nihil cedentes.

*Has ædes, quarum lapsantia ruderæ cernis,
 Incoluit Thuscus Vates, qui captus amore
 Auenicæ Daphnes patris penè immemor Arni
 Hæc sibi delegit Tempe, & bis quinque per annos
 Hæsit in hæc Valle, & vicini in margine fontis.
 Versibus hic siluas, hic versibus Afra Trophæa
 Concinuit, doctas chartas hic scripsit amicis.
 In quæis pura nitet Latine facundia linguæ,
 Etruscaque Lyra teneros, quibus arserat, ignes
 Lusit, & erepta sibi fleuit gaudia Nympha.
 Diruerit tectum licet inuidiosa vetustas,
 Et reliquas quoque frustratim disperdere pergat
 Parietinas, non tota cadet, sed nixa Petrarche
 Carminibus, quæ perpetuum victura per ævum
 Ista domus nullas unquam est sensura ruinas.*

Epigramma Eiusdem.

*O lim heic laurigerum fama est habitasse Petrarcham;
 Qui fuit Etrusca gloria summa lyra.
 Inde sacer Musis locus est: procul este profani.
 Reliquias sacræ ne violare domus.*

Ad Aquæ Sorgiæ lene caput canebat ex tempore V. Kalendas Martias MDCXXIII. Ioseph. Suaresius.

Sed relictis de Valle Clausa ac Sorgja fonte Sermonibus, procedamus ad Poetæ nostri affectus, quos ibi Lauræ aspectu concepit.

AFFECTVS IN LAVRAM,

Cap. XV.

MIR o ardore, sed purissimo, exarsit PETRARCHAE nostri pectus, dum per amena Clusæ Vallis obambulans solitudine illa felici & ab omni molestia libera frueretur. Heic ille radiis pulcherrimæ LAVRÆ primus affatus, mox & fauciatus est, insigni in puellam clarissimam affectu raptus; quem ita coluit & servavit, ut inter mortales degentem supra cæteras longè extulerit, & postea evectam ad superos proposuisse sibi videatur unam præ cæteris efferendam, ut iure merito in suis Elogiis de Petrarcha Iacobus Latomus:

Quitanta Etrusci carminis dulcedine

Tamq, æstuosis vexeris præconiis,

Tuam puellam ut nemo te non crederet

Flagrare, quantis nec vel Aethna incendiis.

Sed ea de re locuples ipse testis in Epistola sua ad Posteritatem verbis huiusmodi: *Acerrimo amore, sed unico & honesto, in adolescentia laboravi, & diutius laborassem, nisi iam tepestcentem ignem mors acerba, sed utilis, extinxisset.* Et in Colloquio Tertiæ diei, sui ardoris candorem aperiens: *In amore meo nil unquam turpe, nil obscœnum, nil demique præter magnitudinem culpabile: Adde modum, nihil pulchrius excogitari queat.* Amque verè unico & honesto arsit, quod pulchritudinem diligens,

F
quam

quam oculis usurpabat, raperetur ad amanda multo pulchriora, quæ intus latebant; non secus ac moralis Philosophiæ parens Socrates narratur Alcibiadem pulcerrimum adolescentem dilexisse. De quo sic iterum: *Neque enim ut putas, mortali rei animum addixi, ne me tam corpus noueris amasse, quàm animam moribus humanam transcendentibus delectatum, quorum exemplo, qualiter inter Celicolas uiuatur admoneo.* & paulo post: *Virtutem illius LAVRAE amavi, quæ extincta non est.* Isq; affectus ita erat purus, ut vel inde Boccacius disertè huiusmodi PETRARCHÆ præconiū conflare voluerit: *à iuuentute sua cælibem vitam ducēs, adeo ineptè Veneris spurcitas horret, ut noscentibus illum, sanctissimum sit exemplar honesti.* Hiernonymus Cardanus etiam inter alia multa, quibus illum admirationi fuisse prædicat, loco quarto cœlibatum eius, & orbitatem locat. Nemo verò nisi cui caput insanum PETRARCHÆ amorem LAVRAE obiecerit. Magna quippe Amoris, & mira potentia est, qui valide adeo, adeoque tenaciter invisibili quidem, sed haudquamquam insensibili nexu minima maximis innectit, ut quorum nulla est paritas pari regat imperio. Quidni hoc etiam iuris habeat amor in animis hominum sensu & ratione pollētibus, qui certis fœderibus furda & aduersa inuicem elementa conglutinat. Non flammis aer, non terra fluctibus hereret, non ripas fluuij, non æquor litora, non Semitas suas astra cognoscerent, nisi omnipotens & (ut eum vocant) sacer orbis Amor vniuersa connecteret. Tali diuino incendio PETRARCHA noster inflammatus eodem devinctus est, & plurimum Lauræ animo menteque coniunctus, ut quidquid egerit, ipsa Laura dictante conscripserit. Faterur ipse in Colloquio Tertij Diei: *Vnum hoc non sileo, me quantulumcunque conspicias, per illam esse, nec unquam ad hoc, si quid est nominis aut gloria, fuisse venturum, nisi virtutum tenuissimam sementem, quam pectore in hoc natura locauerat, nobilissimis his affectibus coluisset.* Illa iuuenilem animum ab omni turpitudine revocauit, uncoque, ut aiunt, retraxit, atque

que alta compulit spectare. Quidni certum est amore in amatos mores transformare. Atqui nemo unquam tam mordax conviciator inuentus est, qui huius famam canino dente contingeret: qui dicere auderet (ne dicam in actibus eius, sed in gestu verborum) reprehensibile aliquid se vidisse. Ita qui nihil intactum liquerant, hanc mirantes venerantesque reliquerunt. Minimè igitur mirum est, si hæc tam celebris fama mihi quoque desiderium famæ clarioris attulit, laboresque durissimos, quibus optata consequerer molliuit. Quid enim adolescens aliud optabam, quàm ut illi, vel soli placerem, quæ mihi, vel sola placuerat. Quod ut mihi contingeret, spretis mille voluptatum illecebris, quo me ante tempus eius laboribusque subiecerim nosti, & iubes illam obliuisci, vel parcius amare, quæ me à vulgi consortio segregauit, quæ dux viarum omnium torpenti ingenio calcar admovit, ac semisopitum animum excitauit. Nec tamen hic affectus quātumvis maximus ullum in Petrarchæ animo locum dedit Summorum Virorum volūtati, qui Pōtificis auctoritate vinculo maritali eā animorum unionem firmari voluerunt. Censebat nempe ille isto nexu amoris puritatem obfuscatum iri, neque cultum animi ita fore constantem, iuxta illud Tibulli:

Semper in absentes felicior æstus amantes.

Castum hunc & honestum Petrarchæ ardorem celebrat Scæuola Samarthanus lib. 2. Lyricorum.

Vis ea formosæ fuerat præstantia Laura;

Et tamen hanc pius ille Poeta.

Intactam coluit multos Petrarcha per annos,

Et cantu super æthera vexit.

Non illum ingenuæ, quas intentissimus artes

Cura omni studioque colebat,

Primus & à longa revocabat nocte sepultas,

À dulci auertere furore.

Quamobrem aliis ineptiis, quæ in huius Vatis amorem evo-
muntur silentio potius, quam apparatu verborum, vel senten-
tiarum pondere satisfacere libet. Sanè quod attinet ad arti-

culum illum temporis, quo LAVRAM vidit & deperiit simul, palam id abundè fecerit Monumentum antiquissimis characteribus ea de re scriptum, quod apud V. C. & istarum veteris memorie deliciarum studiosissimum Felicem Osum bonæ memoriæ extabat in calce libri Petrarchæ Poematum Editionis Anni MCCCCLXXXIV, qui erat Gasparis de Dondis ab Horologio Cuius Patavini. Ita verò se habet, ut à me producitur fide bona, & sicuti publici iuris est:

LAVRA propriis virtutibus illustris & meis longum celebrata carminibus primum oculis meis apparuit sub primum adolescentiæ meæ tempus Anno Domini 1327. die 6. Aprilis in Ecclesia S. Clare Avinionæ hora matutina, & in eadem ciuitate, eodem mense Aprilis eodem die sexto, eadem hora matutina. Anno autem Domini 1348. ab hac luce lux illa subtracta, cum ego forte Veronæ essem, heu fati mei nescius. Rumor autem infelix per literas Ludonici mei me Parmæ reperit Anno eodem mense Maio die xviii. mane. Corpus illud castissimum, ac pulcherrimum in locum Fratrum Minorum repositum ipso die mortis ad Vesperam: animam verò eius, ut de Africano ait Seneca, in Cælum, unde erat, rediisse mihi persuadeo. Hæc autem ad acerbam rei memoriam amara quadam dulcedine scribere visum est, hoc potissimum loco, qui sæpe sub oculis meis rediit, ut cogitem, nihil esse debere, quod amplius mihi placeat in hac vita, & effracto maiori laqueo tempus esse de Babylone fugiendi, crebra horum inspectione, ac fugacissimæ ætatis æstimatione commouear, quod præuia Dei gratia facile erit, præteriti temporis curas supernacaneas, spes inanes, & inspectatos exitus acriter & viriliter cogitanti. Monumentum istud PETRARCHA scripsit fortasse, ut mos est in Virgilio sibi familiari, ut illa indicant. Hæc autem ad acerbam rei memoriam &c. cuius dein exemplar, veluti rei posterorum memoria dignæ, in manus Ioannis Dondi ab Horologio Medici Patavini deuenit, qui Franc. Petrarchæ summa necessitudine & familiaritate coniunctus vixit. Licet enim ipse, quod ex Inuectiuis eius in Medicum apparet, Medicis infensior videri posset, Dondo tamen pro-

lixas Epistolas misit, suisque in scriptis Consilia sibi ab eo, pro recuperanda salute, data impensè laudat atque extollit. Quid enim magnificentius? *Misisti plenam fidei Epistolam, plenam solitudinis, plenam artis, quam professus es: cui (quantum ergo arbitror) nihil adderet Hippocrates, nihil demeret, nihil mutaret. Quin etiam ille tuis consilijs acquiesceret, cuius è fontibus hausta sunt, cum horum ego quoque nescius, & contemtor, in multis tamen ratione victus acquieverim.* Quod præclarum de ipso iudicium extremæ etiã voluntatis munificentia uberius testatus est Poeta. Dondo autem rebus humanis abrepto Anno M CCC LXXX die VI. Septembris teste eius Epitaphio, quod ad Basilicæ Cathedralis portam spectatur, istud Petrarchæ de Laura monumentum per fratrem Gabrielem Medicum cl. transiit ad Gasparem de Dondis librorum facultatumque heredem, qui illud in calce Poematum Petrarchæ à suis maioribus traditum exscripsit iuxta alia non vulgata oræ libri adjecta. Etsi verò dubia plerisq; Expositorum Etruscorum sit huius monumenti fides, non defuisse tamen alios, qui eam admiserint, tum ex nuperrimè allatis, tum ex vetustioribus quibusdam Petrarchæ Poematum editionibus eam exhibentibus oculis dumtaxat paucissimis ab altera MS. mutatam, apertum est. Nec desunt rationes, quibus id comprobent. Poetæ nimirum eam extorsit hinc affectus intimior, hinc doloris magnitudo, addo, casus inopinatio, quam cōsuetudine multis seculis recepta libro cariori in rei memoriam committere placuit. Diversum hic sensit inter Commentatores Alexander Velutellus: quod Epistola ista in Virgilio Antonii Pirrhi nobilis Ticiensis reperta non sit de manu Petrarchæ, quamvis idem nō diffiteatur stylum Vatis genio esse valde affinem, sed ab alio fortassis confarcinatum. Cui accedit Gesualdus, qui communem secutus Interpretum sententiam contendit Poetam non loco ibi nominato, sed inter virentes herbas ad Vallis Clausæ auram & amœnas Sorgiæ fontis ripas primum in LAVRAM exaruisse, hisce forsan Poetæ nostri in Ecloga Pastoralis motus.

*Daphne ego te solam deserto in litore primum
Aspexi, dubius hominemne, Deamne viderem;*

Mitto alia ab Interpretibus ex Pœmate Etruscò congesta. Addit Taffonus Iunctino Mathematico eximio auctorem fuisse Franciscum Sturnum, inquireret calculo in temporis veritatem, ipsum verò deprehendisse sextam die Aprilis Anni 1327. inferiam secundam memoracioni Passionis Dominicæ dictam incidisse, non autem in sextam, cui ex Etruscis Carminibus Vatis multi amoris initium dedere. Quidquid sit, litem hanc nolo meam: nec amoris certitudini quicquam detrahit, utrum id Epistolii Vatis nostri fuerit verum, necne: cuius in LAVRAE amores mutuus animi affectus jam uniuerso orbi decantatus. Illud saltem sagacioribus ingeniis perpendendum relinquo, quanti fuerit, si ipse sua manu vel Amanuensius (cuiusmodi aiebat plurimos) elegantiori simile quid literis cõsignatum voluerit: Vt fileam perdifficile alienum sermonem peraquè ad alterius genium exprimere. Poetæ verò magis placuisse siluas & flumina sui amoris cõscia, quam turbam & strepitus ciuicos, nemini mirum qui paulo humanior. Quid enim aliud sibi voluit Poeta Sulmonensis:

Carmina secesum scribentis & otia querunt.
Nec sanè ullus mihi hætenus Petrarchæ Opera Latina diligentius voluenti occurrit locus, qui feriæ sextæ meminit, nec in Etruscis carminibus, versu excepto,

*Era il giorno, che al Sol. si scolararo
Per la pietà del suo fattor i rai.*

Quod prorsus aduersatur superiori epistolæ. de cuius veritate grauissimi viri plurimum dubitarunt. Interpretibus igitur incumbat firmior eius rei probatio, si nos in suam sententiam pertrahere velint. Laure profectò eę erant dotes, quę felicis genii obsequium merebantur. Quod ne temerè asseuerauerim, en Vitam & speciem ipsius miris naturæ decoris referam. Operæ vero fuerit, quæ pridem Vir Cl. Franciscus Bernardino Ferrarius ad me pro sua humanitate prolixè perscripsit,

scripsit, ad maiorem huius argumēti evidentiam, heic in pauca contrahere. Nimirum Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana asseruari Virgilium MS. qui olim Fulvii Vrsinierat, antequam in Friderici Borromæi Cardinalis Archiepiscopi possessionem veniret. Is Codicem hunc thesauri instar habebat, nec ulli (quamvis & id raro) ostendebat nisi manibus propriis, idque domi suæ. Causam reddidit ipse, quod certus esset eum Petrarchæ fuisse, quem totus volverat, sua manu interpolaverat, memoriaque ditauerat, quæ nulla ipsi fuerat dulcior, aut amarior. Defuncto Romæ Vrsino varii magni nominis Viri librum affectabant; Borromæus tamen sive auctoritate, sive sanctorum diligentia, sive pretii magnitudine, reliquis heic prævaluit, & librum semper inibi secum tenuit, donec Mediolanum reversus in Bibliothecam Ambrosianam referret, hac cautela, clavibus custodirent, neque cuivis pateret. Quod ex ore ipsius Cardinalis sæpius audivit Ferrarius, eiq; testes sunt luculentissimi Gratia Maria Gratiis tunc temporis Cardinaliæ secretis, nec non Antonius Olgiatus dictæ Bibliothecæ Præfectus, uterque fide dignissimus, variaque eruditione præstantissimus. Codex ipse in folio membranaceo elegantissime scriptus rubro involucro tegitur. Adiecta sunt Seruii Commentaria caractere satis extanti, Glossæ autem minori, præcipuè ad marginem hinc inde sparsæ, interdum ipsi textui insertæ. Asseri primo agglutinata est Petrarchæ Epistola scripta in papyro ordinaria: Primum membranæ folium elegantissimis figuris penicillo Simonis Senensis exornatur, quæ universi Operis ideam referunt. Petrarcham vero eius fuisse possessorem, præter Fulvii Vrsini omnis Antiquitatis peritissimi auctoritatem, abundè mihi fidem facit Simonis Senensis artificium, qui Petrarchæ amicissimus olim Avinionem missus à Pandulpho Malatesta, ut Petrarchæ effigiem in tabulam referret; Qui etiam Petrarchæ precibus cœlestem LAVRÆ effigiem pinxerat, amictu viridi, flammula è pectore exiliente, cuius sæpius meminit Poeta. Glossas etiam esse de manu

Petrarchæ, vel hinc liquet, quod diligenti comparatione facta cum Petrarchæ litteris, nihil illis similius deprehendisset Vrsinus. Cum igitur Epistola Petrarchæ hactenus à multis adscripta Glossis tam sit similis literarum figura, quàm ovum ovo; eam suo auctori asseruisse non indignum erit, donec firmioribus rationum momentis diversum evincatur.

LAVRAE PETRARCHAE VITA, ET

ENCOMIA.

Cap. XVI.

LAVRA divini Vatis nostri amor, & delictum, lectissimarum Heroinarum sidus, pulchritudinis flos, Honestatis splendor, Divini amoris Idea, pudicitiae candor, Castitatis incendium, Charis Quarta, Generis humani præcipuum ornamentum, summis utique præconiis ubique terrarum ac gentium celebrata, orta est ex Patre Chiabau, vel ut aliis placet ex nobili Henrico Chabodio Auenionensi Domino de Gabrieres, quo in loco natales suos felici fidere habuit. Gabrieres autem oppidulum est inter colles, qui Clausam Vallem amœnissimam (qua de suprâ meminimus) ab oriente spectant, focus siue Colonorum ædibus perpaucis frequens, iisque pastoribus caprearum. Quam ob causam loco nomen antiquitus à Capris factum arbitrantur multi. Ciues enim Auenionenses, ciuitate relicta, ac domibus Ecclesiasticis Proceribus venūdatis partim his in collibus felicissimè viuere consueuerant, partim Ecclesiæ opibus aucti plerasq; domos in iisdem collibus construxerant, ut à Curia aliquando ad collium illorum amœnitatem animi recreandi gratia se conferrent. Hæc de Natali LAVRAE solo, ut à maioribus nostris accepimus, & incorrupta literarum monumenta docent. Nata vero est Anno salutis 1314. die 4. Iunii, sacroque de fonte suscepta Auinione: quod ex antiquo Ecclesiæ illius libro se hausisse memorat Vellutellus, qui iis in locis curiosè & diligenter in singula inquisiuit, quæ ad LAVRAM spectabant. Familia de Chiabau, cuius illa germen, valdè olim celebris in illis locis, etsi prædicti Vellutelli ævo extincta fermè conciderat, uno tantummodo super-

superfite sacerdote, qui Cauaglione Presbyter Chiabau dictus. Eiusdem stemma pisces numero tres, quos vulgo *Botterise* vocant, orbe suo complectitur. Tangit Vates noster pluribus in locis Lauræ nobilitatem, & præsertim illis carminibus, quæ subiicio :

*Est mihi post animi mulier charissima tergum,
Et virtute suis & sanguine nota vetusto,
Carminibusque ornata meis, auditaque longè.
Sed redit in frontem, & variis terroribus implet
Insultans, nec adhuc solio cessura videtur
Artibus hæc ullis, sed simplicitate placendi
Cæperat olim animum & rare dulcedine formæ.*

Alii vero è gente Sadonia ortam affirmant. Quam in rem, dum hanc reteximus historiam, Iosephi Mariæ Episcopi Vasionensis, eruditissimi humanissimique viri, missam ad nos epistolam maioris fidei argumento apponere libuit. Caterum, ut ad Lauram redeam, vix natam parentes, tamquam è Cælo delapsam, ob eximiam pulchritudinem, ac insignem animi præstantiam, stupore defixi altissimo mirabantur assidue, venerabantur etiam, nec satis expleri tuendo quibant. Illa verò lacteis imbuta moribus mirum in modum adolefcebat, ingenio prædita supra muliebrem sortem, nec vultum, cæli sideribus æmulum, sed animum optimis & ingenuis artibus excolebat. Non puerilia, sed ingenua sectabatur: non lasciuia, sed honestatis amans; non audax sed modesta, & quem ad eius soli & seculi morem heic cernis cultu, Parentum dictis obtemperans rei domesticæ studiosa: Læta, non fastosa: non otio dedita, sed labori. Aequales inter condibat maiestate. LAVRA sermones suos, puellis vel agrestibus, cara. Nihil illius vultu pulchrius illis in collibus elucebat: nihil venustius illius genis, grato quodam candore, ruboreque distinctis: nihil verecundius illius gressu; nihil splendidius oculis; nihil amabilius sermone, cui mel apes suum creditæ infudisse. Erat illa Soli natalis, & collium illorum Phœbe, & inter puellas reliquas

liquas radiabat, velut inter ignes Luna minores. Egressam domo per prata proxima gradientem ad Lillam, vel ad Vallem Clausam, flores ipsi adorare proni quodammodo videbatur, ac Sorgæ fontes, aquarumque gelidæ perennitates, ac rivuli, dulci illi murmure ad blandiri, gressusque virgineos propius osculari. Facies mediocriter extensa, color genarum albus, rubore permixtus, oculi nigri, fulgentes, sed immobiles, os parvum, gravis incessus, purissimi cordis argumentum erant. Nullius puellæ dos amori, vel admirationi fuit, quæ non in LAVRA spectaretur. Corde adamantino prædita supra naturam mulierum omnium ad immortalitatem & gloriâ toto animi impetu ferebatur, digna planè, quæ suarum laudum præconem FRANCISCVM PETRARCHAM Vatû Etruscorum coryphæum, & principem fortiretur. Cuius affectum ea coluit vicissitudine, ut vel hinc elegantis ingenii Poetæ cui-dam operæ visum fuerit peculiare Poematium Etruscum Lauræ nomine in vulgus mittere sub titulo: *Sonetti di M. Laura in risposta del Petrarca*. Fidum elegantissimæ Virginis amorem inter alios non inuitis planè Musis in Schediasmatibus suis celebravit amicus noster Ioannes Rhodius:

Ignibus athereis Laurus nil mota virescit:

Non potuit Vatis ludere LAVRA faces?

Etruscas lento quæ foverat igne Camænas,

LAVRA fide, culti Carminis aura, viget.

Eumq; amorem honestissimum ita continuavit Poeta, ut tum viam, tum extinctam æternum victuris præconiis exornaverit. Amor quippe divinus æternum viget, nec eius faciem extinguunt ferales tædæ, PETRARCHA verò annos natus XXIII. captus est amore LAVRAE anno ferè XIII. ætatis illius, ut eius ex verbis declaratum, cum profisceretur ad Lillam sacri audiendi gratia, vel ut aliis visum Auenione die VI. Apr. 1327. cuius rei ipse testis:

Mille trecento venti sette à punto

Su l' hora prima, il dì sesto di Aprile

Nel

Nel laberinto intrai, ne veggio onde esca.

Amoricertè isti plurimum debent mortales, quod is nobis Petrarchę tot labores, & carmina pepererit, quę nemo fatis unquam pro meritis celebrare possit. Viguit etenim amor ille in casto PETRARCHAE pectore annos xxxi; unum & viginti, dum LAVRA vixit, decem posteaquam eadem ad superos euolauerat. Ita enim ipse:

*Tennemi Amor anni vent' uno ardendo
Liato nel foco, e nel duol pien di speme,
Poiche Madonna, e'l mio cor seco insieme
Saliro al Ciel, dieci altri anni piangendo.*

Nec studiorum contentiones, neque peregrinationes ullę; non vitę discrimina, non longa locorum, ac temporum intervalla, nexum illum soluere valere. Audiamus Vatem nostrum eandem laudantem in Colloquio Tertii Diei cum D. Augustino: *Caterum scisne de ea Muliere mentionem sibi exortam, cuius mens terrenarum nescia curarum celestibus desideriis ardet. In cuius aspectu, si quid usquam veri est, diuini specimen decoris effulget, cuius mores consummate honestatis exemplar sunt; cuius nec vox, nec oculorum vigor mortale aliquid, nec incessus hominem representant. Quomodo vero ipsam amauerit, discas ex his eiusdem colloquii quę sequuntur: Hanc presentem in testimonium euoco, conscientiamque meam facio contestem, me (quod superius dixeram) illius non tam corpus amasse quàm animam: quod hinc percipies licebit, quoniam quò illa magis in etate progressa est (quod eò corporeæ pulchritudinis ineluctabile fulmen est) eò firmior in opinione permansi. et si enim visibiliter in vere flos tractu temporis languesceret, animi decus amplius augebatur, quin sicut amandi principium, sic incepti perseuerantiam ministravit. Alioquin si post corpus abiissem, iam pridem mutandi propositi tempus erat. Eius quoque Castimoniam eodem in colloquio celebrat hisce verbis: Quid enim aliud egit, cum nullis mota precibus, nullis vineta blanditiis muliebre tenet decorem, & aduersus suam simul & meam etatem, aduersus multa & varia, quę flectere adamantium licet spiritum debuisse, inexpugnabilis*

*bilis & firma permansit. Profecto animus iste fœmineus quid virum
decurt admonerat, prestabatne mihi in sectando pudicitia studio (ut
verbis utar Seneca) vel exemplum deesset, vel conuitium, postremo cum
loris fragum, ac præcipitem videret, deserere maluit, quam sequi: &
Paulo post: Contra autem illa propositi tenax & semper una perman-
sit, quam constantiam fœmineam quò magis intelligo, magis admiror.
Hinc ille passim iure merito in decantandis eius laudibus mi-
rè fecundus ac facundus. Omnium loco sit hæc una:*

Nacque ad alcuna già l'esser sì bella

Questa più d'altra, e bella, e più pudica.

Forse vuol Dio tal di virtute amica

Torre à la terra, e'n Ciel farne una stella.

Sileant, qui contra sentiunt, quique cæci ac inhonesti ardoris
facibus agitati turpia consecantur, suoque pede reliquos me-
tiuntur. Innupta scilicet vixit Laura, virginitatis flos, hone-
stissimæ vitæ norma, forma & exemplar candidorum morum,
de quibus nulla unquam posteritas conticescet. Nec diù vi-
xit, ut in cælo æterna viueret. Anno quippe ætatis xxxiv. ter-
ris erepta est, dum Petrarcha Veronæ cum Principibus Scali-
geris moraretur: Salutis verò MCCCXLVIII. Die Apr. VI.
quod abundè satis indicant lachrimæ & carmina, quæ Vates
noster eius in funere mœstissimus concinnauit. E multis hæc
pauca sufficiant.

Sai che in mille trecento quarant'otto

Il dì sesto di Aprile in l' hora prima

Del corpo uscìo quell' anima beata.

Sepulta denique Auenione in Aede Fratrum Familiæ S. Fran-
cisci, ubi Maiorum illius ossa & cineres quiescebant, quod ap-
paret ex fragmento supra posito Cap. XV. Sepulchrum hoc
multis retro annis à Mauritio Scæua Viro literatissimo in lu-
cem fuisse pertractum prodit Eruditissimus Golnizius Ger-
manus in Vlyssæ Belgico-Gallico pridem euulgate. Vnde ad
exactam loci illustrationem non pauca ab eo graphicè notata
curiosis subtexere placuit. Quæ hæc sunt: *Sacellum, in quo illud*

(sc-

(sepulchrum innuit) videtur, obscurum est. Sinistra ingressus habet altare muro adstructum, ante quod sub grandi saxo sine omni ornatu & inscriptione LAVRA cubat. Maiores eius id struxerunt, testantur insignia stelle lateribus apposita. Gabriel Simeon Laure sepulturam, dum eo loco propriis oculis usurparet Epitaphio ornauit, quod in suo libello Italico, cui titulus est *Illustrazione degli Epitaffi* tale reliquit.

D. O. M. S.

ET MEMORIAE AETERNAE
D. LAVRAE CVM PVDICITIA
TVM FORMA FOEMINAE
INCOMPARABILIS, QVAE ITA VIXIT,
VT EIVS MEMORIA NVLLO
SAECVLO EXTINGVI POSSIT,
RESTITVIT VETERVM MONVMENTORVM
PEREGRINVS INDAGATOR
GABRIEL SYMEON FLOR. IIII
IDVS APRILIS MDLVII.

Hanc Inscriptionem paulo diuersam sic tradidit Golnizius

D. O. M.

*Et memoria aeternae D. Laure
cum pudicitia tum forma fem.
incomparabilis, quae tam diu vixit
ut eius memoria nunquam extingui
possit, R. R. veterum monumentorum*

*Peregrin. indagatores
D. Christophorus de Allegre
Eques Lusitanus & D. Antonius
De Prat. Praetor Parisiensis
Et Gabriel Simonius
Florentinus*

IV Idus Aprilis MDLVIII.

Sola manet Virtus; cetera mortis erunt.

Per-

Pergit porro Golnizius. Franciscus 1. Franc. Rex Massiliam intrus, Auenionem transiit; ubi de Laura sepulchro audiens, illud aperiri, & cadaver spectare voluit; saxo amoto, sepulchroque aperto corpus prater ossa in cineres abiisse visum est. Pectori imposita fuit scatula plumbea operculo firmata, qua aperta numus & carmen inclusa reperiuntur. Numus plumbeus una parte ostendebat figuram femelle, alteram has literas. M. L. M. I. idest, MADONNA LAVRA MORTA IACE. Carmen; manu Petrarchæ membrane pergamene inscriptum Italico idiomate, tale erat:

Qui riposan le caste, & felici ossa

Di quell' alma gentile, e sola in terra,

Aspro, & dur sasso hor ben teco hai sotterra

Il vero honor, la fama, & beltà scossa.

Morte hai del verde Lauro suelta, e mossa

Fresca radice, e il premio di mia guerra

Di quattro lustri, e più, s' ancor non erra

Mio pensier tristo, e l' chindi in poca fessa.

Felice pianta in Borgo d' Auignione,

Nacque, e morì, & qui con ella giace

La penna, e l' stil, l' inchiostro, e la ragione.

O delicate membra, ò viua face

Ch' ancor mi cuoci, e struggi, inginocchione

Ciascun preghi il Signor t' accetti in pace.

O seño.

Mortal bellezza indarno si sospira

L' alma beata in Ciel viura in eterno

Pianga el presente, e l' futur secol priua

D' una tal luce, & io degli occhi, e il tempo.

Qui versus maioris sanè sunt pietatis, quàm ingenii: ut proclivius sit eos alteri cuipiam eius loci incolæ assignasse; Petrarcha tunc remotiori, quàm ut LAVRAE iusta soluere posset. Ut fileam horum nihil hic Diuini huius Vatis Musam redolere. Nò enim dici potest quàm rythmus heic Italicus ineleganti clausura finiat. Superiora carmina mediocri calamo exarata.

ta. At quatuor verficuli omnino Poetae nostri felicitatem non sapiunt. Quapropter eos in tesseram styli Vatis vocare haud opus iudico. Id enim Bembus, Gabriel Simeonius, & plerique alii sentiunt. Inamœni sunt, dormiente Phæbo, non modò dormitante Homero, ut ita dicam effusi, sine consonantia & norma carminum. Quem errorem ut euincamus, hos versus Petrarchæ argumenti non absimilis in epilogo Triumpho Diuinitatis huc adducimus:

Felice sasso, ch'el bel viso serra:

Che poi ch' avrà ripreso il suo bel velo

Se fu beato, chi la vide in terra;

Hor che sia dunque à riuederla in Cielo.

Confer si placet Lector, & iudica. Addit Itinerarii Scriptor: *His visis & lectis, Rex Franciscus magnanima fronte sententiam tulit, tumba honoratiori forma dein staret, scripto Gallico metro, quod tale est:*

En petit lieu compris vous pouuez veoir

Ce, qui comprend beaucoup par renommee,

Plume, labeur, la langue, e le sauoir,

Furent vaincus par l'aymant, & l'aymey

O gentil ame estant tant estimee

Qui te pourra louer, qu'en se taisant?

Car la parole est tousiour reprimee

Quand le subiet surmonte le disant.

Hic Rex ob studium Odæ non minus Petrarcha delectatus, quàm Alexander Magnus Pindaro Lyricorum principe. Sequitur aliud latino metro, auctore Iulio Camillo,

Laura ego qua fueram Thuscæ olim vita Poeta:

Laura ego, quam in vita Thuscus alebat amor.

Hæc sine honore diu iacui non cognita, quamuis

Cognita carminibus culte Petrarcha tuis.

Nullus purpureis spargebat floribus urnam,

Nullus odoratus ferta dabat calathis.

Nunc quoque Francisci, sed versu, & munere regis

Notescō, officiis conspicienda piis.

Aliud item Italico metro, Ludouici Alemanni.

Qui giace il tronco di quel sacro Lauro,

Che del Tosco miglior fu dall' oggetto

Ch'ouunque scalda il Sol n'andò l'odore:

Hor dal Gallico Re del Ciel thesauro

(Sendo in poco terren vile, & negletto)

Et di marmi, e di stil riceue honore,

E sempre i rami haurà fioriti, & freschi

Sotto l'ombra immortal de duo Franceschi.

Pauianus de Sancto Gelasio Episcopus Engolismensis Lib.III.

Operis Profometrici, quod Gallica lingua conscriptum Carolo VIII. Francorum Regi dicauit.

Après luy fut en ranc d'honneur assis

Francoys Petrarc & le gentil Boucasse

Dieu a tous deux syleur face mercys

Et leurs pechez sils en ont fait efface.

Car eulx vinans au monde sans fallace.

Ont fait liures très moraulx & exquis,

Et ont pour tray si grand honneur acquis

En tous Climat que leur gloire profonde

Ne faillira tant que durera le monde.

Quibus subscripsit ipse elegantissimus Itinerarii Autor scitum hoc epigramma.

Carmine Laurum habui Laure studiosus Amator

Mors rapuit Lauram: carmina non potuit.

Lauræ quoque sepulchrum sua Musa illustrauit clarissimum Galliæ lumen Michael Hospitalius Regni Cancellarius in Epistola ad Iacobum Fabrum:

At tibi si monumenta placent antiqua, videbis

Felicem Laure tumulum, cineresque beatos

Laudibus, ingenioque & summi carmine Vatis.

Nec defuit Gabr. Simeoni pietatis affectus, quo ille Vatis nostri & LAURAE memoriam prosecutus est in sculpto sua ma-

nu Petrarchæ parietinis hoc monumento.

FRANCISCI & LAVRÆ

MANIBVS

GABRIEL SIMEONIVS.

Omissis quæ in LAVRÆ tumulum iusserunt varii, unum hoc ob miram elegantiam & rei gestæ memoriam iungere libet Ludouici Alealmi Aurelii Epigramma sanè egregium,

Tres tibi Francisci, Diuus, Rex, atque Poeta,

Fronde tua optarunt cingere, Laura, caput.

Moribus hoc Diuus; validis Rex inclitus armis;

Hoc meruit Tusca laude Poeta lyra.

Nunc tibi communi pro munere gratia triplex

A ternis terno redditur officio.

Rex decorat tumulo; celebrat te carmine vates;

Impertit templi Diuus honore tui.

Attamen (ingenuè quod regia Musa fatetur)

Vincuntur meritis hæc tria dona tuis.

Non tumulus formam; non reddunt carmina mentem;

Tam parua hoc numen non capit edicula.

Salve igitur, Virgo ter maxima, tu quoque salve

Nunquam deciduis arbor opaca comis.

Vnde decus capiti, sanctæque modestia vitæ,

Et cum Phæbeo Martius ambit honor.

Quumque tria unius laudes aquare laborent;

Ipsa coronandis sufficis una tribus.

Huic nihilo ingratiore venustissimi de restituto Lauræ sepulchro à Francisco I. Phaleuci VC. Nicolai Grudii:

Rex o magnanime, atque amice Musis,

Qui post tempora tot fluentis ævi

Notum manibus excitas sepulchrum

Pudicæ Domine sacri Poetæ,

Quo Thuscus merito superbit Arnus.

Debet Laura tibi, & tibi Petrarcha;

¶ Num at difficile expedire, plusne,

Laura, an plus tibi debeat Petrarcha.

Regis verò pientissimi beneficium grato Lauræ alloquio perrennauit Salmonius Macrinus:

*Franciscis ego debitor duobus,
Quorum munere consecuta famam
Immortalem, hominum celebror ore,
An tanti tibi si videbor, Hospes
Vt veri magè debeat requirat,
Illi precipue, potissimumque
Regum maximus, inclitissimusque est,
Qui virtutibus hoc honorat euum,
A tergoque duces relinquit omnes,
Qui sunt, quique fuere, erantque posthac.
Altum marmore nam nouo sepulchrum
Et dignum elogiis suo sepulchro
Neglecta propè, cogniteque paucis
Citra spem mihi præmii excitauit.
Non olim mens hoc Petrarcha fecit.*

Sed de Lauræ monumento fatis. Cuius laudem etiam si nulla sermonis maiestas exæquat, quædam tamè Elogia eius Virtuti dicata preteriisse mihi religio erit. Vobis igitur antiquitatum cultoribus primo loco ex libello Gabrielis Simeonii spectanda offero Numisma plumbeum, cuius historia priorem ex Golnizio adducta fuit.

Monumentum hoc plumbeum merito excipit aurea disertissimè Ioan. Passeratii Suada:

Aura tibi canitur

Quin etiam (ignoscas Tuscorum maxime Vatum)

Aura tue nomen dederat, non Laureæ, Laure.

Nec Laure nostræ laudes filuit,

divisus totolice orbe Britannus,

alter nostri seculi Martialis Ioan. Ouuenius lib. 2.

Semper dum tua Laura legetur, lis erit, utrum

Tu Laura, Lauro dignior anne foret.

In Laure Tumulum Patavii sic lussit Gothofredus Eichorn Silesius.

Nomine Laura vocor, sed, dum me viva coronat

Laurus Petrarchæ, bis ego Laura vocor.

Hinc licet hic iaceam, non ullo tempore sedis

Me sacra Petrarchæ Musa iacere sint.

Tangit etiam Laure celebritatem Laura Cereta Brixiana Ludovico de Leno avunculo suo scribens: *Nec putes, quod pro tot dulcibus studii sudoribus Augusti mihi, aut Mecænatis premia spoponderim. Novisatis, quid ferat Principum rapax eruscatrixque cupiditas: Ego potius omnem miro insumpsi operam mihi, ut Laure nomen miro Petrarchæ præconio cantatum nonior altera in me custodiat æternitas. Cætera eruditæ huius Cl. Fœminæ in Epistolas digesta favente Deo è meo Musco aliquando publica erunt. De hac nostra quoque bene meritus est Bartholomæus Burchellatus, qui in Com.rerum memorabilium Historiæ Tarvisinæ quædam collegit. Obvia sunt Laurentii Pignorii Carmina, depicta in Atrio Arquadæ publico, vulgo la Loggia, sub Imaginibus LAURÆ & PETRARCHÆ, quæ testatum id ipsum eunt:*

Carmine Laura tuo facta est diuine Petrarchæ

Notior Eois, notior Hesperiiis.

Porro illa eximie perfecit munere forme,

Vt caneres sanctis carmina digna Deis.

Ne cessate bonos pulchræ redamare Poetas,

Damna etenim occidui nominis hi reparant.

Vos cauti Vates pulchras redamate vicissim, ut

Conciliant vestris secula carminibus.

Affectum amplius adhuc in Miscellaneis Elogiorum suorum
versus Lauræ virtutem ita ostendit idem.

MEMORIAE RESURGENTI
FRANCISCI VATVM POLITISSIMI

ET

LAVRAE PVELLARVM FORMOSISSIMAE

Laurentius Pignorius

Sobriæ & castæ antiquitatis

Supra fidem admirator

Genio fauente

posuit.

Tandem nostræ huius laudes claudet ingenio & morum probitate iure primus Iosephus Maria Suaresius Episcopus Vasonus gemino hoc Epigrammate ad me Roma humanissimè trāsmisso.

Hic sita Laura, leues Nymphæ, doctæque sorores

Virginea assiduis floribus ossa fouent.

Italici Vates, studiosaque turba Petrarchæ

Nympharum immisti Pieridumque choris,

Ferte rosas plenis calathis, cinerique beato

Iniicite, at casta Laure aserta manu.

Grata rosa est Lauræ, teneri flos ille pudoris.

Atque venustatis symbolon esse solet;

Gratior est Laurus, de Laura multa canendo

Laurinorus meruit Lauriger esse procus.

Aliud.

Aurea Laura lyra Thufci notissima Vatis

In larnam versa est pallidulam horridulam;

Et modò qui superest formoso è corpore pulvis

Nil à deformi pulvere distat anus;

Virgo, & formam iacta, quæ lubrica fallit,

Et simul ac surgit non reditura cadit.

Eximiam verò formæ dignitatem, quæ in præfixa Lauræ effigie enitet, Francilco Viduæ Iuris & antiquitatum notitia Cl. cò maiori veneratione debebit posteritas, quod certum sit ex Icone depictam, quam Simeonis Senensis manu Illustrissimi Columnenses Petrarchæ dono in deliciis habuere, & cui similis ea, quæ visitur Arquadæ. Illustrissimi ac Reuerendissimi Episcopi Vasionensis hæc ad me epistola est.

Illustrissime ac Reuerendissime Domine.

Non est æquum spatiis locorum coerceri, aut intervallis temporum definiri virtutem, nec illam, quæ a virtutis, studiorumque coniunctione, seu commilitio exorta est, amicitiam situ longinquo diuidi, vel æni senio terminari. Quin decet eam diffundi, porrigique latius, & quam longissimè produci, atque protelari. Quò arctius Illustriss. Dominationi Tuae deninctum me profiteor, quæ rubiginem styli tot annorum decursu contractam absterfit, & commercium iamdiu intermissum renouant. litterario me rursus officio prouocauit mutuæque benevolentie adstrictæ nexu disciplinarum, quibus incumbimus, & Episcopalis dignitatis consortio veluti contesserata, verum præ intercapedine regionum, præque diuturno silentio torpentis, & languide sopitum ignem quasi suscitans incundissima questionis flabello ventilauit. Huic igitur ut faciam satis Lauræ, quæ Francisci Petrarchæ amore atque carminibus celebrima euasit, parentes inuestigauit, quoad potui, diligenter, & quæcumque reperi D. T. Illustrissimæ veluti symbolum, perlubenter confero.

Natam imprimis nobili genere Lauram procus ipse testatur in carmine ad Iacobum Columnam Lumbariensem Episcopum versibus, quos

Petrarchæ Re-
divivi c.
36.

Illustrissima D. T. retulit.

Est mihi post animi mulier clarissima tergum

Et virtute suis, & sanguine nota vetusto,

Carminibusque ornata meis, auditaque longè.

Ode 175 Præterea de ipsa occinit:

In nobil sangue vita humil', e quieta.

Auenionensem autem fuisse gentem, e qua prodiit Lauræ, ipsamq; Auenioni editam in lucem certissimum est, quamuis nonnulli Granisionem

(pagus

(pagus est provincie Narbonensis prope Auenionem trans Druentiam) in quem succedebant suos ad fundos Laure parentes; alii Caprerias, (oppidulum est in comitatu Venascino, & diocese Caballicense situm haud procul a Valledusa) solum natale Laure putarint, uti Maldeghemius recenset, sed hos omnes refellit testis hac in re classicus Petrarcha metris hisce, quæ in quibusdam codicibus exstant.

In vita
Laura: p.
16. 17. et
19.

Doue Sorga, e Durenza in maggior vaso
Congiungono lor chiare, e torbide acque, &c.
Onde alli miei occhi quel lume nacque.

Auenionem sane poeta his graphice depingit positam ad Orges, & Druentie confluentes in Rhodanum, sicut & Ecloga Decima. Vesguinus vero Philiolus locum loci designat, suburbium nempe, seu Burgum de Sazes, seu de Sazo, quo tumebat Auenio, quemque locat inter Ecclesiam parochialem Sancti Stephani ad Sanctæ Magdalenes, quæ superstructa est vetustæ Auenionis portæ, quam Aquariam nuncupabant, & pontem Rhodano impositum, ac ipsum Rhodanum. Eo quidem in Burgo visitur etiamnum ad Ecclesiam superscriptam ædificium perantiquum, in quo Sadonia gentis insigne, stella nempe superliminari perstat insculpta, quin primo in fornice pontis. Isto in Burgo nata est Laura, & illo met in ædificio a Paulo de Sadone, seu Sado nobili ciue Auenionensi, uti Ioannes, & Cesar Nostradami consentiunt, auctorque Labyrinthi Regii, & Orationis exarata calamo de Academia Auenionense, quam in Vaticana Bibliotheca legi, auctor etiam Itinerarii Cardinalis Alexandrini ad annum 1571. qui manuscriptus asseruatur in Bibliotheca patrum Dominicanorum Romæ. Philiolus insuper id asserit, & eo in Burgo Lauram habitasse, atque hortum habuisse. Denique constans fama est apud nostrates Lauram oriundam è gente Sadonia, quæ viris honorum luce, atque rerum domi, forisque gestarum gloria illustribus hucusque Auenioni efflorescit. E quibus emicat in Eminētissimi Cardinalis Barberini S. R. E. vicecancellarii Mæcenatis mei comitatu nunquam satis laudandus D. Ricardus de Sado, de cuius singulari virtute differere tam eius insignis modestia, quam sincera, quæ mihi cum illo intercedit, necessitudo vetant. Lauram e Sadonia gente originem duxisse Petrarcha innuit in odis, quibus sydus, & stellam eam indigitat alludens sci-

c. 1. Titi
ph. Mor.
tis.
ad Odas
4. et 70.

Regestū
M. S. Ar-
chiepisc.
Arc.

In vita
poet. pro
vincial.
p. 213.
Hist. pro
vinc. p.
346. 364.
et 433.
p. 14. et
35.

24. 149.
et ea quæ
affert Il-
lustriss.
D. T.

licet ad insignē gentilitium. At familiare sepulchrum DD. de Sades,
 sen Sadoniorum, cui fuit illata Laura ipsam ex ea familia prognatam
 Mich. fatis; superque probat, Auenionis scilicet in Franciscanorum Ecclesia,
 Hospit. in Epist. & sacello, in quo maiorum ossa quiescebant, tumulata iacet Laura, de-
 tectusque fuit tumulus à Mauritio Sena Lugdunensi studioso indagato-
 re antiquitatum anno 1529. effossa humo plumbea pyxis reperta est plu-
 lib. 6. ep. beo cum numis, versusque vernaculi, qui Petrarchæ falso adscripti sunt.
 ad Birt. longè namque absunt a Petrarchæ lepore, sicuti Petrus Bembus, Gabriel
 Castella- Symeonius, alique sagaciter subodorati sunt, imò scatent erratis. Frā-
 nū diac. ciscus primus Francorum Rex litteratissimus, & liberalissimus non tan-
 Auenio- tum Lauræ tumulum suis exornauit versibus, quos memorant Pascha-
 illust. tius, Nostradamus, Philimundus Remondus, Symeonius, ill. D. T. sed
 antiq. epi- aureos quoque numos mille ad illum instaurandum attribuit teste au-
 taph. 15. & 29. tiores I. 2. Etore Itinerarii Cardinalis Alexandrini, qui fusus ista commemorat,
 15. & 29. P. 62. uti Golnizius in Vlysse Belgo Gallico, quem ill. D. T. laudat. Hanc
 Enses let- Regis Francisci munificentiam celebrant Benedictus Theorenus Epi-
 tres I. 2. scopus Grassensis, qui duo panxit Epigrammata, tertiumque Salmonii
 P. 62. & Enses Re- Macrini adtexuit, Mellinus de S. Gelais, qui vernacule cecinit, & alii
 cherch. complures. Nicolaum Perusinum Francisci Regis iussu sepulcri repa-
 c. 6 f. 737 rationem suscepisse ferunt, Paradinus lemma illi affinxit cum Elogio
 in hist. p. 433. 434 VICTRIX CASTA FIDES. Opera tamen pretiū est nebulas, quas offundunt
 prou. p. Flist. de Janail. huius stellæ iubari, qui Lauram filiam Toparchæ Caprerensis Henrici
 1. 2. c. 16 de Chiabau comminiscuntur, discutere. Velutellus nimirum, & Fran-
 P. 194. cus, qui natam etiam ipsam Capreritis produunt e natalium actis à paro-
 Enses de uis He roiques cho custoditis, & Insule (oppidum est aquis Orges circumdatum in co-
 P. 224. mitatu Venascino) conditam in familiari Toparcharum Capreriensium
 In Vita tumulo. Sic Maldeghemius, & Petraccius. Stirps certè illa de Chia-
 Laura p. 7. & 19. bau ignota est Auenioni, & in comitatu, nec uspiam (quod norim) eius
 In Vita monumenta exstant ulla in libris, in tabulariis, in ore hominum, vix-
 Petrar- que presbyterum cognominem inuenit Cabellioni Velutellus. Lauræ
 che Odis quidem amita seu matertera fuit Capreriarum Domina, quam ipsa
 præfixa. Laura sapius adire, ac inuisere solebat. Faneta verò, siue Stephaneta
 Ex Phi- Gantelma Domina Romanini uxor fuisse patruī Lauræ videtur, & di-
 holinoris tionem Romanini Sadoniam in gentem transulisse. An pisces illos,
 p. 27. 30. quos
 46.

quos stemmati de Chiabaud Velutellus imposuit, Petrarcha non alicubi expiscatus esset? Ingens profectò apud illum, & populares omnes meos silentium. Itaque perdifficile, imò ferè aduſu totum cenſeo ſeruata tamdiu fuiſſe acta Natalium a parocho, cum præſertim lues illa funeſtiſſima, quæ penè totum terrarum orbem exhausti, & Codices, ac volumina, Reſtaque peſſumdedit, & aboleuit (parum abſuit) uniuerſa, crudelius, & immaniùs hac in regione graſſata ſit anno 1348. totque ſint inſequuta peſſilitates, tot bella, tot incendia ingruerint, tantique caſibus exagitata ſint hæc oppida, ut ſuſpicer merito vel fucum factum Velutello peregrino homini ab aliquo indigena, vel ab ipſo poſteris. Superest ut referam gratias Ill. D. T. quæ me tanto proſequuta eſt honore, dum adèò beneuole litteris ſuis me denuò compellauit. Sanctè quidem ipſi aſſirmo me illas habiturum immortales, & antiquam amicitiam virtutis e radice ortam, & Episcopali charitate propagatam ſumma fide, ſedula opera, perennique obſequio, at recens beneficium memoria culturum ſempiterna. Interea diſpendia præteriti temporis (quoties res feret) literarum colloquiis ultro compensabo; & quia (ut optimè nouit Ill. D. T.) communibus, & alternis Orationibus plus agimus quam ſingularibus, aut priuatis; ab Ill. D. T. etiam atque etiam eſſagito, ut ad Deum vota refundat pro me, qui aſſiduus precibus à præpotenti numine Ill. D. T. feliciffima & optabilia omnia ſupplex expoſcam. Vale
Vaſioni Kal. Februar. CIOIOCLVII.

Noſtradi
hiſt prou
p. 218. ad
n. 278. &
p. 300. ad
n. 1297.
& p. 687.
ad num.
1477.

Illuſtriſſ. ac Reuerendiſſ. D. T.

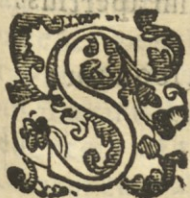
Addictiſſimus, & deditiſſimus

Ioſephus Maria Episcopus Vaſionenſis.

LAVRAE DE SADO EFFIGIES.

Cap. XVII.

SECUNDAS libri curas altera novæ Musæ forma curiosorum oblectationi exornamus. Ecce enim dum nostro studio Petrarcha Redivivus per ora doctorum vagatur Cl. Vir Richardus de Sado nobilis Auenionensis vetustissimam tabellam hac effigie Eminentissimo Cardinali Francisco Barberino Romam tulit: cuius exemplum mihi transmissit humanissimus Eques Cassianus à Puteo ad iuvandas literas natus. Ex voto paulo post cecidit, ut anno 1642. Urbani VIII. Summi Pontificis liberalitate insula Aemoniensi decoratus, parario Io. Baptista Casalio, Virum literis insignem, moribusque suavissimum suis meritis colerem. Inter varios sermones indubitatum ostendit ille, Lauram è familia de Sado Auenione ortam fuisse. Eam sanè Auenione in sacello quodam apud maiores suos conditam in templo S. Claræ fratrum Minorum omnium ferè opinio est. Spectantur enim ibidem insignia familiæ de Sado sub arcu parvi sacelli, quæ stellam referunt. Eadem istius familiæ sub primo arcu pontis Auenionensis, variisque ædificiis publicis & priuatis, ac in portis Castelli oppidique Vasonis comparent, Sigismundi Imperatoris privilegiis Aquila Imperiali aucta. Sacello autem maiori clausum, quò Laura tegitur, minus à familia de Sado ante Tépli fabricam fuit extructum, quod cum sub fornice, tum in lapide monumenti insignia repræsentat, quæ stella nitent. Hoc ipsum Francisci Primi Galliæ Regis iussu apertum elogiisque variis ditatum certa fide accepimus. Nec diffiteor me vidisse binas effigies apud nobilissimum Virum Hieronymum de Gualdo, unam penicillo cl. pictoris Aldograui ascripto nomine LAVRAE de SADO. Alteram à Fabricio de Peiresch pictoris recen-

recentioris titulo LAVRAE de Sado transmissam sed utraque inter se specie discrepabat, etiam ab ea quam heic damus, & ab illa quam olim produximus.

Hæc quidem plurium animos hætenus tenuit opinio. At vero à Poeta nostro discedere vitium fuerit, siquidem affirmat è vicu, non ex urbe, eam prodiisse. Quid enim apertius?

Et hor d'un piccol borgo un sol n'ha dato.

Et in triumpho mortis cap. 2. prope finem sic ipsa loquitur:

In tutte l'altre cose assai beata,

In una sola à me stessa dispiacqui,

Chè n'troppo bumil terren mi trouai nata.

Quod etiam comprobatur altero carmine in eodem sensu.

Mira il gran sasso, donde Sorgia nasce

One giacque l tuo albergo, e doue nacque

Il nostro amor: vo che abandoni, e lasce

Per non veder ne tuoi quel, ch'à te spiacque.

Vt fileam quod idem aliis in locis sæpe repetat. De natalibus Lauræ fortassis hæc melior sententia. Suum interim cuique esto iudicium. Nos veritati cedere semper parati sumus.

IVSTINAE LEVI PEROTTAE CVLTVS IN PETRARCHAM.

Cap. XV 111.

Ed neque mihi videtur hoc loco prætermittenda Petrarchæ felicitas, quæ illi ab eruditissima alia quoque fœmina contigit. Ingens operis argumentum ad promerendam Apollinarem Lauram Francisco Petrarçæ LAVRA quidem extitit: at non minorem famæ splendorem Clarissimæ alterius fœminæ virtus planè nobilis illi contulit, dum ab eodem accepit. Hæc enim

vero

vero supergressa muliebris ingenii aleam, suorum temporum invidiam, vel nostri Poetæ testimonio, etiam devicerat. Verum ætas illa maximarum virtutum haud curiosa, dum huius feminae patriam, nomen, familiam, ad posteros transmittere omisit, penè amisit. Sepultam Auctorum illius ævi silentio tantæ virtutis famam doluit prior omnibus, cum adhuc rebus præfesset humanis Clemens VIII. Sapientissimus Pont. qui, ut fragmenta quædam prægustavit Etruscorum Carminum, quibus illa cum Romanum Pontificem Auenione tunc temporis sedentem ad ruentis Italiæ vastitatem arcendam humillimè Romam evocabat, tum eundem Petrarcham tanquam Apollinis Oraculum consulebat, pergeretne per eam, quam ceperat, literarum viam ad templum immortalitatis, spretis illorum latratibus, qui eam reuocabant, an sexus imbecillitati obsecuta ad colum & fuscum à calamo & Musis rediret. Cum inquam hæc reliquias publici saporis esse Pontifex intelligeret, atq; è parui operis tanquam è vestigio magnitudinem mentis argueret, mandavit Antoniano, qui tum Pontificii cubiculi præfectus, mox purpuram suæ virtutis splendore illustravit, ut quæ ad reparandam huius Foeminæ de litteris præcellenter meritæ memoriam facerent luci vindicaret. Is, ut erat in omni Scriptorum genere versatissimus, cum ingeniosarum mulierum exemplum hoc nobile ex probatissimorum Auctorum testimoniis Saxoferrati natum sciret, Odoardum Santarellum tunc quidem Sanctiss. Pontifici à supplicibus libellis, nunc vtriusque signaturæ Referendarium eximium rogavit, ut qui originem Saxoferrato debebat, hanc patriæ gratiam referret, publicas tabulas priuatasque inspicere diligenter curaret, num ex illis ullum affulgeret lumen, cuius familiæ lætissima mulier extitisset, quæ suis ingenii monumentis Italiam omnem, nedum patriam, nobilitare potuisset. Verum Santarellus, an in eo felici fato? quamquam eius rei cupidissimus, ullo labore nihil unquam detexit, quod mihi ne quærenti quidem sese obtulit, excusationem impetrauit facile,

cile, cum apud Clementem tum apud Antonianum, ab anti-
 quitate & Tyrannorum furore publicas tabulas sæpius inua-
 dente. Illi verò non dolere non maximè poterant, tam Femi-
 nam hanc debito laudis præconio, quam Rempublicam litera-
 riam ceteris illius eximiis ingenii partibus fraudatam. Sed
 ut quod sentio liberè aperiā, eadem sæpius est sublimibus
 ingeniis fortuna, quæ multis fluminibus, quæ subterraneos
 per tramites vbi diu cucurrere, erumpunt confestim, vbi mi-
 nus cogitas. Ita nonnumquam decora ingenia posterorum
 inertia diu sepelit, verum ubi exultantur extincta, momen-
 to temporis in hominum mentibus cælestis consilii providen-
 tia reflorescunt. Huius rei exemplum in hac eadem Fœmi-
 na, qua de nobis oratio nunc instituitur, operæ precium est
 intueri. Ergo IUSTINA de LEVIS PEROTTA, vetere &
 illustri Oppido, quod Saxoferratum vocant, orta, Andreā
 de Levis Perottū clarissimè, & antiquissimè stirpis Patrem ha-
 buit. Hanc autem eandem esse familiam de Levis, quæ in flo-
 rentissimo Galliarum Reguo, post genus Regium primos ho-
 nores nobilitatis in hanc usque diem retinet, cum tabulis ve-
 rustissimis, tum litteris eorundem Nobilium de Levis è Gal-
 lia Romam missis ad TORQUATVM PEROTTVM S. D. N.
 Urbani VIII. ab interiori quondā cubiculo, nunc verò Ameri-
 ni Episcopum, quibus illum unius secum eiusdemque radicis
 & familiæ ingenuè agnoscunt, manifestissimè peruincitur. Et
 licet Illustrium Virorum copia hæc semper floruerit, Andreas
 tam en & Nicolaus Perotti emicarunt inter cæteros, tamquam
 duo lumina. Nicolaum Perottum præter lauream, qua illum
 ob insignem Poeticæ & Oratoriæ facultatis laudem Frideri-
 cus huius nominis Imperator Tertius, cui postea fuit à consi-
 liis, Bononiæ decorauit, clarissima virtutum merita ad Sipon-
 tinum Archiepiscopatum euehere, Doctissimoque Card. Bes-
 sarioni carissimum reddidere. At virtus Andreæ periculo-
 sissimis temporibus probata est. Agitabatur tum instar maris
 æstuantis Italia turbulentissimis procellis hominum seditio-
 rum,

forum, qui piratarum more in eam partem, quæ Pontificiæ dominationi subest, impunè bacchabantur. Quot Vrbes, tot Tyrannides institutæ. Denique coactus Pontifex Innocentius Sextus, qui Auenione morabatur, naufraganti prouinciæ opem aliquam ferre, Aegidium Card. Albornotium scientia rei militaris, virtute, consilio, auctoritate, animi & corporis robore, felicitate, postremò numeris omnibus absolutum in Italiam cum imperio direxit. Is ut in prouinciam venit, Andree Perotti opera cum in totius belli decursu, tum est usus præcipue in extruptione Arcium, quæ hac etiam die Saxoferati visuntur, ut nulla omnino spes Castri potiundi relinqueretur aliis, qui oppidum illud Tyrannorum more diu occuparant. In huius igitur Viri doctissimi ac fortissimi sinu felice magisterio educata est *IUSTINA* Perotta, Poeticæ artis egregium decus, quæ quum per ætatem puerilem sapientioris Mineruæ studiis inhæssisset, breui eo peruenit, ut apud Petrarcham limatissimi iudicii Virum merito adepta sit laudem & locum à Boccacio primum. Lætatus siquidem incredibiliter est Musarum amicissimus Vates, filiam nobilissimi hominis & amicissimi sui poeticæ gloriæ laurum tamquam arbori familiæ suæ inferere, & antiquarum mulierum, quæ literas suis virtutibus illustrarant, exempla præclarissima renouare. Quorum ut certius argumentum habeas, en amice lector Carmen ab eodem Torquato Perotto singularis doctrinæ & humanitatis viro ad me missum, apud quem extant etiam tabulæ antiquissimæ, & omni fide dignissimæ rerum omnium, quas heic cursim narraui.

Sonetto di Madonna Giustina Leni Perotti da Sassoferrato

à M. Francesco Petrarcha.

Io vorrei pur drizzar queste mie piume

Al Signor, dove il desio m'invita;

E dopo morte rimanere in vita

Col chiaro di Virtute inclito lume.

Mà il volgo inerte, che dal rio costume

Vinto, hà d'ogni suo ben la via smarita:

Come

Comè degna di biasmo ogn' hor m' additā;

Ch' ir tenti d' Eliconā al sacro fiume.

All' ago, al fuso, più ch' al Lauro, ò al Mirto,

Come se qui non sia la gloria mia,

Vuol c' habbia sempre questa mente intesa.

Dimmi tu hormai, che per più dritta via

A Parnaso t' en vai nobile spirto,

Dourod dunque lasciar si degna impresa?

Cui Petrarca, ut me docuit laudatus modo Episcopus Pe-
rottus, sic pariter respondit:

La gola, e'l sonno, e'l ociose piume.

Reliqua in eius operibus. Verè, ac nimis verè. Nihil tamen
minus sua sorte contentus Poeta gratum Musis secessum ex
destinato ubicumque terrarum videtur affectasse.

DE SOLITVDINE MEDIOLANENSI,

ET PARMENSI.

Cap. XVIII.

Elicitis Galliaè delicijs à Galeacio Vicecomi-
te Mediolani Duce accitus PETRARCHA
urbem hanc nobilissimam coluit. Heic tan-
ti Principis liberalitate consiliarij titulo ali-
quamdiu ornatus, secessum in villa Inferni
nomine clara quarto ab urbe lapide suis de-
legit Musis, ubi domus ejus adhuc summa
veneratione conservatur. Alteram dehinc sibi solitudinem
Parmæ statuit, extra vicum S. Michaelis domicilium nactus
ab omni populari concursu remotum propter ædes D. An-
tonio Abbati & Anachoretæ sacras. Percepimus id ex ip-
sius scriptis in quibus domus ejus mentio non obscura. *Post
continuis diebus quotidie aliquid scripsis, donec Parmam rediens, &
repositam ac tranquillam nactus domum: quæ postea emptæ, nunc etiam*

mea est. Cogitasse quoque crediderim de eadem Poetam nostrum, cum Barbato Sulmonensi Epistolarum Lib. III. in hac metra scriberet.

*Rus mihi tranquillum media contingit in Urbe
Rare vel urbs medio, sic prompta frequentia soli,
Promptus & in latebras reditus, dum tedia turba
Offendunt, hos alternos urbs una regressus,
Hos dedit una domus, senium que pellit in iram.
Nam desiderium valuas transgressus abunde
Lenio, semper adest oculis, animoque vicissim
Quod placeat, possit que graues auertere curas
Rursus, & ut strepitus pertesum limen amicum
Transeō multa uno fugiens fastidia passu,
Et querulum obuerso secludens cardine vulgus.
Hic mihi tanta quies, quantam nec valle sonora
Parnassi nec Cecropie per menia villa
Inuenit studiosa cohors, eremoque silenti
Vix Aegyptiaca cines, nisi fallor, arene
Angelici sensere patres. fortuna latenti
Parce precor, paruoque volens à limine transi,
Et Regum metuerda fores inuade superbas.*

Domus hæc visitur adhuc undequaque hedera circumsepta, quæ fores superiores paruas in primis operit, & coronat. Poeta defuncto Archidiaconus successor eum hæredi detrachere conabatur, ratus ecclesiæ esse. At Cardinalis Zabarella Consilio 79. in fauorem hæredis optimè constituit, quod ille possessor esset antequam Archidiaconi munere fungeretur. Herum nunc illius esse accepimus, quemdam ex familia Bergonzia, uti me docuit Vir Cl. & Eruditissimus FLAVIUS Quærenus Poiaghi Comes, qui sæpe illam, ac sæpius inuisere consueuerat, dum Parmæ degeret in aula Farnesiorum Ducum. Siquidem hanc illi Sereniss. RANVTIVS Parmæ Dux Quartus in sermonibus de Petrarcha secum habitis indicauit, & eundem pari solitudinis amore succendit. Iacet

illa procul non tam ab aulis publicis, quam ab ipsis quodque priuatis domibus aliorum, sola prorsus, & secessum amanti-
bus hospitium gratissimum præbens, uti mihi testis idem ocu-
latus exposuit. At ne multis eam coner exprimere, quisquis
FLAVII nostri domum inuises, Parmensem illam PETRAR-
CHAE solitudinem oculis usurpabis. Quærengus enim Co-
mes, magni illius Antonij ex fratre nepos, solitudinis ama-
tor & cultor, sacri otij delictum, Cathedralis Ecclesiæ Ca-
nonicus, Philosophiæ Moralis publicus Interpretès, Musarum
filius, æquè virtutibus, ac literis exornatus inter hortorum
amœna sedem sibi planè similem delegit, nec longè positam
ab æde sacra D. Antonii de Vienna, ibique vitam tranquil-
lam, & felicem ducens, id demum esse docet viuere, sibi,
Musis, & Deo vinere immortal.

Fuit & in agris Parmensis Diœcesis locus *Sylva* nomine, quæ
Plana dicitur à nostro Petrarcha cultus, ut ipsemet edisserit
in Epistola sæpissime laudata. Cum die quadam in Montana con-
scendens forte trans Entiam amnem Reginis in finibus SILVAM,
quæ plana dicitur, adissem, subito loci specie percussus ad intermis-
sam Africam stilum verti, & feruore animi, qui sopitus videbatur,
excitato, scripsi aliquantulum die illo, post continuis diebus quotidie
aliquid.

Describerem hanc etiam Vatis nostri solitudinem, nisi satis
essent ea, quæ ipsemet de amœnissimo isto loco cecinit lib. II.
Epist. ad laudatum suprâ Barbatum Sulmon.

Me dextera Regis

Ripa Padi, laeuumque patris lacus Apennini,

Aruaque Pontifrago circum contermina Parma

Nunc reducem expectant planæque umbracula Silva.

Namque ibi Pierius gelidum me contigit ardor.

Africa nostra mihi longum intermissa iacebat,

Exciuit locus ingenium, lapsumque repente

Restituit calamus memini. me nulla profectò

Ingratum factura dies stat colle virenti

Silva

Silua ingens, planaue tenet, licet ardua, nomen.

Hic solem procul aerias auertere fagos,

Ac teneras variare solum concorditer herbas

Mensibus aestiuis videas, hic brachia cancri

Temperat vnda recens, atque ora iubamque Leonis

Dulces vicinis feriunt ex montibus aure.

Impendent iuga celsa super, calumque laceffunt.

Gallia sub pedibus iacet Itala tota sedenti.

Contra autem Hesperia cernuntur terminus Alpes.

Mille nemus volucrum species, ac mille ferarum

Circumeunt, habitant sacrum, gelidusque per umbram

Fons ruit, irriguo pubescunt gramina flexu,

Florens in medio chorus est, quem cespitem nullo

Erexit manus artificis, sed amica Poetis

Ipsa suis natura locum meditata creauit.

Hic auium cantus fontis cum murmure blandos

Conciliant somnos, gratum parat herba cubile,

Fronde tegunt rami, mons flamina submonet Austri,

Horridus hunc metuit pedibus violare subulcus.

Rusticus hunc rastris, digitoq, hunc signat & alto

Siluarum trepidus veneratur ab aggere custos.

Intus odor mirus statioque simillima campis

Elysiis, profugisque domus placidissima Musis,

Deferor huc solus furtim, sociosque fefelli.

Locus hic quam Poetæ genio & Musis fuerit aptus, abunde quidem hinc patet: nullum tamen apud eum solitudinis desiderium tanti erat, quin luce publica ciue grata delectaretur. Patauij tunc florebant Carrariensium auspiciis omnis generis literæ, maximique ingenio Viri, quos fouebat Principum benignitas. Vates igitur noster, quod erat, secum cogitans non defuturum sibi suisque Musis ad vota inter strepitus Urbanos otium, excitus Patauium, fortunæ obtemperauit. Quā nactus ibi fauentem, suburbanum in Euganeis secessum grauiori ætate delegit.

ARQUADAE COLLIS VICVS, ET PETRAR- CHAE DOMICILIUM.

Cap. XIX.

VIAM sternit ad Euganeos Arquadae Colles
ARQVA vulgo, *Arquada* peritioribus pro
Arcadia, voce paululum immutata, dictus,
quod is inter colles proximos haud secus
emineat, & excellat amœnitate loculen-
tissimis auris, blando mitique coelo, peren-
nitate fontium, ubertate fructuum, aliis-
que Naturæ deliciis, ac in Peloponenſi regione Arcadia pri-
dem, toto terrarum orbe celeberrima monumentis veter-
rum & recentium. Adiacet Arquadae colli ARQVADIA Vi-
cus Montemſilicem, Martis olim aream & aulam Imperii,
ſublimis apricum ſpectans. Coëterum ab utroque latere
& à tergo collibus circumjacentibus reliquis ſeptus, inter
Ortum & Occidentem diuitias ſuas aperit, allicitque amica
capita, quibus omnis amœnitas adblanditur. Ab ea nēpe celi
parte influxus & auram hauriens morietī Soli ſuū aſtra du-
centia nequit aſpicere, & indulgentia naturæ blanda minas
etheris ſpernens æternum beat, dum illic ferè ſemper ac ſere-
nū eſt cælum, vernum ferè ſemper ac nitēs ſolum. Manat eiuf-
dem è ſummo vertice illimis aqua, defluens ſenſim ad talos
īmos fontem efficit, quem infra dabimus intueundum. Vber-
res ibi terræ glebæ paſſim, & ipſa quoque ſaxa ſponte ſua fer-
racia commodis incolarum. Halant prata floribus, ſuper-
biunt iuga fructibus, & Vinetis; luxuriant agri ſegetibus &
canescunt. Diceres ſitum illic Amaltheæ cornu cuncta ſuppe-
tere, ſimul illic inhabitare Bacchum, Cererem, & Pomo-
nā, nec abeſſe Mineruam, cum olei copia latiffimè affluat, vi-
nique dulcedine collibus omnino reliquis antecellat. Pata-

uio huc tendentibus ad læuam occurrit lacus oblongior non
usque magnus, mirę tamen profunditatis, quem indigenę vo-
cant *la Solara*, qui quantumuis hac de causa piscationibus pa-
rum opportunus, sapidissimos tamen nutrit pisces, quodque
dictu mirum Cephalos mari cæteroquin peculiare. Quod
neque Cl. Pignorius omnis quidem antiquitatis, patrię verò
raritatis, studiosissimus in Epistolis Symbolicis Epistola XIV.
Marco Velsero II. Viro Augustano inscripta præterit. Quamquam
Viro maximo in eo assentiri non possim, quod è sinu Veneto
per cuniculos eò piscis marinus accedat, cum certum sit ip-
sum per Brentę riuiulum huc ferri. Huc etiam facit, quod in
Germaniæ medio, apud generosum Baronem de König-
stein in comitatu Rupefontano conchas margaritíferas se ma-
gna cum delectatione vidisse referat Ioachimus Struppius in
Sitopotiamatechnia, quarum originem maritimam omnes
naturę prudentes agnoscunt. Addo & ego vicinam huic aque
thermalis scaturiginem, quę non aliis hodie usibus quam ali-
tibus deplumandis aptatur. Accedit his incolarum probe va-
lentium vigor, & studium, quibus terra cum fœnore sic re-
spondet, vt Collis ille Euganeorum omnium Pomarium ha-
beatur fœcundissimum. Habet idem Basilicas insignes duas,
Parochialem Archipresbyteralem vnam D. Marię sacram, &
opimis fatis redditibus abundantem, alteram ad Plateam, quę
Vicarii Palatium, siue Forum tangit. Palatia inibi quoque
multa, Veneris Patavinisq; nobilibus habitata. In medio fo-
ro columna cernitur aureato Leone Ser. Reipublicę Venetę
symbolo tutelari fulgens & hac inscriptione.

*Hieronymus Bonmartinus Vicarius fidei totius huius Populi in Sere-
nissimam Rempublicam Venetam etiam ex hoc loco testanda cause
sumptu publico & suo statuit Anno Salutis 1612.*

*In summa nostrę, ac fidelissimę deuotionis erga excelsam inuictissimę-
que Venetam Rempublicam Principemque nostrum Serenissimum te-
stimonium.*

o. Baptista Saxio a Monaco iterum Vicario 1622.

His omnibus illustris Arquada vicus, nulla re tamen celebratur magis quam Domo, & Tumulo Petrarchæ nostri. Huius enim causa magnis Hispanorum, Gallorum & Germanorum concursibus celebratur, eorumque magna pars qui Patavii bonis artibus operam navant eò convolat.

Nec vidisse semel satis est, iuvat usque tueri
 tanti thesauri conditium. Cuius denno exēplar habes à penicillo Hieronymi David, primitus ligno jam ære impenis Typographi distinctiorem Vici prospectum præbens eo quod in operis frontispicio est, quamvis ibi Poetæ domus quam heic conspectior. Ab eò sanè præcipuam Arquadæ laudandæ materiam Scardeonius duxit Lib. I. class. 1. pag. 18. *Est Arquadum Collis aprieus, & amœnus, atque cultissimus, vino dulcissimo abundans, sepulchro illustris Poetæ Franc. Petrarchæ celeberrimus, & à studiosis scholaribus frequentatus, nec minus à plurimis decantatus, ubi in Cæmeterio sub dio ad eius sepulchrum æneum caput ad illius imaginem conformatum vîstur cum inscriptione.* Vîstur inibi quoque Petrarchæ Domus variis iconibus exornata, nec non Porticus, in qua ut in reliquis agri Patauini Vicis, Ius populo dicitur, in quo Inscriptiones diuersæ olim extabant. Ad radices Collis Vicique largè scatentes riuli fontem uberimum producunt, cuius lympharum intuitu in ipso statim ingressu oppidi mirifice recreantur aduenæ, leni illas murmure contemplati per lapillulos niueos quasi per argenteū alueum decurrentes. Eius porro fontis latitudo est pedum nouem, altitudo pedum octo & unciarum trium. Fons demum disticho insignitus, cuius iconem in curiosorum gratiam heic damus. Inscriptionis vero auctorem Lazarum Bonamicum è schedis Francisci Viduæ IC. cl. percepi. In quem elegantissimè lusit Cl. Vir Marcus Antonius Romitus, Iuris Ciuilis peritia bonarumque literarum cognitione apud Venetos magnique nominis.

Lumina vix puero nascenti ad aperta Petrarcha

Vix tenero vitæ limina pressa pede,

Cum

*Cum mihi perpetuos, ut primam adoleuerit etas,
Hec debent luctus lumina, dixit Amor.
Ecce, ubi tempus adest, lachryma labuntur amarae
Continuò ex oculis more perennis aqua.
Scilicet obiiçitur iuueni pulcherrima rerum
Perpetui fletus causa puella sui.
At longos miserata nimis Libitina labores,
Pallenti clausit lumina fessa manu.
Risit Amor, furtim & subductos condit ocellos
Non procul à tumulto, magne Petrarca, tuo.
Iussit & irriguos lymphæ manare perenni,
Fallere & urentes cætera membra rogos.
Splendide fons, miseros semper testabere amantes
Ponere nec lachrymis funere posse modum.*

Pater hinc à læua brevis ascensus & facilis ad Parochialem ædem, cuius in area Poetæ nostri Tumba extat, quam alibi spectandam dabo; à dextera eius via plana, solidaque, deducens ad culmen montis, ubi diruti Castrî veteris rudera adhuc reperiuntur. Aedem vetustate labantem paucis abhinc annis reparauit Archipresbyter Io. Dominicus Cola, & Etruscis inscriptionibus undique decorauit; quas pridem nouitatis studio dealbatis parietibus mortalium notitiæ subtractas monere debui. Nec ullum hodie vestigium magnifici istius Pontificii diplomatis, quo amplissima Apostolicæ Indulgentiæ munera iis concedebantur, qui PETARCHÆ Manibus benè precati, quodque duodenis sigillis se ibidem affixum vidisse fidem mihi fecerunt Viri omni fide digni Laurentius Pignorius, Martinus Sandelius, & Felix Osius communi grassantis pestilentiæ seuitia Anno 1631. sublatis, quiq; Dei benignitate dū hoc scribo superstes meus frater Paulus Tomasinus I.C. Id ipsum quoq; fama acceperat Vir omni studio dignissimus ob singularem animi probitatem cum insigni eruditione coniunctam IOAN. BAPTISTA AGYCCIA Archiepisco-

pus Amasiensis Sanctiss. VRBANI VIII. ad Serenissimam Remp. Venetam Nuncius, quicum humanissimus Vir Crescētius Saccardus ipsi à secretis & ego Arquadam fecedentes eius vidēdi spe frustrabamur. Cuius iacturam æquo animo ferentes, Clariss. Virorum testimoniis subnixi Summum Pontificē Poetræ idem non sine exemplo concessisse arbitramur. Sic enim Bibliotheca Hispanica de Aegidio Albornatio: *Summus Pontifex hoc tribuit eius meritis, ut quicumque lecticam quantulocumq; spatium supportaret, peccatorum remissionem perinde consequeretur, ac si Anno Iubilei Apostolorum Petri & Pauli ad eum inuisset. Quod officium Aegidio cum locupletissimo ipsius meritorum testimonio ab Henrico Rege, qui Petro fratri à se interfecto successerat, suisque purpuratis præstitum accepimus.* Horum quidem omnium, quæ Petrarcham spectabant, non mediocri diligentia collegerat aceruum Parochus: sed ea ipsius morte tam variè distracta, ut mihi etiam auctoritate publica apud hæredes de iis inquirenti nihil profusus obveniret. Reliquæ autem inscriptiones saxi incisæ, quæ foris in Sacræ Aedis parietibus leguntur, suo loco patebunt. Legebantur & in parietibus Porticus alterius Basilicæ carmina quædam iisdem ab advenis incisa, sed ista pariter indigenarum inscitia deleta sunt, uno tantum Epigrammate superflite, in amantium LAVRÆ & PETEARCHÆ effigies, quod cultissimi & elegantissimi Laurentii Pignorii Canonici Tarvisini esse diximus Cap. XVI. Sita vero est in Arquadæ vertice versùs colles peramænos inter vireta, & silvas non longe à foro Vatis nostri DOMVS vera Charitum Musarumque sedes, totius Vici ornamentum, quam ambiunt prata virentia viribus confita, ad radicem rupis ipsa floresque amoeni sese in eiusdem obsequium insinuant. Stat prospectus Vallis; stant obiectæ incolarum domus, undique aspectus varius, & iucundus. Area eius spatiosa satis cisternæ commoditate gaudet: adiacet hortus, quem excipit mediocre vinetum. Dignum hærede divino Vatis spiritu domicilium, cuius exactiorē universæ structuræ speciem perita M. Antonii Bonacorsi manu

delineatam ab ea, quam cum Vico Arquada operis initio præ-
misimus, cum Ichnographia numeris suis distincta heic subii-
cimus.

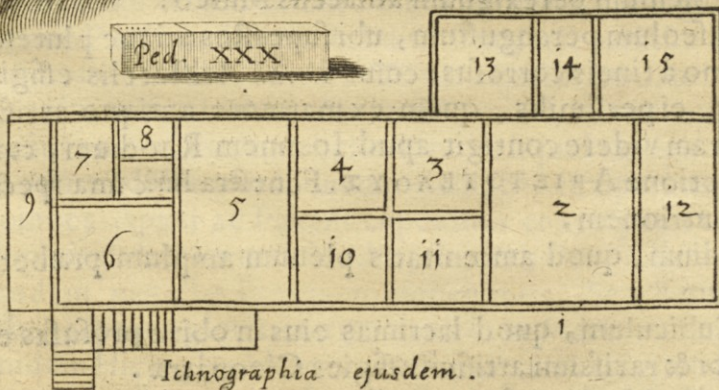

Petrarchæ Domus Arquada.

Ped. XXX

Ichnographia ejusdem.

1 Porta est operis Etrusci, quod architectorum vulgo Rusticum, insignita Armis Gentilitiis Nobilium Gabrielliorum cum hac subscriptione. HIERON. GABRIELIVS REST.

2 Atrium, in quo Triumphos ab eo decantatos expressit pictor. unde per valvam ad hortos & colles aditus patet, supra quam hoc legitur Epigramma:

Impune hinc Cererem sumas, impune Lyeum,

Intactas habeat dum mea Laurus opes.

Elegantissimum hoc distichon politissimi quondam ingenii omnisq; antiquitatis peritissimus Aloysius Corradinus Pandectarum Professor publicus in suas ædes traduxit, ubi ad cellam vinariam saxo literis uncialibus incisum spectatur.

3 Mesaula.

4 Cubiculum visionum.

5 Aula descriptis infra symbolis illustrata.

6 Podium. ducens in Cubiculum, cuius caminus insculptis diuersarum Nationum nominibus variegatus non obscurum præbet venerationis monumentum: quod loci Herus parietum nitore contentus adhuc superstes voluit.

7 Cubiculum perexiguum adiacens Museo.

8 Museolum perangustum, ubi superstes adhuc pluteus cum scamno à tineis corrosus: cuius ianua Aristotelis effigie insignita, ei persimilis, quam ex marmore antiquo artificiosè sculptam videre contigit apud Ioannem Rhodium, cum hac inscriptione ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΟΥΣ. Fenestra huic una spectat ad Septentrionem.

9 Podium, quod amoenitatis plenum amplum præbet prospectum.

10 Cubiculum, quod lacrimas eius in obitu profusas excipit. ubi & rarissimi artificii effigies Cleopatrarum.

11 Subcubiculum, siue recessus.

12 Cella Vinaria subterranea & rei domesticæ inferuiens.

13 Culina.

14 Aditus ad Vinetum.

15 Equile.

Possessorem nacta hæc domus primo Domino dignum Marcus Antonium Gabrielem Nobilem Patauinum, qui literis & pictura unice delectatur, à suis maioribus traditam diligentia cura conservare, vetustateque collapsam restituere pristino decori studet; Aduenis hospes facilis, & Musis amicus, ut Vatis nostri monumenta commodè lustrent. Eaque certè Magnorum Virorum meruit præconia. Quos inter non infimi PETRARCHÆ cultores Laurentius Pignorius Canonicus Taruiusinus, & Marcus Antonius Romitus politissimas soluerunt Elegias.

In hac FRANCISCI PETRARCHÆ Domo verènda supersunt vetustate magna cura à fundi hero religiosè conservata ex illius suburbana suppellectili, POETAE & LAVRAE effigies in tabulis; SEDILE, ex quo tamquam è tripode carmina divina cecinit Vates noster, quoties post deambulationem dulciter quiescebat, opificii ad eius seculi usum non temnendi, cui similem propè dono Marci Frasinii in meo Museo videre est: ABACVS eiusdem ferè operæ; & supra ostium cubiculi apud Museolum in loculamento est FELIS integrè servata, quam Poeta in deliciis habuit. Cuncta separatim exteris spectanda infra exhibemus. Te vero Lector humaniter rogatum volo, ut si minutias afferre videbimur, id non mireris. Adiciamus enim rusticorum bellariorum aliquid: exiguo cibo plebis etiam adhibeatur idoneum stomacho temperamentum. Non omnes Apicii ac Paxani cupedines concoquunt: quidam lupinis delectantur. Sedilis primum, hinc Abaci, Felis tandem pagellæ imaginem impegimus. Sed bene, inquit benè, potes gloriari scriptor, alter in Machæra Peleus; pyramidum Hieroglyphica nobis affers, ac miraculorum mundi septena nobis proponis spectanda. Vera obiicis. At paucis te volo: nonne Epicteti Lucernula, Diogenis Testa, quam habitabat, ipsa apud veteres magna veneratione habita: ipsa etiam Martialis Catella festiuissima expressa penicillo apud

cun-

eundem Poetam cernitur? Sed edico, mi Lector, non tibi eruditionis corculo hæc insinuo. Scribo illis, qui non tam emunctæ naris sunt. Specta igitur Vatis Sedile, gemino Epigrammate à Pignorio V. C. celebratum.

Hospes ades, tenuemque procax ne despice sellam,

Terpsichore qua vix aurea maius habet.

O quoties Vatum hac sedit Clarissimus olim,

Dum canit ad Thuscam carmina culta lyram?

Cum rigida ad numeros motare cacumina Quercus,

Conspecta, & rabiem ponere iussa fera est.

Phæbe pater, quid sellam axi superaddere cessas?

Dignior haud currus instruet ulla tuos.

Aliud.

Enthea Pierii nemoris si te allicit umbra,

Excitat aut blandam Pegasis unda sitim.

Inside, & hic domino, dices, agitante calesco,

Nilque moror Tripodas candidè Phæbe tuos.

Huic subiicio ABACI typum, quem cum tertium perlustraret mecum Io. Rhodius, extemporaneum hoc profudit distichon:

Limpida seruaui mensis crystalla PETRARCHÆ,

Simplicitas cui quæ fuit, inde patet.

Nec prætereundos interea iudico versiculos, quos in eundem cum illuc proficisceretur, protulit mihi que tradidit Ioannes Argolus raræ eruditionis Iuuenis Tuscæ, Latinæ, Græcæ, Linguae peritus, magni iudicii literarii, magnæ indolis poeticæ, magnæ spei.

Diogenis parua non concedentia testæ

Qui spectas veteris ligna vetusta domus;

Hic Abacus Vatis, cui debet Hetruria laurum,

Quem fama est tenui sepe onerasse luto:

Vasa ministrabat facili Campania limo,

Ponebatque humiles creta dolata dapes:

Non hic Mentoreis insigne toreuma lacertis,

Diffusum in tabulis non rutilabat ebur.

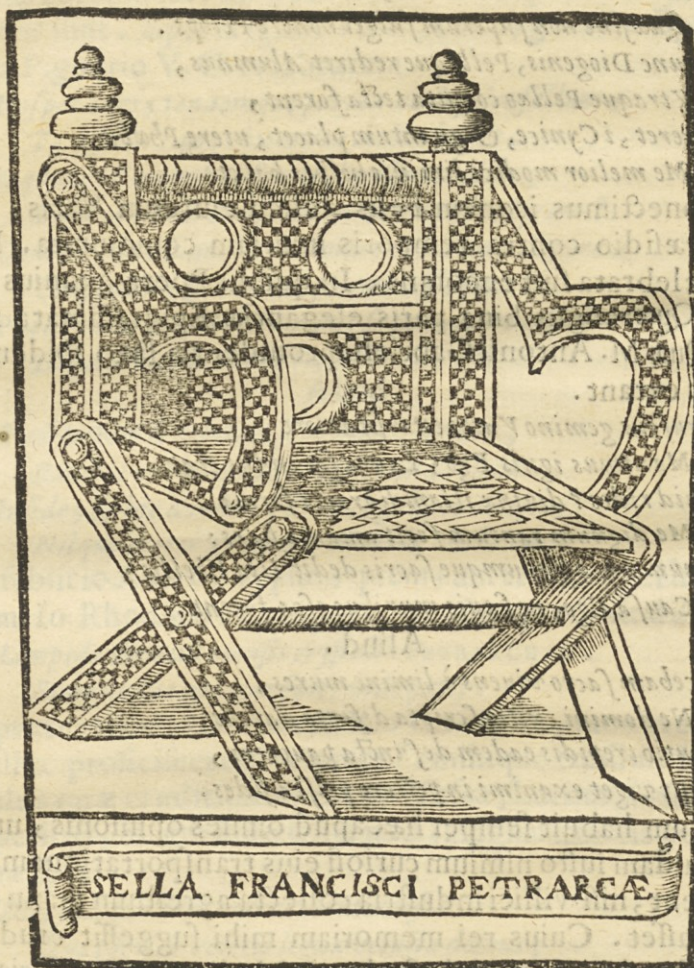
*Ornamentum Abaci virtus, conuiuia tonantis
Qua sine non superum fulget honore Pelops.
Si nunc Diogenis, Pelleque rediret Alumnus,
Vtraque Pelleo cognita tecta forent,
Diceret, i Cynice, & quantum placet, utere Phæbo,
Me melior modici liminis hospes habet.*

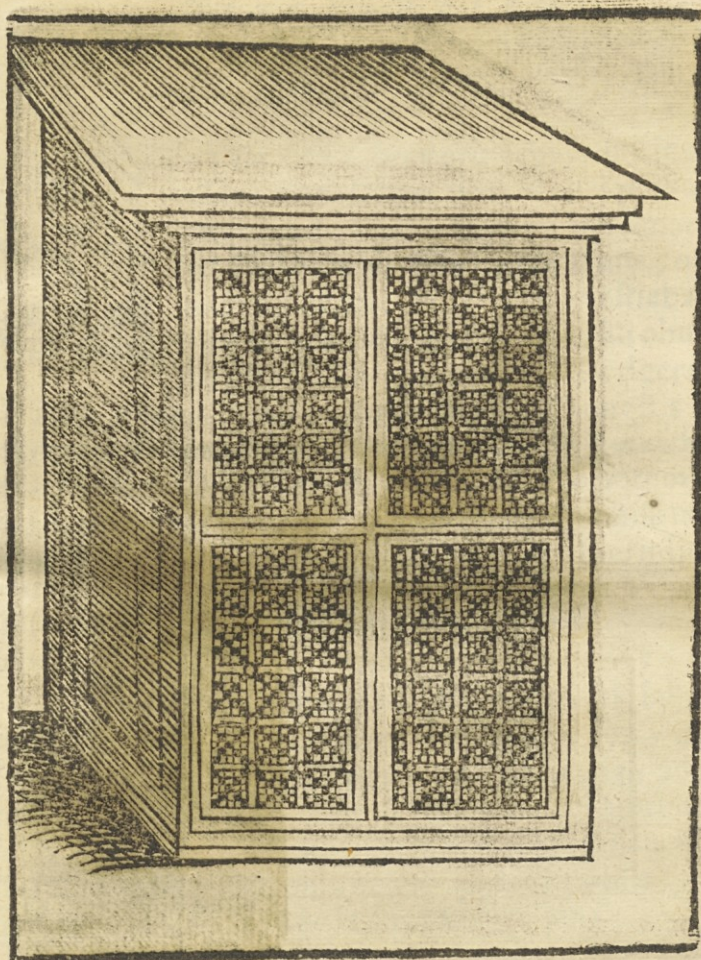
Huic subnectimus iconem Felis deliciæ eiusdem Vatis, cuius ea præsidio contra temporis iniuriam communita. Hæc variis celebrata fuit encomiis. In quibus Poeta eximius Antonius Quærengus bina paris elegantia Epigrammata reliquit. Quæ M. Antonii Gabrielii prouidentia saxo ibidem incisa hæc extant.

*Etruscus gemino Vates exarsit amore,
Maximus ignis Ego, Laura secundus erat.
Quid rides? diuinæ illam si gratia formæ
Me dignum tantum fecit amante fides:
Si numeros, geniumque sacris dedit Illa libellis,
Causa Ego, ne sæuis muribus esca forent.
Aliud.*

*Arcebam sacro viuens à limine mures,
Ne domini exitio scripta diserta darent.
Incutio trepidis eadem defuncta pauorem,
Et viget exanimi in pectore prisca fides.*

Actantum habuit semper hæc apud omnes opinionis, ut aduenæ quidam iusto nimium curiosi eius transportationem moliti fuissent, nisi villici industria collecta agrestium manu eam recuperasset. Cuius rei memoriam mihi suggessit cruditiss. D. Carolus Auantius Philosophus & Medicus rei herbariæ peritissimus, qui tunc in Montes Euganeos secesserat.

MYTHOLOGIA ICONVM EODEM
SPECTANTIVM.

Cap. XX.

APIENTIAE mysteria fabularum inuolucris
velare non solum Poetis antiquissima erat
consuetudo, ne vulgo ea profanarentur,
sed Philosophis quoq; gravissimis, qui dog-
mata figmentis, fabellisq; vestiebant, na-
turae interim abdita rebus sensui obuiis pro-
palantes. Hinc diuino Platonis decreto Lib.

II. de Rep. puerilis institutionis initium honestis fabulis
adscribitur, *ut animi diligentius, quam corpora ipsa manibus infor-
mentur.* Neque aliunde profluxerunt Aegyptiorum Chara-
cteres, Signa, Imagines, quorum adhuc à vetustissimo secu-
lo gratae apud nos reliquiae. Quam etiam consuetudinem in-
ter plures retinuit Mystagoga noster Etruscus, qui grauioris
aetatis secessum lectissimis suo ingenio exornauit imaginibus,
ut sibi viuenti essent solatio, posteris verò virtutis documen-
to. Ingredienti itaque ipsius domum primo statim vestibulo
occurrunt coloribus aquatis Triumphus sex, Amoris,
Castitatis, Libitinae, Temporis, & Deitatis, artificiosè
expressi, subiecto cuius carmine Etrusco. Quorum Ideam
ex Auctoris Poematibus huc reuocare superfluum duxi, ex-
pressa tantum subscriptione, quam appingi voluit ipse fundi-
herus. Primi Triumphus hoc legitur Epigramma:

Questo è colui, ch'el mondo chiama Amore.

Secundi, *Con vera Castità somma beltate.*

Tertii, *Io son colei, ch'è sì importuna, e fera.*

Quarti, *Raro è nessun, che in altra forma salgie.*

Quinti, *Ogni cosa mortal Tempo interrompe.*

Sexti, *Tarde non fur mai gratie diuine.*

In superioris contignationis cubiculo Septentrionali, quod adhuc *VISIONVM* cognomen retinet, in summitate parietum coloribus obsoletis quatuor adhuc spectantur Visiones sine ulla inscriptione. Prima exhibet *PETRARCHAM* sub Lauro confidentem, unde eminus in pratis florum diversitate amœnissimis festiuos Pastorum choros aspicit. Altera continet *LAVRAM* gemino corporis situ, recto, & iacente apud fluuium. Tertia ostendit Nauem cœlo sereno è portu soluentem, quam procellosa tempestas mox evertit. Quarta conspicua est Phœnice sibi pectus tundente. Quarum Mythologia, quoniam in varios trahi posset sensus, heic consulto supersedeo, aliorum ingeniis aliquid relicturus, præcipuè cum præter nudam delineationem nihil visu dignum. Inde in Atrium recedentibus occurrit octonarius aliarum tabularum numerus, adiectis cuique versibus Etruscis, ex Auctoris opere depromptis. Quas ab alio quopiam in Poetæ honorem positas ut credam, persuadet operis forma & color: quamuis carmina Auctoris nostri fuerint genuina. Harum quasdam vetustate obsoletas restituit possessor Gabrieli Pater. Ex quibus sex de pariete huc transferimus, schemata mysteriis involuta porro strictim enucleaturi.

I.

Poeta igitur, dum varias recenset sui transformationes satis venustas, nec ab ingeniosis veterum commentis alienas, nunquam ita à semetipso mutatus videtur, ut Lauri memoriam exuerit. Et quidem oculis primùm occurrit Aquila supra trigam librorum erecta clangens, ponè quam Phœbeæ Lauri frondens furculus virescit: Flammam ea respicit è thermis exhalantem ad Colles, quibus inaccessa imminet rupes Vicum pede sustinens. De quibus si quidpiam diuinare licebit, crediderim ego, quod Aquila notet Poetam nostrum in sublimium rerum contemplationem elatum, non secus atque Solis radios oculo irretorto patitur Aquilæ acies: cuius eloquiis velutialis in cælum unà ferebatur Laurus cæteras vitæ

deli-

I.

Gio. Georgi sculp.

delicias sua umbra obscurans. Sileo enutritum Lauro Vatem nostrum diuinis ingenii monumentis totque voluminibus per orbem sparsis suos in Lauram ignes honestæ voluntatis stricturnis prodidisse: quam rupis instar constantissimam semper in mutuos affectus candidè conseruauit, hoc monumento.

Alzando lei, che ne' miei detti honoro.

I I.

Sub frondosa porrectaque Lauro LAVRA Vatis nostri amor & delictum conspicitur, ut eam Ecloga III. ipse descripsit.

Purpurea in ripa, laurique virentis ad umbram

Virgineam aspicio, Cælo plaudente choream.

Ponè quam Cupido latens ignem conceptum venustè fouet. Petrarcha verò mutuo amantis aspectu fixus, fulgorantis eloquentiæ radiis eam veluti suam Daphnem ita compellat:

Daphne, nostra quies, noster labor atque voluptas,

Vnam ego Te dominam, Teque hostem affusus adoro:

Tu decuses nemorum, Tu spes pastoribus ingens,

Te Vates, magnique Duces, Te Iuppiter altus

Diligit, ac iaculo refugit violare trifulco.

Iam iamq; migrat in Lauri speciem versibus Italicis Iconi appositis. Amor nempe & Lauræ forma Poetam in Laurum traduxerunt. Cuius assiduo virentis cultu Musis innutriti Vates Laurophagi meritò audiunt, Lauri præmio contenti. De quibus scitè ipse Poeta:

Omnibus his viridi frondebant tempora Lauro.

Heic ego, dissimili quanquam sub sidere sertum,

Fronde tamen simili faciam tibi, porriger amum,

Quem sacra Castalie regnatricis tradidit alma:

Illius heic, nostrumque simul tibi, munus habeto.

Lingue alias curas, & noster protinus esto.

Ita verissimum Propertii illud:

Ingenium nobis sola puella dedit.

Vnde invulgatum etiam apud Græcos est, referente in Symposiacis Plutarcho:

II.

Musicam docet Amor.

Iconi carmina adiacent.

*Ei duo mi trasformaro in quel ch'io sono,
Facendomi d'huom vino, un Lauro verde,
Che per fredda stagion foglia non perde.*

I I I.

Lauram sollicitè dum quærit Poeta, ipsam in pellucido Fonte sub umbra Lauri sibi delicias facientem offendit. Puella ver recundiæ plena, inopinato vatis accessu indignata se turbatis aquam vola in ipsum eiacularur, ut se simul eius oculis subduceret. Is vero nihilo inde mutatus purum mentis amorem constanter seruauit, licet latentis feræ instar in Vallem Clausam aliquantisper diuerteret. Fato sanè mitiori, quam Actæon, cuius transformationem à Dianæ nudatæ conspectu ingerit ceruus, quem eminus insectantur canes. Sensus nempe animique motus incompoti mentem corporeis voluptatibus illaqueatam sæpe laniant & conficiunt. Totum eleganter Poeta expressit.

*Stette à mirarla, ond'ella hebbe vergogna,
E per farne vendetta, ò per celarse,
L'acqua nel viso con le man mi sparse.*

I V.

Cygnus Apollini Poetarum Præsidi sacer atq; Musis Petraracha secus fluuium Sorgam per amœna deambulans, undique collibus virentibus circumseptus, solitudinis veræ cultor, iam non ut Iuppiter in Amycleo conversus amoris illecebris frueretur, sed auersum Cygnum veluti fugientem insequitur; ut non tam cantu ac querula voce, cui insenuerat, laboriosi amoris fatum defleret, quam cano capite instar Regis Liguriæ tactum à Superis Phaetontem anserinis plumis tandem indueret. Amoris nempe senilis pœnitundinem innuit vates. De quo sic Ouidius:

In mea cyneas imitantur tempora plumas.

Emb lematum mysterium viuis verbis revelauit Vates:

Egia

III

I V.

Gio. Georgi f.

*Egiamāi poi la mia lingua non tacque,
Mentre poteo del suo cader maligno:
Ond' io presiccol suon color d'un Cigno.*

V.

Poetæ interpretes heic varii sunt, nec pauca de huius figmenti occasione nata ex indignatione pro suo ingenio comminiscuntur. Mihi sanè tutissimum fuit Vatis ipsius mentem sequi, quam ille sic aperuit:

Mi volse in dura selce, & così ancora

Voce rimasi dell' antiche some.

Nimirum Meduseis veluti in speciem indignantis Lauræ oculis in duram silicem versus Poeta amorum pertæsus relicto corpore

Vox manet

Lauræ nomen perpetua eius memoria ingeminans. De qua ipsa,

Chiamando morte, e lei sola per nome.

Egregiè in Gigantomachia hanc in rem Claudianus:

----- Tritonia virgo

Profilit, ostendens rutila cum Gorgone pectus,

Adspectu contenta suo, non utitur hasta.

Nam satis est vidisse semel, primumque furem

Longius in faciem saxi Pallanta reformat.

Ille procul subitis fixus sine vulnere nodis

Ut se latifero sensit durefcere visu,

Et steterat iam penè lapis, quò vertimur? inquit.

Qui serpit per membra silex? qui torpor inertem

Marmorea me peste ligat? vix pauca locutus

Quod timuit iam totus erat. -----

V I.

Postquam igitur fati asperitatem assiduis suspiriis incusasset cygnus ille Phæbeus, Lauræ iis mota cor ei animumque tot querelarum fontem eripit, indicto minis silentio, moxque diversa apparet specie, gratiosa nempe & comi. Poeta itaque simulatam indignationem cum inde collegisset, Lauram serio

qui-

VI

quidem, animo tamen pauído, denuo adoritur. Quod ipsa indignè ferens ad primum reuerſa ingenium ſic eius mentem perculit, ut ſaxi inſtar obſtupeſceret. Rem tamen integrè Iconi non ſubiecit Pictor, qui dulcem Vatis pœnam ſuppreſſit.

*Queſta, che col mirar gli animi fura,
M'aperſe il petto, e'l cor preſe con mano,
Dicendo à me, di ciò non far parola;
Poi la rinidi in altro habito ſola.*

Sed relicta cuiuſcunque contemplationi eius loci amœnitate, quæ orationis anguſtiam excedit, ad Poetam redeamus.

P O S T E R I T A S.

Cap. XII.

LORENTE ætate natam fuiſſe Poetæ filiam plerique notum eſt, publicisque monumentis ſatis teſtatum. Obſcurior tamen eius eſt ortus. Vnus heic Squarciaſicus refert Oratorem & Historicum Cl. Candidum Decembrem ſibi narraſſe, quod à patre ſuo Petrarchæ contubernali accepiſſet, Poetam, Mediolani dum eſſet, ſeceſſiſſe in Vicum Vrbi vicinum, qui Linternum dicebatur, vulgo corruptè Infernum, ubi ex familiari conſuetudine ſcœminæ clariffimæ de Beccariorum domo illius amore captæ ſuſceperat natam elegantis formæ atq; indolis, cui inditum Franciſcolæ nomen. Hęc nubilis Franciſco de Broſano Mediolanenſi filio quondam D. Amicoli Portæ Vercellinæ in matrimonium tradita feliciter cum ipſo vixit annos decem, Velutello & Geſualdo teſtibus, Patrique ſupervixit; quamuis verba teſtamenti Petrarchæ, quibus anno 1370. Franciſcolum hæredem inſtituit, nullâ filiæ mentionē faciât. Poeta nempe vita exceſſit anno 1374. filia vero 1384. quemadmodum in Hiſt. Taruiſinæ Lib. X pag. 575. diſertè notauit Cl. Vir Io.

Boni-

Bonifacius Historicus & I C. insignis, de patria benè meritus. Lectissimæ Matronæ Epitaphium præter Bartholomæum Burchelatum Lib. II. Mem. Taruissinæ Historiæ vulgarunt diuersi itinerum Italicorum scriptores, cuius ectypon heic damus ex eo quod Taruissii in strato marmoreo ad D. Francisci ostium australe conspicitur, unde ipsam multis filiis aliquamdiu editis in partu tandem excessisse colligitur.

FRANCISCÆ PARIENTI PEREMPTÆ

FRANCISCI PETRARCHÆ

LAVREATI FILIÆ

FRANCISCOLVS DE BROSSANO

MEDIOLANENSIS MARITVS.

Conspicitur etiam in Tabula marmorea inibi monumentum hoc Franciscolæ alloquio omnem fermè eius vitæ seriem tradens.

Tusca parente pio, sed facta Ligustica dulci

Coniuge, iam proles plurima clara fuit.

Nulla magis seu fida Viro, seu subdita Patri,

Seu magis externæ nescia letitiæ.

Nomen erat FRANCISCA meum, studium sed honestas.

Dos mea simplicitas, & sine labe pudor.

Me mea sors variè puerili vexit in ævo,

Hic immota quies, hic mihi certa domus.

Tam Matrona quidem, sed adhuc florentibus annis

Eripior terræ, restitutorque polo.

Quam charè eam habuerit Franciscolus coniux, ex tam splendida memoria satis coniicitur. Quantis verò ingenii dotibus ipse fuerit laudatus, modo indicat Bonifacius, qui eum iure ciuitatis donatum tradit, ut merito generi & charissimi filii titulo à Poeta nostro honestatus fuerit. Filius inter cæteros, qui Francisci nomine infans obiit, quam fuerit egregia forma & Petrarchæ simillimus ex Epistola IV. Lib. X. Senil. consolatoria ad Donatum Apennigenam Grammaticum super illius filii, siueque simul nepotis immaturo obitu conspicuum est. Vbi

sic

fic ille. Ego filium desidero, tu nepotem. CHRISTVM enim & amicitia fidei iuro plus me illum amasse, quam filium. Non illum ego, quid ad rem, at mei genuerant Francisci, qui ut nosti, per se quisque non minus, quam ego ipse animo meo chari sunt. Ita ex duobus longe mihi charissimus progenitus, duplo mihi erat charior, quam si ex me genitus fuisset. Tu antiquum ac praeclarum tuo nomen, nos nostro humile ac domesticum dederamus, imo utrumque tu dederas, tuus Solon magni si fors sineret profectus augurium, noster utriusque parentis, mentemque simul nomen nactus erat, ita & solatium vite ingens, & spes domus ac iucunditas, & nobis tribus, quartus iam Franciscus accesserat. Obtigerat illi credo, ut hinc acrius dolorem & ingenium & formae rarum decus, regium diceres infantem. aequaturus apparebat formae gratiam paternae, sed victurus ingenium, quod deterrimum in illo dixerim, sic me ore referebat, ut ab ignorantibus matrem prorsus ex me genitus credi posset. Et paulo post: Cum vix esset anniculus, in illius vultu meam faciem te vidisse, & hinc nescio, quid magne spei iam tunc animo concepisse memini. Quae quidem similitudo, in tanta etatum distantia, tam insignis, ipsis quoque parentibus chariorem, eumque atque omnibus passim charum, sed in primis magno illi Ligurum Domino tam acceptum fecerat, ut qui paulo ante, sui unici infantis interitum sicis oculis spectasset, nostri obitum sine lacrimis vix audiret. Quoniam vero gratiam aliam referre mortuo non licet, quam statuae aut sepulchri, quid hic praestiterit Poeta, porro audiendus: Omnem meae fragilitatis historiam, ut noris, bustum ego marmoreum illi infantulo apud Ticini Urbem, bissex Elegis inscriptum literisque aureis exaratum statui, quod vix alteri facerem & mihi ab altero fieri nollem. Affectus adeo teneri causam more subiungit: Hoc illi gratum volui, non causam lacrimis, ut Maro ait, sed memoria non tam mea, cui nec saxo, nec carmine opus erat, quam eorum, quos illuc casus attulerit, ut sciant, quantum ille suis ab ipso vitæ principio charus fuit. Elegia hæc est:

Vix mundi nouus hospes eram, viteque volantis

Attigeram tenero limina dura pede:

Franciscus genitor, genetrix Francisca, secutus

Hos

Hos de fonte sacro nomen idem tenui:

Infans formosus, solamen dulce parentum,

Hinc dolor: hoc uno sors mea lata minus.

Cetera sum felix, & vera gaudia vite

Nactus, & aeterna, tam cito, tam facile.

Sol bis, luna quater flexum peragraverat orbem,

Obuia Mors, fallor, obuia vita fuit.

Me Venetum terris dedit Vrbs, rapuitque Papia:

Nec queror, hic Caelo restituendus eram.

S V M M A V A T I S P I E T A S.

Cap. XXII.

Petrarchæ hos affectus, hos mōres comitabatur maxima diuini Numinis veneratio, qua ille cæteris ita præfulsit, ut ipsius apud omnes meritis plurimum inde accederet splendoris. Maxima enim animi deuotione summa quotidie in Deum elucescebat Pietas, studiiq; in

mortales alacritas: Certo quidem documento, sed maximè conspicuo, cū sacris initiatus se totum Deo sanctissimè traderet. Ac licet figmentis potius & rythmis naturali impetu abriperetur, sacris tamen literis maximè incumberebat. Quod Epistola ad Posteritatem sapiculè à nobis adducta testatur; Ingenio, ait, fui æquo potius quam acuto, ad omne bonum, & salubre studium apto, sed ad Moralem præcipuè Philosophiam, & ad Poeticam pronus. Quam ipsam processu temporis neglexi, sacris literis delectatus, in quibus sensi dulcedinem abditam. Cuius indicium præbent piæ sacræque lucubrationes multæ, quas composuit. Inter eas præcipuè; De sui ipsius & aliorum Ignorantia, De Vita solitaria, De otio Religiosorum, De vera Sapientia, De Conflictu curarum suarum. Quibus in operibus vitam procul à mundi illecebris ac blanditiis segregandam, & feliciorē appetendam

dam docet. Quid resonant aliud eius Psalmi quos ad exemplum Prophetæ Regii effuderat, cum humani pectoris lapsus & iuuentutis errores in luctu ac squalore defleret. Quibus iure annumerantur, quos suo loco in Vaticano diximus, Psalmi confessionales Christianæ poenitudinis pleni. Nec meditationes eiusmodi reticuit. *Lib. de Cōfliktu miseriarū suarū*, ubi hæc animo ingenuo: *cum sit profecto verissimum ad contemnendas vitæ huius illecebras, componendumque inter tot mundi procellas animum, nihil efficacius reperiri, quam memoriam propriæ miseriæ, & meditationem mortis assiduam, modo non leuiter aut superficiei tenus serpat, sed in ossibus ipsis ac medullis infideat*. Hos si dixerim ipsum chely in vitæ mortalis solatium, ac blandimentum, senectutis oblectamentum cecinisse, nihil fortassis ab eius instituto alienum fecerim, puta qui Magistro Thomæ Bombasio Ferrariensi legauit conceptis verbis *Lautum bonum, ut eum sonet, non pro vanitate sæculi fugacis, sed ad laudem Dei æterni*. Pietatem in *Lib. de Remediis vtriusque Fortunæ* apertiùs manifestauit *Dialogo XIII. de Religione: Religio optima, & perfectæ una est, supra Christi nomen, supraque petram firmissimam fundata. Reliquæ omnes superstitiones vanæ, & deuia, & errores sunt, quibus est iter ad tartarum, atque ad mortem, non hanc momentaneam, sed æternam*. Omitto cætera. Illud tamen præterire nolo. Poetam nostrum non ignaua sententia, sed opera, se diuinæ legis sectatorem minime simulatū probasse. Ieiuniis nempe statis, vigiliisque quotidianis animum in diuinum culum & preces ipsum formasse, fidis multorum testimoniis per ætates abundè accepimus.

Atque hæc omnia extrema tandem voluntate magno pietatis exemplo confirmare libuit. Siquidem Vallis Clausæ domum & agros, ubi diu suauiter vixerat, pauperum commodo dicauit hisce verbis: *Duo, antequam finiam hanc scripturam, addenda sunt. Vnum est, quod modicum illud terre, quod habeo ultra montes, in comitatu Vensini in Villa seu Castro Valclusæ Diocesis Cavaliensis, quia sine dubio eundo illuc, vel etiam mittendo, quod-*

dam-

dammodo plus expenderetur, quam res valeret, volo, quod sit Hospitalis dicti loci, & in usus pauperum Christi. Eodem affectu Aedis Cathedralis Patauini se non fuisse immemorem hisce ostendit. S. Ecclesie Paduanae, unde percepi commoda, & honores, ordinavi animo iampridem pusillum terrae emere, quod eidem testamento dimitterem usque ad summam videlicet ducentarum librarum huius paruae monetae, vel plus, si plus possim; sed ad hanc summam habeo jam verbo licentiam à Magnifico Paduae Domino ac meo Domino Francisco de Carraria, quam vel in vita mea, vel post obitum, quoties seu quandocunque petita fuerit, daturum esse non dubito. Et infra. Sin autem quoniam nonnunquam pie voluntates propter peccata hominum deduci nequeant ad effectum, dictam terram emere, vel propter negligentiam omisero, lego ipsi Ecclesie Patauinae ducatos ducentos auri, ad emendum aliquantulum terrae, ubi melius fieri poterit, de cuius prouentibus perpetuum anniuersarium animae meae fiat. Quod etiamnum hodiè Mensis Iulij die IX. religiosè seruatur. Librorum quoque suorum aliqua parte eandem heredem scripsit, in cuius Sacrario Breuiarium suum purpura coopertum posterorum usui inferuire voluit. Testamenti verba hæc sunt: Presbytero Ioan. à Bocheta custodi Ecclesie nostrae Breuiarium meum magnum, quod Venetiis emi precio centum librarum, ea tamen lege, illud ei dimitto, ut post eius obitum remaneat in Sacristia Ecclesie Paduae ad obsequium perpetuum Presbyterorum, ut ipse Presbyter Ioannes & alii orent, si eis placeat, CHRISTVM & Beatam Virginem Mariam pro me. Mansit ibi usque ad Caroli S. Bonifacii Patauini Canonici tempora, qui illud dono impetratum, secum Romam detulit, ubi cum viuere desiisset, una cum eius supellectile à Camera Apostolica auctiori subiectum transiit in Gregorii Montagnanae possessionem: apud quem illud non rarò vidit V. C. Laurentius Pignorius Canonicus Taruifinus aliique Viri præstantes. Sensit & PETRARCHAE nostri liberalitatem Parochialis Arquadae, cui xx. ducatos legauit. Pauperibus item centenos ducatos in diem sui obitus diuidendos reliquit, prohibita omni funeris pompa, atq; amicorum

aetui, ut defunctis inutili. Testamenti porrò totius serie cùm Lectori fastidio esse noluerim, hætenus iis passim insertis quæ ad rem nostram, Coronidis loco potior hic sufficiet exordii pars, veluti supremum pietatis ipsius argumentum; quo hoc Capitulum signetur. Sæpè de eo mecum cogitans, de quo nemo nimis, pauci satis cogitant, de nouissimis scilicet ac de morte: quæ cogitatio, neque superflua esse potest, neque nimium festina, cum & mors omnibus certa sit, & hora mortis incerta. Vtile ac honestum credo antequam me mors impediat, quia mors ipsa, quæ per varios & ambiguos rerum casus semper nobis impendet per utilem breuitatem, procul esse non potest: nunc Dei gratia dum corpore simul atque animo sanus sum, de meipso ac de rebus meis testando disponere. Et paulo post: In primis animam meam peccatricem, sed diuinam misericordiam implorantem, & de illa sperantem commendo humiliter IESV CHRI-

STO, eique flexis ipsius anima genibus, ut à se creatam, siue que sanctissimi sanguinis pretio redemptam, protegat, effusus supplico, nec permittat ad suorum manus hostium peruenire. Ad hoc etiam auxilium

Beatissima Virginis Matris suæ & Beati Michaelis Archangeli reuerenter
& fideliter imploro, & Sanctorum reliquorum,

quos inter-

cessores apud CHRISTVM inuocare sum

solitus, ac sperare. Corpus autem hoc terrenum ac mortale nobilium

grauem sarcinam animo-

rum, terra, unde sibi

origo est, volo re-

stitui.

SENECTVS, OBITVS, ET FVNVS.

Cap. XXIII.

Hic animæ præfidiis piè munitus quod vitæ reliquum varias inter fortunæ blanditias ad senium traduxit PETRARCHA noster. Patauini sedem ille suam amœnioris illius acris dulcedine delectatus pridem fixerat, inibi, que prudentissimo Viro Francisco Carrariensi, senioris Iacobi filio, in primis charus cælestem in terris vitam quodammodo traducebat. Summa quippe sibi Virum summum necessitudine nexuerat Patauinae ditionis Princeps, nec amore solum sed obsequio pariter, cultuque maiori prosequabatur in dies, nec alia re solebat magis, quàm tali ac tanto rei literariæ lumine, uti decore imperii sui maximo gloriari. Accedebant eò literatorum cætus pari in eundem ardore propensi, maximusque ex omni terrarum angulo concursus eruditorum hominum ad Patauinam Urbem, vt rarum adeo caput venerarentur. Miro scilicet ille candore morum, innocentia vitæ, probata animi constantia, diuini numinis zelo, ceterisque virtutibus, quæ virum piū, & sacris mysteriis initiatum decent, sic inter mortales, ceteros elucebat, ut absolutissimum se virtutum exemplar omnibus imitandum præberet. Cathedralis Ecclesiæ Patauinae Canonicus talem se perpetuò gessit, ut eidem ingenti fuerit ornamento. Sedes illi Patauini modò, modò Arquade fuit, solaque illi vtrobique voluptas & maxima, literarum studium, & exercitatio virtutis intermissa nunquam. De cuius peculiari viuendi ratione, etsi ob longam temporis intercapedinem nihil certi habeamus; memoria tamen digna sunt, quæ de familiari Poetæ studiorū modo affert Franciscus Bocchius *Lib. 1. Elogiorum*, quibus Viri doctissimi Florentiæ nati

decorantur. Consueverat Poeta noster dum moliri aliquid cogitando vellet, multis spatiis faciendis deambulare solus, & dum orirentur cogitationes, atque alie alijs succederent, ne quæ subito eruperant evanescerent, pellita quadam in veste, qua erat indutus, quæque nullo panno exteriori erat coperta, scriptitare subito quæ Tusci in Musis venerant in mentem, multisq; hac atque illac notis & lituris circumscribere. Hanc ipsam vestem Ioannem Casam una cum Iacobo Sadoletto & Ludouico Beccatello, quorum erat in potestate, contemplari solitum esse dicitur, & cum Anno M D XXVII. gravis pestilentia omnia in Italia denastaret, cum animi tum etiam salutis causa rus Muggollanum Ioannis Case omnes concessisse, secumque hanc vestem ut per otium contemplarentur habuisse. Frugalem hunc inter parietes domesticos vestiendi morem non à sorditie, nec à morositate Cynica, à quibus alienissimus erat Poeta ingenio nobili, moribusque politissimis natus, sed à priori seculo manasse, suadet in primis Innominati cuiusdam Scriptoris Itali nondum editi auctoritas, qui Imperante Federico floruit, cuius ob vetustatis notitiam non mihi præter rem visum integram quamvis prolixiotem huc transferre narrationem ex MS. in membranis titulo *Chronici Septem Aetatum*, quod in Museo Cl. Ioan. Rhodii varia Librorum supellectili instructissimo observavi. Per huius Imperatoris tempora rudes erant in Italia ritus & mores. Nam Viri insulas de squamis ferreis capite gestabant insutas biretis, quas appellabant Majatas. In cænis Vir & uxor una manducabant paropside: usus incisiorum ligneorum non erat in mensis: unus vel duo cyathi in familia erant: nocte cenantes lucernis, aut facibus mensas illuminabant, facem tenente vno puerorum vel seruorum. nam candelarum de sero vel de cera usus non erat. Viri chlamydibus pelliceis sine operimento, vel laneis sine pellibus, & insulis de pignolato etiam quando veniebant ad nuptias Viris suis coniugate. Viles tunc erant cultus virorum, & mulierum. Aurum & Argentum rarum vel nullum erat in vestibus. Parcus quoque erat victus. Plebei homines ter in septimana carnibus recentibus vescebantur. tunc prandio olera coctæ cum carnibus. Cænam autem ducebant ipsis carnibus frigidis

refer-

reservatis, non omnibus erat usus vini estate. Modica numerorum summa se locupletes habebant. parva tunc erant cellæ Vinariæ, horrea non ampla. promptuariis erant contenti. Modica dote nubebant femine, quia earum cultus erat parcissimus. Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur sotanum, & paludamento lineo, quod dicebatur xocaserant contentæ. ornatus capitis non preciosus erat virginibus aut nuptis. Coniugata latis vittis tempora & genas sub mentum vittabantur. Virorum tunc erat gloria in armis esse, & equis commodis. Nobilium locupletum erat gloria Turres habere, quo tempore Urbes Italie singula multis turribus inclyte videbantur.

Hec ille. Quæ ut planiora sint, id obiter monendum, Maiatas fuisse galeas, quarum pars erat loricata: lorica enim vulgo maglia, ut sit maiata quasi magliata: Pignolatum verò telam xylinam mulierculis adhuc familiarem, quam vulgo bombasina pignolatam appellant: & Tunicam lineam etiam nunc in vicinis Rhodigio pagis Xoccham vocari. Prisci seculi frugalitatem notat Galeacius Gattarus in Historia Patavina nondum edita, quando refert anno 1337. Marsilium & Vbertinum Carrarienses in horto suo tali habitu ex pignolato albo fuisse vestitos. Venetias etiam visum amicos non rarò solitus adire Poeta, Urbem undequaque clarissimam grata Magnatibus præsentia decorabat. Patavii Domus eius fuisse perhibetur illa, cuius unam partem ponè Cathedralē Ecclesiam hodiè incolunt Boschetti Presbyteri Hieronymus & Dominicus eiusdem Ecclesiæ cultui mancipati, honesti cum primis & conspicui patriæ nostræ viri: aliam alii eiusdem Templi Sacerdotes. Lustravimus illam cum Cl. Viro Hieronymo Gualdo omnis antiquitatis acerrimo cultore attentis utique oculis diligenter, nec aliud mihi compertum est antiquitatem inibi referre præter Museolum, & Iconem Deiparæ Virginis non incelebri manu in muro pictam. Poetæ quoque Effigies pariter conspiciebatur ibidem, quam ob artificii præstantiam muro exsectam bonæ memoriæ Ampliss. Vir Io. Bapt. Silvat. Eques & Iuris Canonici Professor in suas ædes transferendam curavit.

vit, eamque non minori cura inibi conservat frater Benedictus Eques, raro exemplo Practicæ Medicinæ in Gymnasio Patrio Professor Primarius. In quam sic Ioa. Rhodius noster amicissimus eleganter ludit:

Transtulit in patrias vatem SILV'ATICVS ades;

Tutus ubi durat splendidiore loco.

Inter Apollineos heic agmen ducit alumnos.

Par etenim domino vix fuit ante domus.

Ceterum ætate jam gravis Poeta, Arquadē præcipuè sibi commorandum duxit, sedem illam ratus Musis & contemplationibus cælestibus, inter Laureta & Oliveta procul ab omni ambitu, præ cæteris opportunam. Ex quo vico fratri suo Gerharδο Carthusiano post quatuor annorum silentium Epistola VI. Lib. XIV. Senil. statum suum, imbecillem vitæ conditionem, & habitationem hanc ruralem minutissimè perscripsit. *Status meus cuius noscendi avidum te scio, tam varius, tamque incertus est, ut vix eum verbis assequi posse queam. Expediam quo datur. Hoc integro triennio, ager fui, seu est atas, seu peccatum meum, seu quod sat credere utrumque. Et paulo post: De me quidem & de mea vita, sepe per hos annos à medicis, quibus nihil credo, & ab amicis, quibus omnia, desperatum est. Paucisque interiectis innuens sui nominis famam. Licet indignus in magna hominum opinione ac favore sum, non populorum modo, sed Principum, ut similiter regis regum Iesù Christi. Me, ut Imperatorem sileam, Regesque alios, & qui nunc est Pontifex petit, & qui nuper fuit, usque ad obitum expectavit, ad quem mitissimis literis plusquam semel evocatus latè ibam & maxime, quod ad locum Sanctum ac venerabilem vocabar, sed infirmitas morti similis, quæ iam tunc me latenter invaserat, gressus meos quidem calle detinuit. Paucisque interiectis, Arquadam solitudinem describit. Itaque ne longè nimis abirem ab Ecclesia Euganeis istis in Collibus non amplius, quam decem millibus passuum, Patavina Vrbe distantibus, domum parvam, sed delectabilem & honestam struxi, cumque Oliveta & aliquot vineas, abundè quidem non magna modestaque familia sustenturas hic quamquam ager corpore,*

tran-

tranquillus animo frater dego sine tumultibus, sine erroribus, sine curis, legens semper & scribens, & Deum laudans, Deoque gratias & de bonis agens & de malis meis, quæ non supplicia nisi fallor, sed exercitia mea sunt assidue; præterea Christum orans bonum vitæ exitum & misericordiam ac veniam, quin & oblivionem iuvenilium delictorum. unde nil suavius in labiis meis sonat, quam Davidicum illud, Delicta iuventutis meæ & ignorantias meas nē memineris. Hanc dum ibi trahit vitam pauperum inopiæ consulebat alacriter & liberali manu, nec ullus eo in pago decumbebat eger, cui non pietate summa impensis propriis alimenta suggereret, orphanorum & puellarum inprimis misertus. Cumque ingravescente ætate jam febri aliquandiu vexaretur, morbo sibi fontico ne inopinato fato intestatus abriperetur de suis rebus maturè deliberato animo Anno 1370. pridie nonas April. disposuit. Qua pietate, hætenus innotuit. Qua prudentia testem esse voluit Franc. de Brosano, filium quond. D. Amicoli de Brosano civem Mediolani portæ Verzelinæ, quem ex asse heredem scripsit. Principi quoque gratum animi argumentum hisce verbis reliquit: Magnifico Francisco de Carraria Domino meo Paduano, quia ipse per Dei gratiam non eget, & ego nihil habeo dignum se, dimitto tabulam meam, sive Iconem B. Virginis Mariæ operis Octii Pictoris egregij. Quæ mihi ab amico meo Michaele Navis de Florentiæ missa est, cuius pulchritudinem ignorantes non intelligunt, magistri autem artis stupent. Hanc Iconem ipsi Magnifico Domino lego, ut ipsa Virgo benedicta sit sibi propitia apud filium suum Iesum Christum. Nec amicorum immemor sua singulis ita legavit: De Equis meis, si quos habuero in tempore transitus mei, qui placeant Bonzonello de Vigoncia & Lombardo à Serico concivibus Patavinis, volo quod inter eos sortiantur quis primum eligat, qui secundum. Et paulo inferior. Item lego eidem Lombardo scyphum meum parvum rotundum argenteum & inauratum, cum quo bibat aquam, quam libenter bibit, multò libentius quam vinum. Eundem heredem ex asse suum instituerat, si quidem Franciscus de Brosano prius obiisset. Pergit: D. Ioan. de Cerialdo seu Boccacio verecunde admodum tanto viro

tam modicum lego quinquaginta florenos auri de Florentia pro una veste hiemali ad studium, lucubrationesque nocturnas: prædicti autem mei amici de parvitate huiusmodi legatorum non me accusent, sed fortunam, si quid est fortuna. Propter hunc respectum distuli ad ultimum, quem primum esse decuit Magistrum Ioannem de Horologio physicum, cui lego quinquaginta ducatos auri pro emendo sibi unum parvum anulum digito gestandum in memoriam mei. At verò labilis admodum & incerta rerum humanarum memoria ob vitæ fragilitatem. Solo titulo & PETRARCHÆ meritis nota hæc posteris nomina uni Bonzonello ea adhuc superest gloria, quod antiquatum fermè temporum vetustate familiæ decus in Barisoniis federit, quos inter longa serie literis & armis claros in primis floret hodie summi iudicii ac ingenii Vir D. Albertinus Abbas, Canonicus, & Pandectarum publicus Professor, quem felici passu in hac virtutis via sequuntur fratres Antonius & Io. Franciscus Iuris peritia magnoque rerum usu laudatissimi. Rebus suis ita in tranquillum reductis cū jam LXX. attigisset annum Petrarcha Anno reparatæ Salutis 1374. Die XVI. Iulii sacri morbi (non ut voluit Brivius & alii Apoplexiæ vitæ præter inducias nimium perniciosæ) insultu sæpius familiari correptus solito vehementius, in sinu doctissimi Viri Francisci à Serico beatam Creatori reddidit animam; quam clementer receptam & cælo donatam piè credimus. Ingemuere protinus ad tanti hospitis abitum Arquadæ Colles, accolæq; ipsi doloris acerbitate perculsi ad domum illius advolant agminatim, sequuntur penè cum pueris ululantes matres, & effusis ubertim lacrymis omnia complent. Ad eos gemitus legentes in pratis flosculos puellæ trepidare primò, mox eodem accurrere, & in patris extincti sinum, & feretrū, florum & lachrimarum imbres effundere, coronasque certatim necere capiti, quod antea fuerant veneratæ. Confluunt mox illuc ex proximis Montisilicis, & Atestes oppidis viri undequaque clarissimi, ut tanti Vatis funus ducant, & osculis extremis excipiant eruditam frontem. Perculit ea fama Pa-

Patavinam urbem, visaque tum sibi collabi est tanto ex funere protinus, & jacere. Cives illicet exteri quique exanimés unà cum Francisco Carrariensi Principe, ut in publico fieri iustitio solet, atrati incedunt, lugentque sibi raptum carissimum caput. Vidisses merore contabescere omnia, crebrisque suspiriis & inauditis antea fletibus omnia personare. Solabatur id unum omnes, ita vixisse Petrarcham, ut hinc abeuntem constaret adiisse meliorem vitam: sibi que satis illam ac supervivisse. Ecquis enim post septuagesimum vitæ mortalis annum, post adeptam Laureâ, post honores amplissimos virtute partos, post gratiam & amorem Principum, meritis & integritate collectum, huius frui lucis usura diutius velit, aut eam vitam ducere, quæ voluptates, quæ ingenii vim, quæ sensus omnes, imminuat, vel retundat. Vitæ sane Petrarchæ cursus adeo glorioso fine conclusus, tanta omnium benevolentia significatio, totius Civitatis Patavinæ in eo celebrando descendendoque consensus, pompa denique funeris omnium penè ordinum amplissima; & assensus laudum illius, ac favor, non imminuere solum luctum, quamvis acerbum eius ex morte profectum, sed planè brevi tollere debuisset. Simul ac enim decreta funeri dies affulsit, Franciscus Carrariensis unà cum Militibus, & Equitibus Patavinis accessit Arquada collem. Sequuti sunt Principem urbis eiusdem Episcopus unà cum Canonicis, & ordines universi Cleri, Montem silicem versus delati cymbis per flumen, subsequutis quoque Doctoribus ac Populo propemodum universo. Inde magna cereorum pompa FRANCISCI corpus amictu rubeo, quo tum uti solebant Canonici Patavini, decenter ornatum ab æde illa Musarum ad Ecclesiam Vici, quam Parochialem vocant delatum est, pone subeuntibus Viris, & Principibus antea laudatis. Attollebatur ibi feretrum panno holoferico aureo, & armelinis stratum, cuius ad sublimiorem partem deducebant gradus accensis utrinque funalibus clari. Fulgebat & illius tegmen, planeque videbatur cælum, stellis aptum ardentibus, æmulari. Ea in
parte

parte cadauer situm; Ecclesia verò reliqua generis omnis carminibus, & Elogiis luculenter testantibus defuncti merita, & virtutes: laudes quoque Deo pro illius æterna quiete ab omni clero religiosissimè persolutæ. Habuit & Orationem de more funebrem Frater Bonaventura de Peraga tum Ordinis Eremitarum, postmodum ob virtutum præstantiam S. R. Ecclesiæ Cardinalis. Pompæ testis oculatus mihi in primis est Gattarus in suo Chronico eius seculi idiomate, quod apud me manuscriptum.

Nell' Anno 1374. il Martedì 18. Luglio piacque à Dio di chiamare à se il Ren. ed Eccellente corpo di M. Francesco Petrarca Laureato Poeta, & il suo corpo fo messo in Villa in vn' arca su la montagna del terreno di Padoua. done fo à honorare la sepultura del detto corpo M. Francesco da Carrara Prencipe di Padoua con Arcinesconi, Vesconi, Abbati, Priori, Monachi, & con tutta la Chieresia di Padoua, & Padouano, Cavalieri, Dottori, e Scolari, quali tutti andorno alla Chiesa di Arquà, e fora vna sbarra di panno d'oro foderata d'armellini da 16 Dottori leuata con un real sermone lodato. Rem prolixius narrat Chronologia Patavinæ nondum editæ sub nomine Henrici Calderi Auctoris Cap. 92. lib. 6. quamquam in supputatione temporis non leviter lapsus. Cuius hæc verba. Anno 1369. Franciscus cognomento Petrarcha, Poeta celeberrimus, Ecclesiæ Cathedralis Paduæ Canonicus, in pago Arquato, haud tanti Viri fama in obscuro, non sine omnium gravissimo dolore ex hac vita xv. Kal. Augusti felix in calum migravit, cuius funus satis uti par erat amplum Viri Clarissimi Franciscus Carrariensis, qui tunc temporis Patavio imperabat, Episcopus quoque, Abbates complures Cœnobiorum totius Urbis, ac Diœcesis Antistites, Gymnasii Patavini publici Doctores, ac Vniuersitatis Scholares, conbonestandum religiosissimè curarunt. Cuius cadauer feretro panno ex auro strato, ac umbella itidem aurea, pellibus ex armellinis contexta superimpositum cum bis octo Viri Excellentissimi humeris usque ad sacram Arquati ædem publicè detulissent, ibi Frater Bonaventura Peraghinus, qui postea fuit Cardinalis, eius laudes, ac vitæ integritatem funebri oratione illustravit.

Tumulatus est in memorata Parochiali Ecclesia Arquadi honesto in loco, ibi scilicet, ubi ipse, dum viueret, sacellum in honorem Deiparæ Virginis erecturus erat, ut hæc indicant in illius testamenti tabulis exarata. *Si Arquada, ubi ruralis habitatio mea est, diem clausero: & Deus tantum mihi concefferit, quod valde cupio, Capellam ibi exiguum ad honorem Beatiss. Virginis extruere, illic sepeliri eligo. Alioquin inferius in aliquo loco honesto iuxta Ecclesiam plebis.* Posthæc Franciscolus de Brosano, sive de Brosano, quem ex Testamento conceptis verbis, *Omniū bonorum mobilium & immobilium, ubicumque sunt, vel erunt, unum solum hæredem* instituerat, Sepulchro illi marmoreo extructo in ipso met eiusdem Ecclesiæ conspectu supra quatuor columnas cadaver eiusdem, solenni amicorum obsequio, & Sacerdotum cantu, iteratis exsequiis inclusit, Epitaphio hoc adiecto, quod ipse sibi Petrarcha viuus scripserat.

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarce.

Suscipe Virgo parens animam, sate Virgine parce,

Fessaque iam terris celi requiescat in arce.

M. CCC. LXXIV. xviii. Iulij.

Loculi verò, quem hic spectandum damus, basim hæc ambiunt. VIRO INSIGNI FRANCISCO PETRARCAE LAVREATO *Franciscolus de Brosano Mediolanensis gener individua conversatione, amore, propinquitate, & successione, memoria.* Subiecta huic postea in inferiori parte basim hæc Inscriptio, *Io. Baptista Rota Patavinus, amore, benevolentia, obseruantiaque deuotiss. ac tantū celeberr. Vatis Virtutum admirator ad Posteror H. M. B. M. P. C.* Posteris demum probaturus, quo Poetam prosequeretur cultu Paulus Valdezucus Patavinus ædium olim Petrarchæ Dominus, viuum eiusdem vultum ex ære ductum huic ipsi sepulchro superposuit, adiecta tabella hisce literarum notis.

Fr. Petrarchæ Paulus Valdezuchus

Poematum eius admirator, ædium, agrique possessor, banc effigiem pos. Anno M. D. LXVII. Idibus Septembris

Manfredino Comite Vicario.

De tanti viri obitu, funere, & sepulchro præter Gattarum in suo Chronico, & alios Auctor etiam Anonymus Chronologiæ ultimæ, adiectæ chronico Rolandini, hæc leguntur. *Franciscus Petrarcha Poeta, coronatus laurea corona in Capitolio Romæ per Magnificum Comitem de Anguillaria, decessit Anno Domini M.CCC. LXXIV. die XIIX. Iulij ætatis suæ LXX. Et ossa eius clauduntur marmoreo saxo & in castro Arquadæ quiescunt in Euganeis montibus.* In eandem planè sententiam, quæ sequuntur scripsit Vincentius etiam in Historiali Speculo. *Tandem in agro Patavino Arquadæ rure montano (Petrarcha) sedem fixit, ubi meditando & scribendo tempus contriuit. Postremo labore confectus Anno Domini M. CCC LXXV II. apoplecticus sanctam Christo reddidit animam. Corpus ibidem in sepulchro marmoreo quatuor columnis sustentato sepultum fuit. Vixit autem LXX. annis una minus die. Vir omnibus seculis admirandus, à quo eloquentiæ studia excitata sunt.* Nec in re

manifesta plura addo. Nullus enim paulo hu-

manior, aut curiosior, qui non sacrum Va-

tis nomini locum visitet, atque in

primis exteri. Petrum Loti-

chium Poetam Germa-

num accepimus,

cum Pata-

vii literarum studio morare-

tur, crebro Petrarchæ ci-

neres salutasse, &

sub vesperam

ad Laure-

ta conces-

fisse.

MONVMENTA PETRARCHAE VIVO DEFUNCTO POSITA; ELOGIA EIDEM AVIRIS CLARIS CONCINNATA.

Cap. XXIV.

Nec satis erat cineribus quæsiuisse immortalitatem Monumento. In hoc officium contenderunt omnes virtutis admittatores, quorum bona pars viam Petrarchæ Effigiem peritiori penicillo exprimi curavit, non solum in tabulis ad Cœnaculis aut Bibliothecæ ornatum, sed & in parietibus ad ædium splendorem. Qualem ob insigne artificium una cum muro ex ædibus Presbyterorum Cathedralibus olim à Poeta nostro habitatis in suum Museum transtulit Io. Baptista Siluaticus Vir Consultissimus Iuris Canonici publicus Professor, ductus fortassis egregio Leonardi Aretini exemplo, qui *Cap. III. pag. 8. de Viris illustribus Italiae*, frequenti Imaginis Petrarchæ inspectione in literarum amorem se raptum fatetur. Sed, quod non nisi Imperatorum, & Consulum olim, labentibusque seculis Heroum ac Principum erat, Numismate etiam speciem tanti Viri perpetuare placuit maioribus nostris sine exemplo, quod in diuersis imitata fuit posteritas. Huius Typum hic exhibeo. Ipsius vero Numismatis aenei delineationem ex archetypo acceptam ferimus humanitati spectatissimorum virorum, Ioannis Reinst, & Abrahami Heermans, qui pridem exotica omnia cum statuis eximii pretii ab Illustrissimo Andrea Vendrameno relictis, pararunt Venetiis. Eius quidem inscriptione Petrarcha perhibetur Florentinus. Sed Aretii natum diximus cum meliori Scriptorum parte, nec de eo ullus rerum nostratium peritior dubitavit. Florentinum tamen non inficiamur parentibus

bus & civitate potiùs, quam loco natali. Verum neque insolens admodum de Summorum Virorum patria dubitatum fuisse omni seculo. ut mittam alios, Homero vetustas variam pro suæ ambitionis æstu affinxit patriam, quem tamen in Chio insula natum censet potior eruditorum pars, cui libens subscribo. Ac licet nusquam intellexerim ei statuam fuisse erectam, Iconem tamen eius æneam in monumenti fastigio videre est. Quæ etsi ad nominis perpetuitatem fuerint maxima: eius tamen virtus, quæ sola durat & æterna habetur, eam peperit in eruditorum animis opinionem, ut pro suo ingenio, pro suo affectu, quamvis numquam satis ex merito, ipsum optimus quisque prolixis Elogiis honestarit, ipsius nomine omnis penè cultioris Italiae & Galliae angulus splendeat. Inter primas Inscriptiones ipsius meritis erectas prima jure est, quæ in Aula Gigantea apud Præfecti atrium Patavii legitur sub effigie Petrarchæ penicillo ficta. quam composuisse fertur Ioannes Ca-uacius ciuis Patauinus:

FRANCISCUS PETRARCHA Florentinus natus est Anno Nati-vitatis Christi Iesu Saluatoris nostri M. CCC. IV. prima Augusti. Ma-ter infantem primo anno in locum Ancisæ supra Florentiam duxit, ibi-que usque ad octauum educavit. puer intelligens se honesta & antiqua familia ortum patri suavit ut Italia discederet. Itaque Pisis per bien-nium mansit, inde in Galliam Transalpinam migravit in Auinioni. . supra Rhodanum commoratus, propterea quod tunc ibi sedes esset Apo-stolica, sicque in Gallia Grammaticæ, & Rhetoricæ operam dedit, dein-de Iuri Ciuili, postea propter Gymnasii famam se Bononiam contulit, studens per tres annos, dum vero, ut parentes viseret, in Galliam re-diisset, in die Veneris Sancti, qui tunc forè erat sexto Aprilis, vidit, & verissime amare cepit Lauretam puellam in Templo D. Claræ in Aui-nione, quam Lauram decantauit. Columnenses Patricii Romani eum charissimum habuere. Tum etiam Galeacius Vicecomes Mediolani, & Iacobus de Carraria Patauii Dominus, qui eum ad Canonicatum Pa-due promouit. Amavit unicè Lombardum à Serico Patauinum. Fuit magna stature, domesticis rebus contentus, in iram pronus, sed iniuria-
rum

rum immemor, perspicax, & omnibus studiis aptissimus, formosa facies
& viridi coloris, grandior etate sacris literis maximè intentus, in Ar-
quado agri Patauini domum per commodam construxit, ubi triumphos
rhythmico carmine & vernacula lingua composuit. Vir &
qui latine varia, & versu & soluta oratione edidit, & tandem vitam
obijt & sepultus est, eiusque sepulchrum extat.

Extra Urbem faxo parieti Aedis exterius Arquadae inserto
hæc leguntur.

DANTI ALDIGERIO FRANCISCO PETRARCHAE & IOANNI BOCCACIO
Viris ingenio eloquentiaque Clariss. Italica lingua parentibus,
ut quorum corpora mors & fortuna seiunxerat nomina saltem simul col-
lecta permanerent, Ioannes Brevius Canonicus Cenetensis huius Basili-
ce Rector in sui erga eos amoris observantiaque testimonium posuit.
M D XXVI. Quæ vero olim intra Basilicam videbatur Inscriptio
hodie non extat, ideoq; eo libentius è Scardeonio & Scra-
deri Monu. Ital. huc transtulimus.

Francisco Petrarchæ Archidiacono Parmensi, Canonico Patauino, vitæ,
morbis, doctrina & eloquio ita claro, quod exemplum desit. Is primum
omnium Latinam linguam à barbarice prauitatis mendis inculcatam
restituit, ac undique laceram exornauit. Quantum autem in Italico
nostro idiomate valuerit, Rythmi ob Lauream amorem compositi satis te-
stantur, ut ob eos alter nemo unquam nisi ipse solus (pace omnium dixe-
rim) quod non modo primus, verum etiam ultimus meritò ab eruditis
omni etate semper habendus sit. Idcirco ob eximias suas tam animi,
quam corporis dotes, primæ aliarum totius orbis ciuitates Roma scilicet,
& Parisij, uno eodemque die inuicem certantes (quod mirum est) ad
perficiendam Lauream Poeticam nuacijs, ac literis eum euocarunt. Quo
facto Anno Domini M. CCC. XLI. Idibus April. in Resurrectionis festo,
amicorum consilio solemniter Romano in Capitolio maximatam Roma-
norum quam aduenarum Procerum & aliorum astantium frequentia,
ab Vrso Anguillaria comite, Romanoq; Senatore Laureæ corona insigni-
tus est. Quapropter Regum, & Principum fauoribus & nobilium ami-
citijs usque ad inuidiam fortunatus extitit, & ita cum quibusdam fuit,
ut ipsi quodammodo cum illo essent. Postremo ut finis erat, eius anima

terrena exuta spolia (uti credendum est) calum petijt. An. M. CCC. LXXIV. Die XVII. Iulij. Cum iam grato in carcere LXX. Annorum spatio una minus die absque tedio permansisset.

Idem satum passa inibi Tabella Petrarchæ Manibus à Paulo Panfa suspensa, cuius eruditam Musam ab æui iniuria vindicare æquum fuit.

Cornua cui musæo, & tortæ circumdatus herba
 Innixusque urna guttis madentibus Arnus
 Non solum asurgit, sed quem diuine Petrarchæ,
 Et Tiberis rerum dominus miratur, & Indus,
 Et Tagus, atque Ister, sitienti, & Bagrada ripa,
 Panfa ego visendi studio, qua conderis urna,
 Huc veni, liquens ultrò patriamque laresque.
 En supplex voco te ad cineres, omnesque per aras
 Thure litans tumulum amplector, manesque liquenti
 Expio aqua, spargens violas, florumque maniplos.
 Huc adsis, nec te pigeat venisse, per agros
 Seu iuuat Elysios spatari, & texere ferta
 Heroum manui immixtum, vatumque choreis:
 Atria stellantis seu tur radiantia Olympi
 Metiris diuum ex aditis penetralia captans.
 Ah quantum umbrosæ Valles, collesque supini
 Inuideo vobis, quibus est data cura sepulchri.
 O vos felices nimium, nimiumque beati,
 Aequora, felices riuu, felicia prata,
 Felices Bacchi Vites, oleaque Minervæ:
 Sed mage felices rami Daphneidos umbra.
 Fortunate lacus, fortunatissima tempe.
 Euge Poeta veni, vultusque attolle serenos.
 Illustres animas tecum longo ordine ducens.
 Sis bonus, ò felixque mihi, numerosque doceto
 Aonios, quibus extollis super æthera Lauram
 Et notam Eois populis, & Gadibus. ò sic
 Lilia, vernantesque rosæ, violaria, odores,

Aspirent, Vere & foueant tua busta perenni.

O salve æternum, òque vale æternum optime Vates.

Nec satis erat Veneto claudi imperio æternam Viri famam,
quam abundè loquuntur sparsa per Italiam saxa. Florentiæ in
Apotheca Iudicum & Notariorum sub imagine Petrarchæ ad-
huc inspicitur hoc Epigramma.

Quod nulli natura dedit, Franciscus adeptus.

Carmina bella canit, siluas, & pascua clara,

Et mores, satyrasque prosas, nec amœnius alter.

Ergo digna virens ornauit tempora Laurus.

Eiusdem in Arce Ducis Vrbinatis quoque Imagini hæc adscri-
pta:

FRANCISCO PETRARCHÆ

ob acerrimum ingenium, suauissimæque

Ingennitatis doctrinam, posteritatis

latitia, lususque dicauere.

B. M.

Verum nec aliis tantæ virtutis admiratione posteriores esse vo-
luerunt Reuerendissimi Canonici Patavini, qui suasu Nobilif-
simorum Virorum Iosephi Gualdi Archipresbyteri, & Abbatis
Francisci Leonis Comitis de Sanguineto Thesaurarii Anno
1634. in Choro Monumentum Petrarchæ erigendum decre-
uerunt.

Sed hæc publica. Speciatim non minori spiritu, quantumvis
maiori auctoritate, calamus Poetæ laudibus commodarunt
Viri omni literatura præclarissimi, quorum immensum nume-
rum, præter eos qui antea in hoc opere sparsi, in paucos con-
trahere visum fuit. Inter eos patria arcèssimaque necessitudi-
nis iure primus Ioan. Boccacius carmen Dantis operibus comi-
tatum, (quod in Codice Vaticano 3199.) inscribit *Francisco Pe-
trarchæ Poetæ amico atque illustri*. Idque hoc encomio claudit.

Vale decus Urbis & Orbis.

Franciscus de Fiano Romæ in Colle Viminali xxv i r. Augusti
Anno M. CCCC. VI. carmine Heroico, quod apud me est MS.

ad Antonium de Luschis Vicentinum, ut ait ille, *Laurea, & immortalitate dignum*, sub persona Calliopes sic de Petrarcha :

Nuper ad hanc Urbem Latialis gloria lingua

Vnica diuini venit post fata Petrarcha

Luschorum de stirpe satus.

Paulus Vergerius suo seculo Vir rarus in Vitis Carrariensem, quæ calamo in meo Museo exarata; ita de Iacobo Principe: *Modicè literarum doctus extitit, verum doctiores magnopere dignabatur. Inter quos FRANCISCVM PETRARCHAM insignem Poetam multo studio ad se vocatum benevolentia complexus, & honore fouit, & beneficijs auxit.* Franciscus Zabarella Cardinalis consilio 79. Petrarcha diuinus Vates & Orator cuius vita nostrum seculum illustrauit; opera vero futura cuncta secula decorabunt. Quod ipsum Historicus noster Ecclesiasticus Ioan. Cauacius Lib. 4. Hist. Cœnob. D. Iustinæ verbis tantum mutatis repetiit. Omnium verò luculentissimè de Poeta Ioan. Trithemius de Scriptoribus Ecclesiast. FRANCISCVS PETRARCHA natione Etruscus, Vir in diuinis Scripturis eruditus, & in secularibus literis omnium sui temporis longè doctissimus, Philosophus, Rhetor, & Poeta celeberrimus, qui literas humanitatis post longo silentio mortuas ut ita dixerim ab inferis revocauit ad superos, non minus sancta conuersatione, quam scientia clarus emicuit. Simile huic Auentini Lib. VI II. Annalium Boiorum pag. 9. occurrit iudicium. Verba eius hæc sunt: *In Italia Franciscus Petrarcha & Ioannes Boccacius cultiorum literarum semina sparserunt.* Hinc merito Michaeli Posciantio Lib. de Scriptor. Florent. audit Musarum & Minervæ Sacerdos, & Vir denique tanto virtutum splendore clarus, & ad optima quæque studia maxime idoneus: Et Constantini Landi de Numis pag. 119. iudicio Etruscae Poetices Princeps. Nec veritus Iulius Cæsar Scaliger Hypercrit. cap. 1. fateri, de integro rediuiuam Poesin nouam sub Petrarcha fouentiam inchoasse. Apud Iacobum Aug. Thuanum Historiar. Lib. 2. prædicatur Franciscus Petrarcha vir optimus, & suæ ætate doctissimus. Quin, ut eleganter magni istius Lipsii discipulus & successor dignissimus, varia omnis eruditionis notitia

Vir Cl. Erycius Puteanus, Historiographus Regius & in celeberrima Louanienſi Academia profeſſor publicus in Lib. cui titulus, *Vnus & Omnes* pag. 106: *Post antiquos longo ſatis intervallo temporis, nullo doctrina, Franciſcus Petrarcha diuina vir facundia, & renaſcentium è barbarie ſeculorum celeſte quaſi iubar. Italica lire Princeps ſententia Lælii Biſciolæ Societatis Ieſu Philologi eruditiffimi Hor. ſucceſſ. T. I. lib. I I. c. I. Paucis, Vir omnium ſeculorum memoria digniſſimus, quemadmodum verè Laurentius Pignoriuſ Epist. Symbolic. xiv. Stylum heic ſtringo, ne fruſtra ſim recensendis Cl. Virorum Elogiis, quæ paſſim obvia in Poetæ laudem, quem mirati ſunt plurimi, culparunt pauci. Lectori autem grata varietate tædium ut demam, coronidis vice venuſtiſſimum hoc celeberrimi & Elegantiffimi Poetæ Galli Philippi Portui ab Illuſtriſſimo & Excellentiffimo Viro D. CLAVDIO EXPELLIO Chriſtianiffimi Gallorum Regis Conſiliario & Præſide Curię Granopolitanę pro eximia humanitate ſua ad me nuper tranſmiſſum ſubtexo, quo ſermonem finio.*

Le labour glorieux d'un eſprit admirable
Triomphe heureuſement de la poſterité,
Comme ce Florentin, qui a ſi bien chanté
Que les ſiecles d'après n'ont trouuè ſon ſemblable.
La Beaute n'eſt ainſi: car elle eſt periſſable.
Mais Laure avec ſes vers un trophée aplanté.
Qui fait que l'on reuere à iamais ſa beauté,
Et qui rend ſon Laurier verdiffant & durable.
Celle qui dans ſes yeux tient mon contantement
La paſſant en beauté, luy cede ſeulement
En ce qu'un moindre eſprit la veut rendre immortelle:
Mais j'ay plus d'amitie, ſi'l fut mieux eſcriuant.
Car ſa Laure mourut, & il reſta viuant:
Si madame mouroit ie mourrois avec elle.

Verum nihil adeo magnum adeo ſolidum, quod fortunę, & inuidię inſultus non experiatur, ut nec Furię compoſitis Diuini

Vatis exuviis pepercerint, quin temerarias eis manus ingesserint.

DIVINI VATIS SEPVLCHRI VIOLATI

HISTORIA.

Cap. XXV.

LTIMAM huic operi manum cum essem impositurus, en vox per Urbem sparsa, effra^{ct}u noctu Diuini Poetæ Sepulchrum variè multorum perculsit animos, tantumque permouit facti indignitas, ac temeritatis execrabile facinus, ut communi ciuitatis nomine ad Arquadæ Vicarium ocyus in facti veritatem literis inquisitum fuerit. Rem ita se habere ubi respondisset, Cl. Decurionum rogatione Urbis Rectores supremo Ser. Reip. Venetæ Senatui factum exponunt. Nec mora, urgente negotium ciuitate in Petrarchæ memoriam maximè auida, Die 23. Iunii M. DC. XXX. Curia nomine Arquadam ablegatus Ioa. Durazzus Iudex ab Aquila cum Iulio Garone Notario, & Urbis Patauinae Decuriones D. Borromeus Borromeus & Exc. I. V. D. Ortonellus Discalcus illuc se conferunt. Vbi, presente Iudice, facto tumbæ indicio, sub operculo tessulam una parte ulnam cum triente longam, & versus finem eiusdem partis ulnam semis altam, eximi curarunt. Quà remotà Iudex in monumentum introspiciens cadauer adesse obseruauit, dumque tanti Viri cineres, ac ossa venerans una cum Præcl. Viris diligentissimè omnia perlustrat, parte dextrà ossa quædam turbata deprehendit, reliquis alterà parte planè intactis. Ceterum cum dubia esset defectus certitudo, puer in monumentum immisus socià Apparitoris operà asserem de promit, in quo ossa omnia disposita erant, quibus supra lodicem recognitis, os humeri cum scapula desiderari visum est; minorum ossium accurate

tam rationem numerus obscuravit. Quo facto, omnia ab apparitore in pristinum locum reposita fuere. Memoria dignum est, caput coma satis promissa pilis subtilibus, crispis, rufi coloris, elegantia viventis, cucullo nigro vestitum fuisse, Marcelli Donati in Dilucid. ad Iul. Capitolinum iudicio Poetis posteriorum temporum familiari, & linteaminis portiunculæ acruum candidæ pellis Epomidis, vulgo Zanfarda, fortè partem accessisse. Quibus peractis, tessula à lapicida suo loco restituta, & plumbo ferruminata, D. Marci, & Magnificæ Communitatis Paduæ sigillis munitur. Interea occasione Epistolæ cuiusdam publicis typis Illustriss. & Excell. Dominico Molino communi literatorum Patrono suppresso auctoris nomine inscriptæ, titulo, CHARACTERISMI *Improbitalis e Dicasterio Rhamusæ*, cum Illustrissimus & Excellentissimus Simon Contarenus Eques & D. Marci Procurator, tunc Excelsi Collegii Magnus Sapiens siue Præconsultor rem omnem in Consilium retulisset iis momentis, quæ exigebat peculiare ipsi diuinæ Poeseos atque inprimis Petrarchæ studium; Sereniss. Venetorum Senatus, cui solemnis semper fuit ac admirabilis Virtutum & Musarum cultus, ac propensus in eruditos Viros maximèq; in Poetam nostrum affectus, sequens Rescriptum Illustriss. & Excellentiss. Rectoribus Patauium mittit.

NICOLAUS CONTARENUS *Dei gratia Dux Venetiarum &c. Nobilibus, & Sapientibus Viris Vincentio Capello de suo mandato Potestati, & Petro Sagredo Capitaneo Paduæ fidelibus dilectis salutem, & dilectionis affectum.*

Per una stapa di costì restiamo con grande ammiratione, e con vglual displicenza auisati dell'esecrabile ardezza di chi sia andato ad aprir l'arca del famoso Petrarcha, e con lo smembrare il suo corpo ne habbi tratta alcuna parte, contrauenendo empianente alle leggi della pietà, e dell'humanità istessa, & per prezzo di denaro come può supporfi, vendendo quello, che non potena hauer prezzo, e dispensando con baldanza inescusabile ciò che senza licenza del Prencipe, che à ragione gode che siano nello stato suo, e vi riposinq l'ossa di homo così insigne, non potena trouarsi, ne

fi, ne ardersi di separare per modo alcuno. Volemo però col Senato, che dobbiate formar diligentissimo processo soura il caso di questa temerità, e terminato che sia, mandarsi il contenuto di esser sotto vostro giuramento per quelle risoluzioni, che stimaremo bene di fare in occasione reputata da noi di gran momento per tutti i rispetti. Datum in nostro Ducali Palatio Die XI. Septembris Indict. XII. MDCXXX.

Hiscæ perlectis Illustrissimi Rectores die xv. Septembris eiusdem anni factæ inquisitionis summam Venetias perscribunt. Qua intellecta, Senatus plenum executionis jus pro facti magnitudine sequentibus literis concedit.

NICOLAUS CONTARENVS Dei gratia Dux Venetiarum &c. Nobilibus, & Sapientibus Viris Vincentio Capello de suo mandato Potestati, & Petro Sagredo Capitanco Paduæ fidelibus dilectis salutem, & dilectionis affectum.

Dalle vostre lettere intendessimo gli eccessi della grande arditèzza di quelli, che furono à romper il sepulcro del Petrarca, & à cauarne dell'ossa sua cõ empia e scelerata temerità. Volemo però col Senato, che usandò l'auttorità di esso possiate subito venir à ritentione, e proclama de Rei, e alla spidicion loro per modo che corresponda al delitto, dimostri à costesta Città il desiderio che hauemo delle sue giuste sodisfazioni, e testifichi la stima, che ben à ragione facemo della memoria e delle ceneri di huomo così celebre, e degno. Datum in nostro Ducali Palatio Die XII. Octobris MDCXXX.

Rectores itaque auctoritate Sereniss. Senatusconsulti cum de reisprehendendis laborassent, absentes formula sequenti citant.

**Edictum in illos qui aperuerunt Petrarchæ
Sepulchrum.**

De mandato Excellentiss. Senatus, Illustriss. D.D. Vincentius Capellus Prator, & Petrus Sagredus Praefectus pro Sereniss. Veneta Republica Paduæ, eiusque districtus Rectores, delegati Iudices, vi Rescripti Ducalis XII. Octobris traditi citant Thomam à Portu Romatino Annorum XXVII, præcæ statura, pilis puniceis, Baptistam Politum Arquade

Decanum, Stephanum Fabrum, Zanetum Bonum, Franciscum Gallum Perinum, Franciscum Politum, & Hieronymum Lupū, omnes Arquade incolas, ut intra octiduum proximum sese Illustriss. D. D. Rectorum custodiae sistant in sui defensionem, & excusationem à processu contra ipsos per Malefictorum officium facto, & in Prætorij Archium auctoritate delegationis reposito; quod iunctim omnes dicti Thomæ suasu, 27. Maji proximè elapsi noctu in cæmeterium concedentes, in quo sepulcrum celeberrimi Poetæ Francisci Petrarchæ templi Cathedralis Canonici Ann. 1634. ossa reseruans, audaci temeritate è marmore densissimo extructum effregerint; Ipse verò Thomas ex illo venerando corpore dextri brachij partem sacrilegè, illicitè, ut credere par est, lucri causa subduxerit, id licentia inexcusabili distrabens, quod sine indulgentia Principis, (qui meritò gaudet in sua ditioe Viri adeò insignis ossa quiescere) nullo modo tangi, aut separari potuit. Quod ipsorum facinus respectuè studio, dolo, execrabili protervia, impio in humanitatis iura delicto, alijsque modis indignis in processu notatis, commissum. &c. ut in processu.

Promulgato hoc Mandato quidam se Iudici sistunt. Interea Ser. Senatus decreto Rectores denuo monentur altero rescripto. Instituta itaque diligentè in reos inquisitione, & cognita culpæ innocentia, nonnulli spectatores quippe imperiti, nullius facinoris Conficii è carceribus dimittuntur, in reliquos hac sententia animaduersum. Hanc ex publico Tabulario Patauino in gratiam exterorum Latino sermone subiicere visum est.

Die II. Ianuarij M DC XXXII. Iudicium.

Quod superscripti Thomas Martinellus de portu Romatino, Baptista Pulitus Decanus, & Stephanus Faber perpetuò Patavio exulent, & ab omnibus ciuitatibus, terris, & locis Serenissimi Dominijs terrestribus, & maritimis, Navilijs armatis, vel non armatis, & ab inclyta Vrbe Veneta, & Ducatu: & si quis neglecta proscriptione inciderit in nostram potestatem, Thomas per decennium integrum clauso carcere contineatur; unde:

unde si aufugerit denovo exilio eodem mulctetur, & mille libris, si ipse id aris; secus ex numis mulctæ consuetæ adscriptis Baptista, & Stephanus decennio vincti tiremibus quisque mancipetur, & remigijs inepti biennium carcere claudantur, & postea subiiciantur proscriptioni, tunc primum institutæ cum pœna quilibet mille librarum, ut superius. Idemque quoties deliquerint violatione sepulchri insignis, & quovis alio excessu, ut in processu ex arbitrio, & in impensas. Io. Franciscus Gallus, Perinus Bianco, Franciscus Liecherus, & Hieronymus Lupus valente ipsorum defensione è carceribus dimittantur.

{ Vincentius Capellus Prætor, & Iudex delegatus.
 { Aloysius Vallaresius Præfectus, & Iudex delegatus.

FRANCISCI PETRARCHÆ
VITA

PAVLO VERGERIO.

ANONYMO.

IANOZZO MANETTO.

LEONARDO ARETINO.

LYDOVICO BECCATELLO.

A V C T O R I B V S.

E Manuscriptis nunc primum in lucem emissa

IACOBI PHILIPPI
TOMASINI

O P E R A.

Accessit eiusdem Epistola

De PETRARCHÆ Orthographia.

De PETRARCHAE Orthographia.

Accesse in istam Epistolam

OPERA.

TOMASINI

IACOBI PHILIPPI

E Manu scriptis descriptionum in locum emissa

AVCTORIBVS

LYDOVICO BECCATELLO.

LEONARDO ARETINO.

IANOZZO MANETTO.

ANONYMO.

PAVLO VERGERIO.

VITA

FRANCISCI PETRARCHAE

PETRARCHÆ VITA

PAVLO VERGERIO

AUCTORE.

Ex Bibliotheca S. Ioannis in Viridario Patavij.

Petrarcha Florentinus origine ex antiqua familia, honestisque parentibus fuit. quibus patria pullis, ut est ea ciuitas factiosa, Aretii in exilio natus est Anno huius ætatis 1304. die Lunæ ad auroram Kalendis Augusti. Natura vir fuit animo verecūdo, ingenio sublimi, & ad omne bonum, & salubre

studium apto; sed ad moralem Philosophiam, & ad Poeticam prono. Corpus iuueni non magnarum virium obtigit, sed dexteritatis eximiæ: forma illielegans fuit, & maiestas ingenta: Statura mediocris, aut paulo superior; plena facies, rotundiora membra, & in senectute ad crassitudinem vergens: colore lucido, inter candidum, & subnigrum, viuacibus oculis, & visu perlongum tempus acerrimo, ita ut ad LX. annum minutissimas quasque literas sine adminiculo legeret. Sanissimum per omnem vitam corpus habuit, præterquam in extrema ætate, ubi à solito bonæ valetudinis tenore defecit. Is igitur Aretii, ut dictum est, natus, primum illum vitæ annum, sed non integrum ibidem egit, ubi eum in lucem natura protulerat. Sex sequentes annos Ancisæ in rure paterno supra Florentiam xiv. millibus passuū egit, reuocata ab exilio genitrice, octauū Pisis. Nonum ac deinceps in Gallia Transalpina ad læuam Rhodani ripam in urbe, cui Auenio nomen est. Ibi pueritiam sub parentibus

rentibus egit, & primas literas aggressus in oppido Carpentoras, quod Auenioni ad Orientem proximum est quadriennio integro fuit. Inque his duabus urbibus, Grammaticam, Dialecticam, atque Rhetoricam, quantum in scholis à iunioribus solet, edidicit. Inde studio legum, non sponte addictus quadriennio in Monte Pessulano, triennio Bononiæ fuit, magnus futurus Iuris & Ciuiliū causarum interpres, nisi proposito defuisset, à quo illum, & Musarum, & libertatis amor abstraxit. Hic dum Bononiæ moraretur (quam quidem historiam iucundè admodum senex recensebat) Pater audiens negligenter cum Iuris studium sequi, poetas colere, & in eo plurimum negotio delectari, indignabundus eo venit; quod ille præsentiens, alios legum libros recollegit, & excoluit, poeticos verò abscondit. Sed frustra id quidem nam præter quæstos, & sub lectulo repositos, quosdam (ut erat iræ plenus) igne cremauit. Inter quos, cum & Virgilium huius quasi erroris ducem simili iniuria affecturus videretur, hic genibus flexis, lacrimis, precibusque, præmium tandem exorauit, ut ab indigna re manus abstineret, si quid esset peccati, a se, non ab immerito Vate, pœnas exigeret. Qui cernens se frustra contendere, nihilque profuturum, si contra naturæ vim niteretur, suo tandem arbitrio eum reddidit, & quæ mallet studia ut sequeretur indulxit. Ita secundum & vigesimum annum agens Auenionem rediit, ubi iam latè cognosci, & familiaritas sua à magnis viris expeti cœpere. Et ante alios, à Columnensium generosa familia, quæ tunc Romanam curiam ad Rhodanum exulantem illustrabat, in amicitiam accitus est. Iacobo scilicet de Columna Lomberiensium tunc Episcopo, à quo in Vasconiam ductus, sub collibus Pireneis, æstatem propè cœlestes, ut ipse ait, & domini, & comitum iucunditate transegit; & fratre eius Ioanne de Columna Cardinali, in cuius domo rediens multos per annos, non quasi sub domino, sed sub patre, imo nec id quidem, sed cum fratre amantissimo, imo secum, & in domo sua propria fuit. Post hæc incessit ei desiderium,

derium, ut & Gallias, & Germaniam peragraret; in qua peregrinatione Parisios urbem famosam in primis, plurimasque ciuitates, & regna vidit. Inde reuersus Romam rediit, cuius videndæ desiderio ab infantia usque flagrauerat, magnificentiam eius, & omnem vetustatem, quæ superest, contemplatus. Insuper & a magnanimo illius familiæ genitore Stephano de Columna in multo & honore & amore habitus Auinionem iterum rediit, cuius tædio affectus, cum solitudinem, locumque quietis exquireret, incidit in vallem perexiguam, sed solitariam atque amoenam, quæ CLAVSA dicitur, xv. millibus passuum ab Auinione distantem, ubi fontium omnium Rex Sorga oritur. Captus loci dulcedine, libellos suos, & seipsum illuc transtulit, multaue de literis facere aggressus est, tanta vi, ut quicquid ei librorum per omnem vitam excidit, ibi vel actum, vel coeptum, vel conceptum sit. In primis, cum ipsa locorum facies suggereret, Bucolicum carmen scripsit, & Vitæ solitariæ libros duos. Ibi etiam de Scipione Africano illo superiore poema, cui subiecti nomine Africæ nomen dedit, de quo in posterum dicitur, heroico carmine scribere aggressus est. Harum igitur rerum merito cum & auctoris & operum fama latè vagaretur, ad eum illis in locis moram trahentem (dictu mirabile) uno die, & ab Vrbe Romana Senatus, & de Parisiis Cancellarii studii literæ peruenierunt, certatim illæ Romam, illæ Parisios ad percipiendam Lauream poeticam auocantes. Quæ consilium Io. de Columna sequutus, Romanæ urbis auctoritatem omnibus præferendam statuit. Igitur dignum prius hominem quærens, cui ingenium suum excutiendum committeret, Neapolim venit, ad illum summū Regem, & Philosophum Robertum, non minus literis, quam Regno clarum; qui audita aduentus sui causa mirum in modum exhilaratus est, insolitam admirans ingenii fiduciam, & forsitan cogitans honorem, quæ peteret, sua gloria non vacare, quod eum solum iudicem idoneum è cunctis mortalibus elegeret. Ergo post innumeras verborum collationes, postque ostensam sibi Africam, hanc (in

M

multam

multam enim iam personam euaserat) qua usque adeo delectatus est , ut eam sibi inscribi magno pro munere posceret . Super eo tandem , pro quo venerat , certum ei deputauit diem , & à meridie usque ad vespervas eum tenuit . Et quoniam crescente materia breue tempus apparuit , duobus diebus proximis idem fecit . Sicque triduo excussa viri penitia , die tertio eum dignum laurea iudicauit ; quam sibi Neapoli offerebat , utque assentiretur diu multisque precibus institit . Sed vicit amor venerandam tanti regis instantiam ; qui propositum eius inflexum videns , literas & nuntios ad Senatum Romanum ei dedit , quibus iudicium suum magno fauore professus est . Tanto igitur fretus , & fisis iudicio (sed in primis rerum suarum præclare sibi conscius) cum summo gaudio Romanorum (qui tantæ & tam insolitæ solennitati interesse potuerunt) lauream poeticam adeptus est ; de qua & carmine , & soluta oratione extant epistolæ suæ . Hic honor permulta iam sæcula desuetus , ut multum decoris , ita & plurimum ei quæsiuit inuidiæ . Cuius morsus impatiens neminem impunè maledicere sibi tulit ; seque in omnes detractores stili acie acriter ultus est . Roma digressus Parmam venit , & cum dominis de Corrigha , qui tunc Ciuitatem illam gubernabant aliquantum temporis exegit . Hic primum suscepti memor honoris , sollicitusque ne indigno collatus videretur , cum die quodam in montana conscendens forte trans Entiam amnem regionis in finibus siluam , quæ Plana dicitur , adiisset , subito loci specie percussus , ad intermissam Africam stilum vertit ; sicque feruore animi , qui sopitus videbatur excitato , & die illo , & continuis post diebus aliquod scripsit , donec Parmam rediens , repostam ac tranquillam natûs domum , ardore maximo opus illud , non magno in tēpore ad exitum deduxit . Inde rursus ad fontem Sorgæ , & solitudinem transalpinam rediit . Sed intra breue tempus extincta Columnnensium gloriosa , sed nimium caduca familia , in Italiam regressus est , cum iam quartum & trigesimum ætatis annum post tergum relinqueret , diuque & Parmæ archidiaconus præ-

rat, & Veronæ cum dominis de la Scala versatus, & ubique carus habitus. Iacobi de Carraria iunioris famæ præconio benivolentiam adeptus est, nuntiisque & literis usque trans alpes, dum ibi erat, & per Italiam ubicunque fuit, in suam sollicitatus amicitiam, tandem decreuit ipsum adire, & videre quid sibi hæc magni & ignoti viri tanta vellet instantia. Itaque Patavium veniens ab illo clarissimæ memoriæ viro, non humanè tantum, sed sicut in cœlum felices animæ recipiuntur, acceptus est. Qui inter multa, sciens eum Clericalem vitam à pueritia tenuisse, ut non sibi solum, sed & patriæ arctius astringeret, Canonicum eum fieri Paduæ fecit, & quamdiu vixit, quod breuissimum tempus fuit, penes se habuit (debet eo terris sublato quæri) dolori ex locorum mutatione remedium allaturus rediit rursus in Gallias. Quamobrem obiecta est ei sæpe à maledicis inconstantia, multumque diu, & clam, & palam hoc telo impetitus est. Quod cum cognosceret, maledicta eorum ita refellebat, ut videretur sibi & cæteris, qui ratione iudicassent, constantissimus, cum eius semper propositi fuisset, nec absterri ab eo ulla ratione posset, quin quietem sectaretur, seque nunquam quieturū, donec quietis locum inueniret. Inde in Italiam rediens, cum dominis Vicecomitibus, quos & amicissimos & liberalissimos in se sensit, aliquandiu fuit; postquam Venetias cum magnis honoribus accitus, cum quorundam temerarias insultationes, puerilesque de literis contentiones ferre non posset, ad modicum tempus inde discessit; Sicque diuersis in locis commoratus, & semper magno ut erat pretio existimatus, tandem Patavii sedem fixit, ubi à magnificentissimo viro Francisco seniore, eius Iacobi filio, per paterna vestigia, & honoratus, & dilectus. Arquada rure mōtano apoplecticus, quo morbo sæpenumero laborauerat, defunctus, seque ibi humiliter sepeliri eum mandasset, opera tamén Franciscoli generi sui, ingenti marmore ossa clausa sunt, cum huius epitaphii inscriptione, quod sibimet viuens ediderat.

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarca.

Suscipe virgo parens animam, sate virgine parce,

Fessaque iam terris cœli requiescat in arce.

Vixit autem lxx annis, una minus die, vir omnibus sæculis magnus, sed non nostro mirabilis. Qui potuit inter tot sordes vitiorum, tantamque ignorantiae caliginem, in claram virtutis, & scientiæ lucem euadere. Cuius nunc de moribus, doctrinaque aliquid perstringamus. Si enim omnia persequi contenderimus, & dies, & facultas narrantes audientesque deficiet. Fuit itaq; in primis diuitiarum contemptor eximius, non quod diuitias (ut ipse de se ait) non optaret, quemadmodum ceteri, aut oblatas aufugeret, sed quod labores, curasque oderat opum inseparabiles comites. Tenui victu, & cibis vulgaribus vitam egit, conuiuia, comestationesque perosus, quod sint modestiæ, bonisque moribus inimicæ. Conuiuere autem modestè cum amicis, adeo iucundum arbitrabatur, ut eorum superuentu nil gratius haberet, nec unquam volens sine socio cibum sumserit. Et nihil ei magis, quam pompa displicuit, non solum quia mala, & humilitati contraria; sed quia difficilis, & quieti aduersa est. Auidissimus tamen & honoris, & gloriæ fuit; quæ res non facile à magnis ingeniis separari potest: amore acerrimo, sed unico, & honesto in adolescentia laborauit. Cui & honestas amata mulieris, & nomen causam præbuit, quæ Laurea dicta est, tot carminibus celebrata, eo quod nihil magis Poetæ videretur, quam lauream amare. Laborassetque hoc amore ductus, nisi tepescentem iam ignem mors acerba, sed utilis extinxisset. Libidinum autem, etsi feruore ætatis, & complexionis vi ad id raperetur, mox tamen ad quadragesimum ætatis annum appropinquans (ut de se ipse scribit) cum adhuc & caloris satis esset & virium, memoriam omnem sic abiecit, quasi nunquam foeminam agnouisset, aut vir esse desiisset. Timidissimus erat tonitruorum, & fulgurum, similibusque tempestatum. Quamobrem sacras in id genus deprecationes edidit. Superbiæ nullus in hoc homine locus fuit. Ira sua fortasse sibi nocuit, aliis nunquam indignantissima. etc.

nim

nim fuit animi offensarum obliuioſiſſimi, beneficiorum vero permemo- ris; amicitiarum appetentiſſimus honeſtarum, & fideliffimus cultor fuit. Principum, ac regum familiaritatibus, & nobilium amicitiiſ, uſque ad inuidiam, fortunatus extitit. & ita cum quibuſdam fuit, ut ipſi quodammodo cum illo eſſent. multorumque mortes luxit. Sed hoc eſt ſupplicium ſenſcentium, ut ſuorum ſæpiſſime mortes ſcant. Erat autem præter hoc miræ iucunditatis, comitatiſque ſingularis, ut nullus eſſe cum eo mœſtus poſſet, nullus, cum vel ſemel conueniſſet, poſſet non amare. Cibi parcus fuit, vini parcius; ſomni parciffimus aqua plurima utebatur, & fructibus arborum: nec id ſine ratione. Arbitrabatur enim hiſ antidotiſ caliditatem complexionis ſuæ contemperari poſſe. Quater in hebdomada ieiunium ei erat. Itemque ſextam feriam ſolo pane, & aqua frigida tranſigebat. & ſemper in media nocte ſurgebat, ut Deo laudem, & officium redderet. Inde, quod reliquum erat noctiſ, literiſ dabatur; quarum ſtudioſiſſimus ſemper fuit. Semper dormiebat veſtitus, omnibuſque familiaribuſ, & ſeruiſ ad cubiculum patebat acceſſuſ; quod nulliuſ rei ſibi conſciuſ, ſua omnia palam omnibuſ eſſe vellet. Quod autem ad doctrinaſ attinet, multarum rerum prudens doctuſque fuit; imò verò nulla eſt ex doctriniſ homine libero digna, in qua vel audiens, vel per ſe inhians, non magnopere profecerit. Sed morali Philoſophiæ, & Poeticæ, ad quaſ natura magiſ (ut dictum eſt) ingenium inclinabat, imprimiſ intendit. Verum Poeticam proceſſu temporis neglexit ſacriſ literiſ delectatuſ, in quibuſ ſenſit dulcedinem abditam, quam aliàs contempſerat, Poeticis literiſ non niſi ad ornatum reſeruatiſ. Incubuit unicè inter multa ad notitiam vetuſtatiſ, hiſtoriciſque legendiſ, & conſcribendiſ hiſtoriis plurimum operæ dedit. Sed offenſuſ illorum diſcordia, ſecutuſ eſt, in dubio, quo eum, vel veriſimilitudo rerum, vel ſcribentium vexit auctoriſ. Eloquio fuit clari, ac potenti, ut ſtiluſ librorum indicat, atque (ut verè dixerim) unicuſ fuit, qui per tot ſæcula exulanteſ, & iam penè

incognitam dicendi facultatem in nostra tempora reuocaret. Summus vita, summus doctrina, & summus eloquio scripsit 18. librorum volumina, in primis

De Viris Illustribus.

De Remediis utriusque Fortune.

De Vita Solitaria.

De Otio Religioso.

De secreto conflictu curarum suarum.

De sui, & multorum Ignorantia.

Librum sine nomine.

Epistolarum duo volumina.

Inuectiuam contra Gallum.

Inuectiuas contra Medicum.

Itinerarium, & librum rerum memorandarum.

Et hæc quidem soluta oratione.

Duos quoque ad maternam, siue vulgarem linguam compilauit, videlicet librū Sonettorum, & librum Triumphorum, Metricè verò tria volumina, Bucolicam; Librum epistolarum ad Barbatum, & Africam. Sed & præter hæc omnia, Pœnitentiales Psalmos excudit, breue quidem, sed magnæ deuotionis opus. Hos ego libros in his versibus comprehendi, solos tamē principales attingens.

Illustres celebrare viros, medicamina utramque

Porrigere in sortem, tranquilla munera vitæ

Dicere Franciscus potuit; tractauit anhelos

Ore potens triplici materno stamine amores.

Carmina pastorum sensus condentia miros

Cum caneret, magnum gracili inspirauit auena.

Africa conscripsit, faustorem nomine dignam.

Multaque præterea vario depromsit ab ore,

Vltima sacratis studijs dans tempora vitæ.

Postremò nunc tandem ad Africam, & Librum istum venio, qui mihi videtur inter præcipuos iure meritoque redigendus Est enim (ut res ipsa indicat) refertus historia, documentis

abun-

abundans, & plenus poeticæ fictionis. Magna est in eo volumine, & vetustatis, & naturæ cognitio: magna eloquentiæ vis; magna præcipiendi facultas: sed nescio quam ob causam malè de eo auctor suus senserit, indigneq; damnauerit in quadam Epistola, quam ad posteritatem de se, deque rebus suis scribit; ex qua hæc penè omnia ad litteram transtulit, certus, nec verius dicere me posse, quam quod ille de se, nec melius, quam quod ille dixisset. In ea siquidem ad marginem (nam dudum illius manum notissimam habeo) ita scribit. Rarò unquam pater aliquis tam moestus filium unicum in rogi misit, quanto id fecerim dolore. & omnes labores meos eo in opere perditos acriter tecum voluas, vix ipse lachrymas contineas. Hoc autem (ut ita dixerimus) testamentum anno ante conscripsit, quam moriretur. quod quidē ut mihi videtur non facilè, quàm de Africa intelligi licet. factum enim iam dicit, quod facere destinauerat. Cui rei argumentum est, quod in ultimis annis, ut fertur, quotiescunque Africæ mentio incidisset, totus conturbabatur, molestiamque mente conceptam foris facies indicabat. Est quidem, ut dictum est, iuuenem poema cæpisse, (& in breui tempore tanti fuit ingenii velocitas) iuuenem compleuisse. Quod si ad extremam perduxisset ætatem, quanto futurum fuerit excellentius, nemo ambigit. Sed tamen est tale, ut de eo gloriari iuuenis debeat, & pudere senem non possit. Constat autem esse versus aliquot dimidiatos, & imperfectos, ut est creberimè apud Maronem, aliquando & sententiam imperfectam. Sed hos defectus excusent, qui nihil pati possunt diminutum. Sunt & malè mensuratæ syllabæ, quæ tamen non præterierunt auctorem. singulas enim notauit ad marginem, quas ut apud alios solemus (licentia quæ in tâto opere permitenda erat) excusabimus. Insuper si Secundi belli Punici summa spectetur, & gestarum rerum ordo, ad finē quarti libri plurimum ex historia omissum est. Taceo enim Scipionis ex Hispania transitum ad Siphacem, qui propterea, quod à plerisque inter temeraria numeretur, fortassis de industria pretermisus

est à Poeta. Sed præter hoc, nec traiectionem exercitus in Africam, nec castrorum Siphacis nocturnam exustionem tractat, aut ut postea Siphax, atque Hasdrubal aperta acie victi sunt. Neque ut invidus rex tandem in suo regno, à Massinissa, & Lælio, & superatus, & captus sit. Sed hæc ratio eum inducere potuit, cum supremam pugnam, quæ inter summos duces, Scipionem, Hannibalemq; habita est, descripturus esset, quæ bello finem posuit, ne similitudine rerum lectoré offenderet, sciens, volensque hæc omnia prætermisit. In ultimo quoque libro, in quo plurimum sibimet loci fecit, somnium omisit, ut annotata subscriptio demonstrat. Sed hi si defectus dicendi sunt, cæterarum rerum splendore teguntur, & reliqui corporis pulchritudinem illustriorem reddunt. Diuiditur autem in 9 libros. Duorum primorum materiam ex 6. de Republica Ciceronis artificiosè ad se transtulit, & quidquid de inferiore ibi dictum est, hîc ad superiorem mira novitate traduxit.

F.P. POETÆ CLARISS. VITA FELICITER INCIPIT.

AVCTORIS Incerti Anno 1463.

Ex MS. V. C. Iacobi Gaffarelli.

Franciscus Petrarcha Florentinus fuit. exul namque patria natus est, cuius pater Petrus Petrarchon, Mater Leta appellati sunt, familia veteri ambo & parentibus honestis nati. At verò factione partium, quibus ea ciuitas persæpe laborat, vir simul ac uxor patria pulsi Aretium concessere, hunc ubi filium exul mater & peperit, & concepit. Natus est x i i i. Kal. Sextilis sub aurora. hic quotannis Sanctiss. Virginis Margaritæ festus est dies. Annus verò Natiuitatis Domini, & Saluatoris nostri Iesu Christi tunc 1304. erat. Cæsareos fasces Albertus Austriæ Dux ac Princeps inter Alemannos potēs habebat. Annorum ibi Petrarcha vitæ suæ primum non integrum egit. Infantulum mater deinde ad patriam restituta paternam in villam detulit. Loco nomen est Ancisas Florentino in agro supra ciuitatem ad x i i i i. milia passuum. Puer ibi annum usque septimum enutritur. Annum verò octauum natus ducitur Pifas. Agens inde annum nonum Auinionem, ciuitas est Galliæ, translatus est. Ibi Pater, ut homines industrii præsertim Florentini solent (notarium ipsum fuisse aliqui, mercatorem quidam volunt) quæstus gratia morabatur, quod ea in Vrbe sederet Pōtifex Maximus, & gentes illuc ob sedem Apostolicam undiq; conuenirent. Hæc ciuitas nullius multitudinis capax erat: proinde iussis omnibus edicto publico quos haberet quisque pueros, foeminas, & quæ gens incommoda videretur, proxima in oppida, & villas adducere, puer quoque Franciscus Carpentoras, sic oppidum Auinionis proximū vocant, ductus est: quatuor ibi egit annos, ac libare literas primum cœpit; deniq; his duobus in locis Gramaticā & Rhetoricam didicit. Pubescens verò ad Montem Pessulanum,

f amu-

famosum est ob literarum studia oppidum Galliae Transalpinae, patris iussu, ut studeret legibus, profectus est: ius ibi civile quadriennium, inde missus Bononiam, quae in Italia ciuitas legum est mater, triennium audiuit. Vtrobique doctorem legentem audiebat, sed studebat parum. Summa eius delectatio haudquaquam in legibus audiendis, sed in Cicerone, Virgilio, & Historiis cognoscendis erat. Hoc enim ad unum omni delectatione, studio, ingenio, ferebatur. Ius autem civile tractare uti rem insipidam, asperam, tēdiosam abhorrebat prorsus. Neque verò hæc ad studia eloquentiae incitabatur parū exhortatione amicorum, qui & scriptas ab eo Epistolas, & quæ dietim faceret, & metro & prosa ingenii experimenta viderent, quod ea laudarent summe, spemq; sibi amplissimam facerent futurum, si perseueraret, quod in dicendo, & superaret sui temporis omnes, & veteribus se indubie adæquaret. crescebat quidem in dies laudatio, & fama eius. Pater autem, qui hæc studia non gustaret, quæ audiret de filio, & laudarentur à cæteris, ea maxime displicebant. Ipsum enim ut Ciceronem, ut Virgiliū, ut scriptores historiarum, ut Poetas denique omnes, quod essent, ut dicebat ipse, fabulosi, ac re nulla boni omnino se poneret: Iuri aut civili studeret, quod ampliss. inde & honorem & fructum haberet, & hortabatur, & cōmonebat sæpe. Sed cum preces valerent nihil, suo n. cursu natura non faciliè dimouetur, Bononiam multa ira succensus venit. Tum filium ante omnia magnis contumeliis onerat, simulque, & ignem accendi, & quotquot filius & Ciceronis, & Poetarum libros haberet, ut igni comburerentur, omnes subito apportari iubet. Neque verò vultu minus quam animo turbatus ac minax erat. Eam vocem quam libens Franciscus audiret, quam volens obediret, quia manu quos amaret, atq; in deliciis haberet, libros exhiberet, quibus oculis hinc libros inde flammā aspiceret, quid animi haberet, quid mēte revolueret, tacitus consideraret secum quisque. Quippe hinc ne pareret patri stimulabat dolor, inde, ne tergiuersaretur, & pietas, & reuerentia suadebat. Denique

nique lacrimans patrem amplectitur, obstringit, exosculatur, eundemque supplex ac prouolutus ad genua precibusq; multiplicatis, ac piis exorat, obtestatur, adiurat, ne innoxios perditum eat libros, studium verò pollicetur. Deinde non Cicero-
ni, non Virgilio, non Historicis, non Poetis, sed posteaquam ita consulat, ita velit, ita iubeat pater, legibus se daturum. In eam rem data fide, ut parceretur Ciceroni, & Virgilio, placavit Patrem; atque deinde, quoad vixit pater, iuri Ciuili diligentius studuit. Sed breui pater vita defunctus est. Ipsum enim secundum ac vigesimum annum natus amisit. Tum quidem, nec mora, ut iuris est sui factus, & quæ oderat legum studia posuit, quos amabat poetas, atque in primis Virgilium, & Ciceronem sumpsit. Bononiam igitur profectus Auenionem rediit, nec difficile auditam eius ob virtutem, ac sæpe redditas multos ad amicos epistolas, ibi magnorum ad hominum cognitionem familiaritatemque peruenit. audientium quidem animos incitabat fama eius, ut quo maior esset in curia quisque, eò magis affectaret virum hunc amicum amatumque habere. Singularem autem beneuolentia carus Iacobo, & Ioanni fuit. Fratres isti Romana è nobilitate, atq; illustri è familia Colum-
nensium reuerendi Prælati in Curia versabantur, & apud Pontificem Maximum cum nobilitate generis, tum dignitate præ-
laturæ, ac rerum notitia magni erant. Iacobus quidem episcopus, Ioannes verò Cardinalis erat. Apud hos tanta est præcipuè amicitia, tanta gratia tanta familiaritate versatus, ut eorum propè frater tertius esse videretur. Iacobum autem in Guasconiam proficiscentem secutus estatem propè cælestem, ut refert ipse, Pyreneos ad montes multa & Iacobi & Comitum omnium iucunditate transegit. Regresso autem sibi animus persuasit, ut plura videret, & Galliam omnem Transalpinam, & Germaniam peragraret: pergens itaque ire Annoniam, Brabantiam, Flandriam, Germaniam, & quod ipsum summo per-
rè delectauit, Parisios vidit. Neque verò qui Principes erant benignè ipsum excipere aspernati sunt. Expectationem aduen-
tus

tus eius magnam ubique fama prænuncia faciebat. Honores quidem apud omnes, largitiones etiam apud multos amplè ac liberaliter habuit. Deinde Romam, vetustatis urbis eius contemplandæ causa, profectus est. Venientem ipsum Stephanus, qui è Columnnensibus maior erat, amicè familiariterque excepit. Inde verò Auenionem regressus, sese ut & operam tandem rebus scribendis daret, & liberius ocio frueretur, vitam ad solitariam contulit. Vallis est ad quindecim millia passuum Auinioni vicina. Eam in colle Vallem Clausam appellant: locus quidem parvus, sed percommodus, ad quam desiderabat vitam solitariam, & amœnus in ea fons pulcherrimus fontium oritur. In ea cœli serenitas quædam, & iucundus aspectus. Sorgia fonti nomen est. Hanc igitur ad vallem se librosque suos, & quas secum haberet viuendi necessitas exigebat, sarcinas transtulit. Annos denique complures in ea commoratus est. Hic Bucolica, hic Solitaria de Vita scripsit. Hic Africam incœpit. Hic denique, ut tradit vir doctissimus Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus, quicquid fere librorum omni ætate composuit aut perfecit, aut incœpit, aut scribere cogitauit. fama eius iam ubique sparsa, & magna erat. Istuc namque ad eum litteræ duobus disiunctissimis, ac illustribus è locis Roma, & Parisiis uno die, mirabile dictu, quasi de industria hæ duæ clarissimæ in terris urbes hoc isto de honore certarent, delatæ sunt. Quippe de Parisiis Gallici nominis principe, ac regia urbe, qui præerat studio Cancellarius: de Roma verò, qui erant Senatores scribunt utrinque hanc in sententiam exhortationes. ac preces erant, ut quæ iure optimo deberetur ei, ac poetis dari soleret, eam apud se Lauream sumeret. Ipsam quidem Cancellarius, ut Parisiis, Senatores, ut Romæ sumeret, multis persuasionibus hortabantur. Dubius autem secum ipse, ad quos se flecteret, perdiu fuit. Tandem verò Columnnensium consilio, & ratione usus, Urbem Romam præponendam esse constituit. Non enim deerant, qui Parisios ob magnitudinem studii ac Regiam sedem eligendum esse consulerent.

rent. Erant utrinque quæ persuaderent rationes multæ. Sed Columnensium in sententiam duxit dignitas Urbis. Quod imperio cum polleret, in ea Poetæ donati laurea permulti essent. Duxit quoque auctoritas Roberti Regis, qui & Sicilia regno floreret, & præter alia vitæ ornamenta, quæ multa essent, ac regia, id etiam affecutus esset, quod inter peritos bonarum artium, ac Philosophiæ ipse peritissimus haberetur. nec ista in re, quæ doctissimum ad hominem pertineret, iudex quisque dignior esse posset. Neque verò munus oblatum Rex suscepit inuitus, sed magni fecit, se cunctis è mortalibus unum, & visum, & electum tanti viri iudicio esse, qui tanta de re quæ sapiente ac illustri homine digna esset, & rarissimè eueniret, iudex ipse peritus ac idoneus videretur. Ad eum igitur Neapolim (obseruabatur quidē Rex plurimū illa in ciuitate) Petrarcha venit: denique triduum apud eum perseuerauit examē. Ibi Poeta, quæ metro, quæ prosa scripserat, omnia edidit: ibi poetico de officio ac dignitate: ibi de Historia: ibi de omni eloquentia tanta copia, & grauitate disseruit, ut obstuperet Rex; seque tædere permultū, ac vehementer dolere fatetur, quod illa dum esset iunior non audisset. Fuisse namque affirmabat futurum, quod huic altæ ac diuinæ scientiæ, quam sequitur, rei huius nescius neglexisset, multum & ingenii & studii tribuisset. Omnia verò scripta laudauit sua. Sed Africam præsertim cœptum magis quam perfectum opus summo opere admiratus est. nec parua animi gratia petiit, ut eam nomini suo inscriberet. Denique Petrarcham esse virum doctum, esse historicum, esse poetam, & poetam Laurea dignum, ac benemeritum iudicauit. Hoc publicè; priuatè autem persuadere sibi, ut Lauream Neapoli sumeret quammaximè conatus est. Ipsum verò cum flectere suo è proposito persuasio nulla posset, Romam ex ordine laureandum, uti solebat antiquitas, regiis cū litteris ac legatis ad Senatores misit. Vrsus Comes Anguillariæ, & Ioannes de filiis Vrsi erant. Regio itaque iudicio ac testimonio approbatus Poeta Romam venit. Tū ipso

ipso in Capitolio summa dudum Imperii Romani arce, & clarissimo in loco magna cum celebritate, ac lætitia ciuitatis, grandique cōuentu nobilium, & peritorum, qui undique istam ad rem visendam honorandamq; venissent, ac frequentissimo populo Romano approbante, Petrarcha noster id primum a more longa & pulcherrima oratione petens declaratur ante omnia esse Historicus, atque Poeta. Deinde corona laurea Poetica maiorum more ex ordine coronatur. Postremò ampliandum ad munus ciuitate donatus est. Conuenientia rebus verba fecit, atque Lauream capiti eius, qui erat ut dixi senator vrbis, Vrsus Anguillarie comes nomine, Regis nomine collegę, nomine suo, nomine Populi Romani, ac Senatus imposuit. Fuit hoc natiuitatis suę anno vii. & xxx. Idibus Aprilis, quo die Palcha tum fortè Dei Ecclesia celebrabat. Multum sibi res ista, ut solent prospera, honoris & glorię, inde odiũ, & inuidię, alijs aliud obiicientibus peperit. Laureatus verò, quę dixerit, quę fecerit, apud quos fuerit, quas urbes adierit, quotiens suum ad fontem Sorgiæ ex Italia iuerit, quotiens ad Italiam ipso è fonte redierit, etsi memorari sua cum laude possent, tamen si referre sensim omnia statuum, vereor ne multis longe plus tædij, quàm gratiæ sim factururus. complura enim loca studio cum videndi multa, tum gratę sibi usque inueniendę sedis obiuit. Quippè itinera eius moresque, ac libros paucis, & summatim expediam. Primum igitur, ut laurea sumpta est, urbe profectus Parmā venit, & ciuitatis, eius Cathedralis Ecclesię archipræbyter designatus est. Clericalem quidem à puero duxit vitam. Plana quoque in Valle, ut appellant vulgo quę Parmensis fines a Regino descriminat, aliquamdiu mansit. Africę summā hoc tempore, aliquando ista in valle, interdum ipsa in ciuitate Parmę moratus composuit. Transalpinam in Galliam inde Aui-nionem, ac Sorgiæ ad fontem; iterum Parmam, ex Gallia rediit. Veronam quoque ac Paduam venit. Canonicus verò Paduę factus, ad quem amabat fontem Sorgię reuersus est. Inde repetiit Parmam: tandem senescens Paduę sedem fixit. Vbique hono-

honorate liberaliterque exceptus apud Primates, ac bene visus est. Apud Pontificem verò Maximum de magica ipsum, quis crederet? equidem non affirmarem, ni referret ipse, Poetę nomen suspectum fuit. longa enim vacatio, ac desuetudo adeo mentes hominum caligarat, quod essent multi potentes, magis tamen reor, quam docti viri, qui quos esse Poetas audirent, eos maleficos incantatores, magicos esse putarent. Neque verò Petrarcha id purgauit facile. Re autem in lucem ducta ad id gratiæ, & beneuolentiæ venit: quod ei Papa suo motu, & magnos honores, atque Cardinalatum offerret. Sed Poeta otii potius, & libertatis, quam honorum, & dignitatis amator gratias Pontifici egit, oblatos autem honores accipere recusauit. Aretini verò tanti fecerunt ipsum apud eos natum esse, quod immortalis pro memoria, ac ciuitatis ornamento statuerint domum in qua natus esset, Vicum appellāt hortum, & Petrarchę domum perpetuò appellari, & quo erat in statu semper de publico conseruari. Nec Florentia ciuem spreuit suum. sibi enim id non repetēti, neq; sperāti, & credenti ad patrias ades fecit potestatem, & quæ fiscus habebat omnia patris bona, restituit. Cæterum in ipso venerabilis quidam aspectus, atque maiestas erat, quæ ipsum videntes induceret, ut qui etiam non cognoscerent solo tamen aspectu virum esse reuerendum illū & sapientissimum iudicarent. Proceritas verò communi statura plusculum maior, vultus teres, ac pinguis; Vox suavis, & virilis, Sermo comis: & grauis, ac omni sorde penitus vacuus. Conuersatio modesta, atque ita familiaris, & iucunda, ut mœstus ab eo nemo discederet. Oculi non deformes, sed viuaces, & magni. Visus adeo firmus, & acer, ut sexagenarius litteras etiam minutissimas legens nullo ocularium præsidio uteretur. Iuuenis virium non multarum fuit, sed viuax, & agilitatis tantę, ut omnes admirarentur. Corpus in senio pingue; sed omni ætate sanissimum habuit. Apoplexia modo vexabatur interdum; atq; ob eam rem, qui famuli erant, liberum quandocumque ad eum accessum habebant. Consilia medicorum

adeo

adeò pro nugis habuit, ac spreuit semper; ut numquam eorum remediis uteretur. Idem iussi, qui aderant omnes & amici, & famuli obseruabant, ne languenti fieret quicquam, quod nullus medicus, quamuis egregius, ordinaret: naturam sibi esse magistram, medicorum autem consilia esse vana dicebat. Auditus verò ad eum cum benè valeret nulli difficilis, nulla in eo superbia, nulla pompa, irascebatur interdum: sed iram damno sapius suo, quàm aliene ponebat, beneficii obliuisccebatur numquam. Amicitias, quanto poterat officio, obseruabat. ob esse cuiquam fugiebat ut mortem. Quas intulisset sibi quisque iniurias modestè ferebat. Eas numquam vindicta, sed patientia, & obliuione sedabat. Diuitias supra vitæ necessitatem pro statu suo, cum posset amplas habere, contempsit; famulatio modico usus est, famulos habere multos quietis inimicum esse ducebat. Stans sæpè cenabat, edebat parcè, bibebat parcius, mensæ apparatus nullus erat festus. Cibi vulgares, & quotidiani placebant: sitim vino tenui, sed aqua sapius extinguebat. Vescebatur plurimum fructibus arborum, ter sibi in hebdomada ita ieiunium indicebat, ut bis communibus cibis, semel pane tantum, & aqua frigida uteretur, comestiones opulentas & splendidas, etiam inter amicos damnat; conuiuari modestè laudabat, nec cibum, si potuit, sine socio unquam sumpsit. Gratulabatur summè, si ad mensam sedenti amicorum quisque ex insperato venisset. Iuuenis haud multum in libidinem pronus fuit. Filiam habuit ex qua nepotes ac generum vidi. Fœminam verò propriis virtutibus, ut eius testimonio ac verbis utar, il lustrem amauit summè; Laurea hæc nomine vocabatur. Nec consentaneum erat, quisquam magis quam lauream poeta tunc laureandus amaret. Sed illa mortem obiit presto. Ipse verò in annos veniens sese dietim ita coercuit, ut castimoniâ vitæ custodisse nemo diligentius videretur. Somni autem fuit parcissimus: dormiebat sæpenumero vestitus, media semper exurgebat nocte, tum ante omnia, ut clericum decet, attentè ac deuotè diuinum absolueret officium, deinde suos ad libros

conuersus aut scribebat aut legebat, quæ ordinatum ad studium pertinebant. Id quammaximè omni ætate vitauit, ne temporis quicquam amitteret. Quippe & viuendi rationem optimam, & ingenium quandocumque ad doctrinam placuisset, animum inclinare accomodatissimum habuit. Scilicet Moralis Philosophiæ cognoscendæque vetustatis, & artis Poeticæ multos ad annos studiosus fuit. Multa quidem legit, multa cognouit, omnia inuestigauit. Annosior verò factus, quæ omni ætate, quæ multa diligentia, quæ magna delectatione tractauerat, studia poetica, ac omnis eloquentiæ posuit: vitæ autem deinde quicquid fuit, id totum sacris litteris meditandis diuinis, salutis animæ tribuit. Annos vixit septuaginta una minus die. Mortem verò, quo solebat interdum vexari, morbo tandem apoplectico obiit xiv. Kal. Sextilis, anno post natū Ihesum Christum 1374. Mortuus est, ac sepultus montana in villa Paduani agri. Arquadam in colle appellant ipsam. Euganei colles sunt. Vineam ibi ac domum in qua diuersaretur plurimum senex habebat. Epitaphium eius, quod sibi fecerat viuens, marmori hoc inscriptum legi.

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarce.

Suscipe virgo parens animam fate virgine parce

Fessaque iam terris, celi requiescat in arce.

Scripta sua quocumque in genere habentur ista. Carmine Bucolico sunt Eclogæ xi i. Heroico metro libri ix Africa appellati: Comœdia una Ioanni Columnæ inscripta, ut eius curas facetiis, & iocis extingueret. Psalmi quoque sunt ab eo è Dauid vestigio facti. Epistolæ multæ versu, infinitæ soluta oratione, ad diuersos missæ. Scriptarum metro libri ad Barbatum tres habentur; Prosaicarum verò liber. Hinc qui rerum familiarium appellantur 24. Item qui rerum similium inscribuntur 17 sunt. Soluta quoque oratione scriptum habetur itinerarius. Sic enim appellât librum, quo ad Sanctam terram mari Ligustico nauigetur. Hunc ad Ioannem Mandellum fecit. Inuectiuas præterea in pertinacem Medicum: Quarto in Gallum ebriosum unâ.

De Remediis utriusque fortunę duos. De Viris illustribus unũ scripsit. Patria quoque lingua, quo in genere plurimum valuit: ut prætermittam nihil Amatorias cantilenas, libros Sonectorum, ac Triumphorũ fecit; Libros item rerum memorandarum, quarto de vita solitaria duos, de secreto cõflictu tres, de ignorantia sui, & aliorum unum, De otio religioso duos; sine nomine unum. quippe dicendi genus intentatum reliquit nullum. Atque istis in studiis ea gravitate, copia, gratia, versatus est, ut qui etiam severissimè iudicant fateantur ipsum excelluisse cunctos, qui aut memoria sua viuerent, aut superiore ætate mille propè ad annos istis in litteris claruissent. Neque verò id negant, qui fateri quæ sunt vera non verentur, ipsum esse illum, qui & princeps & auctor fuit excitandi studii, & Poetici, & omnis eloquentiæ, ut quæ per diu neglecta fuerant, & quasi sopita dormierant, ea tandem mortalium ad cognitionem usumque redirent. Gratus tamen gustui illorum non solet esse, qui sunt ad eò delicati, ut nihil omni parte non perfectum laudent. Sed meminerint Ciceronis esse in Bruto dictum; Nihil simul & inuentum & perfectum esse. Atq; illud constat, quod etsi non ad æquãdus Ciceroni, nec Virgilio videatur, id tamen est suo ingenio ac diligentia assecutus, quod istis in studiis & sui & superioris temporis omnes ad multos annos quouis dicendi in genere superavit.

FRANCISCI PETRARCHÆ ILLVSTRIS POETÆ

VITA SECVNDVM IANNOZZVM MANETTVM

INCIPIT FOELICITER.

FRanciscus Petrarchi cuiusdam scribæ filius cognomento Petrarcha à Petracho patre R. littera siue euphone, siue potius, ut quibusdam placet, amplificandi nominis sui causa interposita, trecētesimo quinto supra millesimum Christianæ salutis anno illucescente vigesimæ diei Quintilis mensis aurora Arecii natus est, in vico quodā qui vulgo Horti vicus dicitur. Hac forte die eadem fere natiuitatis suæ hora exules Florentiam populi, qui iam pridem patria extorres se Aretium Bononiamque contulerant, contractis undique auxiliis ad portas patrię, si qua fors fuisset ulciscendi gratia certatim contenderunt. Hæc enim omnia ipse in epistola quadam ad Ioannem Boccacium eius temporis egregium Poetam manifeste testatur. Vetusta eius origo supra Parenzum quendam auum suum ab Ancisa propinquo Florētinorū oppido repetita traducitur. Petrarchus igitur pater, quanquam Ancisę oriretur, Florentiæ tamen habitauit: ubi præ ingenii excellentia, ac singulari linguæ elegantia ad magnos Italiæ principes primum Florentini populi nomine pro arduis rebus oratoris officio elegantissime usus est.

Scriba deinde ad magistratum reformationum ex magno huiusmodi hominum numero cæteris omnibus non iniuria ob ingenii acrimoniam, & linguæ elegantiam præpositus ipse unus diligitur. quo in magistratu tametsi aliquot annos officio suo diligenter atque integre fungeretur, in magna tamen illa civili & turbulenta dissensione quæ inter albos & nigros duas diuersas ciuitatis factiones inualuit, quemadmodum in Dantis vita latius descripsimus, propterea quod albis adhæsisse videretur una cum cæteris albarum partium fautoribus urbe exa-

ctus Aretium concessit, ac dum fallaci spe Florentiam redeundi in hoc loco aliquamdiu commoraretur, factum est, ut filium ex uxore sua susciperet, quæ diminute veteri quadam infantilis indulgentiæ ritu pro Francisco Checcum appellauit, cum alterum nomine Gerardum iam pridem habuisset. hic est ille Gerardus, qui infinitis pœnè secularis vitæ, ut ita dixerim, incommodis posthabitis arduum illud Carthusiense Monasterium intrare non formidauit; ibi monasticam vitam iuxta asperiores quasdam eius religionis constitutiones asperime usq; ad extremum ducens Maternæ in pace quieuit.

Paucis deinde annis post hanc filii sui natiuitatem Petrachus omnes exulum, cum quibus conspirauerat, conatus in irritum hætenus euasisse, atq; ad nihilum recidisse conspicatus, in Galliam Transalpinam versus Auinionem, ubi forte ea tempestate Summus Pontifex residebat, simul cum uniuersa familia sua perrexit, hic sedem suam cōstituens, ubi Franciscum primis pueritiæ annis iam ad discendum aptum prospexit, in paruam quādam Prouinciæ urbem trāsmisit, cuius nomen Carpentoras dicebatur, ut ibi à præceptore nescio quo egregie erudiretur. Inde quadriennio Grammaticis eruditus, posteaquam prima illa puerilia studia transegit, e vestigio ad Montem Pefulanum oppidum per ea tempora florētissimum, ut Ius Ciuile cognosceret, non sine molestia, quod suauibus Ciceronis, & Maronis libris iam mirum in modum oblectaretur, vicina iam pubertate traducitur, ubi quadriennio etiam in cognoscendo Iure ciuili consumpto non iniussu patris Bononiam proficiscitur, quo in loco alterum itidem quadriennium in cognitione iuris prope contriuit. Septem namque annos in studiis ciuilibus incassum amisit, ut ipse in epistola quadam aperte demonstrat, in qua de hac tanta temporis iactura vehementius conqueritur, quamuis nonnullos Ciceronis, & Virgilii libros clanculum, ne pater rescire posset. hoc interim tempore legisset post obitum verò patris utpote tunc primum sui iuris effectus, cunctis iuris ciuilibus codicibus eiusque ineptis comentationibus

bus abdicatis circa primos adolescentiæ suæ annos humanita-
tis studiis omnino se dedicauit. Quo circa studiorum gratia
Tholosam concessit. Inde quarto anno reuersus Parisienſi in
urbem contendit. Quarto rursus anno Neapolim eo tempore
opportune adiuit: quo Robertus inclitus Siciliæ Rex forte cō-
uenerat. Hinc postea abiēs quarto quoque anno, sic studiorum
suorum cursum per quadriennia partiebatur, eodem remeauit.
In Galliam, deinde Cisalpinā profectus Veronæ primum, mox
Parmæ, ac Ferrariæ, demum Patauialiquamdiu fuit. Mediola-
num posthæc ac Ticinum venit. Pisas & Aretium dilectum
primi exilii & originis suæ locum visendi gratia petiit. Vene-
netiis denique aliquantulum permanſit: ut ipse hæc omnia in
epistola quadam ad Guidonem Archiepiscopum Ianuæ omniū
studiorum suorum cursum profecutus apertius ostendit. In
his igitur humanarū & diuinarū rerū studiis diutius per varia
& diuerſa loca, quemadmodū diximus, versatus usq; adeo pro-
fecit, ut inter cæteros præcipuos laborum suorū fructus primū
dicendi elegantiam iam supra mille annos pœnè defunctam
ob inhumanam quandam primo Romanorum Imperatorum
crudelitatem, qui urbem Romam omni ſequitiarum genere cre-
bris proborum & doctorum virorum trucidationibus nefarie
nimis vexauerant: ob ſæuiſſimum deinde Longobardorum do-
minatum, qui totam Italiam quatuor supra ducentos circiter
annos occupatam penitus deuastaauerant, præcipua qua-
dam ac propè diuina ingenii excellentia è tenebris in lucem
reuocauit. Nam & primus complures Ciceronis libros per
multa sæcula Italis antea occultos ac propemodum amiſſos
sua ſingulari diligentia nobis reſtituit, atq; eius epistolas prius
hinc inde varie diſperſas eo ordine, quo nunc videmus, in ſua
volumina redegit, & ſuo quodam excellentiori dicendi gene-
re ſeipſum poſteris in ſoluta oratione, & carmine ad imitan-
dum præſtitit. quod nulli alii uſque ad tempora ſua contigiffe
legimus, ut in utroque dicendi genere prævaleret. Etenim ſi
duo apud Latinos & totidem apud Græcos humanorum inge-

niorum fulmina altera ab altero dicendi genere destituta videntur, quid de cæteris putandum est? Quippe immortalia illa Demosthenis & Ciceronis ingenia, quæ quidem in soluta oratione velut in regno suo dominantur ac triumphant, in carminibus manca & debilia fuisse conspiciamus, & veneranda in versibus Homeri, & Virgilio maiestas, in prosis orationibus ita claudicat, ut qui ab eis dicta fuisse ignoraret eorū esse, perpetuo contenderet, quod in cæteris quoque artium studiis euenire perhibetur, ut nullus in pluribus excellat. Id propterea natura comparatum esse arbitrantur, ut si ipsa parens rerum vitia vel omnia vel plura largiretur, unde postea alteri traderetur habere non posset. Solus igitur Petrarcha hac præcipua & pæne diuina gratia præditus in utroque dicendi genere valuit. Proinde tanto in honore apud omnes habebatur, ut non amplius Franciscus Petrarchi, sed Franciscus Petrarcha amplificato nomine ubique appellaretur. Cuncti etiam paulo humaniores omnium gentium populi eius nomen venerari videbantur. Unde Aretini cum ipsum è Roma reuertentem, quo iubilæi gratia perrexerat, Aretium diuertere accepissent, ut dilectum natiuitatis suę locū viseret, sibi aduentanti tanta omnium congratulatione occurrerūt, ut Regi aut magno Principi amplius, sicut ipse in epist. quadam cōmemorat, fieri non potuerit. Florentini quoque, qui Petrarchum patrem antea relegauerant, paternæ relegationis contumaciam reuocantes filio tanto & tam singulari viro omnia patris errata gratis condonarūt. De quo quidem tam præcipuo & tam peculiari erga se beneficio ipse Florentino populo gratias agens epistolam quandam laudibus & gratias refertissimam scribit. Incliti insuper Principes admirabili & pene incredibili virtutum suarum fama pertracti personam suam ita obseruabant, ut inter se de eo habendo certatim fere contenderent. Summus namque Pontifex ipsum ad sanctitatem suam sæpenumero per epistolas accersuit, magnos sibi dignitatis gradus si accederet ultro pollicitus, quod et si primam, sicut dicitur, tonsuram iam pridem accepisset, ut facilius

iuxta,

iuxta, sua tenuitate patrimonii cogēte, in otio viueret, maiora tamen hæc Summi Pontificis oblata utpote tranquillam studiorum suorum quietem perturbatura recusare non dubitauit. Id ipsum, & potentissimum Mediolanensium Ducem, & illustrem Patauī Principem nonnunquam fecisse constat, ut ingentia sibi munera ultro pollicerentur, si secum conuersari atque habitare vellet. At ipse cum quibusdam præclaris principibus aliquamdiu vixit. Penes enim summum Pontificem tempore iuuentutis suæ aliquantulum commoratus est. Sed ingenti quadam curialis, ut aiunt, vitæ tedio postea affectus ita inde abiit ut nunquam in posterum redire voluerit, quamuis sæpius ab ipso Pontifice per epistolas, & apostolicas oblationes multum admodum inuitaretur. & cū Galeazo Vicecomite Mediolanensium ductore aliquot annos permansit, & cum quibusdam denique aliis egregiis principibus conuersatus tria & ea quidem præcipua legationis munera his temporibus dignissime obiuit. Venetias quippe causa pacis inter Venetos, & Ianuenses reformandę Romanorum Regem in extrema barbarie forte degentem pro Ligustica pace, ut eius verbo utar, & ad gratulandum denique Ioanni Francorum Regi Britannico tunc carcere liberato orator missus est, quemadmodum ipse ad Ioannem Bocatium in epistola quadam scribit, tantoque in honore memorati principes eum habebāt, ut de prælationibus & præcessibus velut in ambulationibus fieri consuevit vicissitudinaria inter se controuersia crebro oriretur. Verum ille quoniam erat singulari prudentia, nec minori modestia præditus, numquam adduci potuit, ut tantis & tam præstantibus populorum ductoribus se in honore præferri pateretur. Quid plura de maximo eius honore dicam, cum sexcenta sint eiusmodi quæ ingentem eius gloriam fuisse aperte declarēt? Sed ceteris omnibus breuitatis causa omiſſis, unum tacitus præterire non possum, quod ita mirabile est, ut quiddam huic nostro simile mirata antiquitas spro miraculo litteris mādauerit. Etenim dum in Gallia Cisalpina admodum adolescens degeret, nō modo de Italia, sed

de ulteriori etiam Gallia nobiles quosdam, & ingeniosos viros sola visendi gratia in epistola quadam ad se ipsum venisse testatur: & quod mirabilius est, & vix credibile, nisi ab eo ipso vel idoneo veritatis assertore ibidē confirmaretur. Cæcum namq; grammaticū per totam fermem Italiā ipsum quæritasse, ac tandem aliquando conuenisse tradit, atque præ nimio conueniendi sui desiderio ipsum sublatum manibus filii & discipuli, quibus ambobus pro vehiculo utebatur, caput eius & dextrā manum crebris osculationibus petiisse describit, quasi tactu ipso eximio & pene infatiabili sui desiderio satisfaceret, quandoquidem visu satiari non posset. Hæc omnia ipse, ut diximus, in epistola quadam ad Donninum grāmaticum Placentinū aperte commemorat. Quamobrem de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus usque ad urbem Romam quosdam venisse nobiles sola visendi doctissimi viri causa minime mirari se dicit, quod de T. Liuiio scribit Hieronymus, cū sibi superiora prouenerint. Ad hæc omnia vel maxima gloriæ insignia nihil deesse videbatur ad gloriosum hominis cumulum, nisi ut Laurea corona insigniretur: qua apud veteres Græcos & Latinos Imperatores egregiosque poetas tantummodo coronatos fuisse constat. Id ne consumatæ hominis gloriæ deesset, magna quadam ac solēnicelebritate Romæ coronari meruit. Hæc poeticam Lauream per quinquaginta supra noningētos circiter annos à Claudiani temporibus, qui imperante Seniore Theodosio floruit, usq; ad hunc nostrum Petrarcham perpetuo intermissam solus ipse nō immerito assumpsit, ut quod vetus poeta iam diu antea ultimo accepisset, Florentinus & nouus vates eodem modo accipiēs post tot annorum curricula renouaret.

Cum hæc igitur humanitatis studia per longinqua ac diuersa terrarum loca Pythagoram & Platonem duos summos Philosophos egregie imitatus diutius perscrutaretur, atq; propterea in maximo honore apud omnes fere orbis terrarum gentes, quemadmodum supra diximus, haberetur, demum vitam solitariam, utpote huiusmodi humanarum ac diuinarum rerum

studiis

studiis accommodatiorem adamauit. proin de ceteris omnibus mundi pompis, & honoribus posthabitis in Euganeis collibus non amplius quam decem milia passuum à Patauio urbe distātibz se in otium contulit; ubi & domum paruam solitudinis gratia instruxit, & aliquot oliueta nonnullasque vineas paruo emptas adiunxit. In hoc tam opportuno atque tam accommodato loco in studiis suis usque ad extremum vitæ longius versatus multa memorię mandauit: de quibus omnibus antequam mentionem faciamus, formam & habitudinem corporis, & domesticos mores eius parumper enarrare satius esse censemus. Forma eius ita decora fuit, ut maiestatem quandam præ se ferre videretur. nam præter singularem quandam corporis pulchritudinem hilari facie grauitate condita & statura procera adeo ornabatur, ut præcipuam ac censoriam personæ dignitatem visentibus demonstraret. Ad naturalem quoque grauitatem acerba & immatura in adolescentia canities accedebat. quod licet ipse ab initio moleste ferret, seipsum tamen præclarorum virorum exemplis consolabatur, quibus adolescentibus hoc idem contigisset. Siquidem & Numæ incanū mentū, & Virgilii iuuenis barbā cādidiore, & Domitiani adolescētis comā senescentē, & Stiliconis festinā, & postremo intempestiuā canitiē Seuerini sibi ipsi interdum consolandi gratia ante oculos proponebat, valetudine prosperrima usq; ad senectam usus. Tanta enim corporis agilitate ac dexteritate præualebat, ut vix ab aliquo superari posset. In senectute autem postea tantis languoribus vexabatur, ut agmine factō, sicut ipse quodā loco dicit, omnia morborum genera circumfilirent atque inuaderēt.

Itaque sexto & sexagesimo ætatis suæ anno tanta corporis imbecillitate tenebatur, ut absque ope famulorum nullatenus ambularet. Huius rei causam medici partim aquæ potū extitisse aiebant, qua quotidie uteretur, partim vero quotidiano pomorum esui, & inediæ carniū, & assiduis ieiuniis hanc eius debilitatem imputabant. Nec minor animi sui decora quam corporis fuit. Nam in moribus semper usque à primis pueritiæ an-

nis grauitatem seruauit. & quamquam florenti ætate in odis suis, quibus natura aptissimus erat, lasciuis amoribus indulgisse videretur, à grauitate tamen censoria ungue latius, ut dicitur, non recedebat: quod quidem complura ab eo per omne tempus ætatis diligenter seruata manifestissime probant. Siquidem ieiunium à pueritia animose cœptum usque ad extremum fere vitæ suæ annum accuratissime simul atque constantissime sine intermissione retinuit. idque ieiunium ita accurate custoditum inedia sextæ feriæ cum solo aquæ potu quasi acriori sale condiebat. Media insuper nocte ad dicendum Christo laudes iugiter surgebat. qui mos ab eo magna cū cura seruabatur, nisi forte aliqui morbi nonnunquam interrupissent. Quid plura? tantum abest ut ipse lasciuis amoribus inhæreretur, ut ob religiosam quandam vitæ continentiam atque seueritatem, & sanctimoniam morum non defuerint, qui ipsum perpetuam castitatem ac virginitatem continuisse traderent. quod forte mirari desinemus, si abstinentiam, & asperitatem victus, si aquæ hauftum, si crudas herbas, si pomorum esum, si præterea quotidianum & perpetuum ieiunium, quibus non modo non offendebatur, sed vehementius oblectabatur, nobis ante oculos proposuerimus. Quod si hæc vera sunt, ipsum aliud profecto in memoratis odis quam nuda eius verba sonare videantur poetico more intellxisse manifestum est.

Acerrimi, & ardentissimi ingenii ac tam fidelissimæ memoriæ traditur, ut in miraculum usq; procederet. Siquidem nonnulli ipsum supra viginti millia versuum, quandocunque recitare placuisset, retulisse scribunt. per omnem ætatem suam inexhausta quadam legendi cupiditate ferebatur, cuius nimirum insatiabilem, ut ipse quadam loco dicit, natura ipsum finxerat. Itaque non contentus Latinæ linguæ libris, qui per id tempus vulgo habebantur, vetustos codices, quos & Varronem & Ciceronem aliosq; doctissimos viros quondam posteris scriptos reliquisse nouerat, assidue perquirebat. Vnde inter Belgas & Heluetios, sicut ipse testatur, vigintiquinque ætatis annos na-

tus accuratissime quæritabat: ubi præter epistolas & nonnullas Ciceronis orationes duos illos præclaros eius de Gloria libros extremo fere Germaniæ angulo abstrufos post multos quærendi labores demum inueniens è tenebris in lucem eruit; ipsosque coætaneis suis singulari eius diligentia restitutos incuria eorum nobis ablatos satis admirari non possum. Neq; hoc etiam insatiabili & inexhausto legendi desiderio ullatenus satisfacit, quin imo linguam Græcam per ea tempora omnino nouam & peregrinam, atque ut ita dixerim ab Italia longe abhorrentem, discere concupiuit, ut per maximam quandam Græcorum librorum copiam suo illi lætandi desiderio satisfaceret. quãdoquidem in quotidiana & perpetua Latinorum voluminum peruolutione satisfacere nõ posset. Quocirca primus à Barlam monacho litterarum Græcarũ in primis peritissimo, vel potius tantummodo doctissimo, Catonem censorium imitatus, qui in senectute litteras Græcas discere non erubuit, Græce edoceri cœpit. In his peregrinis alienarum litterarum studiis multum admodum, ut arbitror, præ singulari ingenii ac memoriæ excellentia diligentia adhibita profecisset, quanquam ipse moderate ut cætera se forte profecisse dicat, nisi importuna memorati præceptoris mors sibi ipsi iam discere incipiēti inuidisset. Proinde ad læctionem Latinorum librorum reuersus, simul ac cuncta profana gentilium volumina legendo percurrit, postremo sacris codicibus operam dedit, quorum veneranda læctione incredibiliter delectabatur. unde & cum religiosissimis simul atque doctissimis eius temporis viris magnam per epistolas familiaritatem contraxerat, ita ut eos crebro per litteras precaretur, ut sui in diuinis eorum orationibus, maxime vero in cōsecratione dominica sine intermissione meminissent. Cum itaque formam & habitudinē corporis & domesticos mores eius, sicut promissimus, breuiter attigerimus, reliquũ est, ut egregia scripta sua deinceps recenseamus; si prius tamen quendam Sorgiæ fontem. nam hic & Arquadæ, quadam ut diximus Patavii villa, magnam suorum operum partem adumbravit ac confecit.

fecit. Sorgiam igitur nobilissimum Narbonēsis Prouinciæ fontem esse aiunt, cuius origo e specu quodam faxei montis tanta clarissimarum aquarum copia emanat, ut fluuiū eiusdem nominis, cum in planitiem largius descenderit, ac se in lata camporū æquora effuderit, optimis piscibus abundantem efficiat. ubi ergo se in campos latius effudit, in fundo suo lætas herbas ita suas producit, ut boues vel bibendi vel adaquandi vel pascēdi, spatiandive gratia eo adducti, cum illam limpidarum aquarum claritatem prospexerint, à fundo ipso merfis usque capitibus petere ac carpere conentur; per planiciem deinde paruo cursu contentus penes Auinionem oppidum in Rhodanum influit. Hic itaq; fons, licet aquarum copia, abundantia piscium, herbarum fertilitate non ignobilis & incolentibus & transeūtibz esse videatur, lōgius tamen diuturno præstantissimi Poetæ incolatu omnibus & doctioribus & semidoctis innotescit. Pluribus quippe scriptorum suorum locis perpetuam quādam huius amœnissimi fontis mētionem fecit. Magna etenim huius fontis amœnitate captus complures ibi annos quietissime habitauit, atq; studia sua ita peregit, ut multa memoriæ manderet. Proinde hūc locum, ubi memoratus Sorgia rex fontium, ut ipse dicit, oriebatur, transalpinum Heliconē suum appellare solebat. Ea igitur quæ hoc loco scripsit una cum reliquis scriptis suis apud nos extāt. Nam præter odas materno sermone compositas, quas cātilenas & sonetia vulgato nomine dicunt, plura etiam litteris tradidit Eclogas enim duodecim egregiis bucolicis carminibz edidit: Epistolas multas scripsit numero circiter quadringentas mille, aliis, ut eius verbis utar, non ob aliā causam, quam quia locus non caperet omisiss, easq; in duo volumina instar Tullianarum ipse digessit. Horum alterum rerum familiarum; alterum senilium nuncupauit. Tertium quoque ad Barbatum quemdam Sulmonensem versibus dictatum adiunxit. Inuectiuas in Gallum, & in Medicum composuit. Scripsit insuper de Remediis ad utramq; fortunam libros duos: de Vita solitaria ad Philippum Cauallacēsem Episcopum libros duos:

de Otio religioso unum; Rerum memorandarum libros quatuor;
de Ignorantia sui & aliorum ad Donatum nescio quem; librum
unum de Secreto confictu curarum suarum, & cōtra Clericos
libros. De Viris illustribus unum: licet quidam nomine Lom-
bardus post eius obitum alterum suppleuerit: cunctas præterea
Scipionis Africani laudes in uno volumine per libros nouem
distincto hexametris carminibus mirabiliter cōgessit: quem li-
brum Africam inscripsit, licet morte præuentus ei ipsi iam im-
mature edito ultimas, ut cupiebat, manus imponere non po-
tuerit. quas ob res in hac tanta scriptorum suorum confectio-
ne id præcipue curasse visus, ne moriens minorem vel maiorem
potius nominis sui gloriam relinqueret quam viuens repor-
tasset, siquidem paulo antequam moreretur & Africam ipsam
emendabat, & noua ut aiunt opera cudebat. In hac itaque tam
gloriosa & tam foelici vita usque ad septuagesimum ætatis sue
annum in magnarum ac variarum rerum studiis versatus Ar-
quade obiit: quo, ut diximus, se in otium contulerat. Hūc ulti-
mum eius finem à reliqua ante acta vita nullatenus discrepas-
se aiunt. Nam quemadmodum ab ineunte ætate usq; ad extre-
mum in continua quadam altissimarum rerum contemplatione
simul atq; diuturna æternæ vitæ præmeditatione, tanquam in
iucundo quodam diuersorio, suauissime commorabatur; sic de-
mum in Dei gratia, quantum per ea quæ in morte apparuisse fe-
runt coniectura augurari possumus, gloriosissime defunctus ex
hoc caliginoso carcere in celos ad patriam remeauit. Peregre-
gium namque discipulum suum nomine Lombardum, quem ip-
se unice diligebat, in cuius sinu moriens expirauit, hæc de
eo paulo post obitum suum retulisse perhibent. Ipsum scilicet
moribundum in extrema ultimi spiritus sui efflatione aerem
quendam tenuissimum in candidissime nubeculæ speciem exha-
lasse, qui instar incensi thuris usq; ad laquearia tabulati altius
elatus ibidem vel paululum requieuit, postremo in aerem lim-
pidissimum paulatim resolutum euanuisse. Hoc adeo mirabile
ubi auctoritate memorati discipuli & aliorum qui aderant te-
stimonis

ſtimoniis comprobatum ac creditum eſt, pro miraculo habitū diuinum poetæ ſpiritum ad Deum reuertiffe propalam indicauit. Etenim in quotidianis & peruulgatis hominum mortibus, quos vita communis ferre cōſueuit, vel hæc vel his ſimilia nullo unquam tempore contigiſſe legimus. Per hūc igitur modum Poeta noſter glorioſiſſime deſunctus ibidem in arca quadam marmorea ſepultus eſſe dicitur: quā his tribus eius humilibus verſibus inſignitam extare tradunt. Epigramma plenum mordeſtiæ eiufmodi eſt:

Frigida Franciſci lapis hic tegit offa Petrarce.

Suſcipe virgo parens animam, ſate Virgine parce,

Fefſaque iam terris cæli requieſcat in arce.

De hac præcipua eius morte Collutius nō ignobilis noſtri temporis poeta libellum quendam compoſuit.

EXPLICIT FRANCISCI PETRARCAE VITA.

COMINCIA LA VITA DI MISSIER FRANCESCO PETRARCHA

DI LEONARDO ARETINO.

FRancesco Petrarca, huomo di grand ingegno, & non di minor virtù, nacque in Arezzo nel Borgo dell'Orto. La natiuità sua fu negli anni 1304. à di 21. di Luglio, poco innanzi al leuar del sole. Il Padre hebbe nome Petraccho; l'Auolo suo hebbe nome Parenzo: l'origine loro fu da l'Ancisa. Petraccho suo padre habitò in Firenze, & fu adoperato assai nella Republica. peroche molte volte fu mandato Ambasciatore dalla Città in grauissimi casi. Molte volte con altre commissioni adoperato ad gran facti. Et in Palagio un tempo fu Scriba sopra le riformagioni diputato; & fu valente huomo, & attiuo, & assai prudente. Così in quello naufragio de' Citadini di Firenze, quando soprauenne la diuisione tra Neri, e Bianchi, fu reputato sentire con parte Bianca, & per questa cagione insieme con gli altri fu cacciato di Firenze. Il perche redotto ad Arezzo, quiui fe dimora, aiutando sua parte, & sua secta virilmente, quanto bastò la speranza di douere ritornare à casa. Dipoi mancando la speranza, partì da Arezzo, & andonne in Corte di Roma, la quale in quelli tempi era nuouamente transferita ad Vignone. In Corte fu bene adoperato con assai honore, & guadagno, & quiui alleuò due suoi figliuoli, de' quali uno hebbe nome Gherardo, l'altro Checco; questo è quello, che poi fu chiamato Petrarca, come in processo di questa sua vita diremo. Il Petrarca adunque alleuato à Vignone comunque venne crescendo, si vidde in lui grauità, & altezza d'ingegno, & fu di persona bellissimo, & bastò la formosità sua per ogni parte di sua vita. Apparate le lettere, uscito di quelli primi studii puerili, per comandamento del padre si diede allo studio di ragione ciuile, & perseneroui alcun anno. Mà la natura sua, la quale ad più alte cose era tirata, poco stimate le leggi, & i litigii, & reputando quella esser troppo bassa materia ad suo ingegno, nascosamente ogni suo studio ad Tullio, & ad Virgilio, & à Seneca, & Lactantio, & gli altri Filosofi, & Poeti, & Storici referua,

riua, lui ancora prompto à dire in versis, prompto à dire in prosa, prompto à Sonetti, & à Canzoni morali: gentile, & honorato in ogni suo dire; in tanto sprezzaua le leggi, & lor tediose, & grosse commentationi di chiose, che se la riuerentia del padre non l'hauesse tenuto, non ch'egli fusse ito dietro alle leggi, mà se le leggi fossero ite dietro à lui, non l'harebbe acceptate. Doppo la morte del padre, facto di sua podestà, subito si diede tutto ad quelli studij apertamente, de' quali prima era stato nascoso discepolo per paura del padre; & subito cominciò à volare sua fama, & esser chiamato non Francesco Petracchi, mà Francesco Petrarca, ampliato il nome per riuerenza delle sue virtù. Et hebbe tanta gratia d'intelletto, che fu il primo, che questi sublimi studij lungo tempo caduti, & ignorati riuocò ad luce di cognitione, i quali dapoi montati sono nella presente altezza; della qual cosa oderò che meglio s'intenda, facendomi in dietro, con breue discorso raccontar voglio la lingua Latina, & ogni sua perfettione, & grandezza. Fiorì massimamente nel tempo di Tullio; però che prima era stata non polita, nè limata, nè subtile, mà salendo à poco à poco à sua perfettione, nel tempo di Tullio nel più alto colmo diuenne. Doppo l'età di Tullio cominciò ad cadere, & a discendere, come per sino ad quel tempo era montata. Et non passarono molti anni, che riceuuto anco gran calo, & diminutione; & puosi dire, che le lettere, & gli studij Latini andassero parimènte collo stato della Republica di Roma, peroche insino all'età di Tullio hebbe accrescimento; dipoi perduta la libertà del Popolo Romano per la signoria dell'Imperadori, i quale non restarono mai d'uccidere, & disfare gli huomini di pregio insieme col buono stato della Città di Roma, però la buona dispositione delli studij, & delle lettere. Ottauiano, che fu il meno reo Imperadore, fe' uccidere migliaia de' Cittadini Romani. Tiberio, & Galicula, & Claudio Nerone non vi lasciarono persona, che hanesse viso di huomo. Seguitò poi Galba, & Ottone, & Vitellio, i quali in pochi mesi diffeciono l'uno l'altro. Doppo costoro non furono più Imperadori di sangue Romano, però che la terra era sì annihilata da precedenti Imperadori, che niuna persona d'alcuno pregio vi era rimasa. Vespasiano, il quale fu Imperatore dopo Vitellio fu di quello di Riete; & così Tito, & Domitiano suoi figliuoli. Nerua Imperadore fu da Narni. Traiano adoptato da Nerva di Spagna,

Seuero

Seuero d' Africa. Alessandro d' Asia. Probo d' Vngheria. Diocletiano di Schiaunonia. Costantino fu d' Inghilterra. A che proposito si dice questo da me? Solo per mostrare, che come la Città di Roma fu aduihilata da gl' Imperadori peruersi Tiranni, e così gli studij, & le lettere Latine riceuono simile ruina, & diminutione, in tanto che allo extremo quasi non si trouaua chi lettere Latine con alcuna gentilezza sapeffe. Et soprauennero in Italia Gotti, & Longobardi, nationi barbare, & externe, i quali a facto spēsero quasi ogni cognitione di lettere come appare negl' Instrumenti in quelli tempi rogati, & facti, de quali niente potrebbe esser più material cosa, nè più grossa, et rozza. Ricuperata dapoi la libertà de' Popoli Italici per la cacciata de' Longobardi, i quali 204. anni tenuta haueuano Italia occupata. Le Città di Toscana, e l' altre cominciorono ad ribauerse, et dare opera à gli studij, et alquanto limare il grosso stilo; e così à poco, à poco vennero ripigliando vigore, mà molto debilmente, et senza vero giudicio di gentilezza alcuna, più tosto attendendo à dire in rima volgare, che ad altro. Et così per fino al tempo di Dante lo stilo letterato pochi sapenuano, et quelli pochi il sapenuano assai male, come diremo nella vita di Dante. Francesco Petrarca fu il primo, che bebbe tanta gratia d' ingegno, che riucò in luce l' antica leggiadria dello stilo perduto, et spento; et posto, che in lui perfetto non fosse, pure da se vidde, et aperse la via à questa perfettione, ritrouando l' opere di Tullio, et quelle gustando, et intendendo, adaptandosi quanto potè, et seppe à quella elegantissima, et perfectissima facundia: Et per certo fece assai, solo ad mostrare la via ad quelli, che dopo lui doueuan seguire. Dato adunque ad questi studij il Petrarca, et manifestando sua virtù infino da giouane, fu molto honorato, e reputato, e dal Papa fu richiesto di uolerlo per segretario di sua Corte. Ma non consentì mai, nè prezò il guadagno, et niente dimanco per poter viuere in otio con vita honorata, acceptò i beneficij, e fessì Cherico secolare; et questo non fè tanto di suo proposito, quanto costretto da necessità, perche dal padre poco, ò niente di heredità gli rimasi. Et in maritare una sua sorella, quasi tutta la sua heredità paterna si conuertì. Gherardo suo fratello si fè Monaco di Certosa, et in quella Religione persenerando finì sua vita. Gli honori del Petrarca furono tali, che niuno huomo di sua età fu più honorato di lui, nè solamente oltra mō-

ti, mà di quà in Italia passando à Roma sollemnemente fù coronato Poeta. Scriue lui medesimo in una sua epistola che negli anni 1350. venn à Roma per lo Giubileo, & nel tornare da Roma fece la via d' Arezzo per veder la terra doue era nato, & sentendosi di sua venuta, tutti i Cittadini gli uscirono incontro, come se gli fusse venuto uno Rè. Et conchiudendo, per tutta Italia era sì grande la fama, & l'honore à lui tribuiti da ogni Città, & terra, & da tutti i popoli, che pareua cosa incredibile, & mirabile. Nè solamente da i popoli, & da mezzani, mà da sommi, & grandi Principi, & Signori fù desiderato, & honorato, & con grandissime promissioni appresso di se tenuto. Peroche con missier Galeazzo Visconti dimora fece alcun tempo con somma gratia pregato da quel signore, che appresso de lui si degnasse stare. Et simile dal Signore di Padoua fù molto honorato: & era tanta la reputatione sua, & la reuerentia, che gli era portata da quelli signori, che spese volte con lui lunga contesa faceuano di mandarlo innanzi nello andare, & nello entrare in alcuno, & preferirlo in honori. Così il Petrarca con questa vita honorata, & riputata, & gradita visse infino allo extremo di sua età. Hebbe il Petrarca nelli studij suoi una dota singolare, che fù atissimo ad prosa, & ad verso, & nell'uno stilo, & nell'altro fece assai opere. La prosa sua è leggiadra, & fiorita; il verso limato, & rotondo, & assai alto. Et questa gratia dell'uno stilo, & dell'altro è stato in pochi, ò in nullo fuor di lui. Perche pare che la natura tiri ò all'uno, ò all'altro, e quale vantageggia per natura, ad quello si suole l'huomo dare. Onde aduiene, che Virgilio nel verso eccellentissimo, niente in prosa scrisse. Et Tullio sommo maestro in dire in prosa, niente vuole in versi. Questo medesimo veggiamo de gli altri poeti, & Oratori, l'uno di questi due stili, niuno di loro, che mi ricordi hauer leto. El Petrarca solo è quello, che per dota singolare in l'uno, & in nell'altro stilo fù eccellente, et opere molte compose in prosa, et in verso, le quali non fa bisogno raccontare, perche sono note. Morì il Petrarca ad Arquate, Castello del Padouano, doue in sua vecchiezza ritraendosi per sua quiete ad vita otiosa, et separata esser gran merito di virtù. Oltre ad questo Dante da exilio, et da ponerà incalciato non abbandonò i suoi preclari studij, mà in tante difficoltà scrisse la sua bell'opera. Il Petrarca in vita et soane, et honorata, et in grandissima bonaccia l'opere sue

sue compose. Concedesi, che più è da desiderare la bonaccia, mà nientedimeno è di maggior virtù nella aduersità della fortuna potere conseruare la mente à gli studi, maximamente quando di buono stato si cade in reo. Ancora in scientia di Filosofia, et nelle Matematiche Dante fù più dotto, et più perfeto, peroche gran tempo gli diede opera; sì che il Petrarca non è pari in questa parte à Dante; per tutte queste ragioni pare, che Dante in honore debba esser preferito. Volgendo carta, et dicendo le ragioni del Petrarca si può rispondere al primo argomento della vita atina et Civile, che il Petrarca fù più saggio, e più prudente in eleggere vita quieta, et otiosa, che tranagliarsi nella Republica, et nelle contese, et nelle sete ciuili, le quali souente getano tal fruto, quale à Dante aduenne d'esser cacciato, et disperso da gli huomini, & per la ingratitudine de' popoli. Et certo Siano suo vicino, dal quale il popolo di Firenze hauea riceunti tanti beneficij, e poi il cacciò, e morì in exilio, sufficiente exemplo douena essere à Dante di non si tranagliare nel gouerno della Republica. Ancora si può rispondere in questa medesima parte della vita actiua, che'l Petrarca fù più costante in ritenerne l'amicitia de' Prencipi, perche non andò mutando & variando, come fè Dante. Et certo il viuere in reputatione, & in vita honorata da tutti i signori, & popoli non fù senza grandissima virtù, & sapientia, & constantia. Alla parte che si dice, che nella auersità della fortuna Dante conseruò la mente à gli studi. Si può rispondere, che nella vita felice, & nella prosperità, & nella bonaccia non è minor virtù ritenerne la mente à gli studi, che ritenerla nell'auersità; peroche più corromponò la mente de' gli huomini le cose prospere, che l'auersità, la gola, e'l sonno, e l'otiose piúme sono capitali nimici delli studi. Se in Filosofia, & Astrologia, & nell'altre scienze Mathematiche fù più doto Dante, che'l confessò, et consento, dir si può, che in molte altre cose il Petrarca fù più doto, che Dante; perche nella scientia della lettera, et nella cognitione della lingua Latina, cioè prosa, e versi, et nell'una e nell'altra superiore il Petrarca; però che in prosa lungamente è più eccellente, et nel verso ancora è più sublime, et più ornato, che non è il verso di Dante. Sicche in tutta la lingua Latina Dante per certo non è pari al Petrarca; nel dire volgare in Canzoni il Petrarca è pari à Dante, in Sonetti l'auantaggia. Confessò nientedimeno, che

Dante nell' opera sua principale vantaggìo ogni opera del Petrarca. E però conchiudendo ciascuno à sua excellentia in parte è superato. Esser il Petrarca insignito di Corona poetica, e non Dante, niente importa à questa comparatione: però che molto è da stimare più il meritare corona, che hauerla riceunta, maxime perche la virtù è certa la corona taluolta per liue giudicio, così à chi non merita, come à chi merita, dare si puote.

VITA DEL PETRARCHA SCRITTA DA
 LVDOVICO BECCADELLO ARCIVESCOVO DI
 RAGVSA DAL SIGNOR ANTONIO GI-
 GANTE, DA FOSSOMBRONE.

L' Otio diletteuole, c'habbiamo Missier Antonio mio in questa dolce Isola di Giupana, oue il sol Leone senza noi a passiamo, con vaghissimo prospecto di terra, & di mare m' inuita a pagar il debito, che già buon tempo vi son tenuto, cioè di mettere in iscrittura quello, che paritamente altre volte vi hò ragionato della vita, costumi, & study del nostro Missier Francesco Petrarca; intorno à che m' affatai già sono venti anni con molto mio piacere, quando Monsignor Illustrissimo Polo fui in Prouenza, & à Carpentraffo, oue tornando di Spagna ci fermammo sei mesi, ritenuti dall' amoreuolezza di Monsignor Reuerendissimo Sadoletto, & di Monsignor Paolo suo Nipote Eletto di quella Città. Nel qual tempo io com' otioso, ch' era, visitando più d' una volta quelle contrade, & spetialmente la Fonte di Sorga in Valclusa, doue il Petrarca con tanto studio lungamente si trattenne: hebbi commodità di discorrere tutte l' opere sue Latine, che quini da un' amico mi furono prestate, nelle quali molti luochi notai de gli accidenti della vita sua, che da gli scrittori di quella non erano stati auertiti, hauendo solamente discorso, & assai leggermente, come s' innamorò, & visse, & finalmente morì.

Per che parendomi, che gran torto venisse fatto à quel bello ingegno, & à quella buona natura, di che Dio gli fece gratia, raccolsi intorno a ciò molti capi, com' alle volte vi hò ragionato. Et hora, poiche tanto me n' hauete fatto istanza, con l' occasione di questa quiete, tenterò per quanto sarà in poter mio di satisfarui. Et se forse non haurò scelto ogni cosa delle sue molte virtuti, voi per quella medesima strada caminando, ch' io già discorro do passai, cioè attentamente leggendo l' opere sue latine, & volgari, potrete

trete far crescere il volume, che piena autorità ve ne dò, come quello, che in Ragusa sete più otioso di me, & su questo fiore della gioventù vostra potete à simili studi honestamente attendere. doue io, & per l'età, & per il debito dell'offitio sono à pensieri più graui chiamato, da che al presente la piacerolezza del luoco, com'ho detto per pochi giorni m'assolue. Nell'Isola di Giupana del Dominio di Ragusa, adi 28. di Luglio 1540.

lib. 8. c. 48.

Di queste materie tratta il Petrarca medesimo nell'Ep. ad Poster. nelle senil. lib. 18. & à lib. 10 Ep. 2. & à lib. 13. Ep. 2. & à lib. 16. Ep. 1. & nel proem. delle Ep. fam.

Scrisse Giouanni Villani historico fedele delle cose di Firenze, il qual visse à tempi del Petrarca, che del 1302. à 4. d'Aprile fù scacciata di Firenze la parte de Bianchi; che così all'hora si domandauano li Ghibellini in quella Città; della qual fattione si trouò esser Petracco di Parenzo, uno delli Cittadini di quella, & persona di buon giuditio, ne sen'za lettere. Era il detto Petracco maritato in una Cittadina pur Fiorentina, che fù secondo alcuni de Camigiani, nominata Eletta; con la quale trouandosi in esilio, si raccolse in Arezzo, per esser vicino alla patria, dandoseli occasione di ritornarui. Nel detto luoco fù concetto, & nacque il Petrarca, che fù, com'esso medesimo scrue, alli venti di Luglio in aurora in lunedì del 1304. in una Casa posta nella via dell'horto; la quale poi per sua memoria fù conseruata dagli Aretini, gloriandosi che l'Petrarca fosse trà loro nato. Stette il Padre dopo l'acquisto del figliolo, che nominò Francesco, con la famiglia circa sette mesi in Arezzo; dipoi essend' permesso alla moglie di ritornare alla patria, Petracco se n'andò à Pisa, & la moglie co'l figliolino si raccolse ad una loro possessione à Lancisa, luoco in Val d'Arno di sopra, & iui dimorò per sei anni.

Da questo credo, che gli scrittori poco accurati habbiano tratto, che l'origine del Petrarca era da Lancisa; doue per quello, ch'egli medesimo scrue, fù de Cittadini di Firenze, di non grande, ne vile, mà antica famiglia. Fà memoria d'un suo bisauo detto Gar-

Nelle famil. Ep. 83. col. 4.

cio, il qual visse 104. anni sano, narrando quanto fosse buono, & prudente, & come gli amici, & la Republica si ualessero del suo consiglio. Donde chiaramente si vede, che fù per antico lignaggio di Firenze.

Cresciuto fino alli sette anni, ne aprendosi la via à Petracca suo Padre di tornare alla patria: la madre si ridusse ad habitare co' l'marito à Pisa, oue teneua casa, & quel viaggio fece non senza gran pericolo di perdere il figliuolo in Arno per lo sinistro occorso al seruitore, che lo portaua à cauallo, com'esso hà lasciato scritto.

A Pisa dimorò il Padre un'anno ancora; poi stretto da necessità, per sostentar meglio la famigliola, che gli sopra staua, passò alla Corte del Papa, ch' all'hora si ritenena in Auignone in Prouenza. Et peruenuto il figliolo all'età di 11. anni, & vedendolo di buon ingegno, & molto atto alle lettere lo mise in Casa d'un maestro di quei tempi dotto, & buono, che staua a Carpentrasso Città vicina ad Auignone 12. miglia; doue il Petrarca si portò in modo che'l Maestro l'amò sempre sopra gl'altri. Dopo che giunto alli 15. anni vedendolo il padre disposto alli studi pensò di mandarlo alle scole generali, accioche imparasse leggi, ch'erano in gran prezzo, & molto à proposito de' bisogni suoi. Et così lo inuiò a Monpolieri, oue stete quattro anni; & di poi in Italia a Bologna, oue frà gl'altri eccellenti Dottori leggeuano M. Cino da Pistoia, & M. Gio. Andrea Calderino. Il Petrarca per ubidire al padre studiò le leggi, & con gran speranza, & merauiglia di chi lo conosciua.

La qual impresa però fece contra l'animo suo, che mal volentieri spendeua il tempo in studio così mal trattato: hauendo l'animo uolto alla Retorica, & Poesia, pure non osaua di subidire, essendo per natura, & buoni documenti del padre modesto, & religioso. Veroè, che buona parte del tempo rubbaua alle leggi, & di nascosto lo daua alli studi d'humanità. della qual cosa auedutosi il padre gli tolse un giorno quei libri, che teneua nascosti, & in sua presenza gli arse; di che piangendo il giouane, il padre mosso a compassione gli diede il Virgilio, e la Retorica di Cicerone, com'esso riferisce.

Dimorò in Bologna dal 1323. sino al 1326. del qual tempo fa dolcissima memoria lodando Bologna, e lo stato di quegli anni, & fu,

Nel colloq. 3.
col. 7.
Nelle sen. ep.
2. lib. 10.

Nelle sen. ep.
1. lib. 16.

Nelle sen. lib.
10. ep. 2.

È fu, per la bontà del suo ingegno, & bella maniera, caro a tutti.

Ma soprauenutali la morte del Padre, d'età d'anni 22. tornò in Auignone, andando le facoltà paterne a male per colpa delli Curatori, che male quella heredità trattarono, & liberato dal peso di quello studio, si diede liberamente alle lettere, che più gli piaceuano, ancora che da molti sollecitato fosse a continuare l'incominciata impresa delle leggi; a che fatto sordo attese ad ornarsi di costumi, & lettere; nelle quali hauendo già nome, fu per la dolcezza dello stile suo volgare trà gl' altri grandemente amato da Giacomo Colonna Vescono Lomberienese, & fratello di Giouanni Cardinale, il quale ad un tempo medesimo era stato col Petrarca allo studio in Bologna discepolo di M. Gio. Andrea, benché domestichezza non haueffero insieme, se non dipoi ritornato in Auignone. Et dice il Petrarca, che'l detto Vescono caramente l'amaua.

Nelle fen. lib.
16. Ep. 1.

come fratello. *Delectatus meo vulgari stilo, in quo tunc iuueniliter multus eram. Et di questa loro amicitia, & carità n'ha fatto testimonio in più luoghi delle sue rime, & opre latine in versi, & in prosa. Scrive ancora, che volendo il prefato Signore visitare la sua Chiesa Lomberienese in Guascogna, ch'oggi di da paesani Lombes si chiama, lo pregò ad andar seco, oue passò l'estate, della quale con molta dolcezza si ricordaua. All' hora fece amicitia con un giouane familiare del detto Vescono oltramontano di gentilissima natura, il quale poi nelle scritture sue nomina Sociate, ancora che per nome proprio Ludonico si chiamasse, & durò quella beneuolenza con la vita, che furono più di 30. anni; come scrue.*

Nelle fen. lib.
3. Ep. 3.

Tornato in Auignone si ritenne in Casa di Giouanni Cardinale Colonna, che così volle il Vescono, accioche habitassero insieme, oue non manco fu dal Cardinale, che dal Vescono amato.

In questo tempo, come Dio permise cadde il Petrarca d'età di 23. anni nell'amore di Madonna Laura, del quale poi nacquero tante belle compositioni.

Chi fosse Madonna Laura, & in che luoco, & come di lei s'innamorasse molte cose da altri sono state dette. Io non ne dirò, se

non quello medesimo, che'l Petrarca n'ha lasciato scritto, cioè, che Laura fu di sangue nobile, nata però fuor di Auignone in vn luoco ch'esso picciol borgo chiama, di che anco fanno testimonio quelle rime, quali ch'el le s'fiano, che furono trouate già 25. anni nella sepoltura di Madonna Laura in S. Francesco in Auignone, come appresso si dirà; le quali di lei parlando dicono. Nata in borgo d' Auignone. D'onde potemo pensare, che fosse qualche picciol luoco, non lontano d' Auignone. Et però ne i capitoli della morte il medesimo Petrarca fa dire a Madonna Laura, ch' à lei dispiaceua esser nata in humil terreno &c. Et di ciò non è merauiglia, essendosi a quel tempo per la Corte, ch' in Auignone cresceua ridotte le famiglie de Cittadini a luochi vicini. Mà nata doue si volesse, la prima volta, che la vide, & di lei s' innamorò fù in Auignone del 1327. a' sei d' Aprile nella Chiesa di Santa Chiara, come lascio scritto di sua mano dopo i libri di Virgilio in vna Epistola Latina, che comincia. Laura propriis virtutibus illustris, & meis longum celebrata carminibus &c. La qual è poi stata stampata in alcuni libri delle sue rime, & sarà anco nel fine di questa scrittura. Et per quello, ch' esso nel terzo colloquio ragiona con S. Agostino di molti anni non era maggior di lei. Tal che credere si puo, ch' ella fosse intorno alli 18. anni. Hora come si sia di lei acceso, sentina gran pena, & per l'età, & per la natura sua disposta a simile passione. Et ancora, che sino a quel tempo alcuni pensassero, ch' egli più tosto fingesse per hauer soggetto da scriuere, che veramente sentisse tanto fuoco: nientedimeno noi non ne douemo voler saper più di quello, ch' egli n' ha in più luochi scritto, cioè ch' ardentemente l' amasse. Perchè oltre alle rime, che sono tante, e così infiammate, ne fa ne i suoi colloquij longa scusa con Santo Agostino, confessando il suo errore, e come non solo nel cuore, mà anco col pennello dipinta portaua seco la imagine di lei, & ne scrine al Vescono Colonna, & ad altri.

Grandemente dunque l'amò, & in vita di lei, che furono anni 21. & dopo morte per sin ch' egli visse, che furono 26. come di poi diremo.

Et fu detto amore senza dubbio casto, e buono, moderatissi gl'appetiti giouanili di lui con la virtù della Donna amata. Talche di quel fuoco ardente uscì vna fiamma così chiara, che tutta due loro fece illustri in vita, & dopo morte con grandissimo honore delle Muse toscane, le quali ha mostro, com'altamente, & santamente (per dir così) possano cantar d'amore senza mescolarui lasciua alcuna cosa, che forsi fino a quì alcun' altro Poeta in qualunque altra lingua non ha fatto.

Nel colloq. 3.
col. 11.

Ma per tornare alla Storia della sua vita, dico, che tocco dal detto fuoco, & sentendosi ogni di più infiammare, già d'età d'anni 28. per moderare, com'esso scrìue, l'affanno, che sentiuu, & tornare in libertà, deliberò partirsi d'Anagnone, & visitare parte d'Europa, accioche con la vista di nuoue genti, & paesi desse anco nella sua mente luoco a nuoui pensieri. Et ottenuta buona

Nelle famil.
Ep. 3. col. 4.

licenza da Giouanni Cardinale Colona, & dal Vescono suo fratello, co' i quali si ritenneu, com'è detto, se n'andò a Parigi, & in Fiandra, & poi lungo il Reno per Alemagna vide molte Città, & paesi, & passò per la selua d'Ardenna, e dopo non pochi mesi

Nelle famil.
Ep. 60.

ritornò verso Lione per la via del Rodano; oue giunto intendendo la gita del Vescono Colonna a Roma, fermatosi in Lione, hebbe lettere da quello, che lo inuitauano a seguirarlo, & giunto a Capranica, iui si fermò col Signor Orso patron del luoco, non assicurandosi d'andar più auanti per esser a quei tempi le strade mal sicure, rispetto alle nimicitie, che erano trà nobili Romani. Ma intesa la sua venuta al detto luoco dalli Signori Colonnese, il Vescono medesimo con cento Canalli, & col Signor Steffano suo fratello andò a leuarlo, & saluo lo condusse alle sue Case in Roma, oue dal Signor Steffano padre del Cardinale, & di sei altri figliuoli maschi fu come l'ottauo raccolto, & da tutta Roma honorato per la fama già sparsa della sua virtù.

Stato alcuni mesi in Roma, desideroso di seguire gl'incominciati studi si risolse tornare in Anagnone, & indi si raccolse alla solitudine di Valclusa per star fuori della frequenza della Corte, & non così vicino al fuoco, che sentiuu dell'amore di Madonna

Laura, & tutto fece con buona gratia del Cardinale Colonna.

La stanza di Valclusa continuò circa 10. anni, & con gran frutto nelle lettere, con le quali fece quel luoco famoso, & in Nelle famil.
compose, & cominciò la maggior parte dell' Opere sue, & in prosa, Ep. 116.
& in verso, & tra l' altre l' Africa con gran lode del nome suo.

Fece ancora di molte rime secondo ch' amore lo sospingeva; di che parlando in una sua Epistola dice. Flamma cordis erum- Nelle famil.
pente miserabili, sed, ut quidam dicebant, dulci mur- Ep. 116.
mure valles, coelumque complebam. Hinc illa vulga-
ria iuuenilium laborum meorum cantica, quæ eodem
morbo affectis, ut videmus, sunt acceptissima.

Era in quel luoco dalli Signori, & amici della Corte alle vol-
te visitato; & alcuni di lontani paesi mossi dalla gloria del nome
suo mandarono à posta, & andorno per vederlo, come frà gl' al-
tri fu Pietro Pietrauiense Vir insignis, com' esso dice, religione, Nelle sen. lib.
& litteris. Et gran cosa fu, che in un giorno medesimo da Pa- 16. ep. 7.
rigi dal Cancelliero di quello studio, e da Roma dal Senatore heb- Nelle famil.
be lettere, che lo inuitauano d' andare à coronarsi Poeta trà loro. Ep. 52. & 53.
parendo à ciascuno di non poco honor alle Città, & Accademie
sue, se a persona così virtuosa donassero la corona. Il qual hono-
re ne i tempi buoni da gli antichi poeti fu stimato assai, di poi con
la rouina dell' Imperio Romano, & delle lettere era ito in obliuio-
ne. Onde parendo che'l Petrarca fesse il primo dopo tanti anni che
rinouasse la poesia: per questo l' inuitauano. Il qual inuito à quel Nel 3. colloq.
tempo fu di grand' honore, ne à lui dispiacque, come quello, che col. 18.
di gloria era vago, e ne fece quella bella canzone.

Vna donna più bella assai che'l Sole &c.

Afferro, che facilmente cade ne i belli ingegni, se ben poi il
mondo per la goffezza delli Compositori, & la malignità de se- Nel 1. colloq.
coli, hà ridotto quest' honore della corona, com' altre cose buone, in col. 3.
poca stima. Non era così all' hora, & fu il Petrarca il primo, &
solo, che dopo tanti anni lo rinouasse in Italia: anzi Boccacio in
alcuni versi Latini, che di sotto referirò scusa Dante, se per la
maluagità della fortuna del suo esilio fu senza corona.

Nell' epistole
in versi, &
nelle famil. à
54. 56. & a-
troue.

Nelle famil.
ep. 54. & 56.
pollos. 1. 1. 1.

*Hora per tornare al proposito egli hanute le lettere sète in du-
bio, à quale douesse andare per la gran fama dello studio di Pari-
gi, & per la riputatione, & il nome di Roma. Et consigliatosi
col suo amoreuole Signore il Cardinale Colonna, si risolse anda-
re à Roma; & stimando molto quell'atto del coronarsi, volle so-
pra ciò il parere di Roberto Rè di Napoli, il quale à quel tempo era
non solo dotto, mà riputato sanissimo, & lo splendore de signori d'
Italia. Onde del 1241. imbarcatosi à Marsilia se n' andò à Na-
poli, oue amoreuolmente fu raccolto da quel Magnifico Rè, il qua-
le non solo vn giorno, mà tre continui fu con M. Francesco, &
vdì li versi suoi, di che sopra modo rimase contento, pregandolo
à voler pigliare la corona per sua mano in Napoli, della qual co-
sa siescuso il Petrarca, per la resolutione già fatta di Roma. On-
de il Rè volse, che gli promettesse d'intitolarli i Versi dell' Afri-
ca, della quale già gran parte hauea scritto, & per la quale il
Mondo lo stimaua tanto. Il che promise, & attese dipoi, ancora
che prima quel buon Rè morisse. Mà era il Petrarca più della vir-
tute, che della fortuna de gl'huomini amatore, & però non si di-
mentico la promessa. Sul partire suo da Napoli il Rè gli disse, che
se così vecchio stato non fosse, gli hauria volentieri fatto compa-
gnia, per trouarsi a quella festa in Roma. Mà poi ch' andare non
vi poteua vi mandò alcuni personaggi, & scrisse in raccoman-
datione di M. Francesco al Senatore di Roma, & a quei Signori
con largo testimonio della sua virtute. Giunto in Roma il Petrar-
ca essendo Senatore il Signor Orso dall' Anguillara suo amoreuo-
lissimo, & conoscente, & douendo tosto finire il Magistrato, per
coronarlo di sua mano si ordinò, che nelle feste della Pasqua d'
Resurrectione, che venne alli 8. d'Aprile del detto anno 1341.
si facesse la coronatione, della qual vista tutta Roma era deside-
rosa. Onde con gran concorso, & allegrezza si fece in Campido-
glio, di che esso scrine in più luochi, & ne i versi Latini, & nel-
le prose. Dopo che portò, ò mandò quella corona a S. Pietro, la
quale iui fu conseruata molti anni.*

*Questa cosa à M. Francesco portò gloria, & inuidia, la qual
sempre*

sempre nelle cose virtuose si mescola volentieri, & esso lo ricorda dicendo. Hæc Laurea hoc mihi præstit, ut noscerer, ac vexarer, & altroue. Hæc Laurea scientiæ nihil, inuidiæ verò mihi quæsiuit. Ea qual inuidia, ò malignità più tosto sino alli nostri giorni hà stese le radici. Imperoche non hà molti anni, che fù data alla stampa vna lettera sotto nome di Senuccio del Bene amicissimo del Petrarca, scritta al Signor di Verona della detta incoronatione piena di tante ineptie, & cose indegne, & impertinenti, ch'è vna vergogna. Et per questa facilità, & licenza delle stampe cresciuta hoggidi tanto, non solo la detta lettera hò veduto, mà delle altre ancora sotto nome d' antichi Autori, come Dante, M. Cino, & altri publicate solo per far carico ò a Signori, ò a priuati con scorno di questo secolo, che cose tali, & peggiori comporta. Ne fu così accorto l' Inuettore di quella fanola, che s' auedesse, che non s' accorda il suo tempo della festa con quello, che ne scrive il Petrarca medesimo, facendola esso far di Maggio il giorno dell' Ascenso, doue che fù d' Aprile, com'è detto. Ne s' auide anco, dicendo, che perciò fù data la Pieve d' Arquato al Petrarca, ch' esso non hebbe, ne volle mai beneficij curati, come si dirà di sotto. Et lo stile pur troppo senza parlarne più mostra, ch'è farina di questo tempo, & non di quello del Petrarca, come facilmente giudicherà chi hà qualche pratica delle scritture antiche. Queste cose hò voluto dire per lo stomaco, che mi fa la vana, & sciocca malignità di simili presuntuosi.

Et tornando alle cose di sopra, dico, che honorato della corona il Petrarca in Roma, se ne passò in Lombardia, oue da tutti quei Signori era amato grandemente, & giunto à Parma signoreggiata allhora da quelli da Correggio, & oue esso era Archidiacono, fù dalli detti Signori ritenuto, & ridotto secondo l' uso suo a vna solitudine in luoco detto Selua Piana sopra il fiume Lenza, tornò all' opera della sua Africa, & alli altri studij.

Qui non voglio tacere vna cosa assai notabile, ch' egli scrive esserli in questa dimora auuenuto, & ciò fù, ch' essendo nel tempo ch' egli prese la corona a Roma, il Vescono Colonna suo carissimo

Signo-

Nelle sen. lib.
17. Ep. 2. col.
pen. ad post.

Nelle famil.
ep. 57.

Nelle famil.
ep. 74.

Signore andato alla visita della sua Chiesa Lumberiese in Guascogna iui se ne morì, & in quel tempo appunto, che'l Petrarca era ito à Parma, & dice, che in quella notte medesima lo vide in sogno venire a se solo, & in fretta, & domandatolo, oue andaua, & perche così solo, rispose ridendo, son partito di Guascogna, & vado à Roma, & dicendoli il Petrarca di volerli far compagnia, disse mezo turbato, và, che non ti voglio hora per compagno, al qual atto scrinse, che si auvide ch'era morto, & hebbe tanto dolore, che si svegliò, & di li à 25. giorni sopraggiunse l'auiso della morte, & fatto il conto del tempo, trouò, ch'era stato quel giorno medesimo, che gli apparue: cosa certo notabile; & dopo alcuni mesi fù trouato trà le scritture del Vescouo, & mandato il Petrarca vn sonetto, il quale gli scrineua, allegrandosi della sua coronatione in Roma; & ne fece particolar ricordo, & rispose à lui così morto, com'era, & tuttadua sono stampati.

Nelle famil.
ep. 61.

Ep. 43. dopo
le sen.

Mentre il Petrarca in Lombardia dimoraua passò Carlo Imperatore in Italia, & giunto a Mantoua lo mandò à chiamare da Milano, oue era a quel tempo, & fecegli grandissima accoglienza.

Dipoi il Petrarca tornò ad Auignone, & al solito ricetta di Valclusa; oue scrisse, come si vede quei tre colloquij fatti con Santo Agostino, che fù del 1343. nel qual tempo essendo morto il Rè Roberto à Napoli, & successali la Nipote detta Gioanna, Papa Clemente VI. ch'era in Auignone, mandò il Petrarca à Napoli per alcune facende, & per visitare la Regina già moglie al Rè defonto. Et indi per la via di Roma visitato il Signor Stefano Colonna ritornò in Auignone, & all'etio de i suoi studij.

Nelle sen. lib.
2 Ep. 1. col. 1.
& nel lib. 3.
ep. 7 & nelle
fam. epist. 70.
72. & nell'ep.
in versi, nel
lib. 2. ad Bar-
batū, & Rai-
naldum.
Nell'ep. alla
posterità.
Nelle dopo
sen. ep. 23.

In questo mezo più volte fu inuitato con lettere dal Signor Giacomo da Carrara Signore à quel tempo di Padoua à voler trasferirsi à lui, che lo desideraua grandemente; & in guisa lo stimolò, che'l Petrarca si deliberò sodisfarlo, & così passò in Lombardia, & à Padoua del 1347. scrinendo esso, che fù due anni auanti la morte del detto Signore, il quale, come nota il Corio fu uiciso del 1349. Dal qual Signore fu accarezzato, & honorato, & perche più volentieri seco si riteneffe lo fece creare Canonico di Padoua.

In questo tempo soprauenne l'anno 1348. che portò gran calamità per la peste vniuersale, che corse quasi tutto il Mondo, come descrive il Boccaccio nel principio del suo Decamerone; & quell'anno medesimo in Auignone morì Madonna Laura tanta da lui amata, & celebrata, di che farà ricordo nell'epistola riferita di sopra. Laura propriis virtutibus illustris &c. Dicendo, che hebbe la nuoua in Italia, & à Verona, oue à quel tempo per caso si ritrouaua, & fu sepolta, come in detta epistola scrìue, alla Chiesa de Frati Minori in Auignone, & così in effetto si ritrouò gli anni passati al tempo di Papa Clemente VII. aprendosi à caso quell' Arca, ne sapendosi di chi fosse, nella quale tra quell' ossa trouorno vna casetta di piombo con vn sonetto dentro scritto in carta pecora, che diceua così. Qui giaccion quelle ceste &c. Et fu composto da qualche giouane di quel tempo, che lo volle con essa sepolire per la fama grande, ch' haueua, & io l'hò veduto nella sacrestia delli detti Frati in Auignone. Et senza questo M. Benvenuto da Imola, che fu à i tempi del Petrarca, & commentò le sue egloghe lo dice chiaramente nell'egloga 11. sopra quei versi. Qua nodosis impexa capistris colla Boum &c. Di che hò fatto ricordo, perche si sappia certo, oue morì, & fu sepolta Madonna Laura, acciò ch' altri non s'imagini riporla in Lilla, ò Caualione, com'hanno fatto alcuni.

Stete il detto anno del 48. & il seguente il Petrarca in Lombardia sino alla morte del predetto Signor Giacomo, che seguì del 49. per dispiacere della quale si partì da Padoua, & d'Italia, ancora, che dal Signor Francesco figliuolo, & herede del morto fosse cortesemente inuitato à restar seco, & tornossi à Valclusa.

Mà già non solo Madonna Laura, mà anco il Cardinale Colonna, & molti altri amici suoi erano morti. Perilche la piacevolezza, che soleua prendere della vista d' Auignone, & di quella Valle cominciò ad esserli non grata, anzi noiosa, & dice egli.

Quicquid dulce erat uno naufragio amissum, quodque sine suspirio dici nequi virentissima olim Laurus mea. vi
repentinæ tempestatis exaruit, quæ una mihi, non mo-
do

Nell'ep. alla
posterità.

Nelle fami.
ep. 116.

do Sorgiam, sed Ruentiam Ticino fecerat cariorum. Velum quo oculi mei obtegebantur ablatum est.

Nelle famil.
ep. 114.

Soprauenne l'anno 1350. nel quale fu il gran Iubileo à Roma; onde per diuotione il Petrarca andò à Roma, così caro al Signor Stefano Colonna già vecchissimo, come se li fosse stato figliolo, & seco quel buon Signore si dolse della morte delli figlioli, à quali tutti era soprauissuto, & disseli, che ciò hauea molto inanzi preuisto.

Nelle sen lib.
12. ep. 3.

Indi partito fece la via d'Arezzo, et fu in quella Città honoratissimo da tutti, et gli mostrarono la Casa, doue era nato, dicendogli, che per amor suo volcuano, che in quello Stato si conseruasse.

Nelle dopo' fa
mil. ep. 10. c.
13.

Ritornò in Auignone, et per quel che si vede chiamato dal Papa; dolendosi in molti luochi di quella stanza, et della sua occupatione.

Nelle Inuet-
tine lib. 4 c. 4.

Scrisse a Valclusa li quattro libri di Inuettine contra il Medico, nel tempo, che Innocentio VI. successe a Clemente VI. che fu del 1352. Et finalmente satio della stanza di Prouenza, si deliberò quel resto di vita, che gli ananzana, farla in Lombardia, oue da tutti li Signori era honorato, et desiderato, et massime delli Visconti.

Et per questo lasciata la Corte d'Auignone si ridusse à Milano, vinendo ancora il Signor Giouanni Visconti Arcuescouo di Milano, et tanto potente Signore in Italia, dal quale fu accarezzato, et adoperato, mandandolo a Vinetia al tempo del Serenissimo Andrea Dandolo, per comporre la pace trà quella Signoria, et Genouesi, che guerra crudele facenuano insieme. Et dopo la morte dell'Arcuescouo, che fu del 1354. d'Ottobre, continuò la stanza con li Nipoti, et successori suoi, che furono Matteo, Barnabo, et Galeazzo.

Nelle sen lib.
1. ep. 5. col. 5.

Scrive il Petrarca al Boccaccio, che stete in Milano dieci anni, de quali in Santo Ambrogio ne fece cinque continui. Et fu di tanta gratia appresso tutti li Signori di quei luochi, che per inimici che fossero insieme da tutti era ben visto.

Scrive

Scrìue esso, che douendo da Pania partir per V'inetia, & volendosi imbarcare per far il viaggio per Pò, fu molto disconsigliato à non mettersi à tal rischio, essendo à quel tempo ogni cosa piena d'arme, & le rine del Pò ad ogni passo secondo la diuersità de i Signori guardate. Tuttauia confidato nell' innocentia, & buon' animo suo volse andare, & dice, che da tutti fu accarezzato, & che li diceuano, ch' altri, ch' esso non saria stato lasciato passare: di maniera che a V'inetia giunse non solo saluo, co' i suoi, mà carico di presenti riceuuti.

Nelle sen.lib.
11. alla 1. &
2. ep.

Quanto dalli Signori Vinitiani fosse amato, oltre l' altre cose, che si leggono, gran segno ne fa lo hauergli per decreto publico, com' anco ne i libri de i Signori appare, concesso vna casa comoda per sua habitatione; & ne i spettacoli solenni, che si fecero in piazza di S. Marco per la ricuperatione di Candia del 1364. in presentia di tutto il Popolo, & di molti Signori il Serenissimo Lorenzo Celso allhora Principe, volle che sedesse à sua man destra. Talche da tutti, & per tutto fu sempre honorato.

Nelle sen.lib.
2. ep. 3.

Piacque à Bernabò Visconti, che trà gl' altri Signori al Battesimo di Marcò suo primogenito il Petrarca fesse compare, di che se ne vede vna sua epistola in versi; & Galeazzo Visconti alle nozze, che fece di Violante sua figliola in Lionello Duca di Clarenza, & figliolo del Rè d' Inghilterra, che furono magnificentissime, volle, che M. Francesco si trouasse, & à tauola co' quei Signori sedesse per honorare la sposa, chiamatolo da Padoua, oue allhora già vecchio s' era ridotto.

Nelle sen lib.
4. ep. 3.

Nel 3. lib. del-
le ep.

Dimorò, com' è dettò tornato di Provença circa dieci anni à Milano, & luochi vicini, come Pania, & altri, andando alle volte a V'inetia, & a Padoua, secondo l' occorrenze. Dipoi sentendosi inuechiare, & desiderando otio al corpo, et alla mente, per pascere più l' anima, ch' i sensi, volle ridursi a V'inetia, vedendo tutt' auia, continuare le guerre in Lombardia, senza speranza di pace.

Nell' historie
del Corio.

In V'inetia hauea, com' è detto casa, et a Padoua vn Canonico- to, et dall' vno all' altro luoco andaua senza discomodo, et pia-

Nelle sen.lib.
13. ep. 8.

Nelle sen.lib.
13.ep.8.

Nelle sen.lib.
11.1.& 2.ep.

Nelle sen lib.
3 ep.7. & lib.
9.ep.2.lib.13.
ep.9.& lib.16
ep.14.& lib.
11.all'vlt.

ceuali starfi alle volte in Arquato Villa sù i colli di Padona, òne s'hauena a suo gusto fabricata vna Casa per godere la solitudine conforme al desiderio suo naturale; & buona parte del tempo staua in Vinetia, & continuò quella vita sino a tanto, che trà li Signori Vinitiani, & il Signor Francesco da Carrara si ruppe la guerra; al qual tempo parue al Petrarca per torre ogni sospetto, che qualche maligno hauesse potuto pigliare di ridursi ad Arquato, & seruire, come potena alle volte al suo Canonicato in Padona, & ancora, che in quel tempo Urbano V1. passasse d' Anagnone à Roma, & inuitasse con grandissima istanza il Petrarca ad esser seco, non per affaticarlo, come scriuena, mà solo per honorarne la Corte, & trattarlo bene: nientedimeno essendo già vecchio, & mal sano non si partì, & ne fece scusa col Papa, attendendo tuttauia alle lettere sacre, & à morire, come diceua in Porto, essendo visso in tempesta. Et così tra suoi santi pensieri, & con gli amici suoi cari, ch' alle volte lo visitauano in Arquato, tra quali era il Signor medesimo di Padona, andaua verso la fine, sentendo ogni dì il corpo più fiacco, & dalle malatie, com'esso dice asfediato, che tanto più di strano gli sapena, quanto che sino all'età di 64. anni era visso sanissimo; dal qual tempo la vista indebolì, & spesso fù da febre, & dolori molestato, & da certi accidenti, che lo teneuano molte hore morto, spetie di morbo comitiale. Et scriue esso, che vna volta trà l'altre quel male in Ferrara lo afsalì in Casa d'un amico suo, et per 30. hore lo tenne, come morto affatto, et per tale fù riputato, et publicato. Et a questo termine condotto eregaua GIESV Christo benedetto, che li desse il Purgatorio in questa vita, et pigliana ogni cosa in pace. Et fatto il suo testamento da vero, et humile christiano, com'anco si vede, presi gl'ordini della Santa Chiesa, essendo aggrauato di febre nella detta Villa d' Arquato trà persone a lui care, et amorenoli alli 18. di Luglio 1374. due giorni auanti il suo natale rese l'anima a Dio di età apunto di 70. anni, alla cui sepoltura si mosse tutto il Clero, et lo studio di Padona, et il Signor medesimo della Città, com'anco si vede notato in vn libro vecchio della sa-

la sacrestia di detta Chiesa, et con honoreuoli funerali lo sepelirono a quella Chiesiola vicina della Villa, mà non così humilmente, come hauea ordinato. Imperoche Francesco da Borsano suo herede, et genero, come di sotto diremo, gli procurò una bella Arca di pietra sù quattro colonne, come hoggi di si vede in mezzo quel Cimiterio, et gli fece intagliare questo epitafio.

Frīgida Francisci tegit hic lapis ossa Petrarcae
Suscipe Virgo parens animam, fate Virgine parce,
Fessaque iam terris, Coeli requiescat in arce.

con queste altre parole da basso.

Francisco Petrarcae Laureato Franciscus de Brosano Mediolanensis, Gener, indiuidua conuersatione, amore, propinquitate, & successione, Memoria. Moritur anno Domini 1374. die 18. Iulij.

Et è anco quel luoco visitato assai per memoria di lui, acciachi come in vita, et morte, così ancora dopo se li faccia honore, e meritamente, poiche in esso concorsero tanta bontade, & virtuti.

Questo fu il corso della vita sua, il che per auentura bastarebbe a molti, che della semplice historia s'appagano. Mà perchè come di sopra dissi, non si cerca l'historya solo della vita sua; mà di vedere anco, come in vn chiaro specchio la imagine di molte, & singolari virtuti, che in lui risplendettero; però per significarle, come meglio potrò, quasi di nuouo ripigliando da capo il tempo della vita sua dico.

Che nato, com' hò riferito, di buon padre in buona famiglia, hebbe due fratelli, a quali fu maggiore. L'vno m'è fanciullo, viuendo anco il padre, l'altro sopranisè, & si chiamè Gherardo, co'l quale s'allenò, & visse amoreuolmente, & scriueuano versi insieme, com' esso ricorda.

Nelle famil.
ep. 12 in fine,
& nelle dopo
sen. ep. 47.
Nelle sen lib.
15. ep. 5. & 6.
Nelle dopo
sen. ep. 29.

Dapoi in processo di tempo il detto Gherardo si fece Monaco nella Certosa di Marsilia, eue lungamente visse, & morì alla fine, & leggonfi lettere del Petrarca molto pie a lui scritte, per amor del quale compose l'opra de Otio Religiosorum. Andaualo alle volte à visitare, & nella sua fine di lui si ricordo, come si

Nelle dopo
sen. ep. 29.

vede nel testamento. La Madre, che si chiamaua, com'hò detto Eletta, morì di 38. anni, essendo il Petrarca giouane, & com'esso dice nel biuio trà le virtuti, & il vitio, si com'hò trouato in vn libro antico in 38. versi Latini composti da lui in memoria della Madre, & del nome di lei, i quali saranno scritti nel fine di questa historia. Il Padre morì dappoi, essendo il Petrarca in studio a Bologna, com'è detto. La robba, ch'egli lasciò era atta à sostentar lui, & il fratello, per quanto scrine, se dalli Commissarij lasciati dal Padre non era mal condotta.

Nelle sen. lib.
10. ep. 4.

Hebbe anco già fatto huomo vna figliola, che acquistò, com'alcuni hanno detto a Milano, di Madre non vile. Era fresco, & gratioso, & favorito per tutto, & di natura amoreuole, & però gran fatto non fù, che traboccasse in simile rete. Mà fatto l'errore lo emendò, co'l far bene allouare la figliola, la quale nominò Francesca, & maritolla dipoi in vn giouane Milanese detto Francesco ancor esso, figliolo di buon padre, & per le sue buone parti molto caro al Petrarca, co'l quale si ratenne assai, & dopo, che fù suo genero non l'abbandonò mai, & fù suo erede, come si vede. Di quella figliola, et di Francesco vide il Petrarcha vn nipotino, che pur si nominò Francesco, il quale visse 28. mesi, & poi morì a Pavia, oue si trouauano a quel tempo. Lo fece sepolire con vn epitafio di 12. versi Latini, che sono questi.

Vix mundi nouus hospes eram, vitæque volantis
Attigeram tenero limina dura pede.

Franciscus genitor, genitrix Francisca, secutus
Hos de fonte sacro nomen idem tenui.

Infans formosus, solamen dulce parentum,
Nunc dolor, hoc vno fors mea læta minus.

Cœtera sum felix, & veræ gaudia vitæ
Nactus, & æternæ tam citò, tam facilè.

Sol bis, Luna quater flexum peragrauerat orbem,
Obuia mors, fallor, obuia vita fuit.

Me Venetum Terris dedit Vrbs, rapuitque Papia,
Nec queror, hinc cœlo restituendus eram.

Alle

Allequai cose, s'alcuni, che la sua vita hanno voluto scrinere, hauesero atteso, non haurebbono detto, che fu figliuolo del Petrarca, & quasi infamatolo d'incontinenza, sendo già vecchio; perche molti anni prima, come diremo, hauea per simil conto rese l'armi al Tempio.

Mà tornando alla sua prima età, fu sano per natura, & di complessione sanguigna, & di colore trà il bianco, & il bruno con occhio viuace. La vista lo serui benissimo sino a 60. anni passati, dipoi ricorse a gli occhiali. Non era di forze molte, mà destro a saltare, & veloce nel corso, & calido per natura; & però haueua la estate per nimica, & massime il Settembre. Mangiuaa frutti, & herbe voluntieri, & nella sua giouentù bene sempre aqua, & inuecchiando usò il vino temperatamente serbandò in costume la sera di bere aqua, la quale dice esso, che gli toglieua ogni fastidio, che sentisse nello stomaco.

Del mangiar carne non fu molto amico, anzi soleua dire, che se GIESV Christo Signor nostro non hauesse mangiato carne, & beuuto vino, ch'esso gustato non n'haurebbe. Non volentieri si trouaua a conuitti Magnifici, & rare volte si leuaua da tavola, & hauesse satiata la fame.

Digiunaua tutta la Quaresima, & le Vigilie, & ogni Venerdì facua il digiuno in pane, & in aqua, & così continuò sino alla vecchiezza.

Gionanetto si diletto d'andar polito, & pettinato, & usaua lo specchio. Sonaua di Lauto, & l'usò sino alla vecchiezza, & ne fa mentione nel suo Testamento.

Fu molto stimolato dalla carne, et per lo gran dispiacere, che ne sentiu, alle volte desideraua esser di pietra. Si tenne quanto puote, et fecesi, che giunto presso alli quarant'anni visse castissimo. Cum adhuc fatis haberet caloris, & virium, com'esso scrinere.

Leuauasi ordinariamente a mezza notte, et diceua il Matutino, et poi si daua alli studi; ch'erano, come scrinere le sue hore migliori. Et per questo usaua tenere tutta la notte il lume acceso.

Ad posteritatem ep. lib. 18
senil. e nel lib.
12. delle sen.
ep. 1. col. 8.
Nelle sen. lib.
11. ep. 1. c. 2.
& nelle dopo
sen. ep. 23.
Nelle famil.
ep. 117.

Nelle sen. lib.
12. ep. 9. col.
13. & lib. 15.
ep. 3. col. 3.

Nelle sen. lib.
12. ep. 1. col. 9
Nelle dopo
sen. ep. 29. &
nel libr. 3. in
versis epist. ad
amicum Trā
salpinum.
Nelle sen. lib.
11. ep. 5. nelle
fam. ep. 25.
Nel colloq. 2.
col. 11.

Nelle sen. lib.
12. ad poster.
Nelle sen. lib.
8. ep. 1. & nel-
le fam. ep. 98.
& nelle senil.
lib. 9. alla 2. &
lib. 11. alla 3.
Nelle famil.
ep. 72.

Nelle sen. lib.
 3. ep. 3.
 Nelle famil.
 ep. 89. col. 4.
 Nel colloq. 2.
 col. 10.

Cominciò di 25. anni ad esser canuto, & due volte l'anno, cioè di Primavera, & d'Autunno strabena sangue. Era inclinato all'ira, & allo sdegno; le quali cose a lui, & non ad altri nocuano: imperocchè nissuno offendeva, & tosto si mitigaua.

De vita solit.
 tract. 2. & à
 c. 3.
 Nelle sen. lib.
 17. ep. 2.

Fù verso gl'amici, & altri molto benigno, & non mancò accommodarli quando puote di danari, & fauori, come diremo del Boccaccio, & altri; & teneuoli la Casa aperta, & mal uolentieri, & rade volte mangiua solo. Amaua la solitudine più che la frequenza, & per questo fuggiu le Corti, nelle quali dice, che non stette mai per accommodarsi à Signori, mà quelli più tosto a lui s'accommodauano.

Nelle famil.
 ep. 62.
 Nelle dopo se
 nil. ep. 49.
 Nelle sen. lib.
 13. epist. 8.

L'entrate sue non si vede apunto come fossero, mà però si conosce, che puote con esse viuere ne termini della modestia honoratamente; perche teneua famiglia assai, & caualature, ancora che la frequenza de seruitori molto non gli piacesse, & tra quelli erano la maggior parte scrittori; di che a quel tempo a pari suoi era gran bisogno, non hauendosi la stampa.

Nelle famil.
 ep. 60.
 Nelle sen. lib.
 12. ep. 1. col. 8.

Trouo che fù Canonico Lombertense, che forse fù il primobeneficio c'hauesse, datoli dal suo amato Vescouo Colonna. Fù etiamdio Archidiacono, & Canonico di Parma, & di Padoua Canonico similmente. Altre cose hebbe, di che non sò il nome. M. Bartolomeo da Beneuento, huomo di molte lettere, & pratico, hà detto hauer letto scritture, per le quali si vede, come il Petrarca hebbe la Badia di Gauello, detta altramente da Cananouo, nella diocesi d'Adria, ch'è nelli confini di Ferrara, & del Vinitiano su'l Pò, & è hoggi di beneficio c'hà d'entrata circa scudi 1200.

Ep. 2. del 1.
 delle sen.
 Nelle sen. lib.
 Ep. 2. lib. 11
 ep. 3. lib. 13.
 ep. 12. & 13.
 & ep. 2. col. 8.
 Nelle dopo
 sen. ep. 49 cò.
 tra galli c. 5.

Scrue esso, che Papa Innocentio, che lo uoleua per secretario, gli conferì due beneficij, & più ne prometteua. Egli in molti luochi dice contentarsi dello stato suo, & di poter viuere modestamente. Chiara cosa è, che mai non volle beneficij curati, & per questo ricusò d'esser Vescouo, essendoli più d'una volta offerto di farlo. La qual cosa offendeva, come dice, gl'amici; anzi facendoli scriuere Papa Urbano, che uoleua in ogni modo accrescerli l'entrata, rispose, ringratiando, & non ricusando l'offerta, purchè

purche non fossero benefitij curati, de quali nissuno voleva, parendoli assai il render conto à Dio benedetto dell' anima sua, non che di quella d' altri.

Vineua, & stava semplicemente, & massime nelle solitudini, & diceua per Tapeti fini bastarli la paglia monda, cioè le stuoie; & dal testamento, che fece chiaramente si comprende, com' esso dice, che molti danari, & robba non auanzaua.

Nelle sen.lib.
8. ep. 2.

Vedesi per le sue epistole, ch' à gli amici non mancua d' aiutarli, & soccorrerli, come tra gli altri fu M. Giovanni Boccaccio, il quale parendoli d' esserli molto debitore, fece scusa seco; & che il Petrarca rispondendo non sapere d' esser con lui creditore, se non d' amore, & però, che lasci questo pensiero.

Nelle sen.lib.
1. ep. 5. al fine.

Non voglio qui tacere, che Monsignor Reuerendissimo M. Pietro Bembo mi disse una volta in Padoua hauer inteso dal Clarissimo M. Bernardo suo Padre, il qual riferiua, ch' essendo giouanetto andò con alcuni altri a spasso in Arquato, oue trouò vn Contadino di quel paese vecchissimo, co' l quale parlando del Petrarca, che in quella Villa era morto, & sepolto, il vecchio disse, che nella sua pueritia lo hanea più volte veduto, & che di verno portaua una pelliccia di buone fodere dentro, mà di fuora scoperta, com' anco hoggidi usano molti oltramontani; il che forse facua, ò per l' usanza, ò perche fosse men greue. Et diceua, il contadino, che in molti luochi di quel cuoio era scritto variamente, cosa, che facilissimamente credo, per hauer veduto scritture di mano del Petrarca fatte etian dio in pezzi di carta straccia, mouendosi à scriuere repentinamente secondo che l' animo lo sospingeva, & seruendosi di qualunque materia se gli parasse dauanti, uso quasi commune à tutti li poeti.

Questo hò voluto qui dire più per segno della modestia sua, che per altro; essendo chiarissimo, che d' auaritia non può esser notato, perche da tal vitio fu lontanissimo.

Hebbe molti amici, de quali nissuno perse mai, se morte non gli lo tolse. Frà gli priuati grandemente amò Socrate, & Lelio.

Nelle sen.lib.
1. ep. 3.

Questi furono due giquani familiari delli Signori Colonnese, co' i quali

Nelle sen. lib. 5. ep. 1. *quali visse sempre domesticamente, & erano partecipi del cuor suo, come di sopra di Socrate hò detto. Lelio era Romano, & vissero amici 34. anni.*

Nelle famil. ep. 58. *Tomaso da Messina gli fu molto caro, erano d'una età, & hanno studiato insieme a Bologna, & sempre s'amarono carissimamente; & esso dice, una ætas, idem animus. Soggiungendo, che quando hebbe la nuoua della morte di Tomaso lo prese la febre, che fu per togli la vita.*

Nelle sen. lib. 1. ep. 3. *Simodi, à chi molte epistole scriue, fu nome finto. Domandauasi Francesco di Santo Apostolo Fiorentino, & suo caro amico. Similmente Fiorentino fu Sennuccio del Bene, del quale & nelle rime, & nelle prose fa dolce memoria.*

Nelle famil. ep. 107. *Franceschino era altresì Fiorentino, & suo parente, & l'amò grandemente, & dolendosi della sua perdita, prega a Sanona, ou'era morto male & bene.*

Mà per non empire il libro de gli amici suoi, che furono molti; dirò solo di M. Giouanni Boccaccio, il quale per la sua virtute amò assai, come mostrano le molte epistole scritte à lui.

Nelle sen. lib. 1. ep. 1. *Andò il Boccaccio a trouarlo in Vinetia del 364. & stette seco tre mesi per goderlo, & tra loro co'l tempo passarono molte amorevolezze, non mancando il Petrarca, com'è detto, soccorrerlo ne i suoi bisogni, doue potena, inuitandolo à viuere seco, per far i beni loro, come gli animi comuni. Et all'incontro il Boccaccio*

Nelle dopo sen. ep. 24. *non mancò seco d'ogni segno d'amore, come tra gli altri furono tutte l'opere di Santo Agostino, di che il Petrarca si dilettaua, le quali gli mandò a donare ligate in un volume, & scritte di lettera antica. Onde M. Francesco fece gran festa, & scriue non hauer mai veduto libro maggiore.*

Gli mandò anco à donare la Comedia di Dante scritta bene con li sottoscritti versi Latini.

Illustri Viro D. Francisco Petrarce Laureato.

I Talia iam certus honos, cui tempora lauro
Romulei cinxere duces, hoc suscipe gratum

Dan-

Dantis opus, vulgo quo nunquam doctius ullis
Ante reor simili compactum carmine sacclis.
Nec tibi sit durum versus vidisse Poetae
Exulis, expatrio tantum sermone sonoros,
Frondebis ac nullis redimiti crimine iniquae
Fortunae. Hoc etenim exilium potuisse futuris
Quid metrum vulgare queat monstrare modernum
Causa fuit Vati; non quod persæpè frementes
Invidia dixeret truces, quòd nescius olim
Egerit hoc author. nouisti forsitan, & ipse,
Traxerit ut iuuenem Phæbus per celsa niuosi
Cyrreos, mediosque sinus, tacitosque recessus
Naturæ, cœliq; vias, terræq; marisq;
Aonios fontes, Parnassi culmen, & antra
Iulia, Pariseos dudum, extremosq; Britannos.
Hinc illi egregium sacro moderamine virtus
Theologi, Vatisq; dedit, simul atq; Sophiæ
Agnomen, factusq; est magnæ gloriæ gentis
Altera florigenum. meritis tamen improba lauris
Mos properata nimis vetuit vincire capillos.
Insuper, & coram si nudas ire Camœnas
Fortè putas primo intuitu; si claustra Plutonis
Mente quidem referes, amnem, montemq; superbū,
Atq; Iouis solium sacris vestirier umbris,
Sublimes sensus cernes, & vertice Nisæ
Plectra mouere Dei musas, ac ordine miro
Cuncta trahi, dicesq; libens, erit alter ab illo,
Quem laudas, meritoq; colis per sæcula Dantes,
Quem genuit grandis vatum Florentia mater,
Et veneratur ouans, nomen celebrisq; per Vrbes
Ingentes fert grande suum, duce nomine nati.
Hunc oro michare nimis, spesq; unica nostrum
Ingenio quamquam valeas, cœlosq; penetres,
Nec Latium solum fama, sed sidera pulses,

Conciuem, doctumq; satis, pariterq; poetam
 Suscipe, iunge tuis, lauda, cole, perlege. Nam si
 Feceris hoc, magnis & te decorabis, & illum
 Laudibus. O nostræ eximium decus Urbis, & Orbis.

Ne de gli amici priuati, ch' amassero il Petrarca, furono man-
 co li Signori & Principi, & in Italia, & fuori. Tale gratia li
 daua la sua virtute.

Nelle senil. al
 1. lib. ep. 2. &
 4. nel lib. 13.
 ep. 8. & 14. &
 nel lib. 11. ep.
 1. & 2.

Et lib. 15. ep.
 2. & nel libr.
 de ignor. sui
 col. 5. contra
 Gallum co. 7.

Nelle dopo
 sen. ep. 43.

Nel lib. de
 ignor. col. 6.

Nel 1. delle
 sen. ep. 2.

Papa Benedetto XI. Clemente VI. Innocentio VI. & Urbano V.
 lo desiderauano hauer appresso, & con honorate conditioni, &
 fatto già vecchio, non mancò Papa Gregorio XI. pregarlo instan-
 temente à voler esser seco, preparando la sua venuta in Italia con
 la Corte à Roma, come fece.

Ludonico, & Carlo Imperatori ne fecero grandissima stima,
 & lo chiamarono più volte à se in Germania, & prezzarono il suo
 giudicio, come si vede dalle lettere, che à loro scriueua.

Giuanni II. Rè di Francia, che visse al tempo di Papa Inno-
 centio VI. lo richiese anco esso a quel tempo apunto, che Papa In-
 nocentio per secretario lo domandaua; di che si duole, & scusa con
 un amico suo.

Da Roberto Rè di Napoli quanto fosse accarezzato, di sopra
 n'hauemo tocco, & molte delle scritture sue ne fanno testimonio.

Similmente s'è mostrato il conto, che ne fecero i Signori Vine-
 tiani, & gli Visconti; ne per questo a gli altri Signori d'Italia
 fu men caro, & trà gli altri alla Republica di Fiorenza sua ho-
 norata patria, la quale da se per honorarlo, & non priuarsi di si
 raro Cittadino gli restituì li beni paterni già confiscati tanti an-
 ni, & lui inuitò honoratamente à ripatriare, & mandaronli per
 M. Giovanni Boccaccio suo amicissimo la gratia sino à Vinctia; &
 si vede anco la risposta, che M. Francesco li fece.

Nelle ep. do-
 po le sc. alla 6.

Nelle sen. lib.
 13. ep. 1.

Ei Signori da Este Marchesi di Ferrara furono suoi amoreuo-
 lissimi, et a loro non solo lettere, mà libri di grandi opere hà
 scritto.

Fu alli Signori da Correggio carissimo, et dalli giouani di lo-
 ro come padre amato, di che fanno testimonio le lettere, che à lo-

ro scritte hò veduto di mano del medesimo Petrarca.

Li Signori dalla Scala, & da Gonzaga sempre lo videro volentieri, & hebbero caro.

Similmente li Signori Malatesti, il primo de quali, ch'era il Signor Pandolfo a quel tempo, lo volle non solo visitare in Milano, mà anco farlo due volte ritrarre, & portarsene la sua immagine, & più volte l'inuitò a viuer seco, & da lui hebbe vna copia del libro delle Canzoni, et sonetti suoi, di che si dilettaua.

Fù etiandio di grande auttorità con il popolo Romano, et Cola Rentio Tribuno.

Delli Signori Colonnese non accade dir molto, ch'esso, et in rimma, et in prosa ne fa buon testimonio, et dice in vna epistola già vecchio parlando della Casa Colonna. *Quam dilexi, & diligam, dum me diligam: imperoche fù non solo dal Vescono, mà dal Cardinale amato come fratello, et dal Signor Stefano lor Padre come figliolo tenuto. Et riferisce trà l'altre cose, che ritrouandosi in Auignone ancora giouane, et in Casa del Cardinale Colonna, occorse, che per alcuno bisogno il Cardinale volle parlare à tutti li suoi di Casa, et fattoli chiamare d'una ad vno per vno il giuramento di dirli il vero; dal qual atto non assolse anco il Signor Agabito suo fratello Vescono di Luna: et così giurando tutti, quando il Petrarca porse la mano per metterla su'l libro, che'l Cardinale tenena, esso lo ritirò dicendo, di questo basta la parola sola, et non accade giuramento, facendoli tal honore in presenza della famiglia tutta.*

Fù com'è detto caro alli Signori, et alli priuati, et non già perche gli fusse adulator, essendo nimico alle cose mal fate, et riprendendole senza rispetto, di che fanno fede tante sue compositioni, et massime le epistole scritte à Papi, et Prelati. Per il che alcuni maligni, et vitiosimali lo comportauano, et vn Cardinale trà gl'altri per nuocerli, e potena, et metterlo in disgratia di Papa Innocentio VI. disse ch'era heretico, perche studiava Virgilio, che biasimaua la Corte. La qual calunnia à quel tempo per la rozzezza di quel secolo credete, che gli hanesse da valere. Ma

Nelle sen.lib.
1.ep.6. & nel
lib.13. all'ep.
10 & 11.

Nelle famil.
ep.39.
Nelle sen.lib.
15.ep.1.

Nelle sen.lib.
17. & lib.13.
ep.lib.14. &
lib.11.ep.3.
Nelle famil.
ep.87.
Nelle sen.lib.
1.ep.4.

Nelle sen lib.
16. ep. 7.

fu più sanio il Papa del Cardinale, & della sua accusa poca stima fece. Furono anco de gli emuli, che sempre l'invidia metteradici, i quali scrissero contra lui, ò di lui male parlarono, & à questi in più parti dell'opere sue Latine saniamente, ne senza sdegno alle volte risponde. Chiara cosa è, che generalmente da tutti, & grandi, & piccioli, fu amato, & stimato; et frà gli altri vn cieco Maestro di Grammatica in Pontremoli, hauendo vdito delle sue compositioni, deliberò volerlo in ogni modo visitare, se poteva, et intendendo, che à Napoli sitrouaua al tempo del Rè Roberto, lasciato ogni altro affare, et preso vn suo figliolo per guida, andò à Napoli; donde quando vi giunse, il Petrarca era partito per Roma, la qual cosa dal Rè Roberto intesa, volle parlare al Cieco, et vedendo, che solo amore di virtù lo spingeuà à questo peregrinaggio, gli fece alcuno presente, et l'inuidiò à Roma; oue ne anco trouò il Petrarca, che già era partito, et così sconsolato tornò a casa sua, doue non longo tempo da poi intese che'l Petrarca era in Parma; per il che subito si fece là condurre. Et fu cosa mirabile vedere la festa che facena d'hauer trouato M. Francesco, et parlar seco, basciandoli il capo, et le mani, à che concorrendo le genti, il Cieco diceua, voi non conoscete quest'huomo, io vedo più di voi, et Dio ringratio, che m'hà fatto degno di trouarlo. Della qual cosa li Signori di Parma, che molto il Petrarca stimauano, haueuano piacere, et fecero cortesie à quel buonhuomo, che dopo tre giorni, che stete con M. Francesco, se ne tornò tutto contento a Pontremoli.

De ignoran-
tia col. 8.

Nelle fam. ep.
64.

L'inclinatione di M. Francesco alle lettere sempre fu grande, et rari furono quei giorni, che non leggesse, ò scriuesse, ò pensasse, ò ascoltasse qualche cosa bella; ma non già a tutte le sorti di studi si diede, che come di sopra dissi, a quello delle leggi non si mise volentieri, ancora che hauesse Maestri famosissimi a quel tempo in quella facoltà, che furono M. Cino da Pistoia, et M. Gio. Andrea Calderino Bolognese, al quale fu sempre amico, et si scriueuano, et esso ringratia Dio, che non si fermò per questo più di quello, che fece in Bologna, non già perche le leggi in se gli spiaceffero,

essero, mà per il modo, in che si trattauano; di che dice hauere hauuto longo ragionamento con M. Oldrado da Lodi gran Iureconsulto. L'animo suo era più volto alle morali, all'Historia, & alla Rhetorica, & sopra tutto alla Poesia, per la quale si vede, ch'era nato; & diceua trà se, Tentanda via est, qua me quoque possim tollere humo; & à questi studi si volse con ogni potere. Et per esser allhora la lingua Latina quasi sepolta, esso fu il primo, che la scoprìsse, & in prosa, & in verso componeua assai; per lo quale rispetto fu nominato con honor suo per tutta Europa, & vera cosa è, ch'al verso, de Latini parlando, fu più atto, che alla prosa, nella quale non fece gran fondamento di stile polito per la varia, & molto difforme lettione, che faceua, leggendo non solo Cicerone, & gli Historici, mà Seneca, & Santo Agostino, di che molto si dilettaua, & fece un suo stile familiare, co'l quale ogni cosa facilmente scriveua. Et per questo allhora tanto più era marauiglioso, & lo riputauano pare a gli antichi, cosa, che su'l fiorire lo fece stare sopra di se, perche il commun consenso nelle proprie lodi facilmente accieca gli huomini; nientedimeno si rauuide, & disse conoscere lo stile suo debole assai.

Nelle sen lib.
16. ep. 6.

Nelle famil.
ep. 63.

Nella ep. alla
posterità.

Nel verso Latino ancora fece molto, & andò più inanzi, perche non tanto si tramescolò con altri. Et attese più a Virgilio, e con la sua Africa sperò far gran cose, & ritornare le Muse in Parnaso, come scrisse nel nono libro di quella; & fu per ciò coronato in Roma. In questa parte ancora, non ostante la lode comune, che'l mondo gli daua, co'l tempo il suo buon giuditio non s'ingannò, & vide, che non era giunto al segno, che bisognaua; & dice vno scrittore delli più vecchi della Vita sua hauer inteso, che trouandosi il Petrarca in Verona, & sentendo cantare i versi della detta Africa ad alcuno, che se ne delectaua, egli pianse, dolendosi non poterla ascondere a fatto, così fu il suo giuditio maturo, ancora che fosse nato a tempi assai per detto conto sterili, & per questo scrìue, che molte cose sue, che non erano in mano d'altri, abbrugiò.

Nel proemio
delle fam.

Nella

Nella poesia delle rime Toscane fu facile, si come quello, che nella lingua era nato, & vedeuà anco de gli altri compositori uenienti al suo tempo, che dauano sprone al suo bello ingegno da farsi auanti; oltra che uide li Prouençali, i quali imitò, & superò di gran lunga.

Cominciò per scherzo, & per amore, mà poi cò'l tempo s'auvide, che in questo la sua fama s'appoggiuaua, più che in altro, et però con gran cura v'attese, et ben disse nelle rime, che vedeuà nel pensiero i due begl'occhi etc. Rimaner d po lui pien di fauille.

Di questi studi apunto gli auuenne il contrario di quello hauer fatto ne i Latini, i quali Erimo da prima, et non poi, mà questi apprezzò. Poi, hauendoli da principio in non gran conto.

Nelle sen. lib.
s. cp. 2.

Scrive al Boccaccio già vecchio pentirsi di non essersi dato tutto al volgare, nel quale era più Signore del Campo; doue i Latini nell' altro haueuano già buon tempo ogni cosa occupato. Et hà lasciato scritto Pietro Paolo Vergerio hauer inteso da Colutio Salutato Fiorentino, che fu Secretario di Papa Urbano, et amico del Petrarca, ch' à lui haueua detto, come le sue compositioni tutte poteuà migliorare assai, dalle rime in poi, nelle quali s'era tanto alzato, che più non li daua l'animo d'arruiarle. Et veramente io hò veduto alcuni fogli di dette rime di sua mano propria, nelli quali si vede la grandissima cura, ch' usaua per la lima di quelle, ritoccandole già vecchio, et doppo, che composte l'haueua per venti, et più anni, et meritamente n'acquistò gran lode et andio uiuendo. Onde il Boccaccio, che in questa parte ancora di comporre in rima s'affaticò, et ne desideraua honore, visto, che non s'appressaua à M. Francesco, sbigotì, et venne in pensiero d'ardere quanto in ciò hauea scritto, et lo comunicò al Petrarca, il quale lo consola, dicendo, che se del terzo luoco non si contentaua, volentieri gli cedeuà il secondo, intendendo per modestia, che'l primo fosse di Dante.

Ne tacerò quì, che dolendosi cò'l Boccaccio, ch' alcuni sotto suo nome dauano fuora compositioni, dice ancora, ch' altri con le sue rime uiueuano, & però alcuni andauano à pregarlo, che gratia glie

gliene facesse, le quali poi recitauano, doue che fosse, & ne ritrahenano vesti, & altri presenti. Talche ad vn certo modo faccena delle sue compositioni elemosina.

Nello studio dell' Historie, & virtù morali si diletto molto, piacendoli più di ben viuere, che di sapere.

Hebbe tra gli altri buoni autori grande affettione à Santo Agostino, l'opre del quale leggeua volentieri.

Ad Auerroes, & suoi seguaci fù inimicissimo, & come impij gli odiana. Et scrine al Boccaccio hauersi vn giorno cacciato di camera vno scolaro per le lodi, che daua all' empie sentetie d' Auerroes. Et di questa materia parlando dice. Quo plura contra Christi fidem dici audio, in Christo sum firmior, & me de christiano christianissimum hæreticorum fecere blasphemiae.

Non fù anco amico de Medici di quel tempo, per la medesima cagione di seguire gli Arabi, & in più luochi ne fece con la penna fede.

Similmente à gli Astrologi nel giudicare non credete mai, & poca stima ne fece.

Studiò le morali d' Aristotile, il qual diceua, che gli insegnaua, mà non lo moueua a far bene; nella qual parte più gli giouano Cicerone, Seneca, & Santo Agostino.

Fù diligentissimo in cercar l'opre de gli autori antichi, & n' hebbe alcune c' hoggidi sono smarrite, come furono tra l'altre i libri de Gloria di Cicerone.

Hebbe gran voglia d' imparare la lingua Greca, mà la carestia de Maestri lo impedi, & duolsi hauerne vno perduto, che la morte li tolse, il quale perciò haueua & chiamauasi Barlaam, che di già gli hauea dato i principij, & cominciuali a leggere Platone, che restò seco, come dice, muto, & così Homero, il quale si fece mandare latino da M. Giouanni Boccaccio; hauendogliene mandato a donare vn Greco, & bello fin da Costantinopoli vn segretario d' vno di quegli Imperatori.

Non fù vago di lunga vita, anzi scrine, & afferma ad vn Me-

Nelle sen. lib.
2. ep. 4. lib. 5.
ep. 2.

Nelle sen. lib.
5. ep. 3.
De ignorantia col. 13.

Lib. 12. senil.
ep. 2. col. 13.

Nelle sen lib.
1. ep. vltim. &
nella 1. del 3.
lib.
De ignor. col.
25. & contra
gillū col. 23.
Nelle sen lib.

16. ep. 1.
Nelle sen. lib.
11. Epist. 9. &
de ignor. col.
28. & colloq.
2. col. 11.
Nelle sen. lib.
16 col. 5.
Nelle sen. lib.
3. ep. 6. & lib.
6. ep. 1. & lib.
6. ep. 2.
Nelle dopo sen.
nil. ep. 22.

Nelle sen. lib.
15. epist. 5.
Nelle sen. lib.
8. ep. 2.

Alla posterità

dico suo amico, che se lo potesse far tornar giouane non lo accetterebbe, conoscendo questa vita per misera; & più cara gli fù la vecchiezza, che la giuentù. Et dice altroue, che da poco è quel seruo, che fugge l'aspetto del suo Signore, parlando d'esser apparecchiato a morire volentieri; onde la sua vecchiezza spese tutta in sacre lettioni. Dice bene hauer si riservato per spasso, & ornamento le Muse.

Alla posterità
& nel 3. coll.
col. 14.
De igni, col. 7.

Era per natura graue, & d'ingegno, com'esso dice, più mansueto, & benigno, ch'acuto; & però quando lesse il Decamerone del Boccaccio, vedendolo in molti luoghi licentioso, lo scusa dicendo, pensare, che da giouane sia stato da lui scritto. Loda però il principio, & il fine, il quale fece anco Latino, come scrine, & si vede. Sopra tutto fù bonissimo christiano, Catholico, & pieno di pietà, & pregaua trà l'altre cose Dio benedetto, che lo facesse buono siche lo amasse, & da lui fosse amato, dicendo, à questo son nato, & non alle lettere, le quali per se fanno gli huomini gonfi, & riputaua più felice assai vn minimo semplice, che in GIESV Christo credesse, che Platone, & Aristotile, & Cicerone con tutto il saper loro. Et così attese più a ben viuere, che à ben parlare.

Ep. ad poster.

Questi in somma furono gli studi, pensieri, & costumi di M. Francesco Petrarca, i quali se con dritto occhio saranno guardati, si potrà facilmente vedere di quanto giuditio, & bontà, & religione fosse.

Non fù questi vn scrittore d'amor lasciuo, ne cose cattine insegna, si com'altri in altri secoli fecero, mà tutto graue, et Platonico. Alza spesso la mente al Cielo, ò piange gl'affetti suoi con soauissima, et dolcissima melodia. Et tanto più è degno di marauiglia, et lode, quanto che nacque à quei secoli, et in fortuna aduersa, et con poche facultà; Onde dopo Dio benedetto tutto l'honore è del buono ingegno, et della buona natura sua.

Resterebbe, ch'appresso questa pittura, che di sopra vi ho fatto della vita, et costumi di M. Francesco, similmente vi dicessi del modo, et diligentia, ch'usaua in ridurre le sue rime a perfectione, il che

il che assai bene hò potuto comprendere da alcuni fogli, che di sua propria mano hò veduto scritti, parte in Padoua in mano di Monsignor Pietro Bembo, come di sopra dissi, & parte in Roma in mano di M. Baldaſſarre da Peſcia; i quali fogli erano di quei primi originali, doue le componeua, & correggeua, notando ſpeſſe volte, & ſempre con parole latine, l'hora, & il tempo, che ciò faceua, & la cagione perche mutaua. Coſa che dà gran lume del ſuo giuditio, che come più inuecchiaua, ſempre ſi faceua migliore. Ma ſopra ciò farò vn diſcorſo à parte, s' à Dio piacerà; per hora baſtiui queſto, a che ſolo per compimento aggiungerò alcune coſe, di che già hò fatto ricordo. Et la prima ſarà un ſonetto, che tra molti di M. Giovanni Boccaccio hò trouato in un libro antico fatto in morte di M. Francesco, il quale ſenza dubbio il Boccaccio fece nell' ultimo anno di ſua vita; imperoche l' anno ſeguente alla morte del Petrarca d'anni ſeſſantadue morì, cioè del 1375.

Sonetto di M. Giovanni Boccaccio in morte di M.

Francesco Petrarca.

H Or ſe ſalito caro Signor mio
Nel Regno, al qual ſalir anchora aspetta
Ogn' anima da Dio à quella Eletta,
Nel ſuo partir di queſto mondo rio.
Hor ſe colà, doue ſpeſſo il deſio
Ti tirò già per vedere Lauretta;
Hor ſe doue la mia bella Fiammetta
Siede con lei nel conſpetto di Dio.
Hor con Sennuccio, e con Cino, e con Dante
Vini ſicuro d' eterno ri po ſo,
Mirando coſe da noi non inteſe.
Deh' ſ' agrado ti fui nel mondo errante,
Tirami dietro à te doue gioioſo
Vegga colei, che pria d' amor m' acceſe.

*Memorabilia quedam de Laura, manu propria Francisci
Petrarce scripta in quodam Codice Virgilii in
Papiensi Bibliotheca reperto.*

Laura propriis virtutibus illustris, & meis longum celebrata carminibus, primum oculis meis apparuit sub primum adolescentiæ meæ tempus, anno Domini 1327. die 6. Mensis Aprilis in Ecclesia Sanctæ Claræ Auinioni hora matutina. Et in eadem Ciuitate eodem mense Aprilis eodem die 6. eadem hora prima, anno autem Domini 1348. ab hac luce lux illa subtracta est, cum ego fortè Veronæ essem, heu fati mei nescius. Rumor autem infœlix per literas Ludouici mei, me Parmæ reperit, anno eodem, mense Maii, die 19. mane.

Corpus illud castissimum, ac pulcherrimum in loco Fratrum Minorum repositum est ipsa die mortis ad vesperam. Animam quidem eius, ut de Aphricano ait Seneca, in cœlum, unde erat, rediisse, mihi persuadeo.

Hęc autem ad acerbam rei memoriam amara quadam dulcedine scribere visum est, hoc potissimum loco, qui sæpè sub oculis meis redit, ut cogitem nihil esse debere, quod amplius mihi placeat in hac vita, & effracto maiori laqueo tempus esse de Babylone fugiendi, crebra horum inspectione, ac fugacissimæ ætatis æstimatione commouear. Quod præuia Dei gratia facile erit, præteriti temporis curas superuacuas, spes inanes, & inexpectatos exitus acriter ac viriliter cogitanti.

Ex Colloquio tertii diei.

SI verò paucorum numerus annorum, quo illam præcedis, spem tribuit vanissimam, prius te, quàm furoris tui fomitem esse moriturum, & hunc naturæ ordi-

nem

nem tibi fingis immobilem .

Item pudet , piget , & pœnitet ; sed ultra non valeo .
Scis autem , quòd hic mihi solatii est , quòd illa mecum
fenescit .

*Sonetto ritronato nella sepoltura di Madonna Laura
in Auignone del 1533.*

QVI giacen quelle caste , e felici ossa .
Di quell' alma gentile , e sola in Terra ;
Aspro dur sasso hor ben teco hai sotterra
Il vero honor , la fama , e beltà scossa .
Morte hà del verde lauro suelta , e smossa
Fresca radice , e' l premio di mia guerra
Di quattro lustri , ò più , s' anchor non erra
Mio pensier tristo , e' l chiude in poca fossa .
Felice pianta in Borgo d' Auignone
Nacque , e morì , e qui con ella giace
La penna , il stil , l' inchiostro , e la ragione .
O delicate membra , ò vna face ,
Ch' anchor mi cuoci , e struggi , inginocchione
Ciascun preghi' l Signor t' accetti in pace .

CARMINA PETRARCAE IN FVNERE ELECTAE MATRIS.

SVscipe funereum Genetrix sanctissima cantum ,
Atque aures aduerte pias , si prœmia coelo
Digna ferens virtus , alios non spernit honores .
Quid tibi pollicear ? nisi quod velut alta Tonantis
Regna tenes Electa Dei tam nomine quam re .
Sic quoque perpetuum dabit hic tibi nomen honestas
Musarum celebranda choris , pietasque suprema ,
Maiestasque animi , primisque incœpta sub annis
Corpore iam eximio nullam intermissa per horam

Tempus ad extremum vitæ, notissima claræ
 Cura pudicitiae, facie miranda sub illa.
 Iam brevis innocuæ præsens tibi vita peracta
 Efficit, ut populo maneat narranda futuro,
 Aeternum veneranda bonis, mihi flendaque semper.
 Nec quia contigerit quicquam tibi triste dolemus,
 Sed quia me, fratremque parens dulcissima fessos
 Pythagoræ in biuium, & rerum sub turbine linquis.
 Tu tamen instabilem felix ò transfuga mundum
 Non sine me fugies, nec stabis sola sepulchro.
 Egregiam matrem sequitur fortuna relicta
 Spesque domus, & cuncta animi solatia nostri.
 Ipse ego iam saxo videor mihi pressus eodem.
 Hæc modò pauca quidem pectus testantia mœstum
 Dicta velim. sed plura alias, cunctosque per annos
 Hac tua fida parens resonabit gloria lingua.
 Hæc longum exequias tribuam tibi, postque caduci
 Corporis interitum, quod adhuc viget, optima sub qua
 Viuis adhuc genetrix, cum iam compresserit urna
 Hos etiam cineres, nisi me premat immemor ætas,
 Viuemus pariter, pariter memorabimur ambo,
 Sin aliter fors dura parat, morsque inuida nostram
 Extinctura venit fragili cum corpore famam,
 Tu saltem, tu sola precor, post busta superstes
 Viue, nec immeritæ noceant obliuia lethes.
 Versiculos tibi nunc totidem, quos præbuit annos
 Vita, damus, gemitus & cœtera digna tulisti,
 Dum stetit ante oculos feretrum miserabile nostros,
 Ac licuit gelidis lachrimas infundere membris.

Antonius Possennus iunior Gonzaga lib. 4.

pag. 407. sic habet.

Nec liberalium artium gloriam abiecit (subaudi Lu-
 donicus Gonzaga Mantuæ Capitaneus) pubem ingenuâ
 studiis operatam pecunia, & eruditoribus iuuit, se-
 gniusque

gniusque intentos corripuit; velut pulcherrimum otium perderent. Ea causa duos ante annos, Auinionem à Ludouico literæ missæ fuerant, quibus Franciscus Petrarca, vir omni inuidia, & posteritate superior, accersiretur. Fama viri, & Patriæ honestandæ amor illexerant, ut pro nihilo pecunia haberetur; quæ gloria probatur. Responsum à Petrarca perhumaniter est. Eius literas, quamquam cætera inutiles, commendatione magni iudicii, & antiquitatis monimenta inter Archiua Mantuanorum Ducum asseruatas huc transferre libuit. Sic habent.

FRANCISCVS PETRARCA D. Ludouico de Gonzaga Capitano Mantuæ S D. Accepi litteras tuas, & coram respondere, quam absens volueram, sed senescens (ut vides) inter ludos, atque præstigia fortunæ, multa mihi promittentis, obtemperare non possum. Pecuniam cū Petro de Crema familiari tuo remitto, quod animi desiderio inferuire nequeam, non contemptu. Aetas hæc profundo decurrentis æui rotatu, ad finem properat, non laborum, atque eò minus longi itineris patiens. Neque Auenione auelli integro spiritu possum, infelici amoris ictu, & ætate fatigatus. Si accederem, oheri non solatio essem. Nam frequentes morbi, & moeror assiduus fomenta potius requirunt, quam obsequiū permittunt. In futurum ver, si Columnensis annuerit, hospitem me forsan habiturus es. Caue beneficio, & gratia, meritum atque adeò desiderium meum superare. Quod enim imprudentia peccatur, munificentia non excusatur. Vale. Auinione. Salutis 1369. 12. Cal. April.

DE PETRARCHÆ ORTHOGRAPHIA.
*Perillustri ac Eruditissimo Viro Fortunio Liceto, in celeberrimo
 Gym. Bonon. Philos. Professore Eminentissimo Iacobus Philippus
 Tomasinus Aemonie Præsul. S. P.*

QUum vitam Francisci Petrarchæ priuatis studiorum
 meorū delicijs conscriptam, eruditorum amicorū
 suasu, felici Numine Em. Card. Io. Francisco
 ex Comitibus Guidijs a Balneo aliquot ab hinc annis
 destinassem, ut nostri moris est, omnibus doctis & ami-
 cis Viris expendendam exhibui. Eam quum ultro sedu-
 loque perlustrassent, non temnenda inter eos quæstio
 exorta fuit, qua ex causa Poetæ cognomen aspiratione
 produxerim. Nec defuere, qui rationibus speciose
 prolatis utriusque partis patrocinium susceperere. Eru-
 ditam ingeniorum contentionem etiam in tantilla re
 monumentis tradere æquum duxi, ne interpretamen-
 ta, literatorum amicorum quibus mea studia & labores
 perpetuo dicaui, ingrata obliuione pereant. In quorum
 numero quoniam Te nemo prior, tuum, mi Licete, heic
 arbitrium compello, ut quænam mea erga mutuam in
 me beneuolentiam, atque in primis aduersus tua in rem
 literariam præclara merita sit voluntas, posteritati li-
 quido constet.

Petrarchæ nullam conuenire aspirationem, in primis
 censuit Vir Candidissimus Laurentius Pignorius, heu
 quondam nostræ Urbis decus, & in antiquis monumen-
 tis euoluendis ac interpretandis oculatissimus, inscrip-
 tionem sepulcri Petrarchæ in municipio Patauino Arqu-
 ada innixus: ubi in marmore legitur:

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarce.

Itemque in Epigrammate ad domum Arquadianam. In-
 numera præterea loca, quibus abunde constat, quid ipsi
 fuerit animi. Pignorio accessit æui nostri lumen Anto-
 nius

nus Quarengus, dictionis castimonia cum elegantissimis veterum conferendus poeta. Nec desunt, qui suffragantur ipsis non infimi nominis eruditi complures.

Quod vero saluo amicitiae iure a viris Magnis dissentiens aspirationem malim, inter cetera occurrebat illud quod linguae Atticae exemplo H Hetruscis admodum frequens deprehenderem. Quamvis enim non ignorem H non esse veram literam; spiritum nihilominus agnosco, quo multae voces firmantur & roborantur; & cuius in Hetrusco idiomate triplex usus. Preterquam enim quod ex quorundam sententia literae vices suppleat, non solum aspirationi seruit, sed etiam dictionis loco adhibetur. Huic Benedicti Bonmatthei Introductionis ad linguam Hetruscam Tract. 3. cap. 5. merito praevit Gellius lib. 2. cap. 3. *H literam*, inquit, *sive illam spiritum magis quam literam dici oportet, inferebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque ut sonus earum esset viridior, vegetiorque*. Idque vel Petrarcha pronunciatione sui nominis Hetruscis familiari satis manifestat. Iure quidem Gaspar Scioppius in libello MS. de natura historiae luce digno carpit Arrium Catullanum, qui *Chommoda* dicebat pro *Commoda*. qui barbarismus est Hetruscis maximeque Florentinis hodie sollennis. Idem quoque Arrius *Hinsidias* dicebat pro *Insidias*: diversa Italarum consuetudine aequae barbara, dum nostris temporibus *Hortus*, non aliter quam *Ortus* profertur.

Elementum porro istud Latinis aspiratio dicitur; cuius potestas nulla, nisi quod sonum auget illius vocalis seu consonantis, cui adhaeret. Nonnunquam tamen consonantis loco reperitur, veluti apud Catullum. Sententiam meam tuebantur eruditionis multisciae ac Romanae vetustatis perquam studiosi plures, inter quos olim Musarum nostrarum columen Felix Osius, Artis Oratoriae in Gymnasio Patauino publicus Interpres, Io.

Rhodius

Rhodius Danus, Gabriel Naudæus Gallus, Ioannes Argolus, arctissima necessitudine nobis iuncti: qui H semper addendum censuere, ubi vocis origo, significatio, & euphonia id postularet. Hac ratione Charisius lib. 1. *Arena* gratius *Harena*, quod hæreat; & *Arena*, quod areat. Gratius enim eum aspiratione sonat. Mario etiam Victorino Artis Grammaticæ lib. 1. placuit *Harena*. Accedit demum V. C. Gerardi Vossii iudicium, qui *Petrarcha* scribendum existimat, non *Petrarca*. Priscis heredes scriptoribus *Haue* pro *Aue* usurpatum Cuiacii iudicio docuit Is. Casaubonus ad Trebellium Pollionem. Librarii tamen olim hanc aspirationis notam non usque studiosè obseruarunt. Inde vetustis etiam inscriptionibus YGIA & HYGIA exstat. Nimirum H. literam nunc abiiciebāt nunc præmittebant syllabis. Cuius tamen omīssio in libris MS. posterioris æui crimen est, ut ut Iul. Scaliger de causis linguæ Latinæ cap. 45. affirmat Latinos spreuisse illam asperitatem, nec auditum eius sonum se puero. Ceterum, ne alienis insistamus, è bibliotheca Vaticana omnium totius orbis celeberrima librum Latinum numero 3195. ipsius Petrarchæ manu scriptum nostræ petitioni depromsit Urbani VIII. S. P. piæ memoriæ quondam cubicularius, Torquatus Perottus nunc Amiensis Episcopus Vatis nostri studiosissimus, cuius nomini aspiratio addita. Nec discrepat alter num. 3199. qui olim fuit Ioannis Boccacii. Pariterque ei similis tertius Petri Bembinum. 3197.

Reliquum est, pro ingenii acumine iudicijque libertate tuam, ut soles, sententiam ingenuè proferas, quod meæ aliorumq; in re dubia expectationi satis fiat. Scribebam Patavii Pridie Id. Octobr. An. MDCXLIV.

Illustrissimo & Reuerendissimo Aemonie Prasuli

Iacobo Philippo Tomasino Fortunius Licetus B. A.

Etti non ita pridem Clarissimis Iureconsultis vitio datum sit, quod longiore disputatione concertauerint, an vocula *Posthumus* aspiranda foret, necne; quod viros graues non deceat in quæstiunculis grammaticilibus absumere tempus, deque friuolis nugis habere sermonem: Plato nihilominus, Philosophus grauissimus, integrum volumen sub Cratyli nomine non exiguum instituit *de recta nominum ratione*, diligenter in eo differens de minutissimis etiam syllabis, atque literulis. Immo vero sacra pagina (a) docet ipsum Deum summum sollicitum maxime fuisse de mutatione syllabarum, & aspirationis in hominum insignium nominibus; ac præcepisse cum aspiratione *Abraham* appellari, qui prius non aspirabatur *Abram*. Quin etiam quicquid attinet ad virum inclitum, Italiae nostræ decus, pro vili non debet haberi; quum Aristoteles ipse (b) viliorum animantium speculationem puerili fastidio despiciendam non esse dicat, quod in infimis etiam animalibus Naturæ numen, & honestum, & pulchrum insit ingenium. Quare non ab re iudicas, istam quæstionem de cognomine *Petrarchæ* aspirando, satis dignam quæ tractetur a sene Philosopho: proptereaque non grauabor tibi morem gerere, meaue sensa de propositis circa nominum aspirationem ingenue libereque proferre. Profecto quum Aristoteli (c) nomen significet indistincte naturam & essentiam proprietatemque rerum, quam explicat distincte definitio; proinde Plato (d) sapienter asseruit, non cuiuslibet hominis esse rebus imponere nomina, sed viri sapientis, rerumque nominandarum condiciones intimas & proprias agnoscentis. quod ipse didicerat e Diuina scriptura;

a Gen. 17.

b 1. de part.

c. 2.

c 1. phys. t. 5.

d in Cratyl.

e Gen. 2.

f lib. de non.
mutat.g li. de mundi
opificio.h l. 1. de Che-
rub.

i de Agricul.

ra; in qua legitur, Adamum, qui scientiam rerum omnium infusam a Deo possidebat, imposuisse nomina rebus conuenientia. Scribit enim Moses, (e) *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terre, & uniuersis volatilibus celi, adduxit ea ad Adam, ut videret quid vocaret ea. Omne enim, quod vocauit Adam anime viuentis, ipsum est nomen eius. Appellauitque Adam nominibus suis cuncta animantia, & uniuersa volatilia celi, & omnes bestias terre. Quam sententiam habuit & Philo dicens (f) Non literas mutas, aut vocales, aut absolute, verba & nomina largitur Deus. Quum produxisset stirpes atque animantes, eas ad hominem (tanquam ad ducem & rectorem, qui ab alijs ob scientiam seiunctus erat) vocauit, ut singulis propria daret nomina. omne enim, inquit, quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius. Ergo quum integras nominum impositiones Deus usurpare dignatus non sit, eo negotio commissio viro sapienti generis humani Antistiti. & alibi: (g) *Perpulchre autem & impositio nominum assignatur primo homini; ad sapientiam enim & regnum pertinet: at ille sapiens est, suimet ipse discipulus & doctor per Dei gratiam, & insuper Rex quoque. & alio loco: (h) Reliquum vulgus hominum nomina imponit rebus, ut aliud ipse sint, aliud sonent earum vocabula; apud Mosem vero nominum impositiones manifestissime res ipsas indicant, ut res necessario in nomen abeat sine ulla differentia. Similiter etiam alibi, (i) Vulgus hominum rerum naturas ignorans, etiam in nominibus eis imponendis erreret oportet. Nam qui eas velut per anatomiam considerant, facile assequuntur appellationes; qui autem res tractant confusus, non tam exquisitas. Moses vero in tanta rerum peritia, nominibus rectissimis aptissimisque & mire perspicuis uti consuevit; proinde saepe in libris rerum diuinarum inuenimus rebus conuenire nomina. Sic ergo recte Plato nominum impositionem non cui libet assignat, sed uni viro sapienti. Speciatimque hominibus imponenda semper esse nomina pulchra decreuit apte Plato de Sapientia tractans in Theage.**

Quum

Quum avus Poetae nostri Parentius appellaretur, autore Leonardo Aretino, & Pater ipsius *Petrarcho di Parenzo*; licet scriptor vitae Petrarche Latinus, quem suspicaris esse Xicchonem Polentonem, vulgi vilioris appellatione secutus, Petrum Petraconem nominet eius patrem, & alii Petrarconem; nobiliores tamen civilioresq; Petrar-
chum semper appellant: de quo nobiliori nomine patris Poeta sibi cognomen assumpsit primum appellari volens Franciscus Petrarchæ, moxque semper Franciscus Petrar-
cha; ut infra latius apparebit. Certe Petrarchæ co-
gnomen, siue cum aspiratione pronuncietur, siue *Petrar-*
ca non aspiretur, pulcherrimum est, adeoque viro præ-
stanti conueniens aptissime. Namque *Petra*, firmitatis hie-
roglyphicum, apud Antiquos indicabat hominem incli-
tum, atque Deum. Ita Pierius: (k) *Neque forte temere Ro-* K1.49.
mani per Iovem lapidem iurabant, apud quos futurum erat, ut
vera Pietatis fundamentum ex Petra solida iaceretur: Petra
enim erat Christus. Illicoque fusius explicat, *Petra* nota-
ri perpetuitatem, firmitatem fœderum, firmam prospe-
ritatem, pietatis nostræ stabilitatem, Christum Domi-
num, prauarum cogitationum excussorem, sensuum-
que carentiam; quæ singula mirifice congruunt *Petrarchæ*
nostro, qui perpetuo viuet in memoria viuorum diuinis
operibus editis: firmumque fœdus iniit cum literis, &
bonis moribus, in vera pietate stabilis, Christi cultor exi-
mius in Parmensi Patauinaque Cathedrali Canonicus:
procul ab se prauas cogitationes excussit in amore pu-
dico & virgineo Lauræ suæ: prorsusque libidinis obscœ-
næ sensu caruit: quod ipsemet in epistola testatur, quam
de vita sua scriptam reliquit, his plane verbis: *Amore acer-*
rimo, sed unico, & honesto, in adolescentia laboravi; & diutius
laborassem, nisi iam tepescentem ignem mors acerba, sed utilis,
extinxisset. Libidinum me prorsus expertem dicere posse, opta-
rem quidem; sed si dicam, mentiar; hoc secure dixerim, me quam-

quam feruore ætatis & complexionis ad id raptum, vilitatem illam tamen semper animo execratum. Mox vero ad quadragenarium annum appropinquans, dum adhuc & calor satisfest, & virium, non solum factum illud obscenum, sed eius memoriam omnem sic abiecti, quasi nunquam feminam aspexissem. quod inter primas felicitates meas memoro, Deo gratias agens, qui me adhuc integrum & vigentem, tam vili, & mihi semper odioso seruitio liberauit. En virum *Petre* nomine dignum, non minus quam *Xenocrates* ille fuerit, qui quum a concumbente *Phryne*, *Laide*que pulcherrimis meretricibus ad libidinem nullis illecebris induci potuisset, audiuit (auctore *(L)* *Laertio*) lapidea statua. Sed & *Franciscus Georgius* (*m*) *Venetus* in *Harmonia Mundi* præclare demonstrat, *Petram* allegorice signare Deum Patrem, & Filium; quod *Filius Petram* se (*n*) dixerit, super quam ædificaturus erat Ecclesiâ suam *Petro*, & successoribus: & a *Propheta* (*o*) dictus sit lapis angularis, reprobatus ab ædificantibus secundum carnem & sanguinem; sed ab *Opifice* summo positus in caput (*p*) anguli structuræ & ædificii illius sacræ *Ierosolymæ*, quæ ædificatur ex viuis (*q*) lapidibus. Qui fuit etiam illa (*r*) *Petra*, dudum a *Mose* percussa, a qua fluxerunt aquæ pro populo *Israeliticæ* gentis: nimirum aquæ doctrinæ *Christianæ*, qua *Saluator*, etiam per *Mosen* in ænigmate atque figuris eos erudit. Quin & *Pater Deus* fuit illa *Petra* *Mosaica*, de qua fluxit aqua *Sapientiæ*, nimirum *Filius a Patre* genitus, qui sapientia *Patris* appellatur. Ne multa loca nunc alia proferam ex antiquis *Patribus* a *Laureto*, *Syluæ Allegoriarum* *Compilatore*, collecta, indicantia *Petram* assumi cõfueuisse passim pro *Deo*, vel homine diuino. Ceterum & alia pars cognominis *Archa*, vel *Arca*, summam dignitatem allegorice designat, qualem in *Poeta nostro* suspicimus. Nam in primis *Arca*, quæ fieri solet ad reconduendas vestes, & ad pretiosa quæque seruanda, nobili

iam

l 4. de vit. phil.
m 1. cæt. ton.
7. c. 5.

n Matt. 16.

o Esai 28. Pe-
tr. 1. c. 2. Paul.
Eph. 2.

p Psal. 117.
q Act. 4.
r Exod. 17.

iam allegoria sumitur pro viro docto, quem *Arca* sapientie, scientie, doctrinaeque nuncupare consueuimus. Ita plane Philo: (f) *Arca, si ad mores referatur, significabit mentem sibi ipsi propitiam, quae concepto amore modestie purgare se faciat, compescereque brutam, elatam, & inflatam arrogantiam.* Hæc *Arca* vas est destinatum legibus, in hanc enim præcepta reconduntur, accepta dictante ipso celesti Numine. Quæ pariter omnia congruunt moribus, & doctrinae Poetæ nostri, qui de se scribit: (t) *Sensi superbiam, in alijs, non in me; & quum paruus fuerim semper, minor iudicio meo fui.* Scriptorum tam Latina, quam Italica dictione, tam pedibus victa metricis, quam soluta oratione voluminum egreriorum numero multiplici, virum hunc apte vocari *Petrarcam*; hoc est ob soliditatem, & firmitatem, durationemque doctrinae, lapideam arcam scientiæ virtutisque, nemo non videt. Cognominari potuit ergo *Petrarca*, quasi lapidea arca, in quam firmissimam reponderentur eximie virtutes animi, tutæ prorsus ab omnibus externis iniuriis iræ, superbiæ, libidinis, & huiusmodi vitiolorum aliorum omnium. Quod & alibi Philo scribit iniquiens, (u) *Item sacram Legum conseruatricem Arcam auro intus & extra decorauit: Magnoque Pontifici duas tradidit tunicas; unam scilicet intimam ex lino; alteram extimam, varie acupictam cum togatalari.* Etenim hæc aliaque eiusmodi notæ sunt animi, qui in parte interiori Deo se purum castumque exhibet; exterisque in rebus, quæ ad Mundum adspectabilem vitamque pertinent, integritatem ac puritatem colit. qualem maxime fuisse Poetam Canonicum nostrum, in eius vita clare testatur tum Hieronymus Squarzacichus, tum ipsemet in epistola, quam posteritati reliquit *De Origine, vita, conuersatione, & studiorum successu* conscripta, sicuti nuper obseruauimus. Similiter apud (x) Lauretum, *Arca Noe* significat & Animam, in qua sunt variae affectuum passionēs, & Sanctos viros, & religionis statum, & fabricam virtutum, & doctrinæ.

de vita Mo-
lis.

in epist. cit.

de nom. mu-
tat.

x Syl. alleg. t. i.

doctrinam in corde: & gratiam contemplationis: & Ecclesiam, & viros Ecclesiasticos, & virtutes caelestes, & cor humanum, & Sanctos Doctores, & Præfules, & mysteria: quod ex multiplici Sanctorum Patrum autoritate confirmat. Ad quæ si respexere Viri præclari, Quærengus, Pignoriufque noster; belle satis & apte Franciscum *Petrarcam* non aspiratum posuerunt; maxime si putauerint id cognominis ab ipsomet Poeta sibi formatum fuisse, deductumque voluerimus ex nomine paterno *Petraco*, siue *Petrarco*. Verum enimvero quia forte vir iste cognomen adeptus est, non quidem a seipso post comparatas sibi virtutes in adulta satis ætate, sed ab aliis in ipso natali suo, priusquam animi dotes ullas induisset; uti constat ex Aretino: & quia fratrem habuit germanum Cænobitam Chartusiensem, cui Franciscus ipse cognomen idem aspiratum assignat in suo testamento; non possum viris eruditis assentiri, *Petrarcam* non aspirantibus. Quos nihil mouere debuit ille versiculus insculptus monumento Poetæ nostri, cognomen id non aspirans. quia versificator ille ductus a necessitate rythmi, desinentiæque consimilis, qua versiculos duos aliòs immediate sequentes terminari voluit, aspirationem vel inuitus declinare coactus fuit, inscribens ei tumulo:

Frigida Francisci lapis hic tegit ossa Petrarce:

Suscipe Virgo Parens animam: Sate Virgine parce:

Fesaque iam terris, celi requiescat in arce.

Namque mos eo seculo fuit, epitaphia sepulchris inscribere metris in consimilem metri consonantiam desinentibus: ad quam non raro trahebantur nomina rerum, vel inuitis regulis grammaticalibus, nec omnino vitatis barbaris, susque deque habitis genuinis vocum significationibus, at etymologiis, ut sæpius in epitaphiis antiquis mihi legere contigit. Forte Quærengi Musa mellitissima, suauitatem, aspirationes ubique fugientem, ante-

tepo-

reponere voluit vero significatui, propriæque tum etymologia, tum orthographiæ cognominis. Nobis autem in isto cognomine, *Petrarcha*, placet aspiratio tum quia frequens usus aspirationis apud Florentinos Poetæ Cōciues; tum quia tali spiritu denso voces firmiores efficiuntur, ut bene tibi Gellius adnotavit inquiring, (γ) *H* Gell. l. 2. c. 3
literam, siue illam spiritum magis quam literam dici oportet; inserebant eam veteres nostri plerisque vocibus verborum firmandis roborandisque ut sonus eorum esset viuidior vegetiorque. Atque id videntur fecisse studio, & exemplo linguæ Atticæ. Recte quidem tibi carpit amicus Arium, qui perperam *Hinsidias*, & *Chommoda* consueuerat aspirare; sed mihi multo prius Catullus eundem Arium de proposito suggillauit epigrammate (z) festiuissimo scribens.

7. v. 2081. & seqq.

Chommoda dicebat, si quando *Commoda* vellet

Dicere, & *Hinsidias* Arius *Insidias*.

Et tum mirifice sperabat se esse locutum,

Quum quantum poterat, dixerat *Hinsidias*.

Credo sic Mater, sic Liber auunculus eius,

Sic maternus auus dixerit, atque auia.

Hoc misso in Syriam, requierant omnibus aures,

Audibant eadem hæc leuiter, & leniter;

Nec sibi post illum metuebant talia verba.

Quum subito adfertur nuncius horribilis,

Ionios fluctus, post quam illuc Arius isset,

Iam non Ionios esse, sed Hionios.

Ceterum ut *Posthumus* aspirandus mihi videtur ex etymologia, qua posthumatum patrem, seu genitorem, vel autorem in lucem prodierit; ita plane censendum *Hortū* aspirari debere, quod *Humi-orta* præbeat. non enim eos audio, qui dicunt, eum præter etymologiæ rationem, ab ortu plantarum deductam, aspirari cum usu populi a doctioribus, siue quod eo spiritu denso dirimere voluerint locum genialem fructuum & olerum atque florum,

a par-

a participio *Ortus*, vel a nomine quartæ declinationis: etenim priori ratione Mare, in quo pisces oriuntur infinitarum specierum, dici deberet *Ortus*, non secus ac locus, in quo stirpes oriuntur. Secunda vero ratio locum non relinquit æquiocis; quum ad nomina dirimenda sufficeret aspirationis absentia, & præsentia. Sed *Hortus* aspirate scribitur ex etymologia: quia locus est, in quo ex humo plantæ, plantarumq; fructus & flores oriuntur. Dicitur autem *Hortus* hoc est *Humi-Ortus* omnium stirpium. Quin etiam deduci potest a tempore, quo maxime sunt Horti fructuum, florumque conspicui, nimirum a pulchritudine temporis æstivi, per aspiratam a Græcis notam *Horos* indicata. Deducitur autem facile nomen *Hortus* a voce *Horos* plane significante pulchritudinem & amœnitatem æstiuo tempore in Hortis præcipue spectabilem, ex florum varietate, suaveolentiaq; simul & fructuum maturorum multitudine, formositate, fragrantiaque, visum, odoratum, & gustum mirifice demulcente. Quamobrem *Hortus* inde dicitur etiam Paradisus deliciarum. Quem omnes fere Classici ponunt, ubi semper æstivum tempus est, sub æquinoctiali plaga, & in locis illis maxime propinquis. Ita Straboni (a) prope Libanum, ac Hiericontem in Syria: ita Auicennæ: (b) ita D. Thomæ: (c) ita Cælio (d) Rhodigino fufius Paradisus in Orientali plaga sub æquatore, vel prope collocatur, ubi nunquam hiemis est inclemētia. Cuius verba iam apud omnes prostantia, & in suæ sententiæ confirmationem afferentia Platonem, Arrianum Historicum Philalethem, Hannonem, Eratosthenem, Polybium, Damascenum, Conciatorem, (e) & alios, non afferam. Sat habeo sententiam hanc excoluisse quoq; tum apud Dioscoridem Marcellum, (f) afferentem, A Græcis *Paradisos* dici urbanos ac elegantiores *Hortos*; etiam si Gellius inquit, eo nomine signari viuaria, scribens, (g) *Vinaria autem, quæ nunc vulgus* dicit,

a lib. 16.

b l. 1. f. 1. d. 3.

c. 1.

c l. p. q. 102.

2. 2. q. 84. 3.

ad 3.

d l. 1. c. 22.

e diff. 67.

f lib. 3.

g l. 2. c. 20.

dicunt, sunt quos Paradisos Græci appellant. Vnde Xylander utramque significationem eidem voci dedit apud Plutarchum, in Artoxerxe scribentem, Ut ad dinerforiū quoddam Regium descendit, ubi eximij erant & magnifice instructi Paradisi, (vertit Xylander Horti viuariæque ferarum) quum circumiecta regio nullis arboribus vestita & nuda rigeret gelu; concessit militibus, ut ex Paradiso (Xylandro vertente, ex Hortis, atque viuarijs) arbores cederent; ac lignarentur, neque picea abstinerent, neque cupressu. Dubitantibus illis, & temperantibus, propter pulchritudinem & proceritatem arborum: correpta ipse securi, maximam & præstantissimam arborem stravit. Rhodiginus (h) tamē ad Hortum Paradisi significationem contraxit, aiens, Paradisum Græci Hortum intelligunt. Et si Constantino Portoque Pollux inquit Paradisum non Græcam vocem, sed barbaram primum extitisse. quod accepisse videtur in elegantissima sua Flora Io. Bap. Ferrarius, (i) inquit, Parco narrare Persarum Regum edibus Hortos, quos illi Paradisos vocabant, fuisse coniunctos, ut Regibus ipsi florum cura semper haberet, citato Plutarchi Artoxerxe. Sed Volaterranus vocem Paradisi reliquit intactam e Græco, dum Xenophontem in Oeconomia Cyri de Lisandro memorat, Deductusq; ab eo in Paradisum, quem Sardibus habebat; quum vidisset ordinem elegantiamq; arborum in quincuncem positarum angulorumque symmetriam, & ambulationum subsequenter odorem sensisset, admiratus dixisse &c. ita senex ille Persa dictus, della Montagna, Marci Poli relatu (k) constituit Hortum amœnissimum, quem Paradisum vocabat. Ceterum in hiemali regione gelida, ubi reperit Artoxerxes Paradisos adeo floridos, & arboribus pulchris confitos, existimandum est hortorum regalium amœnitatem vel arte, vel naturali quapiam aqua calente subtus irrigari; quemadmodum, in Aquilonari plaga narrat euenire Nicolaus Zenus Nobilis Venetus apud Ramusium (l) asserens: In Engrouelandia Monasterium

h l. i. c. 22.

i l. i. c. 1.

k l. i. c. 21.

l T. 2. Nauig.
P. 231. B. C.

inuenit Fratrum Ordinis Prædicatorum, cum Ecclesia dicata
 Diuo Thomæ, prope montem flammæ euomentem, uti Vesans, &
 Aetna: ibique fons est aquæ feruida, qua tum Ecclesia, tum cellæ
 Fratrum habent habitationem calidam; & in culina sine alterius
 ignis usu cuncta coquantur edulia. Suntque ibidem Horti oper-
 tibieme, qui tali aqua irrigati non patiuntur ab algore niuium,
 in iis regionibus sub Polo fere sitis intensissimo; quare floribus, &
 fructibus, & herbis variorum generum abundant, non secus ac
 in regionibus temperatis tempore suo. Quum igitur Paradi-
 sus (undecumq; vox hæc habuerit originem, siue a Græ-
 cis, siue a Persis, siue ab Hebraico *Pardes*, ut aliqui vo-
 lunt) proprie sit Hortus collocatus in æstiuæ regione,
 floribus, & fructibus, & arboribus pulchris mirifice re-
 fertus, quorum ubertas non est nisi in tempore, seu lo-
 co, & aere quomodocumque calido & æstiuo, quumque
 fructus æstiuus, & pulchritudines & amœnitates æstiuæ
 Græcis *Horos*, *Horeæ* nuncupentur aspiratis nominibus;
 iâ Hortus aspirabitur inde ducta ratione prorsus ex ety-
 mologia, qua tum *Hora* pulchritudinem, atque tempus
 æstiuum maxime designat, quando sunt Horti floribus &
 fructibus mire pollentes, & amœnissimi; sicut obseruant
 Onomastici Latini simul & Lexicographi Græci; tum *Ho-
 raum* dicitur omne genus fructuum æstiuo in aere matu-
 rum, ob pulchritudinem. Quare iam Hortus ex etymo-
 scribendus est aspirate. Num vero barbare pronuncie-
 tur ab Italis *Ortus*, a quibus recte scribitur Hortus,
 purgatarum aurium id esto iudicium, ac non ita fa-
 cile patiaris hoc tibi persuaderi. Sic igitur etymo-
 logica ratione duplici nobis Hortus aspiratur. Sed
 mihi potior est ratio prima, qua Hortus dicitur, quasi Hu-
 mo-ortis plantis a natura dicatus: consimili literarum
 mutatione, mutilationeque Cicero tractans de Natura
 (m) Deorum ait, Neptunum a nando dici, Mauortem
 quia magna verteret, atque familia plura. Sed iam de

Horto satis. Celeberrima iam est mutatio nominis *Abram* solo aspirationis adiectu variata significatione. qua de re sic in sacro codice, (o) *Nec ultra vocabitur nomen tuum* o Gen. 17. *Abram*, sed appellaberis *Abraham*; quia patrem multarum gentium constitui te. Vbi D. Hieronymus: Dicunt Hebræi, quod Deus ex nomine suo, quod apud illos tetragramaton est, H litteram *Abrahe* & *Sara* addiderit. Dicebatur autem *Abram*: quod est Pater excelsus: postea dictus est *Abraham*; quod est Pater multarum; nam gentium in nomine non habetur, sed subauditur. Philo tamen aliter hanc nominis mutationem explicat, non ita forte sacro textui consonam non semel inquires, (p) Proinde *Abraham*, quādiu hærebat in Chaldæorum terra opiniononeque, & nondum mutato nomine vocabatur *Abram*, homo celi erat, sublimis ethereaque natura scrutator, in effectibus eorumque causis, & id genus alijs philosophando: ex quo studio & appellationem presentem sibi quasiuit. *Abram* enim interpretatur Pater sublimis, nomen conueniens consideranti sublimia celestiaque intellectui, præsertim quum concrete huius natura nostra pater sit intellectus pertingens ad ætherem & ulterius. Sed quando iam seipso melior nomen mutaturus est, fit homo Dei, iuxta redditum sibi oraculum: Ego sum Deus tuus: da operam ut mihi te approbes, & esto inculpabilis. Quod si unus totius mundi Deus, ob priuatum affectum dicitur huius viri Deus, necessario ipse quoque Dei est: Interpretatur enim *Abraham*, Pater electus foni id est intellectus, probi viri: est enim electus, purgatus, & pater vocis, qua consonamus. & alibi similiter: (q) Testatur q. de Abrah. hoc etiam mutatio nominis: prius enim *Abram* vocatus, mox cepit appellari *Abraham*, unius tantum duplicatione literæ, videlicet A (quum Hebræi ceteri communiter dicant H) sed quæ magnum quiddam significabat. *Abram* enim interpretatur Pater sublimis: *Abraham* vero, Pater electus vocis. Prius indicat virum Astrologicum & Metereologicum, Chaldæorum placitis tanta cura deditum, quantam solent parentes impendere suis filijs, posterius vero sapientem; nam per vocem sermo, qui profertur,

r de Nō. mut.

f de mūd. c. 7.

fertur, subindicatur: per patrem mens cuius principatus est: nam sermo, qui concipitur intus, naturaliter pater est, ut antiquior, ferens quæ dicenda videntur; ceterum quod additur, electus, bonitatem declarat. & alio loco pariter, (r) At enim Abram exponitur pater sublimis: Abraham autem, Pater electus soni &c. Nos quidem a Philone recipimus mutatum fuisse nomē Abram in Abraham; & primum nomen indicare Pater sublimis: at non recipimus nomine secundo signari Pater electus soni; quia reddens causam in sacro textu Deus, cur vocauerit illum Abraham, ait quia Patrem multarum gentium constitui te. Neque recipere valeo mutationem nominis factam fuisse duplicatione literæ A: quia vocatus fuisset secundo nomine Abraam, ut Chanaan, sine interiectu aspirationis inter duas literas vocales postremas a a, sed quia nomini Abram non poterat post illud A secundum aspiratio solitaria poni, positum fuit A postremum, tanquam fulcrum, cui aspiratio inhaereret, dictusque fuit Abraham ex Abram, adiectu principaliter aspirationis, & secundario A regentis aspirationem. Aristoteli (f) quoque non aspiratus Cronus est Saturnus; Chronus autem aspiratus est Tempus. Apud Latinos etiam aspiratio frequentissime mutat vocabuli significatum; nam aspirata Charitas est intensus dilectionis affectus, non aspirata Caritas est magnus annonæ defectus: aspiratus halitus est vapor, non aspiratus alitus est enutritus: aspiratum habeo est idem quod possideo, non aspiratum abeo est idem quod discedo: aspiratus Heros est Vir virtute præstantissimus, non aspiratus Eros est amor: aspirata Hora est diurni temporis particula, non aspirata Ora est margo quantitatis cuiusq; continuæ permanentis: aspiratus Halo est circulus metereologicus circa Solem aut Lunam apparens, nō aspiratus alo est idem quod nutrio; Hamatus cum aspiratione uncinatus est: Amatus sine aspiratione dilectus est, demumque ne plura congeram, Ara non

non aspirata est Altare Numini sacrum, *Hara* cum aspiratione stabulum est, & caula porcorum.

De *Arena* non aspirata, quod areat, veram etymologiam sequor: sed quod aspirata dicenda sit *Harena*, quod hæreat, non ita facile dederò. quia de se siccissima materies hærendi conditionem non habet, ullam, & ubi forinsecus accepto glutine iam hæret, illico desinit esse arena, in saxum conuersa, sicuti nos edocet Aristoteles, inquit, (t) *Qui in aqua sunt lapides e forti undarum collisione fiunt.* Nam primum spuma sit, mox coagulatur hæc in molem, lactis unctuosum non absimilem, dum vero unda arena alliditur, congregat arena hanc, veluti unctuositatem spumæ, et desiccet illam maris siccitas cum multa falsedine; quo modo partes arena coguntur, temporeque procedente lapides fiunt. Significatio vero, quod mare per se se arenam faciat, ea est, quod terræ omnes gustu dulces non sunt &c. additque mox: *Duriorena quoque efficiens terræ durties, pro facultate scilicet propriæ fixationis, aquæ substantiam, lutum in partes exiguas diuidit: quapropter terra mari vicina arenosa est.* Sic campi, dum non habent, quod a Sole eos operiat, & ab aqua dulci procul absunt. Siccat enim Sol dulcis humiditatis partes, remanetque quod de genere terræ est. Et quia Sol in eo loco non tecto perseuerauit, separantur luti partes, & inde arena fit. Huius rei signum est, quod quum in huiusmodi loco in profundum foderimus, inueniemus lutum natuum; & erit is arena radix, nec arena fiet, nisi per accidens. Contingit autem istud, quia motus Solis illic moretur diutius, & ab aquis dulcibus longa distantia est. Quam doctrinam experimentum comprobat. Etenim Libyæ deserti sunt arenosa loca, sine plantis arboribusue prorsus ullis, quibus ea tellus a Sole cooperiatur, sed æstuantī Soli exposita dici potest in æstate fere perenni procul a dulcibus aquis, arenam habet maximam, ex luto factam vi Solis omni prorsus humiditate priuato. Sic ergo arena de se non hæret, omni penitus humore glutinoso destituta,

2. de pl. c. 1.

2. de pl. c. 1.

¶ com. in 2.
lib. Ar. de pl.

ruta, & dum hæret, humore quopiam undecumque sibi
conquisito, non amplius, vel non adhuc est arena, sed la-
pis in mari, aut lutum etiam procul a mare in campis. Hic
mirari non defino Scaligerum, qui sic hunc Aristotelis
locum carpit, *(u) Auditis hominem, qui medio in mari nihil
habeat salis, unde condiat orationem suam. Mittam vero au-
dacious: Negare dulcibus in locis arenam reperiri: An vero flu-
uios nullos eius terre, cuius iste sit ciuis, arenas alluere? Tam
misere, ne dicam uacorditer, immemor sui, mox ut in campis ir-
riguis aqua dulci scribat arenam generari. Licet autem con-
donandum sit eius ætati iuuenili, qua scripsit ea commē-
taria, simul & eius opinioni, qua credidit hos libros de
plantis non esse genuinos Aristotelis: attamen neque
fatis ostendit eos Aristotelicos non esse, neque iure car-
pit allatam Philosophi sententiam. namque primum fal-
so illi imponit, quod negauerit dulcibus in locis arenam
reperiri. negauit arenam in dulcibus fluuiis oriri fierique
posse, non in iis esse, vel circa illos, quā alluant. mihi cer-
te longe diuersum est, arenam in dulcibus fluuiis fieri
non posse; quod ait Aristoteles: & arenam in dulcibus
locis non inueniri, quam alluant fluuii, quod perperam
attribuit Aristoteli Scaliger. nam fluuii transeuntes ut-
cumque per arenosa loca, possunt eam alluere, simul &
cum terra cōportare in partes longinquas, & ad margi-
num oras deponere. Deinde nec minus audacter illud
alterum imponit Aristoteli Scaliger, quod asseruerit, in
campis irriguis aqua dulci arenam generari, quum lon-
ge secus asserat Aristoteles perspicuis verbis, *in campis
arenam fieri, dum non habent, quod a Sole eos operiat, & ab aqua
dulci procul absunt. Sane campi irrigui aqua dulci, nec ab
aqua dulci procul absunt, nec arboribus & plantis care-
re possunt, quæ ipsos operiant a Sole. Magna est vis ætus
contradicendi, quæ virum insignem impellere potuit ad
hec imponenda Philosophorum Principi. Quare iam aspi-*
ratio*

ratio danda non est *Harena*, quod hæreat, sed procul ab aspiratione vere dicitur *Arena* quod areat, humiditatis exors. Ceterum quod aspiratione, præter etymologiæ vim, gratius *Harena* sonet, quam *Arena* non aspirata, id aurium purgationum esto iudicium; mihi certe gratius *Arena* nõ aspirata sonare videtur quam *Harena* cum aspiratione, sicut & *Insidia* Catullo quam *Hinsidia*, pariter & non aspirata *Commoda*, quam aspirata *Chommoda*. Quod autem insuper addis de Casaubono, qui notauerit indicio Cuiacii, priscos usurpauisse aspiratum *Hane* pro non aspirato *Aue*, non caret eruditione sua: nam obseruo Veteres habuisse saluatorias voces alias, quibus & mane uterentur, & vesperi, qua de re Dio Cassius in Adriano scribit: *Fuit & Cornelius Fronto magnæ autoritatis, qui in agendis causis Romæ primum locum obtinebat. Hic quum vesperi a cæna domum redisset, intellexissetque ex eo, cui patrocinium pollicitus erat, Principem ius reddere, veste cænatoria indutus, ut erat, in ius venit, eumque salutauit, non verbo Salue, quæ matutina est saluatio: sed Vale, quæ vespertina est, usus.* Ita Dionem vertit Xylander: sed aliter Cœlius aiens, (x) *Cæna- x l. 16. c. toriam vestem dipnitida vocant Græci; unde est illud Dionis in 11. f. Adriano: Cornelius, inquit, Fronto per vesperi quandoque ab cæna domum repetens, officium cuidam præstiturus, en poli dipnitidi, est iudicium ingressus, ac indices ita salutauit, ut non matutino uteretur verbo chaere, idest Aue: sed vespertino hygiæne, quod Salue interpretatur. In codicibus Latinis Senatoria vestis pro Cænatoria legitur nonnunquam, sed mendose, ut liquet.* Constat igitur apud antiquos aliam esse vocem salutationis matutinæ, atque vespertinæ. Quin & in congressu pariter ac in digressu variis vocibus saluatoriis utebantur. etenim congregientes amici salutant se verbis *Aue*, *Salue*; digredientes autem *Vale*, *Valete*. Sic apud (y) y 5. Aenei. Virgilium. *Salue Sancte parens, iterum saluete recepti*

Nequicquam cineres, animæque umbræque paternæ.
Salutat Aeneas patrem, cui multo antea vita defuncto,
nouum sepulchrale sacrificium facit, & inferius adiens
terram Italiam sibi fati promissam similiter ait, (2)

2 lib. 7. Aen.

Continuo, Salue fati mihi debita tellus,
Proque, ait, o fidi Troiæ saluete Penates:
Hic domus, hæc patria est. &c.

4 lib. 11. Aen.

Sed in discessu a Pallante amico defuncto salutandi ver-
bo utitur alio dicens, (a)

Salue æternum mihi maxime Palla,
Æternumque Vale. Nec plura effatus ad altos
Tendebat muros, gressumque in castra ferebat.

Vbi Seruius, Varro in libris Logistoricis dicit, ideo mortuis sal-
ue, & vale dici, non quod valere, aut salui esse possint; sed quod
ab his recedimus, eos nunquam visuri. Hinc ortum est etiam ut
maledicti significationem interdum Vale obtineat: Vt Terent. Va-
teant, qui inter nos dissidiam volunt, hoc est ita a nobis discedat,
ut nunquam ad nostrum reuertantur aspectum. Ergo quum mor-
tuis dicimus, vale, non etymologia consideranda est, sed consue-
tudo, quod nullis vale dicimus, nisi a quibus recedamus. Ego
tamen etiam in hac mortuali salutatione locum habere
reor etymologiam, quia mortuorum animæ supersunt
salutis, & poenarum capaces, quum veteres, maximeq;
Virgilius, posuerint Elysios campos, in quibus animæ
defunctorum feliciter agebant, & inferna loca, in qui-
bus cruciabantur. Ait enim sub Anchisæ persona filium
Aeneam (b) alloquens,

8 5. Aen.

Congressus pete natæ meos: non me impia namque
Tartara habent, tristesque Umbræ, sed amœna piorum
Concilia, Elysiumque colo: huc casta Sybilla
Nigrarum multo pecudum te sanguine ducet.

Mortuis ergo precantes antiqui beatam sedem in Ely-
siis, æternum saluere, simul ac æternum valere iubebant:
quod ea vita foret illis æterna, sed viuentibus amicis
disce-

discedentibus valere simpliciter dicebant, quod eorum vita mortalis esset; diuque valere quoque precabantur, diuturnam incolumitatem imperantes. Verum enim vero quum in mortuorum salutatione loquerentur ex affectu magis, ob animi maiorem passionem, quam in viuorum amicorum discessu congressuque; propterea fortasse viuis non aspirabant *Aue*, sed mortuis aspirare consueuerunt *Hae*, prisci scriptores; & non solum mortuis, at etiam viuentibus, quos maiori affectu salutabant, aspirabant *Hae*; ceteris leuiter dicebant *Aue*. Quin & mortuis dilectioribus aspirabant *Hae*, reliquis leniter *Aue* dicebant minus animo commoti. Quod insuper adiungis de aspiratione promiscue admissa, & omissa in antiquis inscriptionibus legentibus eque YGIA, & HYGIA: cogitandum est, ne forte nomina ista Graeca, quoties minutis characteribus descripta fuerint, aspirata legantur; at in maiusculis elementis posita non aspirentur, quod ille spiritus densus a Graecis affigeretur solum minusculis literis, non item maiusculis. ita scribentur *hygeia*, & YGEIA. quem morem etiam posterior aetas absque vitio seruauit in MS. & in praelo cussis operibus, ut unicuique notum est. Vtrum vero spiritus aspirationis densus more Graecanico supra literam aspiratam poneretur ab antiquioribus Latinis, an inter literas H locaretur, ut recentiores efficiunt, an utroque modo fieret, non ita res euidentis est. Certe Gellius tertiam postremam hanc sententiam probare videtur, inquit, *(d) Sed quoniam aheni quoque exemplo usi sumus, venit nobis in memoriam, fidum optatumque multi nominis Romae Grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum, mirande vetustatis, emptum in Siggillarijs viginti aureis, quem ipsius Virgilij fuisse credebat; in quo duo isti versus quum ita scripti forent.*

„ Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus
„ Exultat telis, & luce coruscat aena.

additum supra vidimus H literam, & ahenafactum. Sic in illo quoque Virgilij versu in optimis libris scriptum inuenimus,

„ Aut foliis undam tepidi despumat aheni.

Forte vero quum Virgilius assuetus Homeri lectioni, morem Græcanicum inopinato secutus in dictione aeni spiritus densi notam posuisset, postea correxit, Latinae dictioni literam H adiiciens.

Ceterum, ut iam post expensas abs te propositas dictiones alienas, aspirationem aut admittentes, aut respuentes, redeamus ad *Petrarchæ* cognomen; nobis in eo placet aspiratio; tum quod a pluribus, ac fere omnibus accipitur. Etenim Aristoteleo decreto, (e) *Determinare, quæ oportet dicere, & quæ non. Vtile enim & ad construendum, & ad destruendum: ut quod nominationibus quidem res nuncupandum ut plures; quæ autem sunt, taliane, an non talia, non amplius attendendum ad plures; ut salubre quidem dicendum effectuum sanitatis, ceu plures dicunt; utrum autem propositum effectuum sit sanitatis, annon, non amplius ut plures dicendum, sed ut Medicus.* Quod etiam Cicero notauit in proposito

de aspiratione scribens, (f) *Quin ego ipse quum scirem ita maiores locutos esse, ut nunquam nisi in vocali, aspiratione uterentur; loquebar sic ut plures, & Cetegos, Triumphos, & Cartaginem dicerem: aliquando, idque sero, conuicio aurium quum mihi extorta veritas esset, scientiam mihi reseruauit.* Quanto magis aspirandus est *Petrarcha*, cui multitudo doctiorum aspirationem tribuit? Sic ergo cum pluribus *Petrarchiam* aspirabimus. Et eo magis, quo nemo de proprii cognominis orthographia peritior esse potest, quam ipsemet *Petrarcha*, ut literatissimus. etenim adeo peritum esse quemque decet, vel idiotam hominem de proprio nomine, ut inter admirabilia, portentosaque reponat ipse (g) *Thucydides*, & ex eo (h) *Lucretius*, atq; (i) *Galenus* mortales illos, qui conualuissent e teterrima peste Atheniensi, rerum omnium, ac suimet ipsorum ignorantiam incur-

rissæ;

22 Top. c. 5.

f 2. de Orat.

g l. 2.

h l. 6.

i 2. de Symon.

caus. c. 7.

riffe; scribente Thucydide quidem, Nonnullos autem, quum e morbo convaluissent, & e lecto surrexissent, statim omnium per-
aque rerum obliuio capiebat, nec non & seipsos, & familiares,
ac necessarios suos ignorabant. Lucretio vero,

„ Vsq̃ue adeo mortis metus his inceserat acer.

„ Atque etiam quosdam capere obliuia rerum

„ Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.

Galeno autem: *Vidimus enim quosdam, qui & literas & ar-
tem omnino fuerant oblit; immo nec propria nomina meminerat;*
cuiusmodi aliquid Athenis in peste accidisse memorat Thucydides:
quosdam enim ex ijs, qui euaserant, & seipsos, & suos ignora-
uisse. Iam visi sunt & propter extremum senium nonnulli simi-
libus symptomatibus tentari. Quum igitur oculato tuo te-
stimonio constet, extare librum Latinum, *Petrarchæ* poe-
tæ nostri manu propria scriptum, in bibliotheca Vatica-
na Romæ sub numero 3195. in quo *Petrarcha* suo cogno-
mini dederit aspirationem, quis audeat ab eo spiritum
istum amouere? quis magis credat versiculo monumen-
ti *Petrarchæ* aspirationem eripienti, quam viuo digito *Pe-*
trarchæ in suo libro proprium cognomen aspiranti? Quis
huic testimonio de proprio viri fani, docti, & vigentis,
ullam unquam rationem undecunque petitam antepo-
nere iam audeat? Ceterum neq; ratio deest efficax huic
orthographiæ *Petrarcham* aspiranti: prima quidem, quod
etiam optione data, pulchrius atque nobilius elegerit
sibi cognomen vir insignis: *Petrarcha* siquidem dicitur e
Græco *Petra-archi*, hoc est *Petra-Princeps*, *primaria* uel: quum
autem allegorice *Petra* signet claros & inclitos homines,
quæ princeps est atq; primaria (vox enim *archi* & *archæos*
principatum, siue primatum indicat Græce) inter claros
clarissimum; & inter præstantes præstantissimum virum
designat. Quod cognomen ut perhonorificum, & nobi-
lius, ita viro summo recte congruens fuit, illique placuit
magis quam aspiratione carens vocabulū *Petrarca*, quod

lapideam-arcam dicit, quæ dignitate cedit *Petræ-Principi* Petrarcham aspiranti. Petra namque Princeps adamas est, aut alia quævis pretiosa, præstantior quam arca lapidea. Quin etiam ex adamante si fuerit arca, debuit potius a nobilitate pretioque lapidis primarii cognominari, quam a figura lapidi ab artifice indita. nam veteres a præstantia lapidum Anulos passim Smaragdos, Adamantes vocabant, omisso Anuli vocabulo, non de figura folliciti, sed de gemma, uti constat ex Martiale, laudante

lib. 5. Epig. 11 plures Anulos amici Stellæ hoc epigrammate,

„ Sardonychas, Smaragdos, Adamantas, Iaspidas uno

„ Portat in articulo Stella, Severe, meus.

„ Multas in digitis, plures in carmine gemmas

„ Inuenies: inde est hæc, puto, culta manus.

Sed altera ratio magis propria est, quod ævo viri præcellenti cognomina desumi passim consueuerunt apud Etruscos a nomine proprio Patris, ut paternum nomen facile cederet in cognomen filiorum. Ita de Dante refert Lædinus commentator in eius Vita, cuius dicta sic ad verbum Latine sonant: *Est igitur fama constans, a multis, nec exiguae autoritatis, nec ignobilibus scriptoribus semper adaucta. Ex nobili familia Frangipana, quæ Romæ fuit Ordinis Senatorij, & ex qua ortum habuit Diuus Ambrosius, natum fuisse Helisæum. Qui, restaurata Vrbe nostra a Carolo Magno, Florentiam venit; & posuit suum domicilium in Sexto Sancti Petri, prope Donatos, & Pazzos. A quo successores, relicto nomine Frangipanorum, denominati fuerunt Helisei: & in Republica diu floruerunt. Inter hos exiit Cacciaguida, cui desponsata fuit Virgo Ferrariensis e nobili familia Aldigheria. Quapropter unum filiorum, qui ex ipsa nati fuerunt, nominauit Aldigherium. Isse, quia fuit ob suas excellentes virtutes in summa autoritate & veneratione in Republica, sicut Helisæus mutauerat nomen Frangipanorum, ita mutauit nomen Heliseorum; & ab eo dicti, fuerunt Aldigherij:*

ry. Sed postea sublata litera d, non Aldigherij, sed Aligherij nominati fuerunt. & mox: E successoribus primi Aligherij ortus fuit alter eiusdem nominis, & ab isto genitus fuit Dantes noster poeta Anno salutis MCCLX. Pariter Marsilius Ficinus audit, cognomine sumpto a Patre suo, cui nomen Ficinus erat; ut ipse () testatur in epistola dudum ad Franciscum Mar-
* lib. I. Epist.
 rescaldum scripta. Non aliter sane Franciscus *Petrarcha*, centum circiter annos postea, cognominatus est, quod ex patre *Petrarcha* natus fuerit, vel *Petrarcho* Parentii filio, qui clarissimus fuit Reformationum scriba. Qua de re, præter ea quæ notasti dudum in tuo *Petrarcha* (i) *Rediuius*, locuples testimonium habemus a Squarzafigho,
i cap. I.
 describente Poetæ vitam, dum ait: Fuit igitur Franciscus *Petrarcha* genere *Hetruscus*, *Florentinus* origine, & antiqua, & fortuna mediocri, patre *Petrarcho*, matre *Leta*. *Petrarchi* vero nomen aspirare consueuerunt *Etrusci*, ut & *Græci* nomina consimilia, *Plutarchum*, *Dicæarchum*, *Nearchū*, *Polemarchum*, *Aristarchum*, & huiusmodi cuncta, præcipue *Florentini*, qui supra *Græcos* omnes familiarissimam habent aspirationem. Demum & aspirauit in suo testamento fratris germani *Petrarcha* gentile cognomē, haustum ab eodem patre *Petrarcho*, siue *Petrarcha*, Franciscus ipsemet scribens manu propria ipsissima verba: *Hæc iure testamenti, seu alterius ultimæ voluntatis, seu quocunque alio modo melius valitura, conscripsi manu propria, Paduæ in domo Ecclesiæ, quam habito, Anno Domini MCCCLXX. pridie Nonas Aprilis. Et Nicolaum filium quondam Ser Bertolamæi, ac Nicoletum filium Ser Petri, Notarios infrascriptos rogaui, prout in eorum subscriptionibus infrascriptis continetur. Vnum addo, quod statim post transitum meum, heres meus scribat super hoc meo fratri germano Monacho Chartusiensi, qui est in Conuentu de Materino prope Massiliam, ut det sibi optionem, utrum velit centum Florenos auri, aut singulis annis quinque, vel decem, sicut sibi placeat: & quod ipse elegerit, illud fiat. &c.**

Ego Franciscus Petrarcha scripsi, qui testamentum aliud fecissem, si essem dives, ut vulgus insanum putat.

Non est autem verisimile, credibileve, testamentum a Petrarcha manu propria conscriptum, inter eius opera non religiosissime transcriptum fuisse, cum eadem prorsus orthographia, potissimum proprii cognominis. Itaque mihi tecum, & cum maiori numero doctorum ac eruditorum hominum, aspirandus est PETRARCHA.

Hæc mihi de proposito Quæsito circa vocabulorum complurium aspirationem in mentem venire, quæ chartæ committerem, tuoque iudicio subjicerem. Tu ea boni consule, meque amare ne cesses. Vale. Dabam Bononiæ, Pridie Idus Nouembris MDCXLIV.

SYLLABVS

Nominum, quæ hoc in opere memorantur.

A

N icolaus Acciaiolus.	33.
Rudolphus Agricola.	36.
Ioannes Baptista Agucchia.	119.
Albertus Imperator.	185.
Albornotii Cardinalis encomium.	
III.	
Aldograuus pictor.	107.
Aegidius Albornatius.	120.
Hieronymus Aleander.	71.
Anna Imperatrix.	67.
Anonymus autor vitæ Petrarchæ	
MS.	18.
Anonymus Chronologia autor MS.	
159.	
Ludouicus Alealmus.	98.
Ludouicus Alemannus.	97.
Christophorus de Allegre.	94.
Nicolaus Alfinensis.	57.
Leo Allatius.	2.29.37.40.60.
Franciscus Alumnus.	38.
Bonifacius Amerbachius.	27.
Scipio Ammiratus.	4.
Ioannes Anchiseus Petrarchæ ami-	
cus.	57.
Ioannes Andreas I.C.	13.
Andreas vates Mantuanus Petrar-	
chæ familiaris.	57.
Antonius Pius.	59.

Antonianus.	109.
Donatus Apennigena Grammati-	
cus.	25.57.143.
Aphrodisæus.	59.
Ioannes Aretinus.	27.
Leonardus Aretinus.	7.33.160.
254.eius laus 36. Dialogi eius-	
dem MS.	21.
Ioannes, & Fidericus Aretini ex	
intimis Poetæ.	57.
Andreas, & Ioan. Argoli laudan-	
tur.	60.126.
Ioannes Argolus.	248.
Arriamus.	256.
Aristoteles.	249.260.261.
Iosephus Aromatarius.	40.
Carolus Auantius.	127.
Auentinus.	166.
Auicenna.	256.

B

C ardinalis à Balneo.	22.36.
246.	
Barbatus Sulmonensis Petrarchæ	
gratissimus.	56.114.
Albertinus, Antonius, & Ioannes	
Franciscus, Barisonus.	154.
Gaspar Barthius.	21.

10a.

<i>Ioan. Basilii.</i>	57.	<i>Fridericus Borromæus Cardina-</i>	
<i>Ludouicus Battarus.</i>	20.	<i>lis.</i>	87.
<i>Ludouicus Beccatellus.</i>	36. 150.	<i>Borromæus Borromæus.</i>	168.
<i>Antonius Beccarius.</i>	33.	<i>Hieronymus, & Dominicus Bos-</i>	
<i>Robertus Bellarminus.</i>	29.	<i>chettus.</i>	151.
<i>Andreas Belmisseri.</i>	60.	<i>Ioannes Bourdelotius.</i>	15.
<i>Ascanius Belmisseri.</i>	ibid.	<i>Ioseph Briuius.</i>	9.
<i>Bernardus Bembus.</i>	29. 231.	<i>Ioannes Breuius.</i>	163.
<i>Petrus Bembus.</i>	33. 38. 96. 104.	<i>Briuius notatur.</i>	154.
	231. 241.	<i>Hieronymi Briuii laus.</i>	80.
<i>Mantue Benauidiy Meditationes</i>		<i>Antonius Brocardus.</i>	26.
<i>MS. in Petr.</i>	37.	<i>Gualtherus Bursius.</i>	5.
<i>Bartholomæus Beneuentus.</i>	230.	<i>Bartholomæus Burchelatus.</i>	100.
<i>Iacobus Philippus Bergomensis.</i>			143.
	36.	<i>Franciscus & Amicolus de Brosa-</i>	
<i>Petrus Bertius.</i>	78.	<i>no.</i>	142. 153.
<i>Cardinalis Bessarion libros donat</i>		<i>Franciscus Brunus Petrarchæ inti-</i>	
<i>Reip. Venetæ.</i>	71.	<i>mus.</i>	55.
<i>Lelius Biscia Cardinalis lauda-</i>		<i>Abrahamus Bzoni.</i>	42.
<i>tus.</i>	2. 59. 167.		
<i>Boccaccii Apologia pro Petr.</i>	43.		
<i>carmen ad Petrarcham.</i>	232.		
<i>in eiusdem obitum.</i>	241.		
<i>Ioan. a Boccheta.</i>	147.		
<i>Franciscus Bocchini.</i>	149.		
<i>Thomas Bombasius.</i>	146.		
<i>Marcus Bonacorsus pictor.</i>	121.		
<i>Lazarus Bonamicus.</i>	118.		
<i>Ioan. Bonifacius.</i>	143.		
<i>Benedictus Bonmatheus.</i>	247.		
<i>Carolus S. Bonifacii.</i>	147.		
<i>Hieronymus Bonmartinus.</i>	117.		
<i>Ioannes Franciscus Bordinus Epi-</i>			
<i>scopus.</i>	79.		

C

B <i>Arlamus Calaber Petrarchæ</i>	
<i>magister in Græcis.</i>	12. 203.
	239.
<i>Henr. Calderi Chronologia Patani-</i>	
<i>na MS.</i>	156.
<i>Ioannes Calderinus.</i>	13.
<i>Ioan. Iacobus Canis IC. refellitur.</i>	
	18.
<i>Iulius Camillus.</i>	38. 96.
<i>Hieron. Cardani præconium.</i>	5. de
<i>Petrarcha iudicium.</i>	23.
<i>Isacus Casaubonus.</i>	248. 263.
	Ioan.

SYLLABVS.

<i>Ioan. Bapt. Castaglioneus.</i>	38.	<i>Cicero.</i>	266.	<i>Petr. charus.</i>	18.
<i>Franciscus Carrariensis Patavinus Princeps.</i>	24. 179.	<i>Cinus Sigisbaldus I. C. Petrarchæ præceptor.</i>			13.
<i>Franciscus Carrariensis Petr. fautor.</i>	145. 153. 155.	<i>Celsus Cittadinus.</i>			38.
<i>Iacobus Carrariensis Iunior Petr. Canoncatum cōcedit.</i>	53. 179. 222. eundem fouet 62. etiam Franciscus.	<i>Claudianus.</i>			12.
	63. 149.	<i>Claudianus Aetna.</i>			71.
<i>Marsilius & Vbertinus Carrarienses.</i>	151.	<i>Io. Dominicus Cola eadem Arqua de reparauit.</i>			119.
<i>Ioannes Casa.</i>	150.	<i>Clemens VI.</i>	32. 53. 63. 64.		
<i>Ioannes Baptista Casalius.</i>	107.	<i>Clemens IIX.</i>			109.
<i>Dio Cassius.</i>	263.	<i>Angelus Collutius.</i>			33.
<i>Fridericus à Castro.</i>	37.	<i>Collutius Poeta Petrarchæ mortem descripsit.</i>			206.
<i>Ludouicus Casteluctrus.</i>	37.	<i>Collutius Salutatus Florentinus.</i>			238.
<i>Ioannes Cauacius.</i>	166.	<i>Io. Columna Cardinalis.</i>	15. 60.		
<i>Guidus Caualcante.</i>	2.	<i>Aloysius Cornelius Cayri consul.</i>	7.		
<i>Brigida Canigiana.</i>	6.	<i>Bernardinus Corius.</i>	53.		
<i>Paula Canigiana.</i>	7.	<i>Aloysius Corradinus.</i>	124.		
<i>Calius Secund. Curio.</i>	27.	<i>Azzo Corregius Parmæ Princeps.</i>	14.		
<i>Domitius Galderinus.</i>	45.	<i>Iacobus Columna.</i>	15. 60. 176.		
<i>Vincentius Capellus.</i>	170.		187. 216. 218. 220.		
<i>Ioannes Cauacius.</i>	162. 166.	<i>Stephanus Columna.</i>	60. 61. 177.		
<i>Philippus Canalicensis Episc.</i>	29.		188. 218. 224.		
<i>Laurentius Celsus Dux Venetus.</i>	68.	<i>Pompeius, & Camillus Columnenses.</i>			67. 68.
<i>Laura Cereta.</i>	100. eiusdem epistole MS.	<i>Hieronimus Columna.</i>	68. 235.		
<i>Henricus Chabodius.</i>	89. 104.	<i>Ascanius Columna.</i>	2.		
<i>I. Chalasius.</i>	25.	<i>Agapitus Columna.</i>	60. 235.		
<i>Sospater Charissus.</i>	248.	<i>Ascanius Columna.</i>	235.		
<i>Checco Petrarcha.</i>	7.	<i>Conciliator Aponensis.</i>	256.		
<i>Checcus.</i>	197.	<i>Nicolaus Contarenus Dux.</i>	169.		
		<i>Simonis Contareni laus.</i>	169.		

SYLLABVS.

Marcus Antonius Cuccinus Episcopus.	51.	Francisci de Piano carmen heroicum MS.	165.
Iacobus Cuiacius.	248. 263.	Franciscus Floridus.	17 21.
Rinaldus Cursus.	37.	Franciscinus Florentinus.	232.
D		Nicolaus Francus.	40.
Damasceus.	256.	Francus.	104.
Andreas Dandulus Dux Venetus eruditus.	68.	Marcus Frasinus.	125.
Bernardinus Danielus Lucensis.		G	
37.		Marci Antonij Gabriely entomium.	125. 127.
Hieronymus David sculptor.	79.	Hier. Gabriellus.	124.
118.		Iacobus Gaddius.	34. 38.
Candidus December.	142.	Iacobus Gaffarellus.	34. 35.
Elias Deodatus.	33.	Faneta Gantelma.	104.
Desiderius Rot.	16.	Galenus.	59. 266.
Dioscorides.	256.	Alexander Gallus Episcopus.	
Ottonellus Discalcins.	168.	38. 65.	
Ioannes Donatus Cayri consul.	7.	Iacobus Gallus IC. itidem.	ibid.
Io. Dondus Patan.	57.	Spergilus Gambellatus de Partibus	
charus.	84. 154.	Orationis.	73.
Gaspar Dondus.	84. 85.	Thoma de Garbo de Petrarcha habitu iudicium.	8.
Indonius Dulcis.	38.	Idem Poeta amicus.	57.
Ioan. Durazus.	168.	Gaspar Veronensis.	57.
E		Gattari Chronicon MS.	151. 156.
Godofredus Eichorn.	100.	159.	
Eratoſthenes.	256.	Paganinus Gaudentius.	16.
Claudius Expilius.	167.	Lucæ Gaurici laus.	5.
F		Gellius.	247. 255. 256. 265.
Edericus Marchio Mantua.		Panianus de S. Gelasio.	97.
36.		Macrinus de S. Geldis.	104.
Flaccus.	53.	Franciscus Georgius.	252.
Franciscus Bernardinus Ferrarins.	24. 34. 86.	Hercules Gionaninus.	36.
Ioannes Baptista Ferrarins.	257.	Andreas Gesualdus.	37. notatur.
		23.	Ioan.

SYLLABVS.

<i>Ioan. Baptista Gesualdus.</i>	5.	<i>Iunctinus Mathematicus.</i>	86.
<i>Antonius Gigas.</i>	213.	L	
<i>Guidonus Gonzaga Mant. Dux.</i>	62.	L	231. 232.
<i>Gauges de Gozze.</i>	8.	<i>Diogenes Laertius.</i>	252.
<i>Abrahamus Golnizius.</i>	93. 104.	<i>Christophorus Landinus.</i>	268.
<i>Io. Gradenicus.</i>	94. 99.	<i>Constantinus Landus.</i>	166.
<i>Gratia Maria de Gratijs.</i>	87.	<i>Cury Lancellotti iudicium de Petr.</i>	
<i>Gregorius XI.</i>	63.	<i>excutitur.</i>	40.
<i>Grimannus Cardinalis.</i>	71.	<i>Iacobus Latomus.</i>	81.
<i>Grisfildis Historia.</i>	24.	<i>Lauretus.</i>	252. 253.
<i>Rudolphus de Grunningen alijs A-</i>		<i>Franciscus Leonius.</i>	163.
<i>gricola.</i>	36.	<i>Fortunius Licetus.</i>	246.
<i>Nicolaus Grudius.</i>	98. 151.	<i>Iustus Lipsius.</i>	38.
<i>Hieron. Gualdianus.</i>	2. 107.	<i>Faustus Longianus.</i>	37.
<i>Iosephus Gualdus.</i>	165.	<i>Petrus Lotichius.</i>	18. 159.
<i>Guidus Archiepiscopus.</i>	57.	<i>Lucianus.</i>	57.
H		<i>Lucretius.</i>	266.
H Anno.	256.	<i>Antonius de Luschis.</i>	166.
<i>Abraham Heiermans.</i>	160.	<i>Conradus Lycosthenes.</i>	27.
<i>Ioannes Herold.</i>	23.	M	
<i>Petri Hispani Logica MS.</i>	73.	S	<i>Almonius Macrinus.</i> 99. 104.
<i>Ioannes de Horologio.</i>	57. 84. 154.	<i>Pandolphus Malatesta Petrar-</i>	
<i>Horatius.</i>	40.	<i>che familiaris.</i>	235. 62.
<i>Hugo Rex Cypri.</i>	23. 47.	<i>Maldeghemius.</i>	104.
<i>Michael Hospitalius.</i>	97.	<i>Manfredinus Comes.</i>	158.
I		<i>Marci Mantue in Petrarcham An-</i>	
I Oannes II. Rex Gall.	234.	<i>notationes.</i>	37.
<i>Ildebrandinus Episcopus Pa-</i>		<i>Martialis.</i>	39. 46. 268.
<i>lan.</i>	61.	<i>Nicolaus Marcellus Dux Ven.</i>	26.
<i>Bernardus Illicinius.</i>	37.	<i>Philippus Maria Anglus Dux Me-</i>	
<i>Innocentius VI.</i>	63. 111. 234.	<i>diolanensis.</i>	36.
<i>Guilielmus Insulanus.</i>	41.	<i>Ludonicus Marfilius.</i>	57.
<i>Paulus Iouius.</i>	21. 47.	<i>Papinius Mafonus. eius laus.</i>	37.

SYLLABVS.

Franciscus Maurocenus D. Marci	72.	Ioannes Ouenus.	100.
Procurator.	72.	Oldradus Laudensis IC.	237.
Gerardus Mercator.	78.	Antonius Olgiatus.	87.
M ssala.	59.	Ioan. Olmutiensis Episc.	61.
Thomas Messanenſis.	57. 232.	Albertus Orlandus.	33.
Olympius Messanenſis.	ibid.	Bartholomæus de Offa.	13.
Peregrinus Messanenſis.	ibid.	Onidius.	86.
Pici Mirandulan. de Petr. ſenten-			
tia expenditur.	39.		
Dominici Molini laus.	59. 169.		
Henricus Molinus.	69.		
Andreas Molinus.	ibid.		
Lucas Molinus.	ibid.		
Franciscus Molinus D. Marci Pro-			
curator.	72.		
Gregorius Montagnana.	147.		
Persa della Montagna.	257.		
Moses.	250.		
Antonius Muretus.	28.		
Mutius taxatur.	40.		
Mylius.	21.		
	N		
Ioannes Nani D. Marci Procu-			
rator.	72.		
Michael Nauis Florentinus pictor.			
153.			
Ivan. Naucleri lapsus.	47.		
Gabriel Naudæus.	22. 34. 36. 248.		
Ioannes de Noſtradama.	42. 104.		
Ioannes & Ceſar Noſtradami.	103		
	O		
O Ctius pictor.	153.		
Abrab. Ortelius.	78.		
Felix Oſius.	84. 119. 247.		
	P		
	Aradinus.	104.	
	Antonius Parmenſis.	32.	
	Modius Parmenſis.	58.	
	Paschaſius.	104.	
	Lancellotus Placentinus.	57.	
	Ioan. Paſſeratus.	100.	
	Nicolaus Perenzonus, alias Ric-		
	cus Marcheſſanus.	37.	
	Philippus Patha Patriarcha.	24.	
	Episcopus Canallienſis.	61.	
	Iuſtina Perottade Lewis.	108. 111	
	Andreas Perottus.	110. 111.	
	Nicolaus Perottus.	110.	
	Torquati Perotti Episcopi laus.		
	64. 110.		
	Nicolaus Peruſinus.	104.	
	Balthaſar Peſcia.	241.	
	Phauorinus.	59.	
	Franciſci Philelphi error.	7.	
	laus.	36.	
	Philolus.	103.	
	Philo.	250. 253.	
	Petrus Piſtauienſis.	219.	
	Laurentius Pignorius.	25. 34. 100.	
	101. 119. 125. 126. 147. 167.		
	246. 254. eius Vita 25.		

SYLLABVS.

Michael Posciantius. 24.29.166.	Robertus Rex Sicilie Petrarcham.
Plato. 249.250.256.	varie ornat. 45.177.149. eius-
Plato Petrarchæ carus. 249.250.	dem laudes. 50.65.220.234.
256.	Rolandini Chronicon MS. 159.
Iacobus Poggius. 38.	M. Ant. Romitus. 1C. 118. 125.
Xicco Polentonus. 7.35.	Io. Bapt. Rota. 158.
Philippus Portuus. 167.	Bernardus Ruthensis Cardinalis.
Iulius Pollux. 257.	61.
Polybius. 256.	Ioannes Rhodius. 24.34.91.126.
Ant. Possennius. 25.244.	150.152.
Antonius de Prat. 94.	Rufus. 59.
Propertius. 56.	Hieronymus Ruscillus. 37.38.
Ptolomæus. 59.	S
Cassianus à Puteo. 2.107.	P hilippus Sabinensis. 61.
Ericius Puteanus. 167.	Richardus de Sado. 103.
	107.
S artorius Quadrimenus. 37.	Crescentius Saccardus. 120.
Antonij Quærenzi Epigram-	Iacobus Sadoletus. 150.213.
mata. 127. eiusque encomium.	Petrus Sagredus. 170.
247.254.	Martinus Sandellius. 34.119.
Planius Quærensus. 113.114.	Sanucius. 51.
	Odoardus Santarellus. 109.
R amusius Dux Parmensis.	Ioannes Baptista Saxius. 117.
115.	Ber. Scardeonus. 118.163.
Philimundus Remondus. 104.	Scauola Samarthanus. 83.
Cola Rentius Tribunus Romanus.	Ioannes Sauarus reprehēditur. 41.
235.	Philimondus Remondus. 104.
Cælius Rhodiginus. 256.257.263	Mauritius Scena. 93.104.
Io. Reinst excticotameon. 35.160.	Albertus Scaliger. 36.
Richardi Richardi Comm. in Petr.	Iulius Scaliger. 20.166.248.
37.	Gaspar Scioppins. 247.
Guidonis Respiniani Quæstion. de	Scraderi Monumenta. 163.
Anima. 73.	Senucius del Bene. 232.
Lucas Antonius Ridulphus. 38.	Senucci Florentini error. 45.

SYLLABVS.

Franciscus à Serico. 151.
Lombardus Sericus Petrarchæ ami-
cissimus. 40. *morienti Poetæ ad-*
fuit. 205. 57. 58. 151. 152.
Seruius. 264. *eius in Virgilium cõ-*
mentaria MS. 87.
Sigismundus Imperator. 107.
Venafrus Siluanus. 4.
Ioan. Bapt. Siluaticus IC. 151.
 160.
Benedictus Siluaticus. 152.
Simon Benensis pictor celebris. 102.
Petr. & Lauram pinxit. 87.
Gabriel Simeonius. 79. 94. 96. 97.
 99. 104.
Simonides Petrarchæ Amicus. 25.
 57. 232.
Nicolaus Sigerus Homerum Lati-
ne vertit in gratiam Petrarchæ.
 18.
Socrates amicus Petrarchæ. 57.
 216. 231.
Strabo. 256.
Ioachimus Struppins. 117.
Hier. Squarciaficus. 5. 6. 9. 28.
eiusdem lapsus. 7. 56. 142. *Vi-*
ram Petr. scripsit. 36. 253. 269
Eiusdem laus. 79.
Carmina. 80. 101.
Fabricius Storni. 38.
Franciscus Sturnus. 86.
Ioſephus Maria Suaresius Episco-
pus Vasonen. 5. 79. 80. 101.

T

T *Alauandus Cardinal.* 19.
 61.
Alexander Tassonus. 37. *excusa-*
tur. 40. 86.
Benedictus Theocrenus. 104.
Iacobus August. Thuanus. 166.
Antonius Tempus. 3. 36.
Vgutio de Thienis. 57.
D. Thomas. 256. 83.
Thucydides. 266.
Tibullus. 69.
Paulus Tomafinus IC. 38. 119.
Ioannes Trithemius. 166.

V

V *Adianus.* 20. 78.
Aloysius Vallareffus Senator
Venetus. 172.
Paulus Valdezuccus. 158.
Federigus Vbaldinus. 26. 28.
Alexander Vellutellus 5. Aninio-
nem & Vallem Clausam bis lu-
strat. 37. 79. 104.
Siluanus Venaſer. 3.
Andree Vendrameni Muſeũ. 160.
Beneintendus Venetus. 57.
Petrus Paulus Vergerius Carrariẽ-
ſium historiographus. 35.
De Vita Petrarchæ. 188.
Eiusdem de Africa & Bucolicis
Petrarchæ iudicium. 27. 28.
Paulus Vergerius de Vitis Carra-
ricenſium. 166.
Io. Veslingius. 7.

SYLLABVS.

<i>Marius Victorinus.</i>	248.	<i>Marcellus Virgilius.</i>	256.
<i>Bonzonellus de Vigotia.</i>	153. 154.	<i>Fortunatus Vlmus Abbas.</i>	72.
<i>Franc. Vidua laus.</i>	38.	<i>Gerardus Vossius.</i>	5. 20.
<i>Ioannes Villanus.</i>	212.		29. 248.
<i>Philippus Villanus.</i>	36.	<i>Vrbanus V.</i>	63.
<i>Arnaldus Villanovanus MS.</i>	72.	<i>Vrbanus IIX.</i>	7. 22.
<i>Raphael Volaterranus.</i>	257.	<i>Fulvius Vrsinus.</i>	28. 87.
<i>Vincentij Speculum Historicum.</i>		<i>Iordanus Vrsus.</i>	45. 61.
78. 159.		<i>Vrsus Anguillaria Comes.</i>	45. 46.
<i>Villanus.</i>	4.		189.
<i>Philippus Villanus.</i>	36.		X
<i>Ludonicus Vines.</i>	17. 21. 41.	<i>X Enophon.</i>	257.
<i>Virgilius.</i>	46.	<i>X Guilielmus Xylander.</i>	257.
<i>Virgilius Petrarcha à patre concessus.</i>	14. Petr. in deliciis		263.
	18. 263. 264. 84.		Z
<i>MS. Fulvii Vrsini. Item Antonii Pirrhi.</i>	85. in bibliotheca Ambrosiana.	<i>F Ranciscus Zabarella Cardinalis.</i>	113.
	87. bibliotheca Papiensis.	<i>Gabriel Zamoræus.</i>	57.
	242.	<i>Martinus Zeilerns refellitur.</i>	80.
		<i>Nicolaus Zenus.</i>	257.

INDEX

RERVM ET VERBORVM

MEMORABILIVM.

A

A Bram, & Abraham. 249. 259.
260.

Abacus Petrarchæ. 126.

Alborum factio. 6.

Africa Petrarchæ. 26. 47. 65. 177.
178. 182. 189. 199. 201. 205.
expeditur. 183. 221. 237.

Roberto Sicilia Regi defuncto nū-
cupata. 219. 220.

Aldigherii. Aligherii. 268.

Amicitia studium. 54.

Amoris vis. 82.

Amoris sentis tædium. 57.

Ancisa. 5. 12. 214.

Anguillaria Comites. 48. 61.

Annulus Petrarchæ donatus. 51.

Annulus Petr. Barbati imagine infi-
tus. 56.

Annulus a Petr. destinatus Io. Don-
do. 154.

Annuersarium Petrarchæ. 147.

Alphabetum Persicum, Comanicum,
& Latinum. 73.

Antiquitatis studium. 16.

Apoplexia Petrarchæ. 9.

Aquilæ nota. 132.

Aquitania. 60.

Aretium exilii sedes Petrarchæ pa-
rentibus. 6. Petrarchæ patria. 16.
11. 160. 191.

Archium Regiæ sielæ Neapoli. 65.
66.

Io. Aretinus Petr. opera collegit.
27.

Ludonicus Beccadellus dissertatio-
nem promittit de modo scribendi
Petrarchæ recepto. 241.

Aristotelis vera effigies. 124.

Arcae hieroglyphica interpretatio.
252.

Arca Noe. 253.

Arena. Harena. 261.

Astrologiæ Medicinalis Compendiū
Nicolai de Paganica. 72.

Athenenses Marchiones. 234.

Arquada. 76. 116. 118. 152.

Auctoris scopus. 1. Auctor diuersus a
Ger. Vossio. 5. a Laurentio Pigno-
rio. 117. sententiam mutat. 25.
Leptologiam excusat. 125. Poetæ
addictus in obscuris. 155.

Augustæum aureum. 59.

D. August. Petrarchæ in pretio. 18.
opera eius a Boccacio donata
Petrarchæ. 232.

Auinio Pontificum sedes. 12.

Auctores Petrarchæ familiares. 17.

B

B Arberini Petrarchæ sanguine
iuncti. 7.

Barisonorum familia. 154.

Bec-

I N D E X.

Beccariorum Familia.	142.	Benedicti Capelli vigilantia.	71.
Bergontia Familia.	113.	Capitolium Laureæ dicatum.	45.
Bibliotheca Vaticana.	2.	Carolo IV. Imp. Petrarcha notus.	
Bibliothecæ tres Petrarchæ.	71.	64. 222. 234.	
Bibliotheca Ducis à Rouere.	21.	Carolus IV. Imperator, 11. sua ætate	
Bibliotheca Chalasii.	8. 25.	litteræ florent.	20.
Bibliotheca Canoniorum Regula-		Carpentoras Ciuitas.	13.
rium S. Ioa. in Viridario.	36.	Cella Ab. Ioachimi Venetijs.	71.
Bibliotheca D. Marci.	71.	Cephali Solanæ lacus.	117.
Bibliotheca S. Laurentii Florentiæ.		Corona ciuica.	46.
34.		Crypta Vallis clausæ fabulosa.	
Bibliotheca Ambrosiana.	ibid.		80.
Bibliotheca Augustana.	ibid.	Cesenæ Ciuitatis destructio.	34.
Bibliotheca Patauina Auctoris.	37.	Characterismus Improbitalis.	169.
Bibliotheca Principis Burghesii.	51.	Canities præmatura.	201.
Bibliotheca Hispanica.	120.	Chelys Petrarchæ.	146.
Bibliotheca Barberina.	5. 79.	Chiabau.	89.
Bibliotheca Dominicanorum.	103.	Chronus, & Cronus.	260.
Bibliotheca Ticinensis à Galeacio		Ciceronis Epistolæ ad Atticum MS.	
Vicecomite instituta.	62.	71.	
Boccaccius agrestis.	2.	Ciceronis libri à Petrarca inuenti.	
Boccaccii effigies. 2. iudicium de		197. eiusdem Epistolæ ab ipso in	
operibus Petr. 22. de Africa.		ordinem redactæ. 197. De Gloria	
23. 28.		libri à Petrarca in Germania pe-	
Boccaccius Petr. percharus. 56. 153.		perti.	203. 239.
231. 232.		Clemens VI. 32. 53. Petrarchæ Ca-	
Boccaccii de Petrarcha iudicium.		nonicatum concedit.	64.
165.		Cleopatraz effigies.	124.
De Boccaccii Decamerone Petrar-		Cœcus Grammaticus Petrarcham	
chæ iudicium.	240.	quærit.	200. 236.
Breuiarium Petrarchæ.	147.	Codices in saxa & puluerem mutati.	
Marci Brusci poetæ mater.	42.	72.	
Bucolica Petrarchæ.	28.	Conchæ margaritifera in Germa-	
		nia.	117.
		Io. Columna Cardinalis.	15. 60.
		Iacobus Columna Epif. Lomberien-	
		sis.	15. 60.
		Stephanus Columna.	60.
		Pompeii & Camilli Columnensium	
		Z	en-

C

Canities Petrarchæ præcox. 9.
 Canoniorum Patavinorum a-
 mictus. 155.

I N D E X.

encomia. 67.68.
 Columnensium *Ædes Petrarcham*
Laureatum excipiunt. 46.
 Io. & Iacob. Columnenses *Petrarchæ*
Mœcenates. 60. 176. 187.
 218. 220.
 Hieronymi *Cardinalis Columnensis*
laus. 68. 235.
 Agapitus *Columnensis.* 60. 235.
 Stephanus *pariter.* 61. 177. 188.
 218. 224.
 Stephanus *Columnensis.* 61. 177.
 Petrus *Contarenius Dux Venetus.* 36.
 Cranium *Petr. comatum.* 169.
 Cygnus *Poetæ symbolum.* 136.

D

D Antes, *Petrarcha, & Boccacius*
eodem ferme tempore florere.
 21. *Vitæ ipsorum a Massono de-*
scriptæ. 37. quæ *MS. in Vaticana*
bibliotheca. 165.
 De Dante *iudicium Petrarchæ.* 236.
 Dantis *natales.* 269. *vita autore la-*
nzo Manetto. 195. *item, Leo-*
nardo Aretino. 209.
 Dantis *Comœdia.* 232.
 Dantis & *Petrarchæ cōparatio.* 211.
 Diploma *Pōtificium Petrarchæ ma-*
nibus. 119.
 Domus *Petrarchæ.* 69. 80. 120. 124.
 225. P.
 In *Valle Clausa Xenodochio de-*
stinata. 146.

E

E Ntia *amnis.* 178.
 Effigies *Petrarchæ.* 1. 62. 125.
 151. 158.
 Equi *ænei inaurati Venetiis.* 61.

F

F Actio *Albōrum, & Nigrorum.* 6.
Florentinorum factio. 45. 195.
 207. 214.
Felis Petr. 125. 130.
Frangipani. 268.
Florentinæ Reip. discordia. 6. *Amor*
erga Petrarcham. 53.
Florentinorum Apotheca. 165.
Fons Petrarchæ. 116. 118.
Fortuna Petr. varia. 3.
Franciscæ Petr. vita & obitus. 142.
Franciscola Petrarchæ filia. 142.
Franciscus nepos. 143. *eius indoles,*
& epitaphium. 144.
Nicolaus Francus. 36. *eius dicacitas*
punita. 40.
Franciscus I. Galliæ Rex Petr. fau-
tor. 63. 95.
Fredericus Marchio Mantuæ. 36.

G

G Abrieres. 89.
 Galeacius *Viccomes Petrar-*
cham consiliarii titulo insigniuit.
 53.
Gemma pro anulo. 268.
Gibellinorum factio. 93. 214.
Gonzagæ amici Petrarchæ. 235.
Gothi & Hunni Latinum cultum va-
stant. 19.
Ludouicus Gonzaga Petrarcham
inuitat. 244.
Gerardus Petrarchæ frater. 7. 125.
Ioan. Baptista Gemaldus. 5.
Gregorius XI. 63.
Cardinalis Grimannus libros do-
nat Reip. Venetæ. 71.
Grifildis Historia. 24.
 Guidonus *Gonzaga Mantuæ Dux*
Petr.

I N D E X.

- Petr. Mecœnas. 62.
 Guidus Archiepiscopus. 57.
- H
- H**, Aspirationis nota, eiusque usus. 247. 248.
 Haue pro Aue. 248. 263. 265.
 Hedera nigra Poetis dicata. 46.
 Helisei. 268.
 D. Hieronymus Augustino posthabitus. 18.
 Homerî Patria Chios. 162.
 Homerus Petr. charus. 18. 239.
 à Nicolao Sigero donatus. 57.
 Horatius Petr. familiaris. 17.
 Hugo Rex Cypri. 23. 47.
- I
- I**conologia Petrarchæ. 133.
 Ildebrandinus Episc. Pat. 61.
 Infernum pagus. 112.
 Innocentius VI. 63. 111. 234.
 Inscriptio vetus. 52.
 Ioachimi Abbatis cella. 71.
 Ioannes V. Rex Galliæ. 234.
 Iordanus Vrsus. 45. 61.
 Itinerarium Cardinalis Alexandrini. 103. 104.
 Italiæ turbæ. 111.
 Italiæ prisca Prugalitas. 150.
 De Iuris studio Petrarchæ sententia. 13.
- K
- Baro de Konigstein. 117.
- L
- L**abyrinthi Regii autor. 103.
 Lauræ ortus. 89. 217. pater. 103.
 amita. 104. encomium. ib. mores. 90. pudicitia. 92. constantia. 93.
 De Laura quædam memorabilia Fr. Petrar. 242. eius Poema. 91.
93. mors. 218. Laura virgo. ibid.
 Sepulcrum. 105. epitaphium. 94.
 223. 246. monumentum dubiæ fidei. 85. effigies. 88. 87. 125.
 Laureæ Corona templi tholo ad D.
 Petrum Romæ appensa. 46.
 Laureæ Petr. oblata 44. accepta 45.
 Laureæ Cæsaribus, & Poetis communis. 48.
 Laurus. 134.
 Leonelli Regis Britanniæ filii nuptiæ. 53. 225.
 De Leui Familia. 110.
 Libertatis studium. 11. 15.
 Linguae Latinæ decrementum, progressus. 208. 209.
 Internum vicus, Mediolano vicinus. 142.
 Liuius Petrarchæ gratus. 18.
 Liuii cum Petrarchæ comparatio. 1.
 Literarum Fautores. 59.
 Ludouicus Imperator Petrarcham arcessit. 234.
- M
- M**agiæ suspicio propter Virgiliî lectionem. 18. 63.
 De Marchiana ruina, MS. 73.
 Manuscript. Petr. 29.
 Matris Petr. obitus. 14.
 De Medicis Petrarchæ opinio. 42.
 Laurentius Medicus Petrarchæ comparatus à Mirandulano. 39.
 Messala laudatus. 59.
 Mythologiæ origo, & usus. 131.
 Molina domus de duabus Turribus. 69.
 Monasteriū S. Sepulcri Venetiis. 69.
 Montis Pessulani Gymnasium. 13.
 Mons Silicis. 116.
- Z 2 Mug.

I N D E X.

Muggollanum Casæ prædium.	150.	Abauus.	214.
De Musis Petrarchæ iudicium.	240.	Frater vnus, soror nulla.	7.
N		Fratres bini.	227.
Nignorum factio potentior.	6.	Filia.	142.192.228.
Nominum impositio sapientis est.	249.	Nepos.	228.
Numisma Laureæ Petrarchæ.	99.	Insignia gentilitia.	8.
160.		Indoles.	280.175.190.191.
O		Temperamentum, & habitus.	8.175
Oculi Augusti scintillantes.	8.	191.201.107.228.229.	
Oeconomia Petrarchæ.	55.	Valetudo dubia.	152.201.
Oratio MS. de Academia Aueni-		Canities.	9.201.125.151.153.
nenfi.	103.	Morbus.	9.191.193.201.256.
P		Effigies.	1.4.125.151.153.160.
Paradisus.	258.	168.235.	
Bonauentura de Peraga Cardi-		Educatio.	14.175.176.181.183.
nalis.	156.	193.196.	
Parentius Petrarcha.	36.	Ingenium.	171.
Parisijs.	15.	Memoria.	202.
Parmæ secessus Petrarchæ.	114.	Præceptores.	12.13.236.
Pauli Pansæ tabula.	164.	Studium.	12.14.15.17.19.53.62.
Patrensis Archiepiscopus Petrarchæ		63.145.175.203.207.215. Musi-	
amicissimus.	69.	cum. 146.	
Patauij eruditorum confessus.	115.	Bibliotheca.	1.71.
Patauinae Urbis erga Petrarcham		Autores familiares.	17.239.
cultus.	54.	Librorum veterum auaritas.	202.
Petrarchæ ortus.	3.175.185.	Lectio.	Ibid.
Nominis ratio.	198.208.251.253.	Scribendi modus.	30.241.
254.255.267.		Linguam Latinam restituit.	16.19.
Orthographia	230.247.266.267	197.209.237.	
Petrus Petraco.	2.	Etruscam pariter.	20.21.238.
Petraccius.	104.	Soluta & ligata oratione excelluit.	
Patentes.	185.195.251.	198.210.237.	
Eorum obitus.	14.185.195.207.	Scripta.	23.24.182.188.193.204.
214.228.		pleraque Latina.	28.
Patria.	3.5.6.7.160.175.185.195.	qui digesta.	27.
207.		Censura in sua scripta.	28.
Horoscopus.	8.	Opera medica.	34.
Auus.	7.	Notæ in Columellam.	Ibid.
		Epistolæ in ordinem redactæ.	197.
		204.	Epi.

I N D E X.

Epistola ad Ludovicum Gōzagam.	Ieiunium, & Vigiliæ.	181. 192.
245.	202. 229.	
Opera laudata. 35. eorumque Inter-	Vestitus.	150. 231.
pretes. ibid.	Familia eius domestica.	56. 192.
Opera inedita. 34.	Domus Patauii.	151.
Locus eiusdem emendatus. 5.	Venetis.	225.
MS. in bibliotheca Vaticana. 2.	Arquadæ.	226.
29. 248.	Felis. Abacus. Sedile. Scyphus.	
Reipublicæ Venetæ donata. 70. 72.	225.	
Epicedium matri scriptum. 243.	Patroni.	61. 62. 179. 187.
Mores. 10. 175. 181. 186. 191. 192.	Intimi.	57.
201. 210. 219. 230. 231. 240. 253.	Aemuli.	18. 178. 221. 236.
Libertatis amor. 11.	Petrarcha Magiæ postulatus. 191.	
Veritatis studium, & philosophandi	& Hæreseos.	235.
libertas. 15.	Defensio ipsius.	41.
Solitudo, & otium literarium. 221.	Honores. 53. 188. 191. 198. 209. 206	
Modestia. 53. 230. 238.	234. à Patria habit. 6. 225.	
Innocentia. 29.	Laurea triplex. 45. 177. 188. 189.	
Pietas. 143. 153. 246.	190. 200. 209.	
Castimonia. 180. 192.	quingentis nummis aureis ac py-	
Fortitudo. 54.	ropo aucta. 51.	
Liberalitas in egenos. 153.	eius priuilegium. 33. 47.	
Amicitia, & Hospitalitas. 55. 181.	Poeseos & Historiæ laurea. 45. 190.	
192. 231. 234. 235.	Petrarcha ciuibus Patauinis adscri-	
Aliis sua poemata vulganda largi-	ptus. 3. item Romanis. 190.	
tur. 239.	Principibus operam nauauit. 11.	
Honorum contemptus cum veræ glo-	Aulæ pertæsus. 199.	
riæ auuiditate. 43. 180.	Pontifici ab epistolis desideratus.	
Amor. 82. 92. 216. 218. 240.	19. 64.	
Odium in Medicos. 191. 192. 239.	Galeacio Vicecomiti à consilijs. 62.	
in Astrologos. 239.	Legatus. 199.	
in Auerrhois sectatores. ibid.	Canonicus Cauallienfis. 64.	
Tonitruī auersatio. 180.	& Lomberienfis. ibid.	
Fortuna tenuis. 209. 228.	178. 230. item Patauinus. 3.	
Exsiliū. 6.	Archidiaconus Parmensis. 53. 190.	
Peregrinatio. 11. 12. 15. 42. 177. 179	Testamentum. 158. 269.	
187. 190. 197. 200. 218. 222. 223.	Legata. 147. 153.	
Periculum ab aquis. 12. 225.	Obitus. 154. 179. 193. 205. 216.	
Victus. 10. 180. 181. 192. 202. 220.	Funus. 54. 155. 156. 226.	
	Epi.	

I N D E X.

Epitaphium.	158.179.193.	singularis.	58.
Defuncti coma.	169. amictus. ibid.	Solana lacus.	117.
Vita ab alijs descripta.	5.18.27.33.	Somnium Petrarchæ de Episcopi	
Elogium.	1.3.160.162.163.194.	Columnæ obitu.	221.
Pontifices, quibus Petrarcha inno-		Sorgia fons.	77.177.204.
tuit.	60.	T	
Poetarum lapsus licentiæ datur.	41.	T Ela xylina.	151.
Eorundem neglectus.	49.	Theodosij tempora.	19.
coronatio obsoleta.	ibid.	Triumphus Poetici Petrarchæ.	131.
Q		Turritæ Vires Italiæ.	151.
S Artorii Quadrimeni commenta-		V	
ria MS. in Petrarcham.	37.	V Allis Clausæ Topographia.	77.
R		descriptio.	77.177.188.
R Hodigium.	159.	Petri della Valle Codex in Vatic.	33.
Roma quid Petrarchæ.	42.	Vasconia.	15.
Lutetiæ præposita.	44.	In Vaticana Bibliotheca plura Pe-	
S		trarchæ opera seruantur.	29.36.
S Acrum Petrarchæ Anniuersariū		Venetæ Reip. affectus in Petr.	69.
Patauī celebratur.	147.	Veneti Duces Petr. Mæcenates. ib.	
Sadoniæ gentis insignia.	103.	Veneti Iudi.	ibid.
Saxoferrati Castrum.	111.	Gaspar Veronensis militiæ Præfe-	
Salutationis formula.	263.	ctus.	62.
Scyphus Petrarchæ.	153.	Galeacius Vicecomes.	9.
Seneca Petrarchæ charus 18. Sene-		Archiepiscopus Mediolanensis.	
cæ Vita.	25.	224.225.	
Scaligeri Veronę Domini Petr. fau-		Galeacius & Lucchinus Vicecomi-	
tores.	62.179.	tes Mediol.	62.
Sedile Petrarchæ.	125.	Vindiciæ Petrarchæ.	39.
Senatus Veneti encomium.	169.	Violantis Nuptiæ.	53.
Sensus animo infensi.	136.	Visiones Petrarchæ.	132.
Senucci epistola supposititia.	221.	Venetæ vr̄bis laus.	69.
Serui in Virgilium commentaria		B. Virginis effigies artificiosa.	252.
MS.	40.87.	X	
De Sidonio Petrarchæ sententia.	41.	X Enocratis castimonia.	252.
Silua Plana.	76.114.178.	Xenodochium à Petrarcha ere-	
Solitudinis encomium.	56.75.amor	ctum.	80.147.

Errata grauiora sic restituantur.

Pag. 3. difficultatis. 5. Historicæ 7. sermone Ibid. 15. obambulandi 17. permiffum. 22. Atq; in Panegyrica inftaurationem. 24. capefcenda 25. I. Chalafii 27. *pater aliquis* 39. fua 40. faterunt. noſtri 42. pollicitos, 50. *Poeticam* 58. Bononiensis, 75. Spectare 78. meminit eius 79. delineationem. Epifcopi 100. *ſeculis finit.* 112. *ſcripſi*, Cap. XIX. 113. *poſſitque* 116. Cap. XX 131. Cap. XXI. & ſic porro ſeruata numeri ſerie uſque ad finem. 118. magni nominis. 119. PETRARCHÆ 150. *de ſeuo* 162. nuſquam 167. Gratianopolitane 185. Ancifa 186. ſeponeret. autem 193. itinerarium. 246. interpreta^{menta} literatorum 29 micorum, 254. atque etymologiis.

In ſyllabo Nominum addatur.

Borſius Dux Atheſtini. 37.

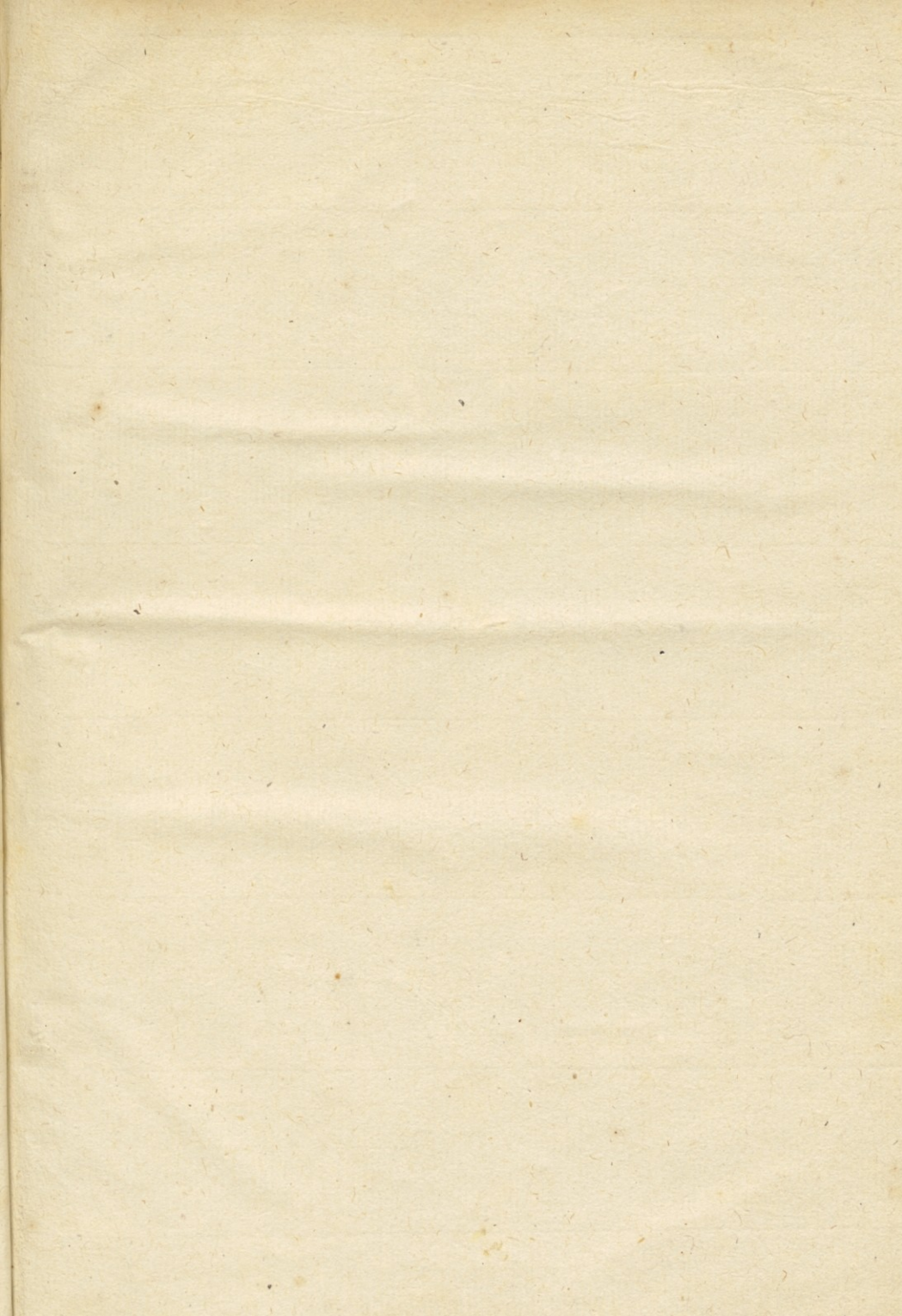

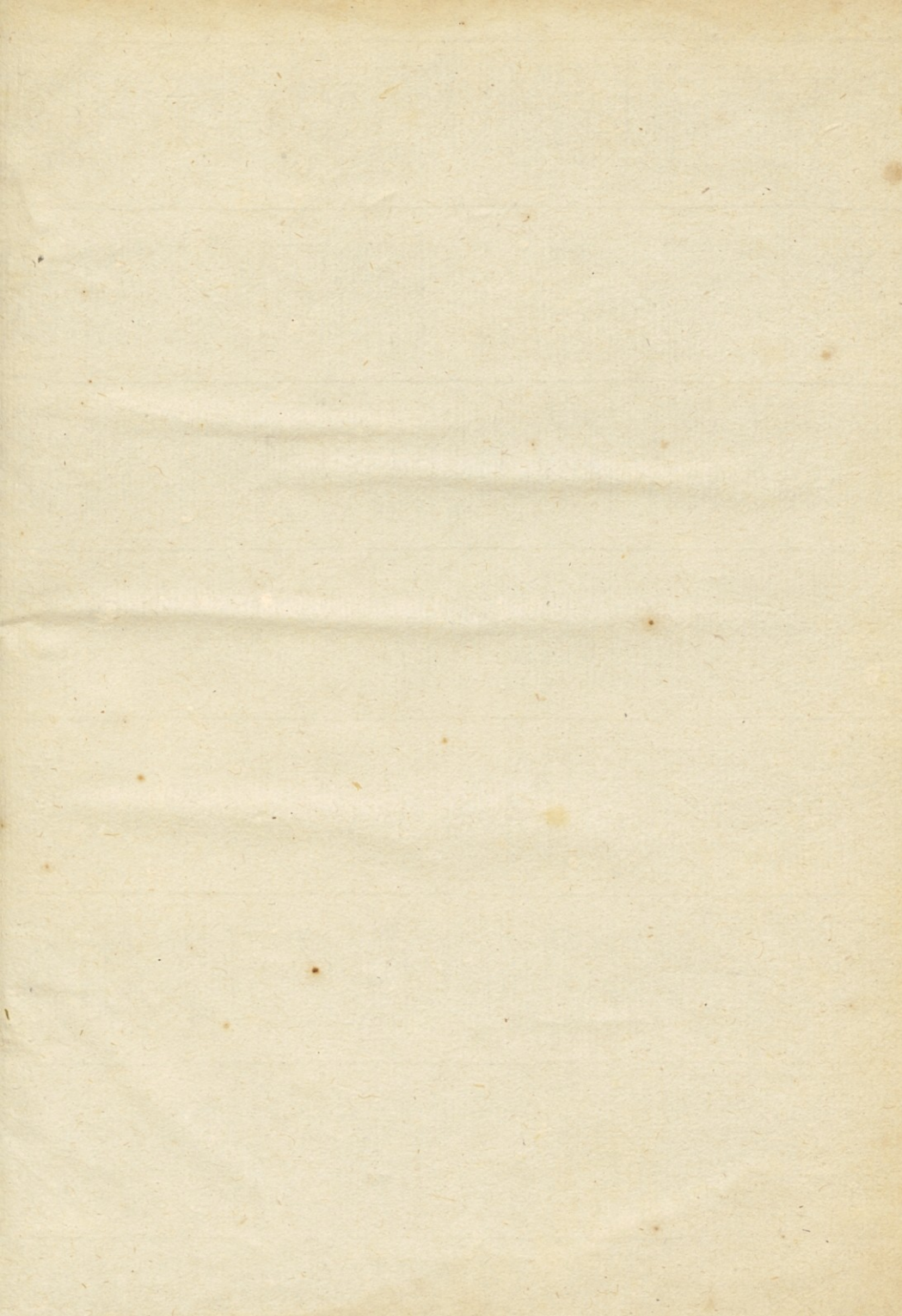
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

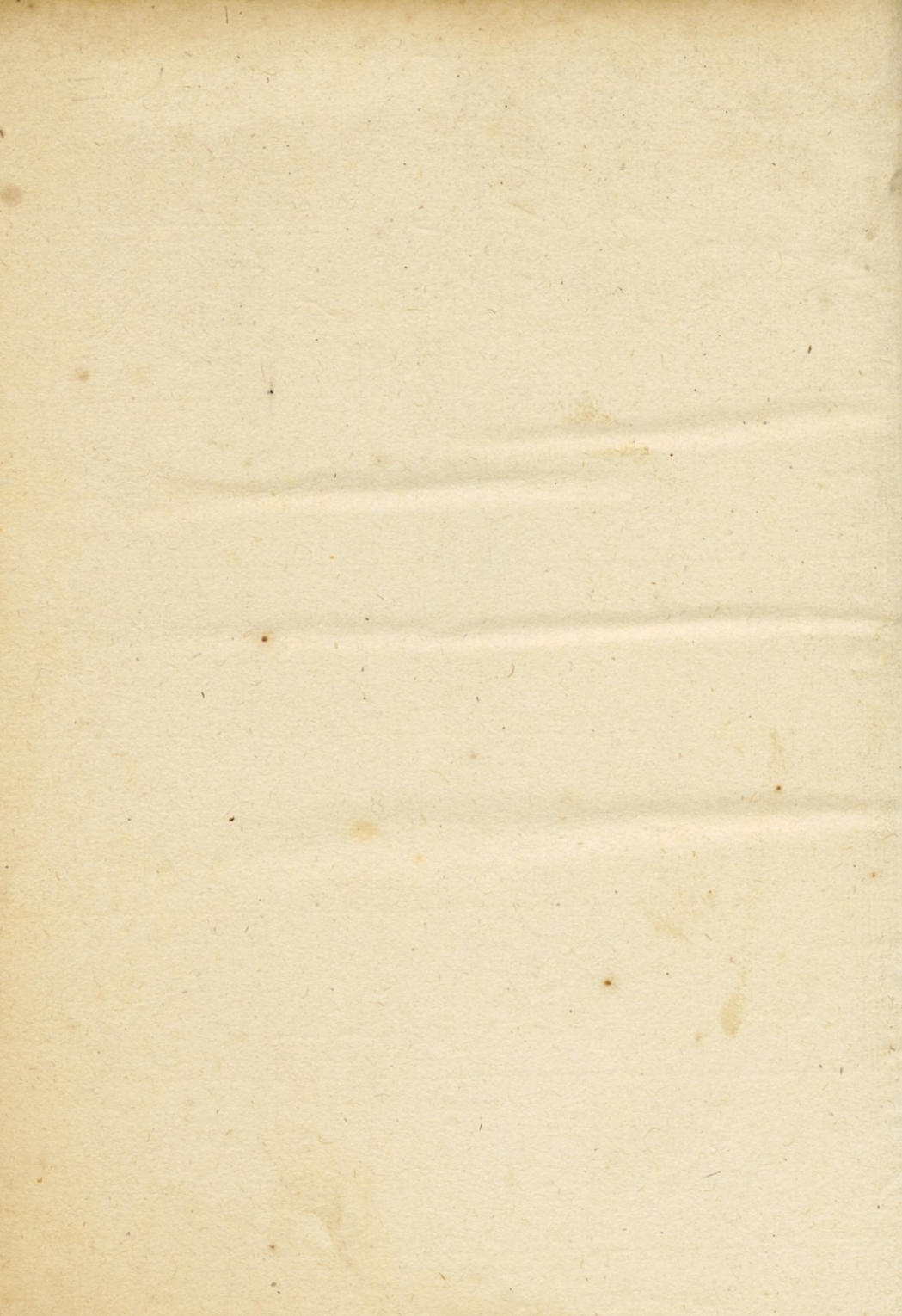
THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1000 S. MICHIGAN AVE.
CHICAGO, ILL. 60607
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

D MP

15
TOMASINI
Petrarcha

101706063

COBISS ©

SJK KUPEN - BIB. CHPOUS INTH

BES-III-3
(Tomasini)

